

**John
Pirkins**

CONFESIUNILE
UNUI ASASIN
ECONOMIC

John Perkins

CONFESIUNILE
UNUI ASASIN
ECONOMIC

*Mamei mele,
Ruth Moody,
li tatălui meu, Jason Perkins,
care m-au învățat ce înseamnă
dragostea fi viața,
insuflându-mi
curajul
atât de necesar
pentru a scrie
această
carte*

—

Editura „Litera Internațional”
O. P. 53; C.P. 212, sector 4, București, România
tel./fax (021) 3196390; e-mail: comenzi@litera.ro

Traducere și adaptare: Ana Budică

Copyright © 2007, Litera Internațional
pentru versiunea în limba română
Toate drepturile rezervate

Ne puteți vizita pe

pUL www.literajifl

Editor: Vidrașcu și fiii
Redactor: Laura Marinca
Lector: Valentina Tifin

Concepția grafică și coperta: Vladimir Zmeev
Tehnoredactare și prepress: Elena Dandara

Tipărit în România

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
PERKINS, JOHN

Confesiunile unui asasin economic / John Perkins; trad.:
Ana Budică. - București: Litera Internațional, 2007
ISBN 978-973-675-328-2.

I. Budică, Ana (trad.)

33

CUPRINS

PREFAȚĂ	10
PROLOG	18

PARTEA I: Din 1963 până în 1971

1. Se naște un asasin economic	26
2, „Implicat pe viață”	36
3, Indonezia: Lecții pentru un AE	45
4. Salvarea unei țări de la comunism	49
5, Vândându-mi sufletul	54

PARTEA II: Din 1971 până în 1975

6. Rolul meu ca inchișitor	62
T, Civilizația pusă la încercare	66
8, Isus, altfel închipuit	72
9. O ocazie unică în viață	76
10. Președintele și eroul Republicii Panama	83
11. Pirați în zona Canalului	88
i 2, Soldați și prostituate	92
13. Convorbiri cu Generalul	96

H. Începutul unei noi și sinistre perioade din istoria economică	103
15. Afacerea de spălare a banilor Arabiei Saudite.....	107
16. Proxeneții și finanțatorii lui Osama bin Laden.....	121

PARTEA III: Din 1975 până în 1981

17. Graham Greene și negocierile pentru Canalul Panama	128
18. Regele regilor Iranului	136
19. Confesiunile unui om torturat	141
20. Căderea unui rege	146
21, Columbia: cheia de boltă a Americii Latine	149
22, Republica americană contra imperiului global	154
23, CV-ul înșelător	162
24, Președintele Ecuadorului în luptă cu Big Oii.	172
25, Demisionez	177

PARTEA IV: Din 1981 până în prezent

26» Moartea prezidențială din Ecuador.....	184
27. Panama: o altă moarte prezidențială	189
28. Compania mea de energie - Enron - și George W. Bush.....	193
29. Iau mită	199
30. Statele Unite invadează Panama	205
31. Eșecul unui AEÎn Irak	215
32. 11 septembrie și consecințele sale pentru mine personal.....	222
33. Venezuela: salvată de Saddam	231
34. Din nou în Ecuador.....	238
35. Dincolo de aparențe.....	247
EPILOG.....	258
John Perkins - Istoria personală	264
NOTE	268
INDEX	277
Despre autor.....	285

Mercenarii sau asasinii economici (AE) sunt profesioniști extrem de bine plătiți care escrochează țări din întreaga lume pentru sume ajungând la trilioane de dolari. Ei direcționează bani de la Banca Mondială, de la Agenția SUA pentru Dezvoltare Internațională (USAID), precum și de la alte organizații de „ajutorare” străine către seifurile corporațiilor gigant și buzunarele acelor câtorva familii de bogătași care controlează resursele naturale ale planetei. Mijloacele de care uzează în acest scop variază de la rapoarte financiare frauduloase, aegeri trucate, mită, șantaj, sex, ajungând până la crimă. Jocul lor datează de când datează și imperiul, căpătând însă noi și terifiante dimensiuni în actuala perioadă a globalizării.

E cât se poate de firesc să fiu la curent cu această realitate, căci și eu personal am fost nici mai mult, nici mai puțin decât un astfel de AE.

Am scris aceste rânduri în 1982, la începutul unei cărți având titlul provizoriu *Conștiința, unui asasin economic*. Cartea era dedicată președinților a două țări, foști clienți de-ai mei pe care i-am respectat și pe care i-am considerat spirite înrudite - Jaime Roldos, președintele Ecuadorului, și Omar Torrijos, președintele Republicii Panama. Amândoi muriseră, în 1981, în tragice accidente de avion. Morțile lor nu au fost însă accidentale. Ei au fost asasinați deoarece se opuneau fraternizării dintre capii corporațiilor, ai guvernului și ai băncilor al căror scop nu era și nu e altul decât clădirea imperiului global. Noi, AE, am ratat ocazia de a le schimba opiniile, drept care a intrat în scenă cealaltă categorie de asasini economici, mai precis șacalii vânați de CIA, aflați mereu în urma noastră, gata să intervină.

Am fost convins să renunț la a mai scrie această carte. Am mai început-o de vreo patru ori în decursul următorilor douăzeci de ani. De fiecare dată, decizia mea de a o reîncepe a fost influențată de evenimentele mondiale curente: invazia americană în Panama din 1989, primul război din Golf, Somalia, ascensiunea lui Osama bin

Laden. Și totuși, amenințările sau mita m-au determinat de fiecare dată să mă opresc.

În 2003, președintele unei edituri de renume, deținută de o corporație internațională foarte influentă, a citit o copie a ceea ce devenise, de această dată, *Confesiunile unui asasin economic*. A descris-o ca fiind „o poveste fascinantă ce trebuie neapărat relatată”. După care a zâmbit trist, a dat din cap și mi-a spus că, ținând cont de faptul că cei din conducerea superioară ar putea avea de obiectat, nu își permite riscul de a o publica. Tot el mi-a sugerat să o transform într-o ficțiune. „Te-am putea lansa pe piață într-o formulă de romancier tip John Le Carre sau Graham Greene.”

Doar că nimic din cele scrise în această carte nu este ficțiune. Este povestea adevărată a vieții mele. În cele din urmă, un editor mai curajos, unul din cei nesupuși vreunei corporații internaționale, a consimțit să mă ajute să trec la relatarea ei.

Această poveste *trebuie* relatată. Trăim într-o perioadă de criză cumplită - dar și de uimitoare oportunități. Istoria personală a acestui asasin economic special este cea a felului în care am ajuns în situația în care suntem și a cauzei pentru care, în mod curent, avem de înfruntat crize aparent insurmontabile. Repet: această poveste trebuie relatată, deoarece, numai înțelegând greșelile trecute, vom fi în stare să exploatăm așa cum trebuie oportunitățile viitoare; deoarece au avut loc acel 11 septembrie, precum și războiul din Irak; deoarece, în afară de cei trei mii de oameni care au murit la 11 septembrie 2001 din pricina teroriștilor, încă douăzeci și patru de mii au murit de foame sau din cauze asemănătoare. De fapt, douăzeci și patru de mii de oameni mor în fiecare zi, neputându-și procura hrana necesară supraviețuirii¹. Dar, ceea ce mi se pare cel mai important, această poveste trebuie spusă, deoarece astăzi, pentru prima dată în istorie, o țară are capacitatea, banii și puterea de a schimba actuala stare de lucruri. Această țară este țara în care m-am născut și pe care am slujit-o ca AE: Statele Unite ale Americii.

Ce m-a determinat oare ca, în cele din urmă, să ignor amenințările și mita? Răspunsul scurt și imediat ar fi acela că unicul meu copil, Jessica, a absolvit liceul și a pornit-o în lume pe cont propriu. Atunci când, nu de

mult, i-am vorbit despre preocuparea mea legată de publicarea acestei cărți, împărtaşindu-i unele dintre temerile mele, ea mi-a răspuns astfel:

- Nu-ți fie teamă, tați! Dacă ți se întâmplă ceva, voi continua eu de acolo de unde ai rămas tu. Trebuie să facem asta pentru nepoții pe care sper să ți-i pot dăruî într-o bună zi.

Acesta este răspunsul meu, scurt și cuprinzător.

Versiunea mai lungă a răspunsului este asociată cu devotamentul meu pentru țara unde am crescut, cu iubirea mea pentru idealurile exprimate de Străbunii noștri întemeietori, cu profundul meu atașament față de Republica americană ce promite astăzi tuturor oamenilor, de pretutindeni, „dreptul la viață, la libertate și la căutarea fericirii”, precum și cu hotărârea mea de după 11 septembrie de a nu mai rămâne cu mâinile în sân, pe margine, în vreme ce asasinii economici (AE) transformă această republică într-un imperiu global. Acesta este cadrul versiunii răspunsului meu lung, la care se adaugă prezența mea în carne și oase la evenimentele din capitolele ce urmează.

Povestea ce urmează este o poveste adevărată. Am trăit fiecare clipă a ei. Locurile, oamenii, dialogurile, simțirile descrise, toate au însemnat o parte din viața mea. Este povestea mea personală, petrecută totuși în contextul mai larg al evenimentelor mondiale care ne-au modelat istoria, care ne-au adus în stadiul în care ne aflăm în prezent, clădind bazele viitorului copiilor noștri. Nu am precupețit nici un efort pentru a prezenta cât mai fidel aceste experiențe, oamenii și conversațiile purtate cu fiecare. De fiecare dată când discut despre evenimente istorice sau recreez dialogurile cu alte persoane, îmi vin în ajutor numeroasele documente publicate, notele și înregistrările personale, amintirile - ale mele, dar și ale celorlalți participanți, cele cinci manuscrise începute de mine anterior și mărturiile istorice ale altor autori, în special cele publicate recent de cei mai prestigioși dintre ei, dezvăluind lucruri care, până de curând, constituiseră informații strict secrete sau indisponibile din cu totul alte motive. Referințele sunt furnizate în notele de final, permițând cititorilor interesați să aprofundeze respectivele subiecte.

Editorul meu m-a întrebat dacă mă consider efectiv un asasin economic. L-am asigurat că am avut această calitate, deși de cele mai

multe ori referirea se făcea numai prin inițiale. De fapt, din 1971, în ziua când am început să lucrez cu Claudine, instructora mea, aceasta m-a informat:

- Sarcina mea este să te transform într-un asasin economic. Nimeni nu trebuie să știe despre implicarea ta, nici măcar soția.

Acestea fiind spuse, luă un aer extrem de serios.

— Dacă te-ai implicat o dată, înseamnă că ești implicat pe viață.

În rare împrejurări, după acest episod, ne-am mai folosit tot numele; eram pur și simplu niște AE.

Rolul Claudinei este un exemplu fascinant al manipulării stând la baza afacerii în care intrasem, în afară de faptul că era frumoasă și inteligentă, ea mai era, pe deasupra, și extrem de eficientă; îmi descoperise slăbiciunile pe care le exploata la maximum în favoarea ei. Meseria ei și felul în care o exercita ilustrează perfect ingeniozitatea, dibăcia oamenilor aflați în culisele acestui sistem.

Claudine spunea totul pe șleau când descria atribuțiile pe care eram chemat să le îndeplinesc. Datoria mea, spunea ea, era „de a încuraja liderii mondiali să devină o parte din vasta rețea care promovează interesele comerciale ale SUA. Într-un final, liderii respectivi sunt prinși în capcana unei rețele de datorii care ne asigură loialitatea lor. Le putem impune orice dorim - pentru a ne satisface nevoile politice, economice sau militare, în schimb, ei își sprijină pozițiile politice pe oferta pe care o fac popoarelor lor: parcuri industriale, centrale energetice și aeroporturi. Deținătorii companiilor de inginerie tehnologică/construcții din Statele Unite au devenit fabulos de bogați”.

Astăzi, vedem rezultatele acestui sistem cuprins de amoc. Președinții executivi ai celor mai respectate companii din țara noastră angajează oameni cu salarii de mizerie pentru a trudi din greu, în condiții inumane, în atelierele înfiorătoare din Asia. Companiile petroliere poluează în mod absurd râurile din pădurea tropicală, ucigând deliberat oameni, animale și plante și comițând un adevărat genocid în moștenirea civilizațiilor străvechi. Industria farmaceutică le refuză medicamentele ce pot salva viața a milioane de africani infestați cu virusul HIV. Douăsprezece milioane de familii din chiar Statele Unite trăiesc cu grija zilei de mâine². Industria energetică a creat

un Enron, industria contabilității, un Andersen. Raportul venitului unei cincimi din populația din cele mai bogate țări față de cel al unei cincimi din cele mai sărace a ajuns de la 30 la 1, în 1960, la 74 la 1, în 1995³. Statele Unite cheltuiesc peste 87 de miliarde de dolari pentru a purta războiul din Irak, în timp ce Organizația Națiunilor Unite estimează că, dacă am folosi mai puțin de jumătate din această sumă, am putea asigura apă potabilă, alimentație corespunzătoare, servicii sanitare și educația elementară fiecărui locuitor de pe planetă⁴.

Și ne mai mirăm de ce ne atacă teroriștii?

Unii ar pune problemele noastre actuale pe seama unei conspirații organizate. Mi-aș dori ca totul să fie atât de simplu. Membrii unei conspirații pot fi depistați și aduși în fața justiției. Doar că acest sistem este alimentat de ceva mult mai periculos decât conspirația. El nu este condus de o mână de oameni, ci de un concept care a ajuns să fie acceptat drept literă de lege: orice creștere economică este în avantajul omenirii și cu cât este mai mare această creștere, cu atât mai răspândite sunt beneficiile ei. Această credință mai are și un corolar, și anume că aceia care excelează în alimentarea focului creșterii economice trebuie premiați și recompensați, în timp ce aceia născuți la periferie pot fi exploatați după bunul-plac.

Evident, conceptul este unul eronat. Știm că în multe țări doar o mică parte a populației beneficiază de creșterea economică, în vreme ce pentru majoritatea această creștere poate genera efectiv situații din ce în ce mai disperate. Acest efect este întărit de concepția conform căreia liderii industriali care pun în mișcare sistemul ar trebui să se bucure de un statut special, concepție din care izvorăsc multe dintre problemele noastre actuale, constituind, probabil, și motivul pentru care teoriile conspirației abundă. Când femeile și bărbații sunt recompensați pentru lăcomie, atunci lăcomia devine un stimulent corupător. Când înfruptarea din resursele Pământului o considerăm totuna cu sfințenia, când ne învățăm copiii să se ia la întrecere cu toți dezechilibrării, când uriașe părți din populație le considerăm ca fiind inferioare unei elite minoritare, atunci chiar că o căutăm cu lumânarea. Și o și găsim.

În strădania lor de a duce pe culmi imperiul global, corporațiile, băncile și guvernele (reunite sub denumirea colectivă de *corporato-*

crație) își folosesc puterea financiară și politică pentru a avea garanția că școlile, afacerile și mass-media noastră susțin atât concepul fals, cât și rezoltul acestuia. Ele ne-au adus în situația în care civilizația noastră mondială a ajuns un fel de mașină monstruoasă care necesită cantități de combustibil și de întreținere în creștere exponențială, într-atât de uriașe încât, în cele din urmă, aceasta va consuma totul, nemairămânându-i altă soluție decât să se devoreze pe sine.

Corporatocrația nu este o conspirație, deși membrii ei împărtășesc valori și țeluri comune. Una dintre funcțiile cele mai importante ale corporatocrației este de a perpetua și de a extinde și consolida în permanență acest sistem. Viețile celor care „au reușit”, precum și posesiunile lor - reședințele, iahturile și avioanele particulare — sunt prezentate ca niște modele care să ne stimuleze pe noi toți să consumăm și iar să consumăm, la infinit. Orice ocazie este exploatată din plin pentru a ne convinge că achiziționarea de bunuri este datoria noastră civică, prădarea planetei este benefică pentru economie și, în consecință, ea servește intereselor noastre superioare. Indivizi ca mine primesc salarii scandalos de mari pentru a crea legăturile sistemului. Dacă dăm greș, o formă și mai diabolică de asasin economic, șacalul, intră în scenă. Iar dacă și șacalii eșuează, atunci treaba pică în sarcina armatei.

Această carte reprezintă confesiunea unui om care, pe vremea când era AE, făcea parte dintr-un grup relativ restrâns, în prezent, indivizi care joacă un asemenea rol abundă. Ei poartă titluri eufemistice, se plimbă pe coridoarele de la Monsanto, General Electric, Nike, General Motors, Wal-Mart și pe cele ale aproape tuturor companiilor importante din lume. Într-o accepțiune cât se poate de reală, *Confesiunile unui asasin economic* este nu numai povestea mea, ci și a lor.

Ea este însă și povestea lumii dumneavoastră și a lumii mele, despre primul imperiu cu adevărat global. Istoria ne avertizează că, dacă nu vom reuși să schimbăm această poveste, sfârșitul tragic ne este asigurat. Imperiile nu durează la infinit. Rând pe rând, toate s-au năruit groaznic, în goana lor după o dominație tot mai extinsă, ele au distrus numeroase civilizații, pentru ca apoi, la rândul lor, să se prăbușească. Nici o țară sau vreo uniune de țări nu poate progresa pe termen lung, bazându-se pe exploatarea celorlalți.

Această carte a fost scrisă pentru ca noi să luăm aminte și să ne remodelăm povestea. Sunt sigur că, în clipa în care suficient de mulți dintre noi vom deveni conștienți de felul în care suntem exploatați prin angrenajul economic care generează un apetit insatiabil pentru resursele naturale mondiale și care se reflectă în sisteme de favorizare a sclaviei, atunci nu vom mai tolera această situație. Vom ajunge să ne reconsiderăm rolul în această lume în care o mână de indivizi înnoată în bogăție, în vreme ce majoritatea se înecă în mizerie, poluare și violență. Ne vom dedica navigării pe un curs ducând spre portul compasiunii, democrației și dreptății sociale pentru toți.

A admite existența unei probleme reprezintă primul pas către găsirea unei soluții. Mărturisirea unui păcat este începutul pocăinței. Prin urmare, fie ca această carte să însemne primul pas către salvarea noastră. Fie ca ea să constituie un imbold în vederea atingerii unor noi culmi de dăruire și să ne conducă spre îndeplinirea visului nostru: crearea unor societăți drepte și echilibrate.

Fără acești atât de numeroși oameni ale căror vieți le-am împărtășit și pe care i-am descris în paginile care urmează, cartea de față nu s-ar fi putut scrie. Le sunt recunoscător pentru experiențele trăite și pentru lecțiile primite.

În plus, mulțumesc și celor care m-au încurajat să ies la liman și să-mi spun povestea: Stephan Rechtschaffen, Bill și Lynne Twist, Ann Kemp, Art Roffey, și celorlalți, foarte mulți, care au participat la excursiile și seminariile *Dream Change*, în mod special lui Eve Bruce, Lyn Roberts-Herrick și Mary Tandall, precum și incredibilei mele soții și partener de mai bine de douăzeci și cinci de ani, Winifred, și fiicei noastre, Jessica.

Le sunt recunoscător și acelor numeroși bărbați și femei care mi-au furnizat puncte de vedere personale și informații despre băncile multinaționale, corporațiile internaționale și intențiile politice ale unor țări, cu mulțumiri speciale lui Michael Ben-Eli, Sabrina Bologna, Juan Gabriel Carrasco, Jamie Grant, Paul Shaw și altor câtorva care au dorit să rămână în anonimat, dar care se știu.

Din momentul în care manuscrisul a fost gata, fondatorul editurii Berrett-Koehler, Steven Piersanti, nu numai că a avut curajul să mă

accepte, dar, mai mult, și-a dedicat ore-n șir în calitate de strălucit editor, ajutându-mă să elaborez și să reelaborez cartea, îi adresez cele mai adânci mulțumiri lui Steven, apoi celui care mi-a făcut cunoștință cu el, lui Richard Perl, ca și lui Nova Brown, Randi Fiat, Allen Jones, Chris Lee, Jennifer Liss, Laurie Pellouchoud și Jenny Williams care au citit și au venit cu critici pe marginea manuscrisului; lui David Korten care nu numai că a citit și a criticat manuscrisul, dar m-a trecut prin ciur și dârmon pentru a face față standardelor sale înalte, la nivel de excelență; agentului meu, Paul Fedorko; lui Valerie Brewster pentru realizarea designului cărții; și redactorului meu de carte, Todd Manza, adevărat meșter al cuvântului, de o înțelepciune ieșită din comun.

Un cuvânt de mulțumire special lui Jeevan Sivasubramanian, redactor-șef la editura Berrett-Koehler, și lui Ken Lupoff, Rick Wilson, Măria Jesus Aguilo, Pat Anderson, Marina Cook, Michael Crowley, Robin Donovan, Kristen Frantz, Tiffany Lee, Catherine Lengronne, Dianne Platner - întregii echipe de la BK care a înțeles nevoia de a trezi conștiințe și care a trudit neobosit pentru a contribui la ameliorarea lumii în care trăim.

Mulțumirile mele se cuvin și tuturor acelor bărbați și femei care au lucrat împreună cu mine la MAIN, fără să fie în cunoștință de cauză privind rolul pe care-l jucau, ajutând un AE să modeleze imperiul global; mulțumesc în mod special acelor care au lucrat pentru mine, cu care am călătorit în ținuturi îndepărtate și cu care am împărtășit atât de multe și prețioase momente. De asemenea, lui Ehud Sperling și personalului său de la Inner Traditions International, editorul primelor mele cărți despre culturile indigene și șamanism, precum și bunilor mei prieteni care m-au încurajat să devin scriitor.

Veșnică recunoștință femeilor și bărbaților care m-au primit în casele lor din jungle, deserturi sau munți, în colibele din carton de-a lungul canalelor din Jakarta și din mahalalele nenumăratelor orașe din toată lumea, care și-au împărțit hrana, dar și viețile cu mine, și care au reprezentat, de fapt, sursa mea capitală de inspirație.

John PERKINS

august 2004

Quito, capitala Ecuadorului, se întinde de-a lungul unei văi vulcanice situată sus, în Anzi, la o altitudine de trei mii cinci sute de metri. Locuitorii din acest oraș, întemeiat cu mult înainte de sosirea lui Columb în Americi, sunt obișnuiți să vadă piscurile dimprejur acoperite de zăpadă, în ciuda faptului că trăiesc doar la câteva mile la sud de ecuator.

Orașul Shell - zonă de frontieră și bază militară, înființată la marginea junglei amazoniene a Ecuadorului pentru a deservi compania petrolieră al cărei nume îl poartă - este situat la aproape două mii de metri mai jos decât Quito. Oraș-furnicar, el este locuit în mare parte de soldați, muncitori petroliști, precum și de indigeni aparținând triburilor Shuar și Kichwa, care lucrează pentru aceștia ca prostituate, femeile, iar bărbații, ca muncitori necalificați.

Pentru a călători de la un oraș la altul, trebuie să parcurgi o șosea pe cât de sinuoasă, pe atât de captivantă. Localnicii te vor avertiza că în timpul călătoriei vei simți pe propria-ți piele toate cele patru anotimpuri pe parcursul aceleiași zile.

Deși am condus pe această șosea de nenumărate ori, nicicând nu m-am săturat de priveliștea absolut spectaculoasă oferită privirilor. De o parte se înalță stânci abrupte, presărate cu căderi de apă în cascade și bromeliade strălucitoare. De cealaltă parte, pământul coboară brusc într-o genune pe unde râul Pastaza, unul dintre cei mai mari afluenți ai Amazonului, șerpuiește de-a lungul Anzilor. Pastaza își poartă apa de la ghețarii din Cotopaxi - unul dintre cei mai înalți vulcani activi din lume, considerat o zeitățe pe vremea incașilor - către Oceanul Atlantic, aflat la peste 3000 de mile depărtare.

În 2003, am părăsit Quito într-un Subaru Outback, îndreptându-mă spre Shell într-o misiune care nu se compara cu nici una dintre misiunile pe care le acceptasem până atunci. Speram să pot pune capăt unui război la a cărui izbucnire contribuise și eu. Ca și în cazul situațiilor atât de multe pentru care noi, asasinii economici, trebuie să ne asumăm responsabilitatea, este vorba despre un război

practic necunoscut în afara țării unde se desfășoară. Plecasem spre a mă întâlni cu reprezentanții triburilor Shuar, Kichwa și ai triburilor vecine lor, Achuar, Zaparo și Shiwiar - triburi hotărâte, chiar cu prețul vieții lor, să împiedice companiile petroliere americane să le distrugă căminele, familiile și pământurile. Pentru ei, acesta este un război legat de supraviețuirea copiilor și a civilizațiilor lor, în timp ce pentru noi el este legat de putere, bani și resurse naturale, reprezentând o parte a luptei pentru supremație mondială și visul unui pumn de oameni nesățioși: crearea imperiului global¹.

De fapt, ceea ce noi, asasinii economici, facem cel mai bine este să clădim tocmai acest imperiu global. Suntem un grup de elită alcătuit din femei și bărbați care utilizează organizațiile financiare internaționale pentru a crea condițiile în măsură să determine aservirea celorlalte națiuni corporatocrației aflate în fruntea celor mai mari corporații, guverne și bănci. Asemenea echivalenților noștri din Mafia, și noi, asasinii economici, facem tot felul de favoruri. Acestea iau forma împrumuturilor pentru dezvoltarea infrastructurilor - centrale electrice, autostrăzi, porturi, aeroporturi sau parcuri industriale. O condiție a acordării acestor împrumuturi este ca numai companiile de construcții și inginerie tehnologică din țara noastră să se ocupe de respectivele proiecte. În esență, cea mai mare parte din bani nu părăsește niciodată Statele Unite, fiind pur și simplu transferați din conturile de la Washington către firmele prestatoare din New York, Houston sau San Francisco.

În ciuda faptului că banii sunt returnați aproape imediat corporațiilor membre ale corporatocrației (creditorul), țara care le primește este obligată să returneze întreaga sumă, plus dobânda. Dacă un AE dobândește un succes deplin, atunci împrumuturile sunt atât de mari încât, după câțiva ani, debitorul ajunge în imposibilitatea de a le mai plăti, în astfel de cazuri, întocmai cum procedează Mafia, ne revendicăm partea care ni se datorează, ceea ce înseamnă, de cele mai multe ori, una sau mai multe din următoarele pretenții: control asupra voturilor din ONU, instalarea de baze militare sau accesul la resurse prețioase, cum ar fi petrolul sau controlul asupra Canalului Panama. Desigur, debitorul continuă să ne datoreze bani - și, uite așa, o altă țară se mai adaugă la imperiul nostru global.

Mergând cu mașina din Quito către Shell, în acea zi însorită din 2003, m-am întors cu gândul în urmă cu treizeci și cinci de ani, când sosisem pentru întâia oară în această parte a lumii. Citisem deja că, deși Ecuadorul este numai de mărimea statului Nevada, el are mai mult de 30 de vulcani activi, peste 15% din speciile de păsări din întreaga lume și mii de tipuri de plante neclasificate încă, și că este o țară cu diverse civilizații în care aproape tot atâția oameni câți vorbesc limbile străvechi ale băștinașilor vorbesc și spaniola. Mi s-a părut o țară fascinantă și, fără îndoială, exotică; totuși, cuvintele care îmi veneau mereu în minte pe atunci *erau pură, neatinsă // neprihănită*.

Multe aveau să se schimbe în treizeci și cinci de ani.

La vremea primei mele vizite, în 1968, Texaco de-abia descoperise petrolul din regiunea amazoniană a Ecuadorului. Astăzi, petrolul reprezintă aproape jumătate din exportul țării. O conductă ce traversează Anzii, construită la scurt timp după vizita mea, a avut de atunci scurgeri de peste o jumătate de milion de barili în fragila pădure tropicală - de peste două ori cantitatea scursă în cazul Exxon-Valdez². Azi, o nouă conductă, de 3 miliarde de dolari, cu o lungime de trei sute de mile, construită de un consorțiu organizat de tip AE, promite să ducă Ecuadorul printre primii zece furnizori de petrol ai Statelor Unite³, întinderi uriașe din pădurea tropicală au fost distruse, papagalii macao și jaguarii aproape că au dispărut, trei culturi indigene din Ecuador au fost împinse în pragul extincției, iar râuri pure au fost transformate în haznale curgătoare.

În aceeași perioadă, reprezentanții culturilor indigene au început să riposteze. De exemplu, la 7 mai 2003, un grup de avocați americani, reprezentând peste treizeci de mii de locuitori indigeni ai Ecuadorului, au intentat un proces, de 1 miliard de dolari, împotriva ChevronTexaco Corp. Plângerea consta în faptul că, între 1971 și 1992, gigantul petrolier aruncase până la patru milioane de galoane pe zi de ape toxice, contaminate cu petrol, metale grele, cancerigene, în gropi deschise și râuri, și că aceeași companie a lăsat neacoperite aproape 350 de asemenea puțuri care continuă să omoare atât oameni, cât și animale⁴.

Dincolo de fereastra mașinii mele, nori fantastici de ceață se rotesc deasupra pădurilor și a canioanelor râului Pastaza. Sudoarea mi-a înmuiat cămașa, iar stomacul a început să-mi clocotească, dar nu din cauza infernalei călduri tropicale și nici a serpentinelor. Faptul că știam care fusese rolul meu în distrugerea acestei minunate țări mă răvășea din nou. Din cauza semenilor mei de la MAIN și a mea, Ecuadorul este azi într-o stare mult mai rea decât era înainte de a cunoaște miracolele economiei, finanțelor și tehnologiei moderne, începând din 1970, în timpul perioadei denumite eufemistic Boom-ul petrolier, nivelul oficial de sărăcie a crescut de la 50 la 70%, iar datoria publică a ajuns de la 240 milioane de dolari la 16 miliarde, între timp, partea din resursele naționale alocată celor mai sărace segmente ale populației s-a redus de la 20 la 6%⁵.

Din nefericire, Ecuadorul nu este o excepție. Aproape fiecare țară pe care noi, ca AE, am adus-o sub umbrela imperiului global a suferit o soartă similară⁶.

Datoria lumii a treia a crescut la peste 2,5 trilioane de dolari, iar costul administrării sale - peste 375 miliarde pe an în 2004 - este mai mult decât plătește toată lumea a treia pe educație și sănătate, și de douăzeci de ori mai mare decât suma primită anual ca ajutor internațional de către țările în curs de dezvoltare. Peste jumătate din populația lumii supraviețuiește din mai puțin de doi dolari pe zi, ceea ce înseamnă, în mare, aceeași sumă pe care o primeau la începutul anilor '70. Între timp, procentul de la vârf, de 1 la sută din familiile lumii a treia, deține între 70 și 90% din toate resursele financiare private și proprietățile din țările lor; procentul efectiv este în funcție de țara respectivă⁷.

Subarul a încetinit pe măsură ce șerpuia pe străzile frumoasei stațiuni Bănos, faimoasă pentru băile fierbinți create de râurile vulcanice subterane care curg din extrem de activul munte Tungurahua. Copiii alergau pe lângă noi, făcându-ne cu mâna și încercând să ne vândă gumă de mestecat și prăjituri. Am lăsat Bănos în urmă. Privești spectaculoasă s-a întrerupt brusc în momentul în care Subaru a ieșit fulger din paradis, cufundându-se într-o viziune modernă a Infernului lui Dante.

Un monstru uriaș creștea din apele râului, un zid-mamut de culoare cenușie. Betonul său șiroind de apă era total nepotrivit aici, complet nenatural și incompatibil cu peisajul. Desigur, apariția sa în acest loc nu ar fi trebuit să mă surprindă. Ștusem mereu că avea să mă aștepte undeva, la cotitură, îl întâlnisem de nenumărate ori înainte, iar în trecut îl slăvisem ca pe un simbol al desăvârșirii unui AE. Chiar și așa, văzându-l, m-au trecut fiorii.

Acest zid hidos, disonant, este un baraj care blochează năvalnicul râu Pastaza, deviindu-i apele prin tuneluri uriașe ce străbat muntele, transformându-i energia în electricitate. Este vorba despre Agoyan, un proiect hidroelectric de 156 de megawați. El alimentează industriile care îmbogățesc o mână de familii ecuadoriene, dar tot el a fost sursa unor suferințe inimaginabile pentru fermieri și pentru populațiile indigene care locuiesc de-a lungul râului. Uzina hidroelectrică nu este decât unul dintre numeroasele proiecte desfășurate datorită eforturilor mele și ale celorlalți asasini economici. Astfel de proiecte sunt motivul pentru care Ecuadorul este acum un membru al imperiului global, dar și motivul pentru care shuarii, kichwaii și vecinii lor ne amenință companiile petroliere cu războiul.

Din cauza proiectelor asasinilor economici, Ecuadorul este copleșit de datoria externă, trebuind să aloce o parte exorbitantă din bugetul național pentru a o achita, în loc să-și utilizeze capitalul pentru a-i ajuta pe milioanele de cetățeni ai săi, înregistrați oficial ca trăind sub pragul sever al sărăciei. Singura modalitate prin care Ecuadorul poate să-și achite obligațiile externe este de a-și vândă pădurile tropicale către companiile petroliere, într-adevăr, unul dintre motivele pentru care asasinii economici și-au îndreptat de la început privirile asupra Ecuadorului s-a datorat convingerii că marea de petrol de sub regiunea Amazonului rivalizează cu câmpurile petrolifere din Orientul Mijlociu⁸. Imperiul global își revendică partea sa sub forma concesiunilor petroliere.

Această cerere a devenit deosebit de urgentă după 11 septembrie 2001, când Washingtonul se temea că s-ar putea opri furnizarea de petrol din Orientul Mijlociu. Pe deasupra, Venezuela, cel de-al treilea furnizor al nostru de petrol, alesese de curând un președinte

populist, pe Hugo Chavez, care a adoptat o poziție foarte fermă împotriva a ceea ce noi numeam imperialismul SUA; el a amenințat să întrerupă vânzările către Statele Unite. Asasinii economici eșuaseră în Irak și în Venezuela, dar reușiseră în Ecuador; acum aveam să-l stoarcem de tot ceea ce ne putea da.

Ecuadorul este una dintre țările tipice, aduse de AE în dependență economică și politică totală. Pentru fiecare 100 de dolari de petrol brut extras din pădurea tropicală ecuadoriană, companiile primesc 75 de dolari. Din suma rămasă de 25 de dolari, trei sferturi trebuie să meargă în contul datoriei externe. Mare parte din ceea ce rămâne acoperă cheltuielile militare și guvernamentale - ceea ce înseamnă că rămân în jur de 2,5 dolari pentru sănătate, educație și programe menite a-i ajuta pe săraci⁹. Astfel, la fiecare sută de dolari luată pentru petrolul extras din Amazon, mai puțin de 3 dolari ajunge la oamenii cu cea mai mare nevoie de bani, aceia ale căror vieți au fost atât de crunt afectate de baraje, foraje și de conducte și care mor din lipsa mâncării comestibile și a apei potabile.

Toți acești oameni - milioane în Ecuador, miliarde pe întreaga planetă - sunt potențiali teroriști. Nu din cauză că ar crede în comunism sau în anarhism sau pentru că ar fi răi în esență, ci, pur și simplu, din pricina disperării. Uitându-mă la acest baraj, m-am întrebat: Când vor acționa oamenii aceștia, așa cum au făcut-o americanii împotriva Angliei în anii 1770 sau cei din America Latină împotriva spaniolilor, la începutul anilor 1880?

Ingeniozitatea construcției acestui imperiu modern îi eclipsează pe centurionii romani, pe conchistadorii spanioli și pe coloniștii europeni din secolele al optsprezecelea și al nouăsprezecelea. Noi, AE, suntem deosebit de abili; am învățat din istorie. Astăzi, nu mai purtăm săbii. Nu mai purtăm armuri sau haine care să ne scoată în evidență. În țări precum Ecuadorul, Nigeria, Indonezia ne îmbrăcăm asemenea profesorilor sau proprietarilor de magazine de acolo, în Washington și Paris, arătăm ca niște birocrați din guvern sau ca niște bancheri. Părem modești, normali. Vizităm șantiere în proiectare și cutreierăm prin satele sărace. Proclamăm altruismul, discutăm cu ziarele locale despre minunatele acțiuni umanitare întreprinse de

noi. Acoperim mesele de conferință ale comisiilor guvernamentale cu hârtiile noastre și cu proiectele noastre financiare, și ținem cursuri la Harvard Business School despre miracolele macroeconomiei. Suntem în legalitate, lucrăm pe față. Sau așa ne autozugerăvim și așa suntem acceptați. Acesta este felul în care funcționează sistemul. Razeori recurgem la ceva ilegal, deoarece sistemul însuși este construit pe subterfugii, fiind prin definiție unul legitim.

În orice caz — și acesta este un avertisment foarte serios — dacă noi dăm greș, o rasă cu mult mai ticăloasă intră în scenă, aceia cărora AE le spun șacalii, bărbați care descind direct din acele imperii timpurii. Șacalii se află întotdeauna undeva, pândind din umbră. Când apar ei, șefi de state sunt îndepărtați sau mor în „accidente”¹⁰ violente. Și dacă se întâmplă ca vreun șacal să dea greș, așa cum au făcut-o în Afganistan și în Irak, atunci reapar vechile modele. Când șacalii eșuează, tineri americani sunt trimiși să ucidă și să moară.

În timp ce treceam pe lângă monstru, acel zid-mamut, acea matahală din beton care se înălța din râu, eram conștient de transpirația care îmi îmbibase hainele și de clocotul intestinelor mele. M-am îndreptat spre junglă pentru a mă întâlni cu populația indigenă, hotărâtă să lupte până la ultimul om pentru a pune capăt acestui imperiu la a cărui creare contribuiseam, și eram copleșit de sentimente de vinovăție.

M-am întrebat în sinea mea: cum oare a reușit copilandrul acela simpatic din New Hampshire să se vâre într-o afacere atât de murdară?

PARTEA I

1963- 1971

CAPITOLUL I

Se un
asasin economic

Totul a început cât se poate de firesc.

Eram singurul copil la părinți, născut în 1945 într-o familie aparținând clasei de mijloc. Părinții mei se trăgeau dintr-o stirpe de yankei din New England veche de trei secole; atitudinile lor de republicani loiali, severi, moraliști reflectau generații de predecesori puritani. Ei fuseseră primii din familie care frecventaseră o școală superioară - obținând și burse. Mama s-a angajat pe post de profesoară de latină la liceu. Tata a fost recrutat în de Al Doilea Război Mondial ca locotenent de marină, făcând parte, ca artilerist, din garda militară însărcinată cu paza unui petrolier al marinei comerciale, petrolier gata oricând să sară în aer. La venirea mea pe lume, în Hanover, New Hampshire, el se afla într-un spital din Texas, internat pentru recuperare în urma unei fracturi de șold. Nu l-am văzut decât după ce am împlinit un an.

Și-a luat apoi o slujbă, predând limbi străine la Tilton School, o școală-internat de băieți aflată în zona rurală din New Hampshire. Campusul se înălța semeț - unii ar spune „sfidător” - pe un deal, dominând orașul cu același nume. Această instituție superioară își limita înscrierile la un număr de aproximativ cincizeci de elevi anual, pentru fiecare nivel de clasă, de la a noua până la a douăsprezecea. În cea mai mare parte, elevii erau vlăstare ale unor familii înstărite din Buenos Aires, Caracas, Boston și New York.

Ce-i drept, familia mea ducea lipsa banilor și totuși nici vorbă ca noi să ne fi considerat niște săraci. Deși profesorii școlii primeau salarii foarte mici, toate necesitățile le erau asigurate gratuit: mâncare, locuință, căldură, apă, chiar și lucrători care să le tundă iarba sau să le curețe zăpada din curte. După ce am împlinit patru ani, am început să mănânc la cantina școlii, să car mingile pentru echipele de fotbal pe care le antrena tatăl meu și să le dau prosoapele băieților în vestiar.

Este de la sine înțeles că profesorii și soțiile acestora se simțeau superiori față de localnici, îmi auzeam adeseori părinții făcând haz despre statutul lor de stăpâni ai domeniului, domnind asupra țăranilor umili - târgoveții. Știam însă că este mai mult decât o glumă.

Prietenii mei din școala primară și gimnazială aparțineau tocmai acelei clase de țărani, săraci lipiți pământului. Părinții lor aveau o bucată de pământ pe care o lucrau, fiind fie tăietori de lemne, fie lucrători la moară. Aceștia îi urau pe „domnișorii de pe deal”, iar, la rândul lor, părinții mei nu încurajau deloc prietenia mea cu fetele târgoveților, pe care le numeau „târfe” și „împuțite”, împărțisem aceleași manuale și creioane cu fetele acelea din clasa I, iar, de-a lungul anilor, m-am și îndrăgostit de vreo trei dintre ele: Ann, Priscilla și Judy. Mi-a fost foarte greu să înțeleg punctul de vedere al părinților mei; oricum, m-am supus dorințelor lor.

An de an, ne petreceam cele trei luni din vacanța de vară a tatălui meu în cabana de lângă lac pe care o construisese bunicul meu în 1921. Era înconjurată de păduri, iar noaptea puteam auzi bufnițele și leii din munți. Nu aveam pe nimeni în apropiere; eram singurul copil pe care-l puteai întâlni prin acea zonă, dacă ai fi cutureiat-o pe jos. În primii ani, îmi petreceam zilele imaginându-mi că cei trei copaci erau cavalerii Mesei Rotunde, iar pe domnițele aflate la ananghie le che-mau Ann, Priscilla și Judy (în funcție de perioada anului). Pasiunea mea era - nu aveam nici o îndoială - la fel de puternică precum cea a lui Lancelot pentru Guinevere, ba chiar cu mult mai tăinuită.

La paisprezece ani, am fost admis gratuit la Tilton School. La îndemnul părinților mei am renunțat la tot ceea ce avea legătură cu orașul și nu mi-am mai revăzut niciodată vechii prieteni. Când, în vacanță, noii mei colegi de clasă se duceau acasă, la conacele și apartamentele lor de lux, eu rămâneam singurel pe deal. Prietenele lor erau domnișoare care-și făceau intrarea în înalta societate; eu nu aveam nici o prietenă. Toate fetele pe care le cunoscusem erau „curve”; așa că le-am îndepărtat de mine, iar ele m-au dat repede uitării. Eram singur - și îngrozitor de frustrat.

Părinții mei erau maeștri în ale manipulării; m-au asigurat că eram un privilegiat pentru că beneficiai de o asemenea ocazie și că într-o

zi aveam să le fiu recunoscător. Că îmi voi găsi soția perfectă, una care să corespundă standardelor de moralitate ridicate ale noastre, în lăuntrul-mi însă, clocoteam. Tânjeam după compania feminină, după sex, iar ideea unei prostituate era de-a dreptul ispititoare.

Oricum, în loc să mă revolt, mi-am reprimat furia și mi-am manifestat frustrarea, ambiționându-mă să excelez în tot ceea ce făceam. Am fost un student model, căpitan a două echipe sportive universitare, redactor-șef al ziarului școlii. Eram hotărât să-i fac să se simtă prost pe colegii mei de clasă bogătani și să părăsesc Tilton pentru totdeauna, în ultimul an acolo, am fost recompensat cu o bursă sportivă integrală la Brown și cu o bursă de studii la Middlebury. Am ales Brown, pentru că, înainte de orice, preferam să fiu sportiv și, apoi, pentru că facultatea era situată în oraș. Mama mea absolvise Middlebury, iar tatăl meu își luase acolo masteratul, așa că, în ciuda faptului că Brown se afla în Ivy League, ei au preferat Middlebury.

- Dac-o să-ți rupi un picior? m-a întrebat tata. Mai bine să accepți bursa de studii.

Și uite-așa am cedat.

În mintea mea, Middlebury nu era decât o versiune a lui Tilton la scară mărită - chiar dacă în Vermontul rural, în loc de ruralul New Hampshire. Ce-i drept, era o școală mixtă, dar eu eram sărac, în timp ce aproape toți ceilalți erau bogați, iar eu, în ultimii patru ani, nu mai fusesem la o școală unde se aflau și fete. Îmi lipsea încrederea în mine, mă simțeam inferior, eram pur și simplu nefericit. Am încercat să-l conving pe tata să mă lase să mă retrag de la școală sau să-mi iau un an de vacanță. Voiam să mă mut la Boston și să învăț ce înseamnă femeile, ce înseamnă adevărata viață. Nici nu a vrut să audă.

- Cum mai vine și asta, eu să-i pregătesc pe copiii altora pentru facultate, iar al meu să nu vrea să frecventeze nici una? mi-a zis el.

Am ajuns să cred că viața este ticluită dintr-o serie de coincidențe. Felul în care reacționăm la ele - cum ne exercităm acel ceva pe care-l numim *liberul arbitru* - reprezintă totul; alegerile pe care le facem, în niște limite impuse de întorsăturile destinului, sunt cele care hotărăsc cine suntem în fond și la urma urmei. Două coincidențe majore care mi-au modelat viața le-am trăit la Middlebury.

Una concretizată printr-un iranian, fiul generalului care era consilierul personal al șahului; cealaltă, printr-o tânără superbă, pe nume Ann, întocmai cum o chemase pe iubita mea din copilărie.

Primul, căruia îi voi spune Farhad, jucase fotbal profesionist în Roma. Era înzestrat cu un fizic athletic, păr negru ondulat, ochi câprui catifelati, plus un trecut și un farmec care-l făceau irezistibil sexului opus. Era opusul meu în multe privințe. M-am chinuit enorm să-i câștig prietenia, iar el m-a învățat o mulțime de lucruri care aveau să mă ajute de minune în anii următori. Apoi, am mai întâlnit-o și pe Ann. Deși serios implicată într-o relație amoroasă cu un tânăr ce frecventa o altă facultate, ea m-a luat sub aripa ei protectoare. Relația noastră platonică a fost prima iubire adevărată trăită de mine până atunci.

Farhad m-a încurajat să beau, să merg la petreceri și să-mi ignor părinții. Am ales în mod conștient să mă opresc din studiat. Pentru a mă răzbuna pe tatăl meu, am hotărât să-mi rup piciorul „cel academic”. Notele mele scăzuseră; mi-am pierdut bursa. La jumătatea celui de-al doilea an, am decis să abandonez școala. Tata m-a amenințat cu dezmoștenirea; Farhad m-a încurajat însă. M-am năpustit în biroul decanului și... gata cu școală! Momentul acesta a fost unul crucial în viața mea.

Împreună cu Farhad, am sărbătorit ultima mea noapte în oraș într-un bar din apropiere. Un fermier beat, o matahală de om, m-a acuzat că flirtez cu soția lui, m-a ridicat de la pământ și m-a izbit de un perete. Farhad s-a vârat între noi, a scos un cuțit și i-a tăiat obrazul fermierului. Apoi m-a târât de-a lungul încăperii, m-a împins spre o fereastră, pe pervazul aflat la înălțime, deasupra râului Otter. Am sărit amândoi și am luat-o de-a lungul apei, înapoi spre camera noastră.

În dimineața următoare, interogată fiind de poliția campusului, am mințit și am refuzat să recunosc că aș ști ceva despre incident. Oricum, Farhad a fost exmatriculat. Amândoi ne-am mutat la Boston unde am stat împreună în același apartament. M-am pomenit cu o slujbă la redacția ziarelor lui Hearst, *Record American/Sunday Advertiser*, ca asistent personal al redactorului-șef al jurnalului *Sunday Advertiser*.

Ceva mai târziu, în același an, 1965, câțiva dintre prietenii mei de la ziar au fost încorporați în armată. Pentru a evita să împărtășesc soarta acestora, am intrat la Business Administration College de la Universitatea din Boston (UB). Între timp, Ann se despărțise de fostul ei prieten și venea destul de des de la Middlebury să mă viziteze. Atenția ei nu a putut decât să mă bucure. Ea absolvise în 1967, în timp ce eu mai aveam încă un an până să termin UB. A refuzat cu îndârjire să se mute cu mine înainte de a ne căsători. Deși glumeam pe seama faptului că eram șantajat - și chiar îmi repugna efectiv ceea ce consideram că este o continuare a setului părintesc de principii morale arhaice și puritane, - mă simțeam foarte bine când eram împreună, doar că voiam mai mult decât atât. Și, uite-așa, ne-am căsătorit.

Tatăl lui Ann, eminent inginer, concepuse un sistem de navigare pentru o importantă categorie de rachete, fiind răsplătit cu o poziție la nivel superior în Departamentul Marinei. Prietenul lui cel mai bun, un bărbat pe care Ann îl poreclise Unchiul Frank (nu-i vorba despre numele lui adevărat), fusese angajat ca președinte executiv al celor mai înalte eșaloane ale Agenției Naționale de Securitate (National Security Agency - NSA), cea mai puțin cunoscută - dar, după opinia multora, și cea mai mare - organizație de spionaj din țară.

La scurt timp după căsătorie, am fost chemat de armată pentru efectuarea examenului fizic, pe care l-am trecut, ceea ce însemna că, după absolvire, puteam fi trimis în Vietnam. Ideea de a lupta în Asia de Sud-Est m-a bulversat emoțional, deși războiul mă fascina-se dintotdeauna. Fusesem crescut cu povești despre strămoșii mei colonialiști - care îi includeau pe Thomas Paine și Ethan Allen - și vizitasem toată regiunea New England până sus, în New York, unde se purtasera atât bătăliile cu francezii și cu indienii, cât și războaiele Revoluției. Citisem toate romanele istorice pe care le putusem găsi. De fapt, când Forțele Speciale ale Armatei au intrat pentru prima dată în Asia de Sud-Est, eram nerăbdător să mă ofer voluntar. Dar, după ce mass-media a arătat lumii atrocitățile și inconsecvențele politicii americane, am ajuns să-mi schimb atitudinea. M-am surprins întrebându-mă de care parte s-ar fi situat Paine. Eram sigur că s-ar fi alăturat inamicilor noștri din Vietcong.

Unchiul Frank mi-a venit în ajutor. M-a informat că o slujbă în cadrul NSA îți dădea posibilitatea amânării încorporării, drept care a aranjat o serie de întâlniri la agenția lui, inclusiv o zi de interviuri istovitoare monitorizate de poligraf. Mi s-a spus că aceste teste vor stabili dacă aveam stofa necesară pentru a fi recrutat și antrenat de NSA și că, dacă o aveam, ele vor sta la baza elaborării profilului meu, a punctelor mele slabe și a celor forte, care vor fi utilizate pentru a-mi trasa cariera. Dată fiind atitudinea mea față de războiul din Vietnam, eram convins că aveam să pic teste.

În timpul examinării, am recunoscut că, în calitatea mea de american loial, eram împotriva războiului și am fost surprins că interviuatorii nu au insistat asupra acestui subiect, în schimb, s-au axat pe educația pe care am primit-o, pe atitudinea față de părinții mei, pe emoțiile generate de faptul că am fost crescut ca un puritan sărac, ajuns să trăiască printre atât de mulți elevi bogați, dedați plăcerilor de tot felul. Ei au aprofundat și frustrarea resimțită de mine datorită absenței din viața mea a femeilor, a sexului, a banilor, precum și lumea fanteziei stârnite din această pricină. Am fost uimit de atenția pe care au acordat-o relației mele cu Farhad și de interesul lor față de determinarea mea de a minți poliția campusului pentru a-l proteja.

La început, am crezut că toate aceste lucruri, care mie mi se păreau atât de negative, mă făceau inapt pentru NSA, doar că interviul a continuat, sugerând contrariul. Abia câțiva ani mai târziu am înțeles că, din punctul de vedere al NSA, toate aceste aspecte negative se dovedeau, de fapt, pozitive. Interesul lor avea mai puțin de-a face cu subiecte privind loialitatea față de patrie, cât mai ales cu cele legate de frustrările mele existențiale. Supărarea față de părinții mei, obsesia pentru femei și ambiția mea de a duce o viață bună au fost considerate de ei drept atuuri: eram vulnerabil la seducție. Hotărârea mea de a excela la învățătură și în sport, suprema-mi revoltă împotriva tatălui meu, capacitatea mea de a mă înțelege cu străinii, precum și dispoziția mea de a minți poliția erau exact calitățile urmărite de ei. Ulterior, am mai descoperit că tatăl lui Farhad lucra pentru agențiile de spionaj ale SUA din Iran; așa că prietenia mea cu Farhad reprezenta un evident atu.

La câteva săptămâni după testarea de la NSA, mi s-a oferit o slujbă, însemnând, de fapt, începerea instrucției în arta spionajului, de care trebuia să mă apuc la câteva luni după terminarea studiilor la UB. Oricum, înainte să accept oficial această ofertă, am urmat, din impuls, un seminar ținut la UB de către un recrutor de la Peace Corps (organizație americană de cooperare cu țările în curs de dezvoltare). Ca și în cazul NSA, un avantaj important era acela că, dacă aveai o slujbă în Peace Corps, deveniai apt pentru amânarea încorporării.

Decizia de a lua parte la seminarul respectiv a fost una dintre acele coincidențe care nu par semnificative la momentul respectiv, dai care, ulterior, îți pot schimba radical viața. Recrutorul a descris câteva locuri din lume unde era neapărată nevoie de voluntari. Unul dintre acestea era și pădurea tropicală din Amazon, unde, a subliniat acesta, populațiile indigene trăiau foarte asemănător cu indienii din America de Nord înainte de sosirea europenilor pe acele meleaguri.

Visasem dintotdeauna să trăiesc precum Abnakis, tribul care populase New Hampshire înainte ca primii mei strămoși să se stabilească acolo. Știam că prin vene îmi curge și sânge de Abnakis, dorind așadar, să aflu despre tradițiile pădurii pe care ei le înțelegeau atât de bine. După prelegere, l-am abordat pe recrutor și l-am întrebat despre posibilitatea de a fi trimis în Amazon. El m-a asigurat că cerere: de voluntari pentru acea regiune era mare, așa că șansele mele ni erau grozave. L-am sunat pe Unchiul Frank.

Spre surprinderea mea, Unchiul Frank m-a încurajat să iau în calcul și oferta celor de la Peace Corps. El mi-a mărturisit că, după cădere; capitalei Hanoi - care în acea perioadă era considerată o certitudine de către oamenii cu poziția lui -, Amazonul avea să devină un punct fierbinte.

- Încărcat cu țigete, spunea el. Vom avea nevoie de agenți buni acolo - oameni care să-i înțeleagă pe aborigeni.

M-a asigurat că Peace Corps va reprezenta un excelent mod de a mă instrui și m-a îndemnat să devin un bun vorbitor de spaniolă, dar și un cunoscător al dialectelor indigene.

S-ar putea, a chicotit el, să ajungi să lucrezi pentru vreo companie privată în loc de guvern.

La acea vreme, nu am înțeles la ce anume se referea. Fusesem avansat de la spion la AE, deși nu auzisem niciodată termenul și nici nu aveam să-l aud timp de câțiva ani. Nu aveam nici cea mai vagă idee că existau sute de femei și bărbați împrăștiați pretutindeni în lume, care lucrau pentru firme de consultanță și pentru alte companii private, oameni care nu primeau niciodată nici o centimă de la nici o agenție guvernamentală și care serveau, totuși, interesele imperiului. Nici nu aveam cum bănuî că un nou tip, cu titluri mai voalate, se va înmulți cu miile până la sfârșitul mileniului, iar eu voi juca un rol semnificativ în modelarea acestei armate în creștere.

Ann și cu mine am făcut cerere de înrolare în Peace Corps, solicitând detașarea în Amazon. Când ne-a sosit înștiințarea că ni s-a aprobat cererea, prima mea reacție a fost una de extremă dezamăgire, în scrisoare se specifica faptul că vom fi trimiși în Ecuador.

O, nu! mi-am spus. Am cerut Amazonul, nu Africa.

Am luat un atlas pentru a căuta Ecuadorul. Am fost uimit că nu l-am putut localiza nicăieri pe continentul african. La index însă am descoperit că, într-adevăr, țara se afla în America Latină, iar pe hartă am observat că rețeaua de râuri care izvorăște din ghețarii Anzilor formează apele puternicului Amazon. Continuând lectura, m-am liniștit, căci se spunea că junglele Ecuadorului erau unele dintre cele mai diversificate și formidabile din lume și că populații indigene trăiau încă la fel cum trăiseră de mii de ani încoace. Am acceptat.

Ann și cu mine am urmat instrucția de la Peace Corps în Sudul Californiei, după care, în septembrie 1968, ne-am îndreptat spre Ecuador, în Amazon, am trăit alături de tribul Shuar al cărui stil de viață semăna cu cel al populațiilor de indieni pre-colonialști din America de Nord; de asemenea, în Anzi, am lucrat și cu urmași ai incașilor. Era o parte a unei lumi despre care nici nu visam că ar mai putea exista. Până atunci, singurii latino-americani pe care îi întâlnisem erau elevii bogați de la școala unde preda tatăl meu. M-am trezit că simpatizam cu acești indigeni care își câștigau traiul vânzând și cultivând pământul. Am simțit o stranie legătură de înrudire cu ei. Într-un anume fel, ei îmi aminteau de târgoveții pe care îi lăsasem în urmă.

Într-o zi, un bărbat în costum elegant, Einar Greve, a aterizat pe fâșia de pământ folosită drept pistă în comunitatea noastră. Era vicepreședinte la Chas. T. Main Inc. (MAIN), o firmă internațională de consultanță care își menținea anonimatul și care era însărcinată cu studii prin care să determine dacă Banca Mondială ar trebui sau nu să împrumute miliarde de dolari Ecuadorului și țărilor vecine, pentru a construi baraje pentru hidrocentrale și pentru alte proiecte de infrastructură. Einar era și colonel în rezervă în Armata SUA.

A început să-mi vorbească despre avantajele pe care le ai dacă lucrezi pentru o companie ca MAIN. Când i-am spus că am fost acceptat de NSA înainte de a mă înscrie în Peace Corps și că mă bătea gândul să mă întorc la ei, m-a informat că, uneori, el avea statut de colaborator al NSA; mi-a aruncat o privire care m-a făcut să bănuiesc faptul că una dintre misiunile lui era să-mi evalueze capacitățile. Acum cred că el îmi reactualiza profilul psihologic, analizându-mi în special, abilitatea de a supraviețui în medii pe care mulți dintre nord-americani le-ar considera ostile.

Am petrecut câteva nopți împreună în Ecuador, iar, după aceea, am ținut legătura prin poștă. M-a rugat să-i trimit rapoarte în care să analizez perspectivele economice ale Ecuadorului. Avem o mașinuță de scris portabilă, îmi plăcea să scriu și eram de-a dreptul fericit să-i îndeplinesc rugămintea. Timp de aproape un an de zile, i-am trimis lui Einar cel puțin cincisprezece scrisori lungi. În aceste scrisori erau speculațiile mele privind viitorul economic și politic al Ecuadorului și frustrarea în creștere pe care o depistasem printre comunitățile autohtone care se străduiau să împiedice companiile petroliere, agențiile internaționale de dezvoltare în încercările lor de a fi atrase în lumea modernă.

În momentul în care misiunea mea de la Peace Corps a luat sfârșit, Einar m-a invitat la un interviu pentru o slujbă la sediul central din Boston al companiei MAIN. În timpul întâlnirii noastre particulare, el a accentuat faptul că activitatea de bază de la MAIN este ingineria, dar că cel mai mare client al său, Banca Mondială, a început de curând să insiste ca ei să păstreze în colectiv și economiști pentru a întocmi rapoarte critice care să poată fi folosite pentru a determina

fezabilitatea și amploarea proiectelor ingineresti. Mi-a mărturisit că angajase înainte trei economiști extrem de calificați, cu recomandări impecabile - doi cu titlu de Mașter, iar unul cu gradul de doctor. Toți eșuasera lamentabil.

- Nici unul dintre ei, mi-a spus Einar, nu poate suporta ideea de a concepe rapoarte economice în țări unde lipsesc statisticile de încredere.

A continuat să-mi spună că, în plus, toți au considerat imposibil să-și îndeplinească condițiile contractuale, care le impuneau să călătorească în locuri îndepărtate, din țări ca Ecuador, Indonezia, Iran sau Egipt, să stea de vorbă cu liderii locali și să facă aprecieri personale despre perspectivele dezvoltării economice în acele regiuni. Unul a suferit o depresie nervoasă într-un sat izolat din Panama; a fost escortat de poliția din Panama la aeroport și trimis cu avionul înapoi spre SUA.

- Scrisorile pe care mi le-ai trimis dovedesc că nu te deranjează să-ți pui pielea la bătaie, chiar dacă nu sunt disponibile date precise. Și, ținând cont de condițiile în care trăiești în Ecuador, am credea că poți supraviețui aproape oriunde.

Mi-a spus că îl concediasse deja pe unul dintre economiști, fiind pregătit să facă același lucru cu ceilalți doi, dacă eu acceptam slujba.

Ceea ce s-a și întâmplat în ianuarie 1971, când mi s-a oferit o poziție de economist la MAIN. Tocmai împlinisem 26 de ani - vârsta magică la care comisia de înrolare nu mă mai voia. M-am sfătuit și cu cei din familia lui Ann; ei m-au încurajat să accept slujba și cred că asta era părerea Unchiului Frank. Îmi aminteam că menționase posibilitatea ca eu să ajung să lucrez pentru o firmă privată. Nimic nu se specifica însă deschis și, totuși, nu aveam nici un dubiu că angajarea mea la MAIN era consecința aranjamentelor pe care Unchiul Frank le făcuse cu trei ani mai înainte, adăugate experiențelor mele din Ecuador și dorinței mele de a scrie despre situația economică și politică a acelei țări.

Timp de câteva săptămâni am fost amețit și cu un „ego” umflat peste măsură. Tocmai îmi luasem licența la UB, care nu părea să-mi

garanteze o poziție de economist la o companie de consultanță atât de exclusivistă. Știam că mulți dintre colegii mei de la UB, care fuseseră respinși de consiliu și se apucaseră să-și ia MBA-uri și alte grade post-universitare, ar fi murit de invidie. Mă și vedeam ca pe un neînfricat agent secret, având ca destinație ținuturi exotice, relaxându-mă lângă piscinele hotelurilor, înconjurat de fermecătoare femei în costume de baie, sorbind tacticos dintr-un martini.

Deși nu era decât pură fantezie, aveam să descopăr că în ea sălășluia și ceva de domeniul verosimilului. Einar mă angajase ca economist, dar curând aveam să aflu că adevărata mea slujbă însemna mult mai mult decât atât, fiind, de fapt, cu mult mai aproape de ceea ce făcea un James Bond decât aș fi bănuț eu vreodată.

CAPITOLUL 2

«Implicat pe viață»

În limbaj juridic, MAIN s-ar caracteriza drept o corporație strict controlată; cel mult 5% din cei 2000 de angajați dețineau compania. Aceștia erau desemnați drept parteneri sau asociați, poziția lor fiind una deosebit de râvnită. Partenerii nu numai că aveau putere asupra tuturor celorlalți, dar și banii mergeau în mare parte tot la ei. Discreția era însușirea lor caracteristică; aveau de-a face cu șefi de stat și alți oficiali șefi de guverne care impuneau consultanților lor, ca și avocaților sau psihoterapeuților, respectarea unui cod de confidențialitate absolută. Comunicarea cu presa constituia un tabu. Nu era absolut deloc tolerată, în consecință, este foarte puțin probabil să se fi auzit de noi în afara companiei MAIN, deși lumea era destul de familiarizată cu concurenții noștri, cum ar fi Arthur D. Little, Stone&Webster, Brown&Root, Halliburton și Bechtel.

Folosesc termenul *concurenți* în sens larg, deoarece, în realitate, MAIN era unica dintr-o categorie aparte. Majoritatea personalului nostru era formată din ingineri, și totuși nu dețineam nici un fel de echipament și nu construiserăm niciodată nici măcar un depozit de materiale. Mulți dintre specialiștii de la MAIN erau foști militari și totuși nu aveam

contracte cu Ministerul Apărării sau cu alte servicii militare. Obiectul nostru de activitate era unul atât de diferit față de normal, încât în primele luni petrecute acolo nici nu mi-am putut da seama ce făceam de fapt. Știam numai că prima mea misiune concretă va fi în Indonezia și că voi face parte dintr-o echipă de unsprezece oameni trimiși pentru a crea o strategie privind alimentarea cu energie a insulei Java.

Și mai știam că Einar și alții, care îmi dăduseră detalii despre misiune, erau dornici să mă convingă că economia Javei avea să facă un spectaculos salt înainte și că, dacă voiam să mă disting personal ca un bun analist (și, prin urmare, să mi se ofere o promovare), trebuia să creez documentația care să demonstreze acest lucru.

- Care să spargă toate topurile, îi plăcea lui Einar să spună.

Străpungea aerul cu degetele până deasupra capului său.

- O economie care se va înălța ca pasărea în zbor!

Einar făcea călătorii frecvente care, de regulă, nu durau mai mult de două-trei zile. Nimeni nu discuta despre ele sau se părea că nici nu prea se știa unde se duce acesta. Deseori, când se afla la birou, mă invita să bem o cafeluță împreună. Mă întreba despre Ann, despre noul nostru apartament și despre pisica pe care o aduseserăm cu noi din Ecuador. Pe măsură ce îl cunoșteam mai bine, am început să fiu mai îndrăzneț, încercând să aflu mai multe despre el și despre ceea ce implica slujba mea. Niciodată însă nu am primit vreun răspuns care să mă satisfacă; era un adevărat maestru la schimbat vorba, într-una din aceste situații mi-a aruncat o privire ciudată.

- Nu-i cazul să-ți faci griji, mi-a spus el. Avem planuri mari în ceea ce te privește. Recent, am fost la Washington...

Vocea lui a devenit mai slabă și el a zâmbit enigmatic.

- În orice caz, știi că avem un proiect mare în Kuweit. Mai ai ceva timp până să pleci spre Indonezia. Cred că ar trebui să-ți folosești o parte din el pentru a citi despre Kuweit. Biblioteca Publică din Boston (BPB) este o sursă excelentă, iar noi îți putem obține permis la bibliotecile de la MIT și Harvard.

După acest episod, mi-am petrecut destul timp în acele biblioteci, mai ales în BPB care se afla la o distanță de numai câteva străzi de

birou și aproape de apartamentul meu din Back Bay. M-am familiarizat cu Kuweitul, precum și cu alte probleme de statistică economică din lucrările publicate de ONU, Fondul Monetar Internațional (FMI) și Banca Mondială. Știam că mi se va cere să concep modele econometrice pentru Indonezia și Java și am hotărât că aș putea foarte bine să încep să concep unul și pentru Kuweit.

Oricum, licența mea în administrarea afacerilor nu mă pregătise ca econometrist, așa că am petrecut mult timp încercând să găsesc o modalitate de abordare a problematicii. Am mers până acolo încât m-am înscris la o serie de cursuri pe această temă. Pe parcurs am înțeles că statisticile pot fi manipulate pentru a produce o gamă variată de concluzii, inclusiv pe acelea care să oglindească predilecțiile analistului.

MAIN era o supercorporație. În 1971, existau aici numai patru femei care dețineau poziții profesionale, în orice caz, mai erau poate vreo două sute de femei printre angajații secretariatului - fiecare vicepreședinte și director de departament avea o secretară - și ai serviciului de stenografie care deserveau restul angajaților. Mă obișnuisem cu acest gen de discriminare bazată pe sex și, prin urmare, am fost extrem de uimit de ceea ce s-a întâmplat într-una din zile la BPB, în sala cataloagelor.

O brunetă atrăgătoare a venit spre mine și s-a așezat pe un scaun chiar în fața mea, de partea cealaltă a mesei. Părea foarte rafinată în costumele ei de femeie de afaceri, un costum de culoare verde-închis. Mi-am zis că trebuie să fie cu câțiva ani mai mare decât mine, dar am încercat să mă controlez, să par indiferent, ca și cum n-aș fi observat-o. După câteva minute, fără nici un cuvânt, ea a împins spre mine o carte deschisă. Conținea un tabel cu informațiile pe care eu le căutam despre Kuweit și o carte de vizită cu numele, Claudine Martin, și cu titlul ei, Consultant de Specialitate la Chas. T. MAIN, Inc. M-am uitat în ochii ei de un verde atât de plăcut, iar ea și-a întins mâna.

- Am fost rugată să te ajut la instruire, mi-a spus.

Nu-mi venea să cred că mie mi se întâmpla ceea ce mi se întâmpla, începând de a doua zi, ne-am întâlnit în apartamentul Claudinei din Beacon Street, la câteva străzi de sediul Prudential Centre deținut de

MAIN. În timpul primei noastre ore împreună, ea mi-a explicat că poziția mea era una destul de neobișnuită și că era necesar să păstrăm totul strict confidențial. Mi-a spus că nimeni nu-mi dăduse lămuriri exacte despre slujba mea, deoarece nimeni, cu excepția ei, nu fusese autorizat să o facă. Apoi m-a informat că obligația ei era de a mă transforma într-un asasin economic.

Numai denumirea a fost suficientă pentru a-mi trezi vise de clandestinitate. Eram stânjenit de râsul nervos pe care l-am auzit pornind din mine. Ea mi-a zâmbit și m-a asigurat că umorul era unul dintre motivele pentru care utilizau acest termen.

- Cine l-ar lua în serios? a întrebat ea.

Mi-am mărturisit ignoranța privind rolul unui asasin economic.

— Nu ești singur, a râs ea. Noi suntem o specie rară, într-o afacere murdară. Nimeni nu trebuie să știe despre implicarea ta, nici măcar soția.

Apoi a devenit serioasă.

- Voi fi cinstită cu tine, te voi învăța tot ce voi putea în săptămânile următoare. Apoi va trebui să alegi. Decizia ta va fi finală. Doar că odată implicat, ești implicat pe viață.

După acest episod, rareori ne-am mai spus pe nume; eram pur și simplu niște AE.

Acum știu ceea ce nu știam atunci - Claudine a profitat din plin de avantajele pe care i le-a furnizat profilul trasat de NSA privind slăbiciunile mele. Nu știu cine îi dăduse informațiile - Einar, NSA, cei de la departamentul de resurse umane de la MAIN sau altcineva - știu doar că le folosiseră cu o mare măiestrie. Abordarea ei, o combinație de seducție fizică și manipulare verbală, era croită special pentru mine și, totuși, ea se încadra în standardele de proceduri operative pe care le-am văzut folosite de atunci într-o varietate de afaceri în situații când miza era mare, iar presiunea de a obține afaceri profitabile, uriașă. Ea a știut de la început că nu-mi voi pune în pericol căsnicia, dezvăluind activitățile noastre clandestine. Și era brutal de sinceră când era vorba să descrie partea întunecată a lucrurilor care mi se cereau.

Nu am habar cine îi plătea salariul, deși nu am nici un motiv să mă îndoiesc că ar fi fost, așa cum era scris pe cartea de vizită, de la MAIN. La acea vreme, eram prea naiv, intimidat și vrăjit ca să mai pun întrebările care azi mi se par atât de firești.

Claudine mi-a spus că meseria mea avea două obiective principale. Primul era să justifice împrumuturi internaționale uriașe care erau direcționate înapoi către MAIN sau alte companii din SUA (cum ar fi Bechtel, Halliburton, Stone&Webster și Brown&Root) prin proiecte gigantice de inginerie tehnologică și construcții. În al doilea rând, trebuia să lucrez pentru a falimenta țările care obțineau împrumuturile (bineînțeles, după ce ar fi achitat sumele pentru MAIN și alți contractori din SUA), astfel încât să fie obligate pentru totdeauna la creditorii lor și să devină ținte ușoare, în cazul în care era nevoie de anumite favoruri, printre care baze militare, voturi în ONU sau accesul la țiței sau alte resurse naturale.

Slujba mea era, spunea ea, să analizez efectele investițiilor de miliarde de dolari într-o țară. Și, la modul mai specific, eu trebuia să concep studii care să proiecteze o creștere economică în viitorii douăzeci-douăzeci și cinci de ani și care să evalueze impactul pe care l-ar putea avea diferitele proiecte. De exemplu, dacă se lua decizia de a împrumuta unei țări un miliard de dolari pentru a-i convinge pe liderii acesteia să nu susțină Uniunea Sovietică, eu trebuia să compar beneficiile acelei investiții într-o uzină electrică cu beneficiile investiției într-o rețea națională de căi ferate sau într-un sistem de telecomunicații. Sau mi se spunea că acelei țări i se oferea ocazia de a i se furniza un serviciu public modern de electricitate, iar mie îmi revenea sarcina de a demonstra că acel sistem va avea drept rezultat o creștere economică suficientă pentru a justifica împrumutul. Factorul primordial, în fiecare caz, era produsul intern brut. Proiectul care avea drept rezultat cea mai mare medie anuală a PIB, era câștigător. Dacă nu exista decât un singur proiect, trebuia să demonstrez că dezvoltarea acestuia va aduce beneficii importante PIB-ului.

Aspectul ținut sub tăcere al fiecăruia dintre aceste proiecte era acela că, prin ele, se intenționa crearea unor profituri uriașe pentru contractori, precum și pentru o mână de familii bogate și influente din

țara care primea împrumutul, în timp ce se asigura dependența financiară pe termen lung și, prin urmare, loialitatea politică a guvernelor de pretutindeni. Cu cât împrumutul era mai mare, cu atât era mai bine. Faptul că povara datoriei apăsând pe spinarea unei țări îi priva pe cetățenii acesteia de servicii de sănătate, de educație și de alte servicii sociale timp de decenii, nu era luat în considerație.

Claudine și cu mine discutam deschis despre esența înșelătoare a PIB-ului. De exemplu, creșterea PIB-ului poate avea ca rezultat profitul pentru o singură persoană, cum ar fi individul care deține o companie de utilități publice, în ciuda faptului că majoritatea suportă povara datoriei. Cei bogați devin și mai bogați, iar cei săraci, și mai săraci. Și totuși, din punct de vedere statistic, acest fapt este înregistrat ca progres economic.

Ca și cetățenii SUA, în general, majoritatea angajaților de la MAIN au impresia că le facem favoruri acestor țări când le construim centrale electrice, autostrăzi și porturi. Școlile noastre și presa ne-au învățat să percepem aceste acțiuni ca pe niște fapte altruiste. De-a lungul anilor, am auzit de multe ori argumente de genul:

- Dacă au de gând să ardă drapelul SUA și să facă demonstrații împotriva Ambasadei noastre, de ce naiba nu ne retragem din țara lor și să-i lăsăm să se afunde și mai mult în propria sărăcie?

Cei care spun astfel de lucruri sunt de foarte multe ori titrați, au diplome care dovedesc cât sunt de educați. Oricum, acestor oameni nici nu le trece prin cap că motivul pentru care ne instalăm ambasade peste tot în lume este acela de a ne servi propriile interese, care, pe parcursul ultimei jumătăți a secolului al XX-lea, au însemnat transformarea Republicii americane într-un imperiu global, în ciuda atestatelor de tot felul, astfel de oameni sunt la fel de ignoranți ca și coloniștii din secolul al XVIII-lea care credeau că indienii care luptau pentru a-și apăra pământurile erau unelte ale diavolului.

În câteva luni urma să plec spre insula Java, în Indonezia, care, în acea perioadă, era caracterizată drept cea mai populată proprietate de pe planetă. Se mai întâmpla ca Indonezia să fie și o națiune musulmană bogată în țiței, dar și un focar de activitate comunistă.

- Este următoarea piesă de domino după Vietnam, spunea Claudine. Trebuie să-i câștigăm pe indonezieni de partea noastră. Dacă se vor alătura blocului comunist, ei bine...

Și-a pus un deget în dreptul beregătei, după care a zâmbit dulce.

- Să zicem că e nevoie să vii cu o analiză foarte optimistă asupra economiei, cum va înflori ea după ce vor fi construite noile centrale electrice și liniile de distribuție. Acest lucru le va permite celor de la USAID și băncilor internaționale să justifice împrumuturile. Desigur, vei fi răsplătit și te vei putea muta în țări mai exotice, cu alte proiecte. Lumea este harta ta de cumpărături.

Și a continuat, avertizându-mă că rolul meu va fi unul foarte dur.

- Experții de la bănci te vor urmări. Este meseria lor să îți atace analizele - doar pentru așa ceva sunt plătiți. Punându-te pe tine într-o lumină proastă, ei apar într-una mai bună.

Într-una din zile, i-am amintit lui Claudine că echipa de la MAIN care urma să fie trimisă în Java era alcătuită din încă alți zece bărbați. Am întrebat dacă toți primeau același gen de instruire. M-a asigurat că nu.

- Ei sunt ingineri, mi-a spus. Proiectează centrale electrice, linii de distribuție și transport, porturi și drumuri pe care să poată fi adus combustibilul. Tu ești cel care prezice viitorul. Analizele tale vor determina amplitudinea sistemului pe care ei îl proiectează - și cuantumul împrumutului, înțelegi? Tu reprezintă cheia.

De fiecare dată când plecam din apartamentul Claudinei mă întrebam dacă ceea ce făceam era corect. Undeva în adâncul sufletului, simțeam eu că nu. Dar frustrările trecutului meu mă bântuiau. MAIN părea să-mi ofere tot ceea ce îmi lipsise în viață și totuși mă tot întrebam dacă Tom Paine ar fi fost de acord, în cele din urmă, m-am convins că, aflând mai multe, experimentând în mod direct, aș fi putut expune lucrurile mult mai bine mai târziu - vechea justificare cu „lucratură din interior”.

Când i-am împărtășit lui Claudine ideea mea, mi-a aruncat o privire perplexă.

- Nu fi caraghios. Odată intrat aici, nu mai poți scăpa nicicând. Trebuie să iei decizii pentru tine personal, înainte de a te implica mai profund.

Am înțeles-o, iar ceea ce mi-a spus m-a înspăimântat. După ce am plecat, m-am plimbat pe Commonwealth Avenue, am luat-o pe Dartmouth Street, zicându-mi, spre a mă liniști, că eu reprezentam excepția de la regulă.

Câteva luni mai târziu, într-o după-amiază, stăteam cu Claudine lângă geam privind cum ninge pe Beacon Street.

- Suntem un club restrâns, foarte exclusivist, mi-a spus ea. Suntem plătiți - bine plătiți - ca să escrocăm țările de pe glob de miliarde de dolari. O mare parte din misiunea ta este să-i încurajezi pe liderii mondiali să devină o parte din vasta rețea care promovează interesele comerciale ale SUA. În final, respectivii lideri sunt ademeniți într-o rețea de datorii care ne asigură loialitatea lor. Îi putem folosi oricând dorim - pentru a ne satisface nevoile politice, economice sau militare. În schimb, acești lideri își susțin pozițiile politice, punând la dispoziția cetățenilor țărilor lor parcuri industriale, centrale electrice și aeroporturi, între timp, posesorii companiilor de inginerie tehnologică și construcții se îmbogățesc serios.

În acea după-amiază, în decorul idilic din apartamentul lui Claudine, relaxându-ne stând la fereastră și privind zăpada dănuind afară, am învățat istoria profesiei pe care eram pe cale să o îmbrățișez. Claudine mi-a povestit cum, de-a lungul întregii istorii, imperiile au fost clădite în mare parte prin forța militară sau prin amenințarea cu ea. O dată cu sfârșitul celui de Al Doilea Război Mondial însă, cu ascensiunea Uniunii Sovietice și cu spectrul holocaustului nuclear, soluția militară a devenit mult prea riscantă.

Momentul decisiv a fost în 1951, când Iranul s-a revoltat împotriva unei companii petroliere britanice care-i exploata resursele naturale și locuitorii. Compania era predecesoarea lui British Petroleum, BP-ul de astăzi. Drept răspuns, primul ministru iranian, bucurându-se de o mare popularitate și ales în mod cât se poate de democratic (desemnat de revista *Time*, în 1951, drept Omul anului), Mohammad Mossadegh, a naționalizat toate proprietățile petrolifere iraniene. O Anglie grav jignită a căutat ajutor la aliatul din cel de Al Doilea Război Mondial, adică la SUA. Oricum, ambele țări se temeau că o desfășurare de forțe militare ar putea provoca din partea Uniunii Sovietice o acțiune în numele Iranului.

Așadar, în loc să trimită acolo pușcașii marini, Washingtonul l-a detașat pe agentul CIA, Kermit Roosevelt (nepotul lui Theodore). El a acționat strălucit, câștigându-i pe oameni prin mite și amenințări. Apoi i-a împins să organizeze o serie de revolte de stradă și demonstrații violente care au creat impresia că Mossadegh nu numai că nu se bucura de popularitate, dar, pe deasupra, mai era și inept. În cele din urmă, Mossadegh a fost învins, petrecându-și tot restul vieții în arest la domiciliu. Pro-americanul Mohammad Reza Shah a devenit un dictator fără contracandidat. Kermit Roosevelt a pregătit decorul pentru o nouă profesie, una în rândurile căreia aveam să mă înscriu și eu¹.

Mișcarea lui Roosevelt a remodelat istoria Orientului Mijlociu și a demonstrat că vechile strategii de consolidare a unui imperiu erau depășite, în plus, ea a mai coincis și cu începutul experimentelor în „acțiuni militare nenucleare limitate”, care, în cele din urmă, au avut drept rezultat umilirea SUA în Coreea și Vietnam. Deja în 1968, anul în care am dat interviul la NSA, devenise clar că, dacă SUA voia să-și realizeze visul întemeierii unui imperiu global (după cum prevăzuseră cei ca președinții Johnson și Nixon), ea trebuia să adopte strategii modelate după exemplul iranian furnizat de Roosevelt. Aceasta era singura cale de a-i învinge pe sovietici fără amenințarea unui război nuclear.

Mai exista însă o problemă. Kermit Roosevelt era angajat al CIA. Dacă ar fi fost prins, consecințele ar fi fost dezastruoase. El orchestra prima operație a SUA de demitere a unui guvern străin, fiind de așteptat să urmeze multe alte operațiuni de acest tip. Important era însă să se găsească o modalitate ca Washingtonul să nu fie implicat direct.

Din fericire pentru strategii, în anii 1960 s-a asistat și la un alt tip de revoluție: întărirea corporațiilor internaționale și a organizațiilor multinaționale, cum ar fi Banca Mondială și FMI. Acesta din urmă era finanțat în primul rând de SUA și de suratele noastre în întemeierea imperiului din Europa. O relație simbiotică s-a dezvoltat între guverne, corporații și organizațiile multinaționale.

La vremea când mă înscrisesem eu la școala de afaceri de la UB, se găsisse deja soluția la problema Kermit-ca-agent-CIA. Agențiile de

spionaj din SUA - inclusiv NSA - aveau sarcina să identifice potențiali AE, care puteau fi apoi angajați de către corporații internaționale. Acești AE nu trebuiau niciodată plătiți de guvern, ci urmau să-și ia salariile din sectorul privat. Așadar, dacă ar fi fost dată în vileag, treaba lor murdară ar fi fost atribuită lăcomiei corporațiilor, nicidecum politicii guvernamentale, în plus, corporațiile care îi angajau, deși plătite de agențiile guvernamentale și de partenerii lor - băncile multinaționale (cu banii contribuabililor), erau ferite de controlul Congresului și de opinia publică, protejate de un ansamblu de inițiative legislative în plină dezvoltare, incluzând marca înregistrată, comerțul internațional și legile privind libertatea informației².

- Prin urmare, înțelegeți tu, a conchis Claudine, noi suntem exact următoarea generație care continuă mândra tradiție începută pe când tu erai de-abia în clasa întâi.

CAPITOLUL 3

indonezia: lecții pentru un AE

În afara lucrurilor învățate despre noua mea carieră, mi-am petrecut ceva timp citind și despre Indonezia.

- Cu cât știi mai multe despre o țară înainte să ajungi acolo, cu atât mai ușoară îți va fi sarcina, mă sfătuisse Claudine. Vorbele ei mi s-au întipărit bine în minte.

Când Columb și-a înălțat pânzele, pornind în 1492 în faimoasa-i călătorie, el urmărea să ajungă în Indonezia, cunoscută la acea vreme sub numele de Insulele Mirodeniilor, în toată perioada colonială, ea era considerată o comoară cu mult mai prețioasă decât Americile. Java, cu țeșăturile ei bogate, cu mirodeniile ei legendare și regatele-i opulente constituia o prețioasă posesiune, dar și scena unor ciocniri violente între aventurierii spanioli, olandezi, portughezi și britanici. Regatul Olandei a ieșit triumfător în 1750, dar, chiar dacă olandezii controlau Java, le-au fost necesari mai bine de 150 de ani să supună și celelalte insule.

La invadarea Indoneziei de către japonezi, în timpul celui de Al Doilea Război Mondial, forțele olandeze au opus o minimă rezistență. Rezultatul a fost că indonezienii, în special javanezii, au suferit teribil, în urma armistițiului japonez, un lider carismatic, pe nume Sukarno, a reușit să proclame independența, în cele din urmă, luptele s-au încheiat după patru ani, la 27 decembrie 1949, când Olanda și-a coborât steagul, redând suveranitatea unui popor care, timp de mai bine de trei secole, nu cunoscuse nimic altceva în afară de lupte și dominație. Sukarno a devenit primul președinte al noii republici.

Cărmuirea Indoneziei s-a dovedit însă a fi o provocare mult mai serioasă decât înfrângerea olandezilor. Departate de a fi omogen, arhipelagul alcătuit din aproximativ 17500 de insule era asemenea unui butoi cu pulbere în care clocoteau primitivismul tribal, culturi divergente, zeci de limbi și dialecte, grupuri etnice nutriend animozități vechi de secole. Conflictele erau frecvente și violente, dar Sukarno reușea să le țină sub control, în 1960, a suspendat Parlamentul, iar în 1963 a fost numit președinte pe viață. El a constituit alianțe strânse cu guvernele comuniste din toată lumea, în schimbul echipamentului și instrucției militare. Tot el a trimis trupe indoneziene înarmate cu echipament rusesc în Malaezia, aflată în apropiere, în încercarea de a răspândi comunismul în toată Asia de Sud-Est și de a câștiga astfel acceptarea de către liderii socialiști mondiali.

Opoziția s-a consolidat, iar în 1965 s-a declanșat o lovitură de stat. Sukarno a reușit să supraviețuiască asasinatului numai datorită prezenței de spirit a amantei sale.

Mulți dintre ofițerii superiori ai armatei sale, precum și cei mai apropiați dintre asociații săi au fost însă mai puțin norocoși. Evenimentele le aminteau pe cele petrecute în Iran în 1953. În final, Partidul comunist a fost făcut responsabil - în special acele facțiuni sprijinite de China, în masacrele inițiate ulterior de armată, au fost uciși aproximativ trei până la cinci sute de mii de oameni. Comandantul armatei, generalul Suharto, a preluat președinția în 1968¹.

Până în 1971, hotărârea SUA de a ademeni Indonezia, îndepărtând-o de comunism, se intensifica tot mai mult din cauza rezultatului războiului din Vietnam care părea foarte nesigur, în vara anului 1969, Președintele Nixon începuse o serie de retrageri de trupe, iar strategia

SUA căpăta o perspectivă mult mai globală. Ea se concentra asupra prevenirii apariției efectului de domino - intrarea țărilor din zonă, una după alta, sub dominația comunismului - și se focaliza asupra câtorva țări; cheia o reprezenta Indonezia. Proiectul de electrificare al celor de la MAIN constituia o parte dintr-un plan mult mai cuprinzător care să asigure dominația americană în Asia de Sud-Est.

Premisa politicii externe a SUA era că Suharto va servi Washingtonul în aceeași manieră în care a făcut-o șahul Iranului. SUA mai spera ca această națiune să servească drept model și altor țări din regiune. Washingtonul și-a bazat o mare parte din strategia sa pe faptul că rezultatele bune obținute în Indonezia ar putea avea repercusiuni pozitive asupra întregii lumi islamice, îndeosebi în explozivul Orient Mijlociu. Iar, dacă toate acestea nu reprezentau o motivație suficientă, Indonezia dispunea de țiței. Nimeni nu cunoștea cu certitudine calitatea și mărimea rezervelor sale, dar seismologii companiilor petroliere erau foarte optimiști în privința posibilităților.

Pe măsură ce mă cufundam mai adânc în cărțile de la BPB, entuziasmul meu creștea, îmi și imaginam deja aventurile care mă așteptau. Să lucrez pentru MAIN însemna să-mi schimb stilul de viață sărăcăcios de la Peace Corps cu unul mult mai luxos și mai fascinant. Perioada petrecută cu Claudine reprezenta deja împlinirea uneia dintre fanteziile mele; părea mult prea frumos ca să fie adevărat. Mă simțeam, cel puțin în parte, răzbunat pentru privațiunile de la școala aceea de băieți.

Și se mai întâmpla ceva în viața mea: Ann și cu mine nu ne mai înțelegeam câtuși de puțin. Cred că simțise faptul că duceam două vieți. Eu am considerat că acesta era rezultatul resentimentului pe care l-am simțit când m-a forțat să mă căsătoresc cu ea, de la bun început. Nu conta faptul că m-a susținut și m-a'ajutat în toate momentele grele din timpul misiunii mele în Ecuador, când eram în Peace Corps; încă o mai consideram ca pe o continuare a modelului meu comportamental de a mă supune capriciilor părinților mei. Desigur, acum, privind înapoi, sunt convins că relația mea cu Claudine a constituit un factor major. Nu aveam cum să-i spun lui Ann despre aceasta, dar ea a simțit bine despre ce-i vorba, în orice caz, ne-am decis să ne mutăm în apartamente separate.

Într-una din zile, în 1971, cu o săptămână înainte de plecarea mea în Indonezia, am ajuns acasă la Claudine unde, pe măsuta din sufragerie, mă așteptau tot felul de brânzeturi și tipuri de pâine, precum și o sticlă de Beaujolais. A ținut un toast în cinstea mea.

- Ai reușit.

A zâmbit, dar parcă părea ceva mai puțin sinceră.

- În sfârșit, acum ești unul de-ai noștri.

Am sporovăit de toate cele cam vreo jumătate de oră; apoi, în timp ce ne terminam vinul, mi-a aruncat o privire pe care nu o mai zărisem niciodată până atunci.

- Să nu recunoști în fața nimănui nimic despre întâlnirile noastre, mi-a spus ea cu o voce aspră. Dacă o vei face, nu te voi ierta nicicând și voi nega faptul că te-am întâlnit vreodată în viața mea.

S-a uitat dușmănos la mine - poate pentru prima dată m-am simțit amenințat de ea -, după care a scos un hohot de râs ostil.

- Dacă ai de gând să vorbești despre noi, viața îți va fi serios periclitată.

Eram pur și simplu năucit. Mă simțeam cumplit. Mai târziu însă, pe când mă întorceam pe jos la Prudential Centre, am fost nevoit să recunosc ingeniozitatea schemei. Adevărul este că tot timpul petrecut împreună am fost numai în apartamentul ei. Nu exista nici un fel de dovadă a relației noastre, iar nimeni de la MAIN nu fusese implicat în vreun fel. Mai exista apoi o parte din mine care îi aprecia franchețea; nu mă înșelase, așa cum o făcuseră părinții mei în legătură cu Tilton și Middlebury.

CAPITOLUL 4

Salvarea unei țări de la comunism

Aveam o viziune romanțioasă asupra Indoneziei, țara în care aveam să locuiesc în următoarele trei luni. Unele dintre cărțile pe care le-am citit prezentau fotografii cu femei frumoase în saronguri în culori strălucitoare, dansatoare exotice din Băii, șamani scoțând flăcări pe nări, războinici dând la vâsle în pirogele plutind pe apele de smarald, la poalele vulcanilor fumegând, în mod cu totul deosebit îmi atrăgeau atenția o serie de galioane sub pavilionul negru, aparținând ticăloșilor de pirați Bugi care navigau pe mările arhipelagului și care îi terorizaseră pe primii marinari europeni într-atât încât, întorși pe la casele lor, aceștia din urmă își avertizau odraslele „Fiți cuminiți că, de nu, vin Bugimenii* să vă ia”. Dumnezeuule, cum mi-au mai răscolit acele imagini sufletul!

Istoria și legendele acelei țări reprezintă un corn al abundenței de figuri de pe alte țărâmurii: zei mânioși, dragoni Komodo, sultani de triburi, străvechi povești care, cu mult înainte de nașterea lui Hristos, au circulat prin munții Asiei, prin deserturile persane și peste Mediterana pentru a se întipări în cele mai profunde unghere ale spiritului nostru colectiv. Chiar și numai numele insulelor ei fabuloase — Java, Sumatra, Borneo, Sulawesi - mi-au sedus mintea. Era un țărâm de misticism, de mituri și de frumusețe erotică; o înșelătoare comoară căutată, dar nicicând găsită de Columb; o prințesă mult râvnită, dar niciodată posedată de Spania, Olanda, Portugalia, Japonia; o închipuire și un vis.

Așteptările mele erau mărețe și presupun că ele le reflectau pe cele ale marilor exploratori. Ca și Columb însă ar fi trebuit să-mi pot pune frâu fanteziilor. Poate ar fi trebuit să-mi dau seama că lumina călăuzitoare strălucește deasupra unui destin care nu este întotdeauna acela pe care ni-l dorim noi. Indonezia oferea comori, dar nu era cufărul cu panacee pe care îl așteptasem. De fapt, primele mele zile

* Bugiman din lb. engleză s-ar putea traduce prin „omul negru” (n. tr.)

în capitala clocotitoare a Indoneziei, Jakarta, în vara anului 1971, au fost șocante.

Frumusețea exista, cu siguranță, peste tot. Femei superbe purtând saronguri multicolore. Grădini luxuriante care străluceau grație florilor tropicale. Dansatoare exotice din Băii. Ricșe cu scene în culorile curcubeului pictate pe părțile laterale ale locurilor pentru pasageri, așezate în fața șoferilor care dădeau la pedale. Conace ale colonialismului olandez și moschee crenelate. Mai exista însă și o latură urâtă, tragică, a orașului. Leproși cu cioturi însângerate în loc de mâini. Tinere oferindu-și trupul pentru câțiva gologani. Splendidele canale olandeze de odinioară transformate în hazine. Cocioabe din carton în care locuiau familii întregi, de-a lungul malurilor pline de gunoarie ale râurilor negre. Claxoane zgomotoase și fum înecăcios. Frumosul și urâtul, elegantul și vulgarul, spiritualul și profanul. Aceasta era Jakarta, unde miresma ispititoare de cuișoare și de muguri de orhidee se luptă pentru dominație cu miasma carnalelor de colectare.

Mai văzusem sărăcie și înainte. Unii dintre colegii mei din New Hampshire locuiau în bordeie din carton gudronat, fără apă caldă, și apăreau la școală, în zilele geroase de iarnă, purtând jachete subțiri și pantofi sport făcuți ferfeniță, cu trupurile lor nespălate mirosind puternic a sudoare și bălegar. Am stat în bordeie din pământ cu țăranii din Anzi, a căror hrană consta aproape în exclusivitate din porumb uscat și cartofi și unde un nou-născut avea șanse egale să moară sau să supraviețuiască. Văzusem sărăcie, ce-i drept, dar nimic care să mă pregătească pentru Jakarta.

Desigur, echipa noastră era cazată în cel mai elegant hotel din țară, Hotel Intercontinental Indonezia. Aflat în proprietatea PanAmerican Airways, ca și restul hotelurilor din lanțul Intercontinental răspândite pe întreg globul, acesta era conceput pentru a satisface capriciile străinilor bogați, în special ale președinților de companii petroliere și ale familiilor lor. În seara primei noastre zile acolo, managerul nostru de proiect, Charlie Illingworth, a dat o masă în cinstea noastră într-un restaurant foarte elegant de la ultimul etaj al hotelului.

Charlie era un cunosător într-ale războiului; își dedicase o mare parte din timpul liber citirii cărților de istorie și romanelor istorice

despre marii comandanți de armate și bătăliile purtate de ei. Era prototipul soldatului de fotoliu, adept al războiului din Vietnam. Ca de obicei, în acea seară era îmbrăcat în pantaloni kaki și cămașă kaki cu mâneci scurte, cu epoleți în stil militar.

După ce ne-a urat bun venit, și-a aprins un trabuc.

- Pentru o viață de lux, a toastat el, ridicând un pahar cu șampanie.

Ne-am alăturat lui.

— Pentru o viață de lux.

Am ciocnit cu toții.

Învăluit în fumu-i de trabuc, Charlie și-a aruncat privirea de jur împrejurul camerei.

- Vom fi de-a dreptul răsfățați aici, a spus el, dând din cap apreciativ. Indonezienii vor avea mare grijă de noi, la fel și cei de la Ambasada SUA. Să nu uităm însă că avem o misiune de îndeplinit.

Și-a îndreptat privirile în jos spre teancul de notițe pe care le ținea în mână.

- Da, suntem aici spre a pune la punct o strategie pentru electrificarea insulei Java — cel mai populat ținut din lume. Dar aceasta este numai partea vizibilă a aisbergului.

Mina lui a devenit serioasă; mi l-a evocat pe George C. Scott în rolul generalului Patton, unul dintre eroii lui Charlie.

- Ne aflăm aici pentru a aduce nici mai mult, nici mai puțin decât salvarea acestei țări din ghearele comunismului. După cum bine știți, Indonezia are o istorie îndelungată și tragică. Acum, în acest moment când este pregătită și ea să se lanseze în secolul al XX-lea, este pusă din nou la încercare. Responsabilitatea noastră este de a ne asigura că Indonezia nu o ia pe urmele vecinilor ei de la nord, Vietnam, Cambodgia și Laos. Un sistem electric integrat reprezintă un element-cheie. Acesta, mai mult decât oricare alt factor (poate cu excepția țițeiului), va asigura instaurarea capitalismului și a democrației.

- Vorbind de petrol, a spus el.

A mai tras un fum din trabuc și a mai sărit peste câteva foi cu notițe.

- Știm cu toții cât de mult depinde țara noastră de petrol. Din acest punct de vedere, Indonezia ne poate fi un aliat puternic. Așa că, dacă treceți la planificarea acestei strategii, faceți tot posibilul să vă asigurați că industria petrolieră și toate celelalte care o deservește — porțiuri, conducte, companii de construcții — primesc ceea ce le trebuie, ca și în cazul electricității, pe toată durata desfășurării acestui plan pe 25 de ani.

Și-a ridicat ochii de pe notițe, uitându-se direct la mine.

- Mai bine să greșești în plus decât în minus. Doar nu vrei să-ți mănjești mâinile cu sângele copiilor indonezieni - sau alor noștri. Nu vrei ca aceștia să trăiască sub secera și ciocanul steagului Roșu al Chinei!

În timp ce stăteam întins pe pat, în noaptea aceea, mult deasupra orașului, în siguranță, în luxul unui apartament de prima categorie, mi-a răsărit în minte imaginea Claudinei. Discursurile ei asupra datoriei externe mă bântuiau. Am încercat să mă liniștesc, rememorând lecțiile învățate la cursurile de macroeconomie de la școala de afaceri, în fond, mi-am spus, mă aflu aici pentru a ajuta Indonezia să se ridice din stadiul economiei medievale și să-și ocupe locul în lumea industrială modernă. Știam însă că de dimineață mă voi uita pe fereastră, aruncându-mi privirile peste opulența grădinilor hotelului și peste piscinele sale și văzând bordeiele răspândite pe distanțe de mile întregi. Aveam să știu că nou-născuții mureau din lipsa hranei și a apei potabile și că adulții și țăncii de câțiva ani sufereau de boli cumplite și trăiau în condiții execrabile.

Tot învărtindu-mă și răsucindu-mă în pat, mi s-a părut imposibil să neg că Charlie și oricare alt membru al echipei noastre se aflau aici din motive egoiste. Noi promovam interesele externe ale SUA și pe cele corporatiste. Eram mânați de lăcomie mai curând, decât de dorința de a îmbunătăți viața uriașei majorități a indonezienilor. Mi-a venit în minte un singur cuvânt: corporatocrație. Nu eram sigur dacă îl mai auzisem undeva sau dacă îl inventasem, dar mi se părea că descrie exact noua elită căreia îi intrase în cap să încerce să guverneze planeta.

Aceasta era o frăție bine sudată a câtorva oameni împărtășind aceleași scopuri, iar membrii frățiilor se mișcau cu ușurință și frecvent

de la un consiliu al unei corporații la altul, ca și de la o poziție guvernamentală la alta. Brusc, mi-am dat seama că actualul președinte al Băncii Mondiale, Robert McNamara, constituia un exemplu perfect în acest sens. El trecuse de pe poziția de președinte al Companiei Ford Motors la cea de secretar al apărării naționale sub președinții Kennedy și Johnson, iar acum ocupa postul de vârf în cea mai puternică instituție financiară din lume.

Am mai înțeles și că profesorii mei de la universitate nu înțeleseseră adevărata esență a macroeconomiei, și anume că, în multe cazuri, a ajuta o economie să crească îi îmbogățește numai pe cei câțiva din vârful piramidei, în timp ce pe aceia de jos nu-i ajută în nici un fel, ba poate chiar îi coboară și mai mult. Într-adevăr, de cele mai multe ori, promovarea capitalismului are drept rezultat un sistem care seamănă cu societățile feudale din evul mediu. Dacă vreunul dintre profesorii mei ar fi știut acest lucru, nu l-ar fi recunoscut în nici un caz — probabil din cauză că marile corporații și indivizii care le conduc finanțează facultățile. A spune adevărul ar însemna ca acești profesori să-și piardă slujba — întocmai cum astfel de dezvăluiri m-ar putea costa și pe mine același lucru.

Aceste gânduri au continuat să mă țină treaz în fiecare noapte pe care am petrecut-o la Hotelul Intercontinental Indonezia, în final, cea mai bună metodă de apărare a fost una extrem de personală: mă luptasem din greu pentru a scăpa din New Hampshire, din școala de acolo și de înrolare. Printr-o combinație de coincidențe și prin trudă grea, mi-am câștigat un loc în acea viață de lux. Și m-am mai liniștit spunându-mi că, de fapt, făceam ceea ce era corect prin prisma culturii în care mă încadram. Eram pe cale să devin un economist respectat și de succes. Făceam lucrurile pentru care mă pregătise școala de afaceri. Ajutam la implementarea unui model de dezvoltare care era aprobat de cele mai strălucitoare minți ale grupurilor de experți din lume.

Cu toate acestea, în toiul nopții, trebuia să mă consolez, cel mai adesea, cu promisiunea că, într-o bună zi, aveam să dezvălui adevărul. După care, puteam dormi liniștit, citind romanele lui Louis L'Amour despre pistolarii din Bătrânul Vest Sălbatic.

CAPITOLUL 5

Vândându-mi sufletul

Echipa noastră alcătuită din unsprezece oameni a petrecut șase zile în Jakarta, completând formalitățile la Ambasada SUA, în întâlniri cu diverși oficiali, organizându-ne sau relaxându-ne în jurul piscinei. Numărul americanilor care locuiau la Intercontinental m-a uimit. Mi-a făcut o imensă plăcere să privesc tinerele femei frumoase - soții ale președinților companiilor de petrol sau de construcții americane - care își petreceau zilele la piscină, iar serile în restaurante luxuase, nu mai puține de șase la număr, din interiorul sau din jurul hotelului.

Apoi Charlie ne-a mutat trupa în munți, în orașul Bandung. Clima era mai blândă, sărăcia mai puțin evidentă, iar tentațiile ceva mai puține. Ni s-a pus la dispoziție o casă de oaspeți a guvernului, cunoscută drept Wisma, dotată cu un administrator, un bucătar, un grădinar și câțiva servitori. Construită în timpul perioadei coloniale olandeze, Wisma era un adevărat rai pe pământ. Veranda ei spațioasă dădea spre o plantație de ceai care se întindea de-a lungul dealurilor vălurite, până sus, pe pantele munților vulcanici ai Javei. În afară de găzduire, ni se dăduseră și unsprezece jeepuri Toyota, fiecare dintre noi beneficiind de șoferul și de translatorul său. În sfârșit, eram membri în Clubul de golf și de tenis din Bandung, foarte exclusivist, fiind găzduiți și într-un complex de birouri la sediul central al Perusahaan Umum Listrik Negara (PLN), compania de electricitate deținută de guvern.

Pentru mine, primele zile la Bandung au însemnat o serie de întâlniri cu Charlie și Howard Parker. Howard avea vreo șaptezeci de ani, iar înainte de pensionare fusese analist principal pe probleme privind capacitatea de încărcare la New England Electric System. Acum era responsabil cu analizarea cantității de energie și a capacității de încărcare de care va avea nevoie insula Java în viitorii douăzeci și cinci de ani, făcând, în același timp, și o împărțire a acesteia în analize urbane și regionale. Dat fiind că cererea de electricitate este strâns legată de creșterea economică, analizele lui depindeau de proiecțiile mele

economice. Restul echipei noastre trebuia să dezvolte strategia corespunzătoare în funcție de prevederile noastre, localizând și proiectând uzine electrice, linii de transmisie și distribuție, precum și sisteme de transportare a combustibilului într-o manieră care să satisfacă proiecțiile noastre cât mai eficient cu putință, în decursul întâlnirilor noastre, Charlie a evidențiat permanent importanța activității mele, bătându-mă la cap că prevederile mele trebuiau să fie foarte optimiste. Claudine avusese dreptate: eu eram cheia întregii strategii.

— Primele săptămâni petrecute aici, mi-a explicat Charlie, sunt dedicate culegerii datelor.

El, Howard și cu mine eram așezați pe fotoliile uriașe din ratan din biroul personal al lui Charlie. Pereții erau decorați cu tapiserii imprimate, înfățișând narațiuni din textele antice hinduse din *Ramayana*. Charlie a pufăit dintr-un trabuc strașnic.

— Inginerii vor pune cap la cap o prezentare detaliată asupra actualului sistem electric, a capacităților portuare, străzilor, căilor ferate, asupra tuturor chestiilor de acest tip.

A îndreptat trabucul spre mine.

— Tu trebuie să te miști repede. La sfârșitul primei luni, Howard trebuie să aibă deja o idee destul de clară despre întreaga desfășurare a miracolelor economice care urmează să se producă din clipa când ne vom pune în aplicare noua schemă. Până la sfârșitul celei de-a doua luni, va avea nevoie de mai multe detalii - repartizate pe regiuni. Ultima lună este consacrată umplerii golurilor. Aceasta este cea decisivă, în consecință, toți ne vom pune capul la contribuție. Așa că, înainte să plecăm, trebuie să fim absolut siguri că dispunem de toate informațiile necesare. Acasă de Ziua Recunoștinței, iată care este mottoul meu. Nu există cale de întoarcere.

Howard părea un tip binevoitor, cu un aer de bunicuț, dar, de fapt, nu era decât un bătrân acru care se simțea înșelat de viață. Nu ajunsese niciodată în elita de la New England Electric System, drept care nutrea uriașe resentimente față de aceasta.

- Dat la o parte, îmi spunea în repetate rânduri, pentru că am refuzat să urmez linia impusă de companie.

Fusea forțat să se pensioneze și atunci, nesuportând ideea de a sta acasă cu nevastă-sa, acceptase o slujbă de consultant la MAIN. Aceasta era cea de-a doua misiune a sa și fusesem avertizat atât de Einar, cât și de Charlie să fiu cu mare băgare de seamă în ceea ce-l privește. Ei mi l-au descris ca fiind un rău, un *încăpățânat* și un *răzbnător*.

După cum s-a dovedit, Howard a fost unul dintre cei mai înțelepți profesori ai mei, deși nu eram pregătit să accept vreunul la acea vreme. Nu primise niciodată tipul de antrenament pe care mi-l aplicase mie Claudine. Cred că îl considerau prea bătrân sau, poate, prea încăpățânat. Sau poate se gândiseră că nu va sta la ei decât pentru o scurtă perioadă de timp, până când vor reuși să atragă pe cineva mai maleabil, angajat cu normă întreagă, unul așa ca mine. În orice caz, din punctul lor de vedere, el ajunsese să fie o problemă. Howard vedea limpede cum stau lucrurile și rolul pe care ei doreau ca el să-l joace, dar era hotărât să nu fie un simplu pion. Toate adjectivele pe care Einar și Charlie le folosiseră pentru a-l caracteriza erau corecte, dar cel puțin o parte din încăpățânarea sa se trăgea din hotărârea-i personală de a nu fi lacheul lor. Mă îndoiesc ca el să fi auzit măcar o dată în viața lui termenul de asasin economic, dar știa că intenția lor era de a-l folosi pentru a promova o formă de imperialism pe care el nu o putea accepta.

După una din întâlnirile noastre cu Charlie, m-a luat deoparte. Purta aparat auditiv și avea sub cămașă o cutiuță de unde putea regla volumul.

- Asta rămâne între noi, mi-a spus Howard șoptit.

Stăteam la fereastra biroului pe care îl ocupam împreună, uitându-ne la canalul șerpuiind dincolo de clădirea PLN. O tânără femeie se scălda în apele murdare ale acestuia, încercând să pară, cel puțin, decentă, cu un sarong drapat pe trupul ei, de altfel, gol.

— Vor încerca să te convingă cum că această economie va crește vertiginos, a spus el. Charlie nu are pic de milă. Nu-l lăsa să te aibă la mână.

Vorbele lui mi-au produs o strângere de inimă, dar și dorința de a-l convinge că Charlie avea dreptate; la urma urmei, cariera mea depindea de mulțumirea șefilor mei de la MAIN.

- Bineînțeles că economia va exploda, am spus, cu ochii la femeia din canal. Uită-te numai la ce se întâmplă acum.

- Așadar, ai făcut-o, a mormăit el, aparent fără să bage în seamă scena din fața noastră. Ai adoptat linia lor, nu-i așa?

O mișcare, în susul canalului, mi-a atras atenția. Un om mai în vârstă a coborât de pe o bancă și-a dat jos pantalonii și s-a lăsat pe vine, pe marginea apei, pradă chemării naturii. Tânăra l-a văzut, dar nici că s-a sinchisit, continuând să se spele. M-am întors cu spatele la fereastră și l-am privit în ochi pe Howard.

- Mai știu și eu câte ceva, am spus. Sunt eu tânăr, dar tocmai m-am întors după trei ani din America de Sud. Am văzut ce se poate întâmpla când se descoperă petrol. Lucrurile se schimbă rapid.

- O, și eu mai știu câte ceva, mi-a spus el în zeflemea. Al dracului de mulți ani. Am să-ți zic ceva, tinere. Mă doare în cot de zăcămintele tale de petrol și de toate celelalte. Am făcut analize privind încărcarea electrică toată viața - în timpul Secesiunii, al celui de Al Doilea Război Mondial, vremuri de mari frământări. Am văzut ce a făcut pentru Boston Ruta 128, așa-numită Miracolul din Massachusetts. Și pot spune cu mâna pe inimă că nici o cantitate de energie nu a crescut vreodată cu mai mult de 7 până la 9% pe an, chiar în cea mai încărcată perioadă. Și asta în vremurile bune. Șase procente ar fi mult mai corect.

M-am holbat la el. O parte din mine începuse să creadă că el avea dreptate, dar mă simțisem atacat. Știam că trebuia să-l conving, deoarece propria mea conștiință avea mare nevoie de justificări.

- Howard, nu suntem în Boston. Aceasta este o țară unde, până acum, nimeni nu a putut obține nici măcar electricitate. Aici lucrurile stau diferit.

S-a întors pe călcăie și și-a vânturat palma în aer ca și cum ar fi vrut să mă facă să dispar.

- „Dă-i înainte”, a mormăit el. Vinde-te. Nu-mi pasă nici cât negru sub unghie de argumentele tale. Și-a tras scaunul de la birou, prăbușindu-se în el.

- îmi voi elabora analiza, bazându-mă pe ceea ce cred eu, nu pe cine știe ce studiu economic elucubrant.

A luat un creion și a început să mâzgălească o foaie de hârtie.

Era o provocare pe care nu o puteam ignora. M-am îndreptat spre biroul lui și m-am așezat în fața lui.

— Ai să te faci de râs dacă eu voi veni cu ceea ce toată lumea așteaptă — un boom comparabil cu goana după aur din California — iar analiza ta privind creșterea cantității de electricitate va fi aceeași cu cea din Bostonul anilor '60.

A aruncat creionul din mână și s-a holbat la mine.

— Inconștientă! Asta este. Și la tine și la ceilalți, și-a fluturat el brațele către birourile de dincolo de pereții biroului nostru. V-ați vândut sufletele diavolului. Sunteți implicați pentru bani. Acum, simula el un zâmbet, căutându-se sub cămașă, îmi opresc aparatul auditiv și mă întorc la lucru.

M-am cutremurat până în măduva oaselor. M-am năpustit afară din birou, îndreptându-mă către biroul lui Charlie. La jumătatea drumului, m-am oprit, nesigur de ceea ce aveam de gând să fac. Așadar, m-am întors și am coborât scările, ieșind pe ușă, în soarele după-amiezii. Tânăra ieșea din canal cu sarongul strâns înfășurat în jurul trupului. Bătrânul dispăruse. Câțiva băieți se jucau în canal, improșcându-se cu apă și țipând unul la altul. O femeie mai în vârstă stătea în apă până la genunchi și se spăla pe dinți; o alta freca niște haine.

Mi s-a pus în gât un nod uriaș. M-am așezat pe o movilă din bucăți de beton, încercând să ignor miasma înțepătoare ce venea dinspre canal. M-am luptat din greu să-mi stăpânesc lacrimile; trebuia să-mi dau seama ce anume mă făcuse să mă simt atât de jalnic.

Ești implicat și tu pentru bani. Cuvintele lui Howard îmi răsunau neîncetat în urechi, îmi atinsese un nerv sensibil.

Băieții au continuat să se improaște cu apă, vocile lor pline de veselie umplând văzduhul. Mă întrebam ce puteam face. Ce mi-ar fi trebuit pentru a deveni la fel de lipsit de griji ca și ei? Întrebarea mă chinuia în timp ce ședeam acolo, privindu-i cum se zbenguiau în binecuvântata lor inocență, aparent inconștienți de riscurile la care se expuneau, jucându-se în apa aceea fetidă. Un bătrân, un coco-

șat cu un toiag noduros, mergea șontâc-șontâc, de-a lungul malului canalului. S-a oprit și i-a privit pe băieți, fața descompunându-i-se într-un zâmbet știrb.

Poate că ar trebui să am încredere în Howard; poate că împreună am putea găsi o soluție. Am simțit imediat o senzație de ușurare. Am luat o pietricică de jos și am aruncat-o în canal. Pe măsură ce cercurile de la suprafața apei se risipeau, se risipea și entuziasmul meu. Știam că era imposibil să fac așa ceva. Howard era bătrân și scârbit. El dăduse deja cu piciorul unor ocazii de a-și îmbunătăți cariera, în mod cert, nu ar fi cedat acum. Eu eram tânăr, abia la început, și în nici un caz nu voiam să ajung ca el.

Holbându-mă fix la apa împuțită a canalului, am văzut deodată imagini cu școala elementară de pe deal, din New Hampshire, unde îmi petreceam vacanțele singur, în timp ce ceilalți băieți își luau zborul către domnișoarele lor. Încetișor, sentimentul de autocompătimire s-a instalat. Nici de astă dată nu aveam pe nimeni cu care să vorbesc.

În noaptea aceea, m-am întins în pat gândindu-mă îndelung la oamenii din viața mea - Howard, Charlie, Claudine, Ann, Einar, Unchiul Frank — și întrebându-mă cum ar fi fost existența mea dacă nu i-aș fi întâlnit vreodată. Unde aș fi locuit? Cu siguranță nu în Indonezia. M-am întrebat și despre viitorul meu, despre direcția în care mă îndreptam. Am meditat la decizia care se impunea. Charlie spusese clar că se aștepta ca eu și Howard să venim cu rate de creștere de cel puțin 17% pe an. Ce fel de analize aveam să concep?

Deodată, mi-a venit un gând care mi-a alinat sufletul. Cum de nu-mi dăduse prin cap mai devreme? Decizia nu-mi aparținea absolut deloc. Howard spusese că el va face ceea ce va considera potrivit, indiferent de concluziile mele. Puteam să-mi mulțumesc șefii cu analizele mele economice, iar el să facă ceea ce credea; munca mea nu va avea nici un impact asupra strategiei. Cei din jur tot puneau accentul pe rolul meu determinant, dar se înșelau. O mare povară mi se luase de pe suflet. Am căzut într-un somn adânc.

Câteva zile mai târziu, Howard s-a îmbolnăvit de un serios atac bacterian. L-am dus în cea mai mare grabă la spitalul misionar catolic. Doctorii i-au prescris un tratament și i-au recomandat să se întoarcă în cea mai mare grabă în SUA. Howard ne-a asigurat că avea deja toate datele necesare și că ar putea completa cu ușurință proiectul din Boston. Cuvintele pe care mi le-a adresat la despărțire au fost o reluare a avertismentului său anterior.

- Nu-i nevoie să falsifici cifrele, mi-a spus el. Nu voi lua parte la această mârșăvie, indiferent de ceea ce îndrugi tu despre miracolele creșterii economice.

PARTEA II

Din 1971 până în **1975**

CAPITOLUL 6

Rolul meu ca inchiizitor

Contractele noastre cu guvernul indonezian, cu Banca Asiatică pentru Dezvoltare și USAID impuneau ca cineva din echipa noastră să viziteze toate centrele cu populație numeroasă din zona inclusă în planul nostru strategic. Eu am fost desemnat să duc la bun sfârșit această sarcină. După cum spunea Charlie, „Ai supraviețuit Amazonului; știi cum să faci față insectelor, șerpilor și apei de proastă calitate.”

Împreună cu un șofer și cu un translator am vizitat o mulțime de locuri frumoase și am stat în destule locuințe de-a dreptul jalnice. M-am întâlnit cu oameni de afaceri și lideri politici locali și le-am ascultat opiniile privind perspectivele legate de creșterea economică, în orice caz, mi-am dat seama că mulți dintre aceștia erau reticenți în a-mi împărtăși informațiile de care dispuneau. Păreau intimidati de prezența mea. În mod frecvent, ei îmi spuneau că trebuie să iau legătura cu șefii lor, cu agenții guvernamentale sau cu sediile centrale ale corporațiilor din Jakarta. Uneori aveam impresia că se pusese la cale o conspirație împotriva mea.

Aceste excursii erau, de regulă, scurte, nu mai mult de două-trei zile. În intervalul dintre ele mă întorceam la Wisma în Bandung. Femeia care o administra avea un fiu cu câțiva ani mai mic decât mine. Se numea Rasmon, dar pentru toată lumea, cu excepția mamei sale, el era Rasy. Student la economie, la o universitate din zonă, Rasy a fost imediat interesat de munca mea. De fapt, aveam senzația că, până la un anumit punct, mă abordase în vederea găsirii unei slujbe. El începuse să mă învețe și indoneziana bahasa.

Crearea unei limbi ușor de învățat a fost considerată de președintele Sukarno o prioritate de vârf, după ce Indonezia și-a redobândit independența față de Olanda, în întreg arhipelagul se vorbesc peste 350 de limbi și dialecte¹, iar Sukarno a înțeles că țara sa avea nevoie de un vocabular comun pentru a unifica oamenii de diverse culturi care populau mulțimea de insule. El a recrutat o echipă internațională de lingviști, rezultatul cu cel mai mare succes fiind crearea

acestei indoneziana bahasa. Pornind de la dialectul Malay, ea evită foarte multe dintre schimbările timpurilor verbale, verbele neregulate și alte complicații caracteristice pentru majoritatea limbilor. Pe la începutul anilor 1970, majoritatea indonezienilor vorbea această limbă, deși ei continuau să folosească în comunicare dialectul javanez sau alte dialecte locale din cadrul comunităților lor. Rasy era un profesor excelent, cu un minunat simț al umorului, iar, comparativ cu învățarea dialectului Shuar sau chiar a limbii spaniole, bahasa mi se părea simplă.

Rasy avea un motoscuter și luase asupra sa sarcina de a-mi prezenta orașul și locuitorii săi.

- Îți voi arăta o față a Indoneziei pe care nu ai văzut-o niciodată, mi-a promis el într-o seară și m-a îndemnat să încălec pe șa, în spatele lui.

Am trecut pe lângă spectacole de păpuși în joc de umbre, muzicieni care cântau la instrumente tradiționale, pe lângă fachiri înghițitori de flăcări, jongleri și vânzători ambulanți care vindeau mărfuri inimaginabile, de la casetele de contrabandă americane până la obiecte autohtone rare. În cele din urmă, am ajuns la o cafenea micuță înțesată de tineri și tinere ale căror haine, pălării și coafuri ar fi fost potrivite pentru un concert al formației Beatles de la sfârșitul anilor 1960. În orice caz, toți erau clar indonezieni. Rasy m-a prezentat unui grup așezat în jurul unei mese și ne-am alăturat acestuia.

Toți vorbeau engleza, mai mult sau mai puțin fluent, dar au apreciat și mi-au încurajat strădaniile de a învăța bahasa. Vorbeau deschis despre acest subiect și m-au întrebat de ce americanii nu le învățau niciodată limba. Nu le-am putut da vreun răspuns. Nici nu puteam să le explic de ce eram eu singurul american sau european în această parte a orașului, chiar dacă puteai vedea o mulțime de-alde noi la Clubul de tenis și golf, la restaurantele de lux, la teatre sau la supermagazinele scumpe.

A fost o noapte de care-mi voi aminti mereu. Rasy și prietenii lui m-au tratat ca pe unul de-ai lor. Am simțit un sentiment de euforie datorat faptului că eram acolo, glumind și râzând cu ei, și că ei împărțeau cu mine orașul, mâncarea și muzica lor, că mă bucuram

de mirosul țigărilor de cuișoare și al altor arome, de ceea ce făcea parte din viețile lor. Era ca și cum aș fi fost din nou în Peace Corps și m-am surprins întrebându-mă de ce mi-am imaginat că vreau să călătoresc la clasă întâi și să mă separ de oameni ca aceștia. Pe măsură ce noaptea se scurgea lent, deveneau din ce în ce mai interesați să-mi afle părerile privind țara lor și războiul pe care țara mea îl ducea în Vietnam. Toți erau oripilați de ceea ce ei numeau „invazia ilegală” și s-au simțit ușurați să afle că le împărtășeam sentimentele.

Când eu și cu Rasy ne-am întors la casa de oaspeți era târziu și totul era cufundat în beznă. I-am mulțumit din tot sufletul pentru că mă invitase în lumea sa; la rândul-i, mi-a mulțumit pentru că fusesem deschis cu prietenii lui. Ne-am promis s-o mai facem și altă dată, ne-am îmbrățișat și ne-am îndreptat spre camerele noastre.

Experiența trăită împreună cu Rasy mi-a stârnit pofta de a petrece mai mult timp departe de echipa de la MAIN. În dimineața următoare, m-am întâlnit cu Charlie și i-am spus că începusem să mă simt frustrat din pricina încercării de a obține informații de la oamenii locului, în plus, toate statisticile de care aveam nevoie pentru a dezvolta o analiză economică nu puteau fi găsite decât la oficiile guvernului din Jakarta. Charlie și cu mine am fost de acord că era nevoie să petrec una sau două săptămâni în Jakarta.

El și-a exprimat compasiunea pentru mine, care eram obligat să părăsesc Bandungul pentru a mă duce în metropola clocotitoare, iar eu m-am prefăcut că detest această idee. În secret, de fapt, eram incitat de posibilitatea de a dispune de puțin timp numai pentru mine, de a explora Jakarta și de a fi găzduit la elegantul Hotel Intercontinental Indonezia. Ajuns în Jakarta însă, am descoperit că, de această dată, priveam viața dintr-o altă perspectivă. Noaptea petrecută cu Rasy și cu tinerii indonezieni, ca și călătoriile mele de-a lungul și de-a latul țării, mă schimbaseră. Am constatat că îi priveam pe compatrioții mei americani într-o lumină diferită. Tinerele lor soții nu-mi mai păreau atât de frumoase. Gardul din lanțuri din jurul piscinei și barele din oțel de la geamurile de la etajele inferioare, pe care nici nu le observasem înainte, căpătaseră acum o înfățișare amenințătoare. Mâncarea din restaurantele elegante ale hotelului părea insipidă.

Și am mai observat încă ceva. În timpul întâlnirilor mele cu lideri politici și oameni de afaceri importanți, am devenit conștient de subtilitățile din modul lor de a mă trata. Nu o simțisem mai înainte, dar acum îmi dădeam seama că prezența mea le displăcea multora dintre ei. De exemplu, când mă prezentau unul altuia, foloseau de multe ori termeni din bahasa care s-ar traduce, conform dicționarului meu, cu sensurile de *inchizitor* și *anchetator*. Am neglijat intenționat să le spun despre cunoștințele mele de indoneziana bahasa - nici chiar translatorul meu nu știa decât că pot reproduce câteva fraze tip — și mi-am cumpărat un dicționar bun bahasa/engleză, pe care îl consultam foarte des după ce mă despărțeam de ei.

Aceste apelative erau doar coincidențe de vocabular? Interpretări greșite din dicționarul meu? Am încercat să mă autoconving de acest lucru. Și totuși, cu cât petreceam mai mult timp cu acești bărbați, cu atât mă convingeam mai adânc că eram un intrus, că primiseră ordin de la cineva să coopereze cu mine și că nu prea aveau altceva de ales decât să se supună. Nu aveam nici o idee dacă vreun oficial al guvernului, un bancher, un general sau Ambasada SUA trimisese ordinul. Tot ceea ce știam era că, deși mă invitau în birourile lor, îmi ofereau ceai, răspunzând politicos întrebărilor mele și, într-o manieră foarte deschisă, păreau să salute prezența mea, sub aceste aparențe exista o umbră de resemnare și de ură.

Acest lucru m-a făcut să mă îndoiesc, de asemenea, și de răspunsurile lor la întrebările mele și de validitatea datelor provenite de la ei. De exemplu, nu puteam niciodată să intru pur și simplu într-un birou cu translatorul meu și să mă întâlnesc cu cineva; trebuia mai întâi să stabilem o întâlnire, în sine, acest lucru nu ar fi trebuit să pară atât de straniu, doar că procedul însemna o uriașă pierdere de timp. Din moment ce telefoanele funcționau foarte rar, trebuia să mergem cu mașina pe străzile ultraaglomerate, care erau proiectate într-o manieră atât de contorsionată, încât putea să dureze și o oră pentru a ajunge la o clădire aflată la o distanță de numai câteva corpuri de case. Odată ajunși, eram rugați să completăm o serie de formulare, în cele din urmă, apărea un secretar. Politicos - arborând întotdeauna acel zâmbet curtenitor pentru care cei din Java sunt

renumiți —, acesta îmi puna întrebări despre tipul de informații pe care îl doresc, după care fixa detaliile pentru o întâlnire.

Fără excepție, întâlnirea planificată era peste cel puțin câteva zile, iar când, în sfârșit, avea loc, mi se înmâna un dosar de materiale dinainte pregătite. Proprietarii de întreprinderi îmi dădeau planuri pe 5-10 ani, bancherii aveau diagrame și grafice, iar guvernarea îmi furnizau liste de proiecte care erau în curs de a părăsi planșele de desen pentru a deveni motoare ale creșterii economice. Tot ceea ce îmi furnizau acești lideri ai comerțului și guvernului și tot ceea ce îmi spuneau ei în timpul discuțiilor indica faptul că Java era pe drumul către - poate - cel mai mare boom al tuturor economiilor din lume. Nimeni - nici măcar o singură persoană - nu a pus la îndoială vreodată această premisă și nici nu mi-a dat vreă informație negativă.

Pe când mă întorceam spre Bandung însă, m-am trezit analizând toate aceste experiențe trăite; ceva era extrem de neplăcut. Mi-a venit în minte că tot ceea ce făceam eu în Indonezia era mai mult un joc decât o realitate. Era ca și cum am fi jucat pocher. Ne țineam cărțile ascunse. Nu puteam avea încredere unii în alții și nici nu puteam conta pe veridicitatea informațiilor pe care ni le comunicam. Și totuși, acest joc era al naibii de serios, iar rezultatul lui, timp de decenii de acum încolo, avea să aibă un impact asupra a milioane de vieți.

CAPITOLUL 7

Ci pusă laîncercare

- Te duc la un *dalang*, mi-a spus Rasy, zâmbind. Știi, e vorba despre faimoșii maeștri păpușari indonezieni. Era efectiv încântat că revenisem în Bandung.

- În astă seară, în oraș e un astfel de *dalang*, foarte vestit.

M-a dus cu scuterul lui prin părți ale orașului despre care nici nu știam că există, prin cartiere populate de case tradiționale, *kampong*,

care puteau fi asemuite cu o versiune săracăcioasă a micilor temple cu acoperiș de țiglă. Erau departe impresionantele conace tipice colonialismului olandez și clădirile de birouri cu care mă obișnuisem. Se vedea clar că oamenii erau săraci, dar, cu toate acestea, comportamentul lor era plin de mândrie. Purtau saronguri imprimate, uzate până la urzeală, dar curate, bluze viu colorate și pălării din paie cu borurile foarte mari. Oriunde mergeam eram întâmpinați cu zâmbete și râsete. Când ne opream, copiii se repezeau să mă atingă și să-mi pipăie țesătura blugilor. O fetiță mi-a înfipt în păr un boboc înmiresmat de frangipani.

Am parcat scuterul lângă un teatru ambulant unde erau adunate câteva sute de oameni, unii în picioare, alții așezați pe scaune pliante. Era o noapte senină și frumoasă. Deși ne aflam în centrul celui mai vechi cartier din Bandung, nu existau stâlpi de iluminat, așa că stelele străluceau deasupra capetelor noastre. Arome de lemn ars, arahide și cuișoare înmiresmau aerul.

Rasy a dispărut în mulțime, revenind în curând însoțit de mulți dintre tinerii pe care-i întâlnisem la cafenea. Mi-au oferit un ceai fierbinte, niște prăjiturile și *sate*, mici bucățele de carne prăjite în ulei de arahide. Probabil că am ezitat înainte de a gusta din ultimele, deoarece una dintre femei a arătat spre un foc de-abia pâlpâind.

- Carne foarte proaspătă, a râs ea. De curând prăjită.

Apoi a început muzica - sunetele magice și obsesive ale unui *gamelan*, un instrument evocând imaginea clopotelor templelor.

- Acest *dalang* interpretează singur toată muzica, mi-a șoptit Rasy. Tot el manevrează și toate păpușile și le interpretează vocile, vorbind în câteva limbi. O să-ți traducem noi.

A fost un spectacol remarcabil, îmbinând legendele tradiționale cu evenimentele curente. Mai târziu aveam să aflu că *dalang*-ul este un șaman care face totul în transă. Avea peste o sută de păpuși și pentru fiecare glăsuia cu o voce diferită. Era o noapte pe care nu aveam să o uit niciodată și care mi-a influențat tot restul vieții.

După ce a încheiat o selecție clasică de texte din *Ramayana*, *dalang* a scos o păpușă Richard Nixon, completată cu nasul lung și cu fălcile

lăsate. Președintele SUA era îmbrăcat ca Unchiul Șam, cu o pălărie în stele-și-dungi și cu frac. Era însoțit de o altă păpușă, care purta un costum din trei piese în dungi. Cea de-a doua păpușă căra într-o mână o găleată ornată cu semnul dolarului. Mâna liberă și-o folosea pentru a flutura steagul american deasupra capului lui Nixon, în maniera în care sclavii fluturau evantaiele pentru a-și răcori stăpânii.

În spatele celor doi a apărut o hartă a Orientului Extrem și Mijlociu, cu diferitele țări prinse în cuie, fiecare pe poziția-i respectivă. Nixon s-a apropiat imediat de hartă, a luat Vietnamul de pe cui și l-a îndeșat în gură. Striga ceva ce se putea traduce cu:

- Amar! La gunoi cu el. Nu mai avem nevoie de ăsta!

Apoi l-a zvârlit în găleată și a luat în primire și celelalte țări. În orice caz, am fost surprins să observ că selecțiile următoare nu includeau dominoul statelor din Asia de Sud-Est. Mai exact, țările aparțineau toate Orientului Mijlociu - Palestina, Kuweit, Arabia Saudită, Irak, Siria și Iran. S-a întors apoi către Pakistan și Afganistan. Ori de câte ori azvârlea o țară în găleata-i, păpușa Nixon scotea urlând câte un epitet, iar toate vituperările sale erau remarci anti-islamice: „câini musulmani”, „monștrii lui Mohammed”, „diavoli islamiști”.

Mulțimea devenise foarte irascibilă, tensiunea crescând cu fiecare țară nou aruncată în găleată. Spectatorii păreau sfâșiați între hohote de râs, șoc și furie. Din când în când, mi se părea că se simțeau jigniți de limbajul păpușarului. Eram și eu intimidat; ieșeam în evidență din această mulțime, fiind mai înalt decât ceilalți, și eram îngrijorat că și-ar putea dezlănțui furia asupra mea. Nixon a spus apoi ceva care mi-a făcut părul măciucă, după cele traduse de Rasy.

- Pe asta dă-o Băncii Mondiale. Vezi ce se poate face ca să luăm ceva bani pe Indonezia.

A ridicat Indonezia de pe hartă, făcând gestul de a o azvârli la gunoi, dar, chiar în acel moment, din umbră s-a năpustit o altă păpușă. Aceasta reprezenta un bărbat indonezian, îmbrăcat într-o cămașă imprimată și o pereche de pantaloni kaki, purtând o insignă cu numele său clar tipărit.

- E vorba de un politician foarte popular din Bandung, mi-a explicat Rasy.

Păpușa aceasta a zburat literalmente între Omul cu găleata și Nixon, pe care l-a prins de mână.

- Stai! strigă bărbatul. Indonezia e suverană.

Mulțimea a izbucnit în aplauze. Apoi Omul cu găleata a ridicat steagul și l-a înfipt ca pe o săgeată în indonezian, care s-a clătinat și a murit într-o manieră foarte teatrală. Spectatorii au început să fluiera, să țipe, să strige „huo!” și să-și agite pumnii în aer. Nixon și Omul cu găleata stăteau acolo privindu-ne. Au făcut o plecăciune și au părăsit scena.

- Cred că ar trebui să plec, i-am spus lui Rasy.

El m-a luat protector pe după umeri.

- E în regulă, mi-a zis. Nu au nimic împotriva ta, personal.

Nu prea eram sigur de asta.

Ceva mai târziu, ne-am retras la cafenea. Rasy și ceilalți m-au asigurat că nu fuseseră informați dinainte asupra scenetei cu Nixon și Banca Mondială.

- Nu poți să știi niciodată la ce să te aștepti din partea păpușarului, a completat un tânăr.

M-am întrebat cu voce tare dacă totul a fost regizat în onoarea mea. Cineva a râs și mi-a spus că Eul meu e unul uriaș.

- Tipic pentru americani, a adăugat el, bătându-mă cu înțelegere pe spate.

- Indonezienii sunt foarte conștienți în materie de politică, a spus tipul de lângă mine. Americanii nu merg la spectacole de acest fel?

O femeie superbă, licențiată în limba engleză, s-a așezat vizavi de mine la masă.

- Dar tu nu lucrezi pentru Banca Mondială? m-a întrebat ea.

I-am spus că sarcina mea venea de la Banca Asiatică pentru Dezvoltare (Asian Development Bank) și de la Agenția Statelor Unite pentru Dezvoltare Internațională (United State Agency for International Development).

- Și, de fapt, nu sunt toate același lucru? Nu a mai așteptat răspuns. Nu e așa cum a arătat piesa din seara asta? Nu se uită guvernul tău la Indonezia și la alte țări ca și cum ar fi un ciorchine de...

Nu reușea să găsească termenul.

- Struguri, a sugerat unul dintre prietenii ei.
- Exact. Un ciorchine de struguri. Poți culege și alege. Păstrează-o pe Anglia. Mănânc-o pe China. Și arunc-o pe Indonezia.
- După ce ne veți lua tot petrolul, a adăugat o altă femeie.

Am încercat să mă apăr, dar nu eram deloc pregătit pentru așa ceva. Voiam să mă dau mare cu faptul că venisem în această parte a orașului și că am rămas să asist la întregul spectacol anti-SUA pe care l-aș fi putut considera ca pe un afront personal. Voiam ca ei să vadă curajul meu de a face ceea ce făcusem, să-și dea seama că eu eram singurul membru al echipei mele care se străduise să învețe bahasa sau care avusese dorința de a le cunoaște cultura. Voiam să le arăt că fusesem singurul străin care participase la spectacol, în loc de toate acestea, am încercat să reorientez conversația. I-am întrebat de ce credeau că *dalang* - a singularizat numai țări musulmane, cu excepția Vietnamului.

Auzind asta, tânăra absolventă de limbă engleză a izbucnit în râs.

- Pentru că asta este planul.
- Vietnamul este numai o acțiune de acoperire, a intervenit unul dintre bărbați, așa cum a fost Olanda pentru nașiști. O treaptă.
- Adevărata țintă, a continuat femeia, este lumea islamică.

Nu puteam să las această chestiune fără nici o replică.

- Cu siguranță, am protestat eu, nu aveți cum să credeți cu adevărat că SUA este antimusulmană.
- Și nu e? a întrebat ea. De când? Ar fi bine să-l citești pe unul dintre istoricii voștri — un britanic pe nume Toynbee. Prin anii cincizeci, el a prezis că adevăratul război al secolului următor nu se va purta între comuniști și capitaliști, ci între creștini și musulmani.
- Arnold Toynbee a afirmat așa ceva?

Eram uimit.

- Da. Citește *Procesul intentat civilizației și Lumea și Occidentul*.
- Dar de ce să existe o animozitate între musulmani și creștini? am întrebat.

Au schimbat câteva priviri pe deasupra mesei. Le era greu să creadă că puteam pune o întrebare atât de tâmpită.

- Deoarece, a spus ea rar, ca și cum s-ar fi adresat unei persoane mai încete la minte sau tare de urechi, Occidentul - în special liderul său, SUA — este hotărât să preia controlul asupra lumii, să devină cel mai mare imperiu din istorie. A ajuns deja foarte aproape de reușită. Actualmente, Uniunea Sovietică îi stă în cale, dar sovieticii nu vor mai rezista mult. Toynbee a reușit să întrevadă acest lucru. În spatele ideologiei lor, nu există vreo religie, vreo credință, vreo substanță. Istoria demonstrează un lucru: credința - sufletul, încrederea într-o putere superioară - este esențială. Iar noi, musulmanii, o avem. O avem mai mult decât oricine din lume, chiar mai mult decât creștinii. Așa că așteptăm. Devenim tot mai puternici.

- Nu ne grăbim, a intervenit unul dintre tineri, dar, în timp, vom lovi asemenea șarpelui.

- Ce gând oribil! nu m-am mai putut abține. Ce putem face pentru a schimba toate astea?

Absolventa de la engleză m-a privit drept în ochi, zicându-mi:

- Încetați să mai fiți atât de lacomi și de egoiști, înțelegeți că mai există și altceva pe lume în afara imenselor voastre case și a magazinelor de lux. Oamenii mor de foame, iar voi nu aveți altă grijă decât să vă asigurați petrolul pentru mașini. Copiii mor de sete, iar voi umblați după ultima modă apărută prin magazinele de firmă. Națiuni ca a noastră se îneacă în sărăcie, dar oamenii voștri nici nu ne mai aud strigătele de ajutor. Vă astupați urechile în momentul în care ceilalți încearcă să vă spună toate astea, îi etichetați drept comuniști sau radicali. Ar trebui să vă deschideți inimile către cei săraci și defavorizați, în loc să-i conduceți către o sărăcie și o aservire tot mai profunde. Nu a mai rămas prea mult timp. Dacă nu reușiți să vă schimbați, sunteți condamnați.

Câteva zile mai târziu, popularul politician din Bandung, reprezentat de păpușa care s-a opus lui Nixon și Omului cu găleata, a fost lovit și omorât de o mașină, iar șoferul a fugit de la locul accidentului.

CAPITOLUL 8

Isus, altfel închipuit

Amintirea aceluia *dalang* mi-a rămas adânc întipărită în minte. La fel și cuvintele frumoasei licențiate în limba engleză. Acea noapte din Bandung m-a catapultat la un nou nivel de gândire și simțire. Chiar dacă nu ignorasem în totalitate implicațiile misiunii noastre din Indonezia, reacțiile mele fuseseră stăpânite de emoții și, în general, fusesem în stare să-mi controlez sentimentele, apelând la rațiune, la exemplele din istorie sau la necesitățile biologice. Justificasem prezența noastră acolo ca pe o parte a condiției umane, autoconvingându-mă că Einar, Charlie și noi ceilalți nu făceam decât să acționăm așa cum acționaseră toți oamenii dintotdeauna: având grijă de noi și de familiile noastre.

În orice caz însă, discuția mea cu acei tineri indonezieni m-a determinat să văd și un alt aspect al acestei probleme. Prin ochii lor, am perceput că o abordare egoistă a politicii externe nu servește și nici nu protejează generațiile viitoare din nici o parte a lumii. Este vorba despre un fel de miopie, așa cum o vădesc și rapoartele anuale ale corporațiilor sau strategiile pentru campaniile electorale ale politicienilor care elaborează politica externă.

După cum s-a dovedit, informațiile de care aveam nevoie pentru prevederile mele economice necesitau vizite mai frecvente la Jakarta. Am profitat de timpul petrecut singur acolo pentru a cugeta mai adânc asupra acestor chestiuni și pentru a scrie despre ele într-un jurnal al meu. Am rătăcit pe străzile acestui oraș, am dat bani cerșetorilor și am încercat să leg conversații cu leproși, prostituate și copii ai străzii.

Între timp, am analizat natura ajutorului internațional și am luat în considerare rolul legitim pe care statele dezvoltate (SD-urile, în jargonul Băncii Mondiale) l-ar putea juca în încercarea de a eradică sărăcia și mizeria din statele mai puțin dezvoltate (SMPD-uri). Am început să mă întreb când este ajutorul extern unul cu adevărat sincer și când este numai lăcomie și egoism. Am început efectiv să-mi pun întrebarea dacă acest ajutor extern este vreodată altruist, iar, dacă nu e, cum se putea schimba acest lucru. Eram sigur că țări ca a mea ar trebui să acționeze decisiv pentru a-i ajuta pe bolnavii și muritorii

de foame ai lumii, dar tot atât de sigur eram că se întâmpla foarte rar — dacă se întâmpla vreodată — ca aceasta să constituie motivația fundamentală a intervenției noastre.

Îmi tot revenea în minte o întrebare esențială: dacă obiectivul ajutorului extern este imperialismul, atunci să fie acesta chiar așa de incorect? M-am surprins adesea invidiindu-i pe oameni ca Charlie care credeau cu atâta neclintire în sistemul nostru, încât voiau să-l impună și restului lumii. Mă îndoiam că resursele limitate ar permite întregii lumi să ducă viața opulentă a SUA, când chiar Statele Unite aveau milioane de cetățeni care trăiau în sărăcie, în plus, nu-mi era foarte clar dacă oamenii din celelalte state voiau efectiv să trăiască la fel ca noi. Propriile noastre statistici privind violența, depresia, abuzul de medicamente, divorțurile și crimele indicau faptul că, deși eram una dintre cele mai sănătoase societăți din istorie, la fel de bine se putea să fim și una dintre cele mai nefericite. De ce să vrem ca ceilalți să se ia la întrecere cu noi?

Poate Claudine mă avertizase despre toate acestea. Nu mai eram deloc sigur de ceea ce încercase ea să-mi spună, în orice caz, acum, lăsând argumentele intelectuale deoparte, devenise dureros de evident faptul că zilele inocenței mele luaseră sfârșit. Iată ce am scris în jurnal:

.....

Este oare cineva din SUA inocent? Deși aceia din chiar vârful piramidei economice câștigă cel mai mult, milioane dintre noi depindem - fie direct, fie indirect - de exploatarea SMPD-urilor pentru a ne asigura traiul. Resursele și mâna de lucru ieftină, care ne alimentează aproape toate afacerile, vin din locuri precum Indonezia și foarte puține fac cale întoarsă la ei. Împrumuturile externe ne asigură că atât copiii din ziua de azi, cât și nepoții lor de mâine vor fi chezașia noastră. Ei vor trebui să permită corporațiilor noastre să le devasteze resursele naturale și nu vor putea primi educație, îngrijiri medicale și alte servicii numai și numai ca să ne plătească nouă înapoi. Faptul că propriile noastre companii au primit deja bani pentru construirea uzinelor electrice, aeroporturilor și parcurilor industriale nu este luat în calcul în această formulă. Să fie o dovadă de inocență faptul că majoritatea americanilor nu este conștientă de acest lucru? Neinformați și intenționat dezinformați, da. Dar inocenți?

.....

Bineînțeles, trebuia să fac față faptului că acum mă număram printre cei care se ocupau în mod activ de dezinformare.

Conceptul unui război sfânt la scară mondială era tulburător, dar cu cât mă gândeam mai mult la el, cu atât mai convins eram că este posibil, în orice caz însă, mi se părea că dacă ar fi să aibă loc acest jihad, el ar fi mai puțin al musulmanilor împotriva creștinilor, cât mai ales al SMPD-urilor împotriva SD-urilor, avându-i, pesemne, pe musulmani în prima linie. Noi, cei din SD, am fi utilizatorii resurselor; cei din SMPD, furnizorii. Ar fi o revenire a sistemului mercantil colonial, organizat astfel încât să facă lucrurile mai ușoare în vederea exploatării celor care aveau resurse, dar nu aveau putere, de către cei care aveau putere, dar resurse limitate.

Nu aveam un exemplar din Toynbee la mine, dar știam destulă istorie cât să înțeleg că furnizorii, exploatați de suficient de multă vreme, aveau să se răscole. Nu trebuia decât să mă întorc la Revoluția Americană și la Tom Paine și aveam deja un model. Mi-am amintit că și britanicii își justificau taxele, pretinzând că Anglia ajută coloniile sub forma protecției militare împotriva francezilor și a indienilor. Coloniștii aveau o interpretare cu totul diferită.

Ceea ce le oferea Paine concetățenilor săi în geniala sa carte *Common Sense* (*Bunul simț*) era acel suflet la care se referiseră tinerii mei prieteni indonezieni - o idee, o credință într-o dreptate venită de la o putere superioară și o religie a libertății și a egalității, diametral opusă monarhiei britanice și sistemului ei elitist de clase. Ceea ce ofereau musulmanii era ceva similar: încrederea într-o putere superioară și credința că țările dezvoltate nu au dreptul să subjughe și să exploateze restul lumii. Ca și coloniștii gata să se revolte în orice moment, musulmanii amenințau să lupte pentru drepturile lor și, ca și britanicii în anii 1770, noi am clasificat aceste acțiuni drept terorism. Istoria părea că se repetă.

Mă întrebam ce fel de lume am fi avut dacă SUA și aliații săi ar fi investit toți banii cheltuiți pentru războaiele colonialiste - ca cel din Vietnam — în scopul eradicării foametei mondiale sau al educării și asistenței medicale de bază pentru toți locuitorii planetei, inclusiv pentru ai noștri. Mă întrebam ce efect ar avea asupra generațiilor

următoare, dacă ne-am dedica desființării surselor de poluare și protecției cursurilor de ape, pădurilor și a altor zone naturale care asigură apă limpede, aer proaspăt și toate acele lucruri care ne hrănesc spiritul și trupul. Nu-mi venea să cred că Strămoșii noștri întemeietori au prevăzut ca dreptul la viață, libertate și la căutarea fericirii să existe numai pentru americani, așa că de ce oare implementam noi acum strategii de promovare a valorilor imperialiste împotriva cărora ei luptaseră.

În ultima mea noapte petrecută în Indonezia, m-am trezit dintr-un vis, m-am ridicat din pat în capul oaselor și am aprins lumina. Aveam senzația că cineva se afla cu mine în cameră. Am scrutat de jur împrejur mobila atât de familiară mie de la hotelul Intercontinental, tapiseriile imprimate și păpușile înrămate care atârnav pe pereți. Apoi visul mi-a revenit.

Îi văzusem pe Hristos stând în picioare înaintea mea. Părea același Isus cu care vorbeam în fiecare noapte pe când eram copil, împărțându-i gândurile mele, după ce-mi terminam de spus rugăciunile de rigoare. Doar că acel Isus, din copilăria mea, avea pielea albă și era blond, în timp ce acesta de acum avea părul negru și cârlionțat, iar pielea închisă la culoare. S-a aplecat și a luat ceva pe umăr. Mă așteptam să văd că ia o cruce, în schimb, am văzut arborele unei mașini care avea prinsă de el o roată înălțându-se deasupra capului său, alcătuind un halo metalic. Vaselina îi picura ca sângele pe frunte. El s-a îndreptat, s-a uitat fix în ochii mei, spunându-mi:

- Dacă ar fi să vin acum, m-ai vedea cu totul altfel.

L-am întrebat de ce oare.

- Deoarece, a răspuns el, lumea este cu totul alta.

Ceasul mi-a arătat că se făcuse aproape ziuă. Știam că nu mai puteam adormi, așa că m-am îmbrăcat, am luat liftul până în holul pustiu și am rătăcit prin grădinile din jurul piscinei. Luna strălucea pe cer, iar mirosul dulce de orhidee umplea aerul. M-am așezat pe un șezlong și m-am întrebat ce făceam eu oare aici, de ce coincidențele din viața mea mă purtasera pe acest făgaș, de ce Indonezia. Știam că viața mea luase o întorsătură, dar habar n-aveam cât de drastic.

M-am întâlnit cu Ann la Paris, în drum spre casă, pentru a încerca o reconciliere. Chiar și în timpul acestei vacanțe franceze, am continuat să ne ciondănim. În ciuda numeroaselor momente frumoase și speciale trăite de noi, cred că amândoi înțeleseserăm că îndelungata noastră istorie de furie și resentimente constituia o piedică mult prea mare. Și, în plus, erau atâtea lucruri pe care nu i le puteam spune. Singura persoană căreia i le-aș fi putut împărtăși era Claudine, iar la ea mă gândeam permanent. Ann și cu mine am aterizat la Aeroportul Logan din Boston și am luat un taxi spre a ajunge fiecare la casa sa din Back Bay.

CAPITOLUL 9

f) oc 7⁴e unică în viață

Adevăratul test al Indoneziei mă aștepta la MAIN. Dimineața, la prima oră, m-am prezentat la sediul central de la Prudential Center și, în timp ce așteptam liftul împreună cu alți angajați, am aflat că Mac Hali, enigmaticul președinte octogenar, și executivul de la MAIN îl promovaseră pe Einar președinte al reprezentanței din Portland, Oregon. Rezultatul era că acum eu trebuia să-i raporteze direct lui Bruno Zambotti.

Supranumit „vulpea argintie” datorită culorii părului său și a straniei sale abilități de a dejuca planurile oricui ar încerca să-l provoace, Bruno avea ceva din înfățișarea fermecătoare a lui Cary Grant. Era meșter la vorbă și avea atât o diplomă de inginer, cât și un MBA. Înțelegea econometria și era vicepreședintele responsabil cu departamentul de energie electrică de la MAIN, precum și cu majoritatea proiectelor noastre internaționale. Evident, el urma să fie alesul firesc în funcția de președinte al corporației, în momentul în care mentorul său, care îmbătrânea vizibil, Jake Dauber, avea să se pensioneze. Ca majoritatea angajaților de la MAIN, eram și eu înfricoșat și îngrozit de Bruno Zambotti.

Exact înainte de prânz am fost chemat în biroul lui Bruno. După o discuție cordială despre Indonezia, el a spus ceva care m-a făcut să sar de pe fotoliu.

- îl concediez pe Howard Parker. Nu e nevoie să intrăm în amănunte, e de-ajuns să spunem că a cam pierdut contactul cu realitatea.

Zâmbetul lui era satisfăcut, deconcertant, în timp ce bătea cu degetul peste un teanc de hârtii de pe birou.

— Opt procente pe an. Asta e analiza încărcăturii făcută de el. Îți vine să crezi? Într-o țară cu potențialul Indoneziei!

A încetat să mai zâmbească și m-a privit drept în ochi.

- Charlie Illingsworth mi-a spus că previziunile tale economice merg direct la țintă și că vor justifica creșterea încărcăturii cu 17—20 de procente. Așa e?

L-am asigurat că așa era. S-a ridicat în picioare și mi-a întins mâna.

- Felicitări. Tocmai ai fost promovat.

Poate că ar fi trebuit să fi ieșit în oraș să sărbătoresc la un restaurant elegant cu alți angajați de la MAIN - sau chiar singur. Oricum, mintea mea era la Claudine. Ardeam de nerăbdare să-i spun despre promovare și despre experiențele mele din Indonezia, îmi interzisese să o sun din străinătate și o ascultasem. Acum eram uimit să aflu că telefonul ei fusese deconectat, fără să existe un număr de contact. M-am dus să o caut.

Un cuplu tânăr se mutase în apartamentul ei. Era vremea prânzului, dar cred că i-am luat din pat; vizibil deranjați, mi-au mărturisit că nu știau nimic despre Claudine. Am făcut o vizită la agenția imobiliară, pretinzând că sunt un văr al ei. Dosarele lor arătau că nu închiriaseră niciodată acel apartament cuiva cu numele ei; închirierea anterioară se făcuse unui bărbat rămas anonim la cerere, înapoi la Prudential Center, cei de la oficiul resurse umane de la MAIN susțineau că nu exista nici un dosar cu ea. Admiseseră, totuși, că existase un dosar al unui „consultant special” la care eu nu aveam acces.

După-amiaza târziu, eram epuizat și golit de orice sentiment. Și colac peste pupăză, aveam probleme și cu oboseala datorată decalajului de fus orar. Întors în apartamentul meu gol, m-am simțit teribil

de singur și de părăsit. Promovarea mea părea fără importanță sau, chiar mai rău, ca o înșignă pe care o promisem ca recunoaștere a dorinței mele de a mă vinde. M-am trântit pe pat, copleșit de dispare. Fusesem folosit de Claudine și apoi îndepărtat. Hotărât să nu cedez în fața chinului, mi-am reprimat sentimentele. Stăteam întins pe pat, holbându-mă ore în șir la pereții goi.

În cele din urmă, am reușit să mă adun. M-am ridicat, am dat pe gât o bere, după care am azvârlit cu sticla goală într-o masă. M-am uitat apoi pe fereastră. Privind pe o stradă îndepărtată, mi s-a părut că o văd venind spre mine. M-am repezit la ușă, dar m-am întors să mai arunc din nou o privire pe fereastră. Femeia se mai apropiase. Mi-am putut da seama că era atrăgătoare și că mersul ei îmi amintea de cel al lui Claudine, doar că nu era Claudine. Mi s-a strâns inima, iar senzațiile mele au trecut de la furie și silă la frică.

Prin fața ochilor mi-a trecut fulgerător o imagine cu Claudine, prăbușindu-se sub o ploaie de gloanțe, asasinată. Mi-am alungat această imagine, am luat câteva pastile de Valium și am băut până am adormit.

În dimineața următoare, un telefon de la serviciul de personal de la MAIN m-a trezit din mahmureală. Șeful acestuia, Paul Mormino, m-a asigurat că îmi înțelegea nevoia de odihnă, dar mă implora să vin la birou în după-masa aceea.

- Vești bune, mi-a spus el. Cel mai bun lucru pentru o refacere ca lumea.

M-am supus apelului și am aflat că Bruno fusese mai mult decât parolist. Nu numai că fusese promovată pe vechiul post al lui Howard, dar mi se oferise și titlul de economist-șef, plus o mărire de salariu, ceea ce chiar că m-a mai bine-dispus un pic.

Mi-am luat liber toată ziua și am rătăcit pe străzi, de-a lungul râului Charles, cu sticla de bere după mine. Cum stăteam acolo, privind ambarcațiunile și tratându-mi oboseala provocată de schimbarea fusului orar combinată cu mahmureala nesănătoasă, m-am convins singur că Claudine își făcuse meseria și apoi se îndreptase către următoarea sa misiune, întotdeauna evidențiasse faptul că totul trebuia să rămână secret. O să mă sune ea pe mine. Mormino avusese

dreptate: oboseala datorată decalajului de fus orar și anxietatea mea se risipiră.

În timpul următoarelor săptămâni am încercat să las deoparte gândurile care-mi zburau spre Claudine. M-am concentrat asupra redactării raportului privind economia Indoneziei și a revizuirii analizei lui Howard. Am ajuns la zi cu tipul de studiu pe care șefii mei voiau să-l vadă: o creștere în cererea de electricitate în medie de 19 procente pe an în primii doisprezece ani după ce noul sistem va fi terminat, scăzând la 17 procente timp de încă opt ani și stabilizându-se la circa 15 procente pentru restul anilor rămași până la 25 din cei prevăzuți de proiect.

Mi-am prezentat concluziile la o întâlnire oficială cu agenții internaționale de împrumut. Echipetele lor de experți m-au chestionat pe larg, fără pic de îndurare. Atunci, emoțiile mi se transformaseră deja într-un soi de hotărâre sinistă, nu foarte diferită de cea care mă împinsese în timpul școlii elementare să excelez în loc să mă revolt. Și totuși, amintirea Claudinei mă urmărea îndeaproape. Când un economist tupeist, hotărât să-și facă o reputație la Banca Asiatică de Dezvoltare, m-a verificat în decursul întregii după-amiezi, mi-am amintit sfatul dat de Claudine într-una din zilele acelea petrecute în apartamentul din Beacon Street, cu câteva luni bune în urmă.

- Cine poate prevedea viitorul cu 25 de ani înainte? mă întrebuse ea. Ghicitul tău este la fel de bun ca și al lor. Încrederea înseamnă totul.

M-am convins personal că sunt un expert, reamintindu-mi că eu avusesem mai multă experiență cu țările în curs de dezvoltare decât mulți indivizi — unii având de două ori vârsta mea - care trebuiau să-mi judece mie activitatea. Trăisem în Amazon și călătorisem în locuri din Java pe care nimeni altcineva nu voise să le viziteze. Frecventasem câteva cursuri intensive care aveau drept scop să-i învețe pe directori cele mai subtile lucruri despre econometrie și mi-am spus că făceam parte dintr-o rasă nouă, că sunt un fel de copil minune orientat către statistică, divinizând econometria, care l-a încântat pe Robert McNamara, președintele în funcție al Băncii Mondiale, fostul președinte al Companiei Ford Motors și secretarul cu apărarea pe vremea lui Kennedy. Era vorba despre un bărbat care-și construise

reputația pe numere, pe teoria probabilității, pe modelele matematice și - bănuiam eu - pe bravada unui ego extrem de plin de sine.

Am încercat să-l imit și pe McNamara, dar și pe șeful meu, Bruno. Am adoptat maniera de a vorbi a primului și m-am apucat să merg țănoș ca cel din urmă, legănându-mi servieta într-o mână. Dacă privesc înapoi, am de ce să mă minunez de tupeul meu. Adevărul este că experiența mea era extrem de limitată, dar ceea ce-mi lipsea la capitolul pregătire și cunoștințe, era suplinat la capitolul îndrăzneală.

Și uite că a mers. În cele din urmă, echipa de experți mi-a aprobat rapoartele.

În lunile care au urmat, am avut întâlniri în Teheran, Caracas, Guatemala City, Londra, Viena și Washington DC. Am întâlnit personalități notorii, printre care șahul Iranului, foști președinți ai câtorva țări și chiar pe Robert McNamara în persoană. Ca și în școala elementară, aceasta era o lume a bărbaților. Am fost uimit de felul în care noul meu titlu și bilanțurile recentelor mele izbânzi în fața agențiilor internaționale de împrumut au influențat atitudinea celorlalți față de mine.

La început, toată această atenție mi s-a urcat la cap. Am început să mă cred un fel de Merlin care putea să-și fluture mâna deasupra unei țări făcând-o deodată să se lumineze, iar întreprinderile să răsară precum florile. Apoi am fost decepționat. Mi-am analizat propriile motive, dar și pe ale tuturor celor cu care am lucrat împreună. Se părea că un titlu onorific sau un doctorat nu însemna mare lucru când era vorba de a ajuta pe cineva să înțeleagă situația disperată a unui lepros trăind lângă o hazna în Jakarta și mă îndoiam că talentul de a manipula niște statistici ar putea permite cuiva să vadă în viitor. Cu cât ajungeam să-i cunosc mai bine pe cei care luau decizii ce schimbau soarta lumii, cu atât mai sceptic deveneam în privința posibilităților și a scopurilor acestora. Privind fețele celor din jurul meselor din sălile de ședință, m-am surprins făcând mari eforturi pentru a-mi stăpâni furia.

În cele din urmă însă, această perspectivă s-a schimbat și ea. Am ajuns să înțeleg că majoritatea acelor indivizi credeau că procedează așa cum se cuvine. Ca și Charlie, ei erau convinși că atât comunis-

mul, cât și terorismul reprezentau forțe ale răului - mai degrabă decât reacții previzibile la deciziile pe care ei și predecesorii lor le luaseră - și că era datoria lor față de patrie și față de urmașii lor, ca și față de Dumnezeu, să convertească lumea la capitalism. Tot ei se agățau și de principiul supraviețuirii celui mai puternic; dacă s-a nimerit să aibă norocul de a se fi născut într-o clasă privilegiată, nu într-una din cele care viețuiesc în bordeie din mucava, ei considerau că este o obligație să transmită această moștenire și urmașilor lor.

Am oscilat între a-i considera pe astfel de indivizi ca pe niște participanți la o conspirație sau ca pe o simplă frăție bine încheată care-și propunea să domine lumea. Cu toate acestea, în timp, am început să-i asemăn cu proprietarii de plantații din sudul Americii, de dinaintea Războiului Civil. Erau niște oameni strânși laolaltă într-o asociație liberă, pe baza unor credințe comune și a unor interese proprii împărtășite, mai degrabă decât un grup exclusivist care se reunea clandestin cu intenții ticăloase bine definite. Stăpânii plantațiilor crescuseră cu servitori și cu sclavi, fuseseră educați să creadă că era dreptul lor, ba, mai mult chiar, că era datoria lor să aibă grijă de „păgâni” și să-i convertească la religia proprietarilor și la felul lor de viață. Chiar dacă sclavia le repugna din punct de vedere filozofic, ei erau în stare, asemenea lui Thomas Jefferson, să o justifice ca fiind o necesitate, prăbușirea ei având drept rezultat haosul economic și social. Conducătorii oligarhiilor moderne - ceea ce eu numesc acum corporatocrație - par să se încadreze în același tipar.

Am început să mă întreb de asemenea și cine trage foloase de pe urma războiului și a producției de arme în masă, de pe urma îndiguirii râurilor și a distrugerii mediului și culturilor indigene. Am început să urmăresc cine beneficiază când sute de mii de oameni mor din cauza hranei insuficiente, a apei poluate sau a bolilor pentru care există totuși un leac. Încetul cu încetul, am ajuns să înțeleg că, în cele din urmă, nimeni nu are nici un avantaj, dar că, pe termen scurt, se dovedește că, cel puțin din punct de vedere material, beneficiază doar aceia din vârful piramidei - cei ca mine și ca șefii mei.

Aceste constatări au generat o serie de numeroase alte întrebări: de ce persistă oare această situație? De ce ține ea de atâta vreme? Ras-

punsul se găsește oare, pur și simplu, în acea zicală străveche: „unde-i puterea, e și dreptatea”, adică cei care au puterea perpetuează acest sistem.

Părea insuficient să susțin că numai puterea ar permite acestei situații să se perpetueze. Deși afirmația „unde-i puterea, e și dreptatea” explica o mare parte din dilemă, simțeam eu că mai trebuia să fie o forță mult mai irezistibilă care acționa aici. Mi-am amintit de un profesor de economie de la școala de afaceri, un tip din nordul Indiei, care ținea un curs despre resursele limitate, despre nevoia omului de a progresa continuu și despre principiul muncii cu sclavi. Conform spuselor acestui profesor, toate sistemele capitaliste de succes implică ierarhii cu lanțuri de comandă rigide, adică o mână de oameni la vârf, care controlează ordinele date către subordonați, și o masivă armată de muncitori la bază, care, în termeni relativ economici, pot fi clasificați efectiv drept sclavi. În cele din urmă, m-am convins că noi încurajăm acest sistem, pentru că ne-a încredințat corporatocrația că Dumnezeu ne-a dat dreptul să-i plasăm pe câțiva dintre ai noștri în chiar vârful piramidei capitaliste și să ne exportăm sistemul în toată lumea.

Desigur, nu suntem primii care procedează astfel. Lista celor care au practicat acest sistem începe cu mult în urmă, de la imperiile antice din Africa de Nord, din Orientul Mijlociu și din Asia, croindu-și drum prin Persia, Grecia, Roma, Cruciadele creștine, și până la toți întemeietorii de imperii din Europa post-Columbiană. Acest impuls imperialist a fost și continuă să fie cauza majorității războaielor, a poluării, foametei, dispariției speciilor și a genocidurilor. Și a avut întotdeauna un impact serios asupra conștiințelor și bunăstării cetățenilor respectivelor imperii, contribuind la stagnarea socială și având drept rezultat o situație în care cele mai bogate civilizații din istoria omenirii sunt lovite de cele mai înalte rate de sinucidere, consumuri de droguri și violență.

M-am gândit îndelung la aceste probleme, evitând însă să iau în considerație esența rolului meu în toate acestea. Am încercat să nu mă gândesc la mine ca la un AE, ci ca la un economist de vârf. Suna astfel foarte îndreptățit, iar dacă aveam nevoie de confirmări,

mă puteam uita pe statele mele de plată: toate erau de la MAIN, o corporație privată. Nu câștigam nici un bănuț de la NSA sau de la altă agenție guvernamentală. Așa că am reușit să mă conving. Cât de cât.

Într-o după-amiază, m-a chemat Bruno în biroul lui. S-a așezat în spatele scaunului meu și m-a bătut pe umăr:

- Ai făcut o treabă excelentă, mi-a zis satisfăcut. Ca semn al aprecierii noastre, îți oferim o ocazie unică în viață, ceva ce puțini oameni primesc vreodată, chiar dacă uneori au de două ori vârsta ta.

CAPITOLUL 10

Președintele și eroul R. 'blic P v ,

Am aterizat pe aeroportul internațional Tocumen din Panama într-o noapte târzie de aprilie în 1972, în timp ce afară era un adevărat potop tropical. Cum era obiceiul pe atunci, am luat un taxi împreună cu alți câțiva directori, iar eu, dat fiind că vorbeam spaniola, am ajuns să stau pe locul de lângă șofer. Mă uitam în gol prin parbrizul taxiului. Prin ploaie, farurile luminau un panou cu portretul unui bărbat arătos, cu sprâncene proeminente și cu ochi strălucitori. O parte a pălăriei sale cu boruri largi era ridicată și înclinată șmecherește, pe o ureche. L-am recunoscut ca fiind eroul statului Panama de azi, Omar Torrijos.

Mă pregătisem pentru această excursie în maniera mea personală, vizitând secțiunea de referință a Bibliotecii Publice din Boston. Știam că unul dintre motivele popularității lui Torrijos în rândul cetățenilor era rolul său de apărător al dreptului statului Panama de a se autoguverna și al pretențiilor la suveranitatea asupra Canalului Panama. Era hotărât ca în timpul conducerii sale țara să nu mai cadă în capcanele istoriei ei umilitoare.

Panama făcea parte din Columbia, când inginerul francez Ferdinand de Lesseps, care condusese lucrările de construcție a Canalului

Suez, a hotărât să construiască un canal prin istmul Americii Centrale, care să lege Oceanul Atlantic de Oceanul Pacific, începând din 1881, francezul a depus un efort colosal, soldat însă cu un lanț de catastrofe venite una după alta. În cele din urmă, în 1889, proiectul s-a sfârșit cu un dezastru financiar - inspirându-i însă un vis lui Theodore Roosevelt. În timpul primilor ani ai secolului XX, Statele Unite au cerut Columbiei să semneze un tratat prin care să cedeze istmul unui consorțiu nord-american. Columbia a refuzat.

În 1903, președintele Roosevelt a trimis acolo nava americană de război *Nashville*. Soldații americani au debarcat, l-au capturat și ucis pe comandantul miliției locale și au proclamat independența statului Panama. A fost instalat un guvern-marionetă și a fost semnat primul Tratat privind Canalul Panama; el stabilea o zonă americană pe ambele maluri ale viitorului curs de apă, legaliza intervenția militară a SUA și dădea Washingtonului un control efectiv asupra acestei nou-născute națiuni „independente”.

Interesant este faptul că Tratatul a fost semnat de secretarul american de stat Hay și de un inginer francez, Philippe Bunau-Varilla, care făcuse parte din echipa inițială, nefiind însă semnat de nici un cetățean din Panama, în esență, Panama a fost obligată să părăsească statul Columbia pentru a servi Statelor Unite, într-o afacere pusă la cale de un american și un francez - privind retrospectiv, un început profetic¹.

Mai bine de o jumătate de secol, Panama a fost condusă de o oligarhie de familii înstărite cu legături puternice la Washington. Acești conducători erau dictatori de dreapta care luau toate măsurile pe care le considerau necesare pentru a fi siguri că țara lor promova interesele Statelor Unite. Aproximativ în aceeași manieră a tuturor dictatorilor din America Latină care s-au aliat cu Washingtonul, conducătorii statului Panama interpretau interesele SUA în sensul de anihilare a oricărei mișcări populiste cu iz de socialism. Ei susțineau și activitățile anticomuniste ale CIA și ale NSA de pe întreaga emisferă, sprijinind de asemenea afaceri uriașe americane, cum ar fi Standard Oii al lui Rockefeller sau United Fruit Company (care a fost cumpărată de George H. W. Bush). Aparent, aceste guverne nu-și dădeau seama că interesele SUA erau promovate prin îmbu-

nătățirea vieții celor care trăiau în sărăcie lucie și care serveau drept eventuali sclavi pe plantațiile uriașe și în corporații.

Famiiliile conducătoare ale Republicii Panama au fost bine răsplătite pentru sprijinul lor: forțele militare ale SUA au intervenit în numele lor de zeci de ori, în perioada cuprinsă între declarația de independență a Republicii Panama și anul 1968. Oricum, în acel an, în timp ce eram încă voluntar al Peace Corps în Ecuador, cursul istoriei panameze s-a schimbat brusc. O lovitură de stat l-a înlăturat pe Arnulfo Arias, ultimul din parada dictatorilor, iar Omar Torrijos s-a impus ca șef al statului, deși nu participase activ la lovitură².

Torrijos era privit cu admirație de clasa de mijloc și de cea de jos din Panama. El însuși crescuse într-un oraș de provincie, Santiago, unde părinții săi predau la o școală de acolo. Se ridicase rapid, trecând prin gradele Gărzii Naționale, cea mai importantă organizație militară din Panama și o instituție care, în anii 1960, câștigase un sprijin tot mai larg în rândurile săracilor. Torrijos își dobândise reputația de a-i asculta pe cei defavorizați. Se plimba pe străzile mahalalelor pline de cocioabe, ținea întruniri în locuri în care alți politicieni nici nu îndrăzneau să intre, îi ajuta pe cei fără slujbă să-și găsească de lucru și deseori dona din resursele sale financiare limitate familiilor lovite de boli sau de nenorociri³.

Dragostea lui de viață și compasiunea sa pentru oameni s-a întins chiar și dincolo de granița statului Panama. Torrijos era hotărât să-și transforme națiunea într-un azil pentru cei prizoniți, un loc care să le ofere protecție refugiaților din ambele părți ale „gardului” politic, de la cei care se opuneau lui Pinochet în Chile până la luptătorii de dreapta anti-Castro. Mulți au văzut în el un agent al păcii, percepție care l-a făcut să dobândească admirația întregii emisfere. Și-a căpătat de asemenea o reputație de lider dedicat rezolvării divergențelor dintre variatele facțiuni ce sfâșiau atât de multe țări din America Latină: Honduras, Guatemala, El Salvador, Nicaragua, Cuba, Columbia, Peru, Argentina, Chile și Paraguay. Micuța sa națiune de două milioane de oameni servea ca model de reformă socială, fiind o sursă de inspirație pentru lideri mondiali, pentru sindicatele care plănuiau dezmembrarea Uniunii Sovietice sau pentru militanții islamisti, cum era Mouammar Gadhafi din Libia⁴.

În prima mea noapte în Panama, oprit fiind la un semafor și uitându-mă cu atenție printre ștergătoarele zgomotoase ale parbrizului, am fost emoționat de acest om care-mi zâmbea de pe panou - arătos, plin de farmec, curajos. Aflasem, după ore de studiu la BPB, că era un om care-și apăra convingerile. Pentru prima dată în istorie, Panama nu mai era o marionetă a Washingtonului sau a altcuiva. Torrijos nu a cedat niciodată tentațiilor oferite de Moscova sau de Beijing; el credea în reforma socială și în ajutorarea celor născuți în sărăcie, dar nu pleda în favoarea comunismului. Spre deosebire de Castro, Torrijos era hotărât să câștige independența față de SUA fără să creeze alianțe cu inamicii acestora.

Am dat peste un articol dintr-un ziar obscur de pe rafturile de la BPB, articol în care Torrijos era lăudat pentru că era un om care avea să modifice istoria Americilor, opunându-se unei tendințe pe termen lung de dominație a SUA. Autorul cita ca punct de plecare *Manifest Destiny* - *Manifestul Destinului* - doctrină populară printre americani în anii 1840, conform căreia cucerirea Americii de Nord a fost predestinată divin și Dumnezeu, nu oamenii, ordonase distrugerea indienilor, a pădurilor și a bivolistilor, asanarea mlaștinilor și îndiguirea râurilor, precum și dezvoltarea unei economii care depinde de exploatarea neîncetată a muncii și a resurselor naturale.

Articolul mi-a dat de gândit asupra atitudinii pe care o adopta țara mea în raport cu lumea. Doctrina Monroe, enunțată în 1823, de președintele James Monroe, a fost folosită pentru a duce cu un pas mai departe Manifestul Destinului, când, în anii 1850 și 1860, se afirma că SUA avea drepturi speciale asupra întregii emisfere, inclusiv dreptul de a invada oricare dintre națiunile din America Centrală sau de Sud care refuza să sprijine politicile SUA. Teddy Roosevelt a invocat Doctrina Monroe pentru a justifica intervenția SUA în Republica Dominicană, în Venezuela și în timpul „eliberării” Republicii Panama de dominația Columbiei. O serie întreagă de președinți ai SUA - printre cei mai de seamă, Taft, Wilson și Franklin Roosevelt - s-au bazat pe ea pentru a extinde activitățile pan-americane ale Washingtonului până la sfârșitul celui de Al Doilea Război Mondial. În cele din urmă, în ultima jumătate a secolului XX, Statele Unite au folosit

amenințarea comunistă pentru a justifica extinderea acestui concept într-o serie de țări din lume, incluzând Vietnamul și Indonezia⁵.

Acum, se părea că un singur om stătea în calea Washingtonului. Știam că nu era primul - lideri precum Castro sau Allende o făcuseră cu mult înaintea lui, - dar numai Torrijos o făcea din afara ideologiei comuniste și fără a-și eticheta mișcarea drept revoluție. El spunea pur și simplu că Panama avea propriile ei drepturi - suveranitatea asupra propriilor cetățeni, pământuri și un curs de apă care o străbătea - și că aceste drepturi erau la fel de valabile și acordate tot pe cale divină ca oricare dintre drepturile de care se bucurau Statele Unite.

Torrijos mai avea obiecții și împotriva acelei *School of the Americas* (Școala Americilor), ca și împotriva centrului de instrucție militară al US Southern Command, ambele situate în Zona Canalului. Ani de zile, forțele armate ale SUA invitaseră dictatorii și președinții Americii Latine să-și trimită fiii și liderii militari în aceste centre - cele mai mari și cele mai bine dotate din afara Americii de Nord. Acolo, ei învățau tehnici de interogare și de operațiuni sub acoperire, ca și tactici militare pe care ar fi trebuit să le folosească pentru a lupta împotriva comunismului și pentru a-și proteja propriile bunuri și pe acelea ale companiilor de petrol sau ale altor corporații private. De asemenea, ei aveau ocazia de a-și crea legături cu elita Statelor Unite.

Aceste facilități erau urâte de latino-americani - cu excepția acelor câțiva bogătași care beneficiau de pe urma lor. Ele erau cunoscute pentru faptul că îi educă pe cei din trupele morții, de dreapta, și pe tortionarii care transformaseră atât de multe națiuni în regimuri totalitare. Torrijos a afirmat clar că nu dorea centre de instrucție pe teritoriul Republicii Panama - și că el considera Zona Canalului inclusă între granițele sale⁶.

Văzându-l pe chipeșul general pe panou și citind sloganul de sub fața sa - „Idealul lui Omar este libertatea; nu s-a inventat încă glonțul care să poată ucide un ideal!”, - am simțit fiori pe șira spinării. Am avut o presimțire că povestea statului Panama din secolul XX nu era deloc pe sfârșite și că Torrijos se putea aștepta la momente dificile, dacă nu chiar tragice.

Furtuna tropicală lovea în parbriz, semaforul arăta verde, iar șoferul claxona mașina din fața noastră. Am început să mă gândesc la poziția pe care o ocupam eu personal. Fusesem trimis în Panama să închei afacerea care avea să devină cu adevărat cel mai impresionant și cuprinzător plan strategic al MAIN. Acest plan avea să creeze justificarea pentru investiția de miliarde de dolari făcută de Banca Mondială, Banca de Dezvoltare Interamericană și USAID în sectoarele energiei, transportului și agriculturii din această țară micuță, e drept, dar de o importanță crucială. Era, bineînțeles, un subterfugiu, o modalitate de a îndatora pe vecie Republica Panama și, prin urmare, de a o face să revină la statutul de marionetă.

În timp ce taxiul o porni în noapte, un sentiment paroxistic de vină mă străfulgera, pe care am reușit însă să mi-l reprim imediat. Ce-mi păsa mie? Făcusem pasul în Java, îmi vândusem sufletul, iar acum îmi puteam clădi ocazia vieții. Puteam deveni bogat, celebru și puternic cât ai bate din palme.

CAPITOLUL 11

Pirați în Zona Canalului

În ziua următoare, guvernul panamez a trimis pe cineva care să mă călăuzească. Se numea Fidel și am fost imediat atras de el. Era înalt, subțire și era foarte mândru de țara sa. Stră-străbunicul său luptase alături de Bolivar pentru câștigarea independenței față de Spania. I-am spus că eu eram înrudit cu Tom Paine și am fost profund impresionat să aflu că Fidel citise *Bunul simț* tradus în spaniolă. Vorbea engleză, dar, când a descoperit că vorbeam fluent limba țării sale, a fost copleșit de emoție.

- Mulți dintre compatrioții tăi trăiesc aici de ani de zile și nici nu se sinchisesc să o învețe, a spus el.

Fidel m-a dus într-o plimbare cu mașina printr-un sector uluitor de prosper al orașului său, căruia el îi spunea New Panama (Noua Panama). Pe când treceam pe lângă zgârie-norii moderni din sticlă și beton, mi-a explicat că Panama avea mai multe bănci internaționale decât oricare dintre țările de la sud de Rio Grande.

- Ni se mai spune adesea Elveția Americilor, mi-a spus el. Le punem foarte puține întrebări clienților noștri.

Târziu, la amiază, pe când soarele se furișa în Pacific, am luat-o pe un bulevard care urma conturul golfului. Un lung șir de vapoare erau ancorate la mal. L-am întrebat pe Fidel dacă era vreo problemă cu Canalul.

- Mereu se întâmplă așa, mi-a replicat el râzând. Cozi uriașe, fiecare vapor așteptându-și rândul. Jumătate din trafic vine din sau se îndreaptă spre Japonia. Chiar mai susținut decât Statele Unite.

Am recunoscut că asta era ceva nou pentru mine.

- Nu mă surprinde câtuși de puține, a răspuns. Americanii din Nord nu știu prea multe despre restul lumii.

Ne-am oprit într-un parc splendid în care arbuști de bougainvillea, floarea de hârtie, se îțeau printre ruinele antice. Un indicator îl prezenta ca fiind un fort construit pentru a proteja orașul împotriva tâlharilor de pirați englezi. O familie se așezase la un picnic pe înserat: tată, mamă, cu un fiu și o fiică, și un bătrân care am presupus că era bunicul copiilor. Am tânjit brusc după liniștea care părea să-i învăluie pe acești cinci oameni. Pe când treceam pe lângă ei, cuplul a zâmbit, ne-a făcut cu mâna și ne-a salutat în englezește. I-am întrebat dacă erau turiști și au început să râdă. Bărbatul a venit către noi.

- Eu sunt a treia generație în Zona Canalului, mi-a explicat el cu mândrie. Bunicu-meu a venit la trei ani după construirea acestuia. El a condus unul dintre tractoarele care ridică navele din ecluze.

A arătat spre bătrân, care era preocupat să-i ajute pe copii să aranjeze masa.

- Tatăl meu a fost inginer, iar eu i-am călcat pe urme.

Femeia se întorsese să-și ajute socrul și copiii. Dincolo de ei, soarele se scufundase în apa azurie. Era o scenă de o frumusețe idilică, amintind de picturile lui Monet. L-am întrebat pe bărbat dacă erau cetățeni americani.

S-a uitat la mine, nevenindu-i parcă să creadă.

- Bineînțeles. Zona Canalului este teritoriu al SUA.

Băiatul a alergat către tatăl său pentru a-l anunța că masa era gata.

- Fiul tău va fi a patra generație?

Bărbatul și-a împreunat mâinile ca pentru rugăciune și le-a înălțat spre cer.

- În fiecare zi mă rog la Bunul Dumnezeu să aibă astă șansă. Este minunat să trăiești în Zonă. Apoi, și-a coborât mâinile și s-a uitat direct la Fidel.

- Sper să o mai putem păstra pentru încă măcar vreo 50 de ani. Despotul acesta de Torrijos face cam multe valuri. Periculos om.

M-a apucat furia instantaneu și i-am spus în spaniolă:

- Adios. Sper ca tu și familia ta să vă distrați pe-aici și să învățați cât mai multe despre cultura panameză.

Mi-a aruncat o privire scârbită.

- Nu vorbesc limba lor, mi-a spus el.

După care, s-a întors brusc și s-a îndreptat spre familia lui și spre masă.

Fidel s-a apropiat de mine, mi-a pus un braț în jurul umerilor, strângându-mă ușor.

- Mulțumesc, mi-a zis.

Întorși în oraș, Fidel a condus printr-o zonă pe care o caracterizase drept mahala.

- Nu cea mai rea, m-a informat. Dar tot o să-i prinzi gustul.

Colibe din lemn și șanțuri pline cu apă clocită se aliniau de-a lungul drumului, casele fragile sugerând bărci dezmembrate, scufundate într-o hazna. Mirosul de putreziciune și de lături ne umpluse mașina, în timp ce copii cu burțile diforme fugeau pe lângă noi. Când am încetinit, ei s-au adunat pe partea mea, strigându-mă *unchiule* și cerșind bani. Scena aceasta mi-a reamintit de Jakarta.

Foarte mulți pereți erau acoperiți de graffiti. Erau câteva inimi obișnuite, cu numele cuplurilor scrijelite în interior, dar majoritatea desenelor erau sloganuri exprimând ura față de Statele Unite: „Cară-te acasă, gringo!”, „Nu te mai caca în canalul nostru”, „Unchiul Șam, stăpânul de sclavi” și „Zi-i lui Nixon că Panama nu este Vietnam”. Cea care m-a făcut să-mi stea inima în loc suna astfel: „Moartea pentru libertate este calea către Hristos”. Împrăștiate printre inscripții erau afișe cu Omar Torrijos.

- Acum, partea cealaltă, a spus Fidel. Am hârtiile oficiale, iar tu ești cetățean american, așa că putem merge.

Sub un cer purpuriu, m-a condus în Zona Canalului. Oricât de pregătit credeam că aș fi fost, nu a fost suficient. Nu-mi venea să cred câtă opulență era aici - clădiri albe, gigantice, peluze bine îngrijite, case luxoase, terenuri de golf, magazine și săli de spectacol.

- De fapt, mi-a spus el, tot ce este aici este proprietatea SUA. Nici una dintre afaceri - supermagazinele, frizeriile, saloanele de cosmetică, restaurantele — nu se supune fiscalității sau legilor din Panama. Sunt 18 terenuri de golf, oficii poștale răspândite convenabil în zonă, tribunale și școli americane. Este efectiv o țară în interiorul altei țări.

— Ce afront!

Fidel s-a uitat la mine cu atenție ca și cum ar fi făcut o evaluare rapidă.

- Da, a fost el de acord. Este un termen destul de nimerit pentru situația asta. Acolo, a arătat înapoi, către oraș, venitul pe cap de locuitor este mai mic de 1000 de dolari anual, iar rata de șomaj este de 30%. Evident, în mahalaua de cocioabe pe care tocmai am vizitat-o, nimeni nu câștigă nici pe aproape o mie de dolari, de-abia, de-abia de are vreunul de lucru.

- Și ce se face pentru asta?

S-a întors spre mine și mi-a aruncat o privire care părea să se transforme din furie în tristețe.

— *Ce putem face?*

Și-a scuturat capul.

- Nu știu, dar am să-ți spun ceva: Torrijos încearcă. Cred că asta i-ar putea aduce moartea, dar să fii sigur că o să facă tot ce-i va sta în putință. Este omul care o să moară luptând pentru poporul său.

În timp ce ne îndepărtam de Zona Canalului, Fidel a început să zâmbească.

— Îți place să dansezi?

Fără să mai aștepte vreun răspuns, mi-a spus:

- Hai să mâncăm ceva și apoi am să-ți arăt o altă fațetă a țării mele.

CAPITOLUL 12

Soldați și prostituate

După o friptură succulentă și o bere rece, am ieșit din restaurant și am luat-o în jos pe o străduță întunecată. Fidel m-a sfătuit să nu merg niciodată pe jos în zona aceasta.

- Dacă-ți trece vreodată prin gând să vii pe-aici, ia un taxi până la intrare.

A arătat cu mâna în zare.

- Chiar acolo, în spatele gardului, este Zona Canalului.

A condus mai departe până când am ajuns pe un teren viran înțesat cu mașini. A găsit un loc liber și a parcat. Un bătrân s-a târât spre noi. Fidel a coborât și l-a bătut prietenește pe spate. Apoi și-a trecut cu dragoste mâna peste aripa mașinii.

- Să ai mare grijă de ea. Este doamna mea.

I-a întins omului o bancnotă.

Am luat-o pe o cărare scurtă care ducea în afara parării și, dintr-o dată, ne-am pomenit pe o stradă inundată de lumini de neon pâlparend. Doi băieți au trecut în fugă pe lângă noi, îndreptând, unul spre celălalt, două bețe și scoțând zgomote ca de mitralieră. Unul s-a izbit de piciorul lui Fidel. Micuțul s-a oprit și s-a dat puțin înapoi.

— Îmi cer scuze, domnule, a bolborosit el în spaniolă.

Fidel și-a pus ambele mâini pe umerii băiatului.

- Nici o problemă, prietene, a spus el. Dar, spune-mi, în ce trageți tu și cu prietenul tău?

Celălalt băiat s-a apropiat de noi. Și-a pus, protector, brațul în jurul micuțului.

- Frate-miu, a explicat el. Ne cerem scuze.

- E-n regulă, a chicotit Fidel cu blândețe. Nu m-a lovit. L-am întrebat doar în ce trăgeați. Cred că jucam și eu acest joc în copilărie.

Cei doi frați s-au uitat unul la altul. Cel mai mare a zâmbit.

- El este generalul iankee din Zona Canalului. A încercat să ne violeze mama și-l trimite pachet înapoi, acolo unde-i e locul.

Fidel mi-a aruncat o privire scurtă.

- Și unde îi este locul?

- Acasă la el, în Statele Unite.

- Mama voastră lucrează aici?

- Acolo.

Băieții au arătat cu mândrie spre o lumină de neon în josul străzii.

- Barmaniță.

- Atunci, dați-i drumul.

Fidel le-a întins câte o monedă.

- Dar aveți grijă. Să stați în lumină.

- Da, sigur, domnule. Mulțumim.

Și s-au luat din nou la întrecere.

În timp ce mergeam pe jos, Fidel mi-a explicat că femeilor din Panama le era interzis prin lege să se prostitueze.

- Ele pot să servească la bar sau să danseze, dar nu-și pot vinde trupurile. Asta este pentru importuri.

Am intrat în bar unde am fost frapați de un cunoscut cântec american. Le-a trebuit un timp urechilor și ochilor mei ca să se adapteze. Câțiva soldați americani bine făcuți stăteau lângă ușă; banderolele din jurul brațelor îi identificau a fi din Poliția Militară (PM).

Fidel m-a condus de-a lungul teighelei și apoi am zărit scena. Trei tinere femei dansau pe ea, complet goale, doar cu capetele acoperite. Una purta o caschetă de marinar, alta, o beretă verde, iar a treia, o pălărie de cowboy. Aveau siluete impresionante și râdeau. Păreau că joacă un joc unele cu altele, ca și cum ar fi fost o competiție de dans. Muzica, felul în care dansau, scena - ar fi putut fi o discotecă din Boston, numai că ele erau dezbrăcate.

Ne-am făcut loc printr-un grup de bărbați tineri care vorbeau engleza. Deși purtau tricouri și blugi, frizurile lor militarești îi dădeau de gol că sunt soldați de la baza militară din Zona Canalului. Fidel a bătut o chelneriță pe umăr. Ea s-a întors, a scos un țipăt de încântare și apoi i s-a aruncat de gât. Grupul de tineri bărbați priveau

cu insistență, uitându-se dezaprobat unu la altu. M-am întrebat dacă ei considerau că acel *Manifest Destiny* se referea și la femeile din Panama. Chelnerița ne-a condus într-un colț. De undeva, ne-a făcut rost de o măsuță și de două scaune.

În timp ce ne instalam, Fidel s-a salutat în spaniolă cu doi bărbați de la masa alăturată. Spre deosebire de soldați, aceștia purtau cămăși imprimate, cu mâneci scurte, și pantaloni șifonați. Chelnerița s-a întors cu două beri Balboa, iar Fidel i-a tras o palmuță pe fund în timp ce aceasta da să plece înapoi. Ea a zâmbit și i-a trimis un sărut. M-am uitat în jur și m-am simțit ușurat să descopăr că tinerii de la bar nu ne mai priveau pe noi; nu aveau ochi decât pentru dansatoare.

Majoritatea clienților erau soldați vorbitori de limbă engleză, dar mai erau și alții, ca cei doi de lângă noi, care, evident, erau panamezi. Ei se evidențiau prin aceea că părul lor nu ar fi trecut de nici o inspecție și pentru că nu purtau tricouri și blugi. Câțiva dintre ei stăteau la mese, alții se sprijineau de pereți. Păreau să fie în stare de alertă maximă, ca niște câini ciobănești păzind turme de oi.

Femeile forfoteau printre mese. Ele se mutau în permanență, stând în poala câte unui client, strigându-le pe chelnerițe, dansând, răsucindu-se, cântând, făcând cu rândul pe scenă. Purtau fuste, tricouri, blugi strâmți, rochii mulate, tocure înalte. Una dintre ele era îmbrăcată într-o rochie lungă victoriană și purta vâl. Alta era numai în bikini. Era evident că numai cele mai frumoase puteau supraviețui aici. M-am minunat de numărul celor care ajunseseră în Panama și m-am întrebat cât de mare trebuie să fi fost disperarea care le împinsese aici.

- Toate sunt din alte țări? am strigat către Fidel, încercând să acopăr muzica.

El a dat din cap.

- Cu excepția...

A arătat către chelnerițe.

- Ele sunt panameze.

- Iar restul din ce țări?

- Honduras, El Salvador, Nicaragua și Guatemala.

- Vecini.

- Nu pe de-a-ntregul. Costa Rica și Columbia sunt cei mai apropiați vecini ai noștri.

Chelnerița care ne condusese la masă s-a apropiat și s-a așezat pe genunchii lui Fidel. El o mângâia ușor pe spate.

- Clarissa, te rog, spune-i prietenului meu din America de Nord de ce și-au părăsit ele țările.

El a arătat cu capul spre scenă. Alte trei noi fete luau pălăriile de la celelalte fete, care coborâseră de pe scenă și se îmbrăcau. Muzica a trecut la salsa, iar nou-venitele își lepădau hainele în ritmul ei.

Clarissa mi-a întins mâna dreaptă.

— Încântată de cunoștință, mi-a spus. Apoi s-a ridicat și a strâns sticlele goale. Ca răspuns la întrebarea lui Fidel, aceste fete vin aici pentru a scăpa de brutalitate. O să mai aduc încă două Balboa.

După ce a plecat, m-am întors spre Fidel.

- Fii serios! am spus eu. Ele-s aici pentru dolari americani.

- Adevărat. Dar de ce atât de multe din țările conduse de dictatori fasciști?

M-am uitat din nou spre scenă. Toate trei chicoteau și își aruncau una alteleia cascheta de marinar ca pe o minge. L-am privit pe Fidel în ochi.

- Nu glumești, nu-i așa?

- Nu, a spus el cu seriozitate. Mi-ar fi plăcut s-o fac. Majoritatea acestor fete și-au pierdut familiile - tați, frați, soți, iubiți. Au crescut cu tortura și moartea alături. Să danseze și să se prostitueze nu li se mai pare chiar atât de rău. Pot câștiga o mulțime de bani aici, după care o pot lua de la început, pot cumpăra un magazin, pot deschide o cafenea micuță...

A fost întrerupt de o altercație chiar lângă bar. Am văzut o chelneriță arătându-i pumnul unuia dintre soldați, care i-a prins mâna și a început să-i sucească încheietura. Ea a țipat și a căzut în genunchi. El a râs și a strigat la prietenii care-l însoțeau. Toți au început să râdă. Ea a încercat să-l lovească din nou, cu mâna liberă. El i-a răsucit și mai tare mâna. Fața femeii s-a schimonosit de durere.

Soldații din PM au rămas lângă ușă, privind cu calm. Fidel a sărit în picioare și s-a îndreptat spre bar. Unul dintre bărbații de la masa de alături a întins mâna și l-a oprit.

- *Tranquillo, hermano*, a spus el. Fii calm, frate. Enrique controlează situația.

Un panamez înalt, zvelt a ieșit din umbră, de lângă scenă. Se mișca precum o pisică și, într-o clipită, s-a năpustit asupra soldatului. Cu o mână i-a înconjurat gâtul, în timp ce cu cealaltă îi turna pe față un pahar cu apă. Chelnerița a șters-o de-acolo. Câțiva panamezi care zăboveau pe margine, lângă pereți, au format un semicerc protector în jurul luptătorului cel înalt. El l-a strivit pe soldat de bar și i-a spus ceva ce nu am putut auzi. Apoi și-a ridicat glasul și a vorbit rar în engleză, suficient de tare pentru ca toată lumea amuțită din încăpere să poată auzi, în ciuda muzicii.

- Tipilor, pentru voi accesul la chelnerițe este interzis, iar pe celelalte nu le atingeți până nu le plătiți.

În sfârșit, cei doi soldați din PM au intrat și ei în acțiune. S-au apropiat de grămada de panamezi.

- Îl luăm noi de aici, Enrique, i-au spus ei.

Luptătorul l-a lăsat pe soldat jos, strângându-l încă o dată de gât, împingându-i capul pe spate și făcându-l să scoată un scâncet de durere.

- M-ai înțeles?

S-a auzit un mormăit slab.

- Bine.

L-a împins către cei doi soldați din PM.

- Duceți-l de aici.

CAPITOLUL 13

Convorbiri cu Generalul

Invitația a venit cu totul pe neașteptate, într-o dimineață, din perioada aceleiași vizite din 1972, stăteam într-un birou pe care mi-l dăduseră la Institute de Recursos Hidraulicos y Electrificación, com-

pania de stat de distribuție a energiei electrice din Panama. Eram concentrat asupra unei pagini cu statistici, când un bărbat a bătut ușor în tocul ușii deschise. L-am invitat înăuntru, mulțumit de orice pretext care mi-ar fi putut distra atenția de la cifrele acelea. El s-a prezentat ca fiind șoferul Generalului și mi-a spus că venise să mă ia și să mă ducă într-unul din bungalourile acestuia.

O oră mai târziu, stăteam de cealaltă parte a unei mese la care se afla Generalul Omar Torrijos. Era îmbrăcat lejer, în stil tipic panamez: pantaloni kaki și o cămașă cu mâneci scurte cu nasturi în față, de culoare albastru-deschis, cu un fin model verde. Era înalt, voinic și chipeș. Părea uluitor de relaxat pentru un om încărcat de responsabilități cum era el. O chică de păr închis la culoare îi cădea pe fruntea proeminentă.

M-a întrebat despre călătoriile mele recent efectuate în Indonezia, Guatemala și Iran. Cele trei țări îl fascinau, dar părea, în mod special, intrigat de regele Iranului, șahul Mohammad Reza Pahlavi. Șahul venise la putere în 1941, după ce britanicii și sovieticii îl înlăturaseră pe tatăl său, pe care îl acuzaseră de a fi colaborat cu Hitler¹.

- Îți poți imagina, m-a întrebat Torrijos, să faci parte dintr-un complot care să-l detroneze pe propriul tău tată?

Șeful statului Panama știa destul de multe despre istoria acestei țări îndepărtate. Am vorbit despre felul în care sorții s-au întors împotriva șahului în 1951, și cum propriul său prim-ministru, Mohammad Mossadegh, l-a forțat să plece în exil. Torrijos știa, ca și foarte mulți alții, de altfel, că CIA fusese cea care îl etichetase pe premier drept comunist și care intrase în scenă pentru a-i reda șahului puterea, în orice caz, Torrijos nu știa - sau, cel puțin, nu a pomenit - amănuntele despre care îmi vorbise Claudine, despre manevrele geniale ale lui Kermit Roosevelt și despre semnificația lor: reprezentaseră începutul unei noi ere a imperialismului, bățul de chibrit care aprinsese conflagrația pentru imperiul global.

- După ce șahul a redobândit puterea, a continuat Torrijos, el a lansat o serie de programe revoluționare care aveau drept scop dezvoltarea sectorului industrial și aducerea Iranului în epoca modernă.

L-am întrebat cum se făcea că știa atât de multe despre Iran.

- Este exemplul meu preferat, mi-a spus el. Nu am o prea mare considerație față de politica șahului - dorința lui de a-și detronea propriul tată și de a deveni o marionetă a CIA -, dar se pare că face lucruri bune pentru țara lui. Cred că aș putea învăța câte ceva de la el. Dacă va supraviețui.

- Și credeți că nu va reuși?

- Are inamici puternici.

- Dar și una din cele mai bune gărzi personale din lume.

Torrijos mi-a aruncat o privire plină de sarcasm.

- Poliția lui secretă, SAVAK, are reputația de a fi formată din indivizi fără scrupule. Asta nu-ți aduce mulți prieteni. Nu va mai rezista prea mult.

A făcut o pauză și și-a rotit privirea de jur împrejurul camerei.

- Bodyguarzi? Am și eu câțiva.

A fluturat mâna spre ușă.

- Crezi că-mi vor salva viața dacă țara ta ia hotărârea de a scăpa de mine?

Am întrebat dacă vedea cu adevărat acest lucru ca pe o posibilitate.

Și-a ridicat sprâncenele într-un mod care m-a făcut să mă simt ca un prost că pusesem o asemenea întrebare.

- Noi avem Canalul. Care este mult mai mare decât Arbenz și United Fruit.

Făcusem cercetări asupra Guatemalei și am înțeles ceea ce voia să spună Torrijos. United Fruit Company fusese echivalentul politic al Canalului din Panama, în Guatemala. Fondată la sfârșitul secolului XIX, United Fruit a devenit una dintre cele mai importante forțe din America Centrală. La începutul anilor 1950, candidatul reformator Jacobo Arbenz a fost ales președinte al Guatemalei printr-un proces electoral lăudat în toată emisfera ca fiind un model de alegeri democratice. La acea vreme, mai puțin de 3% din guatemalezi dețineau 70% din pământuri. Arbenz a promis că-i va ajuta pe săraci să

scape de foamete, după alegerea sa punând în aplicare un program multilateral de reformă agrară.

- Săracii și clasa de mijloc din toată America Latină l-au aplaudat pe Arbenz, a spus Torrijos. Pentru mine, personal, el a fost un model. Dar, pe de altă parte, ne țineam respirația. Știam că United Fruit se opunea acestor măsuri, din moment ce era unul dintre cei mai mari și mai despotici proprietari de pământ din Guatemala. Tot ei dețineau și plantații imense în Columbia, Costa Rica, Cuba, Jamaica, Nicaragua, Santo Domingo și aici, în Panama. Nu-și puteau permite să-l lase pe Arbenz să ne dea idei nouă, celorlalți.

Restul îl știam: United Fruit a lansat o agresivă campanie de imagine în Statele Unite cu scopul de a convinge publicul și Congresul american că Arbenz făcea parte dintr-un complot rusesc și că Guatemala era un satelit al Uniunii Sovietice. În 1954, CIA a orchestrat o lovitură. Piloții americani au bombardat capitala Guatemalei (Ciudad de Guatemala), iar Arbenz, cel ales pe cale democratică, a fost înlăturat, înlocuit fiind de colonelul Carlos Castillo Armas, un nemilos dictator de dreapta.

Noul guvern datora totul celor de la United Fruit. Pe lângă mulțumiri, guvernul a deturnat procesul de reforme privind proprietatea pământului, a abolit taxele pe dobânda și dividendele plătite investitorilor străini, a eliminat votul secret și a trimis la închisoare mii de oameni care îl criticau. Oricine îndrăznește să vorbească fățiș împotriva lui Castillo era persecutat. Istoricii au stabilit originea violenței și terorismului care a lovit Guatemala până la sfârșitul secolului în alianța, nu foarte secretă, dintre United Fruit, CIA și armata din Guatemala, sub conducerea colonelului dictator².

- Arbenz a fost asasinat, a continuat Torrijos. Asasinat politic și moral.

A făcut o pauză și și-a exprimat nemulțumirea încruntându-se.

- Cum poate poporul tău să înghită toate minciunile turnate de CIA? Cu mine nu le va merge atât de ușor. Militarii de aici sunt oamenii mei. Asasinatul politic nu va fi suficient.

A zâmbit.

- Însăși CIA va trebui să mă omoare!

Timp de câteva clipe am rămas învăluiți în tăcere, fiecare cufundat în propriile gânduri. Torrijos a rupt primul tăcerea.

- Știi cine deține United Fruit? m-a întrebat el.
- Zapata Oii, compania lui George Bush - ambasadorul nostru la ONU.
- Un om plin de ambiții.

S-a aplecat spre mine și mi-a spus cu voce joasă:

- Iar acum eu mă opun ortacilor săi de la Bechtel.

Auzind acestea, am fost de-a dreptul surprins. Bechtel era cea mai puternică firmă de inginerie din lume și un colaborator frecvent al celor de la MAIN. În cazul planului strategic pentru Panama, crezusem că ei vor fi unul dintre cei mai importanți concurenți ai noștri.

- Ce vreți să spuneți?
- Ne-am gândit să construim un nou canal, unul la nivelul mării, fără ecluze. Care să poată suporta și nave mai mari. Japonezii ar putea fi interesați în finanțarea acestuia.
- Ei sunt cei mai importanți clienți ai Canalului.
- Exact. Bineînțeles, dacă vor da banii, ei vor face și construcția.

Brusc, am înțeles.

- Bechtel va fi lăsat pe dinafară.
- Cel mai mare proiect de construcție din istoria actuală.

A făcut o pauză.

- Președintele corporației Bechtel este George Schultz, fost secretar al Trezoreriei pe vremea lui Nixon. Îți imaginezi ce influență are - și un temperament pe măsură. Bechtel este plin de ortaci de-ai lui Nixon, Ford și Bush. Mi s-a spus că familia Bechtel trage sforile Partidului Republican.

Această conversație mi-a creat o senzație de disconfort. Eu eram unul dintre cei care perpetuau sistemul pe care el îl disprețuia atât de mult și, mai mult ca sigur, știa acest lucru. Sarcina mea de a-l convinge să accepte împrumuturile internaționale în schimbul angajării firmelor de inginerie și construcții americane părea să se izbească de un zid uriaș. M-am hotărât să-l înfrunt fără ocolișuri.

- Domnule General, de ce m-ați invitat aici? l-am întrebat.

Și-a privit ceasul de la mână și a zâmbit.

- Da, acum este momentul potrivit să trecem la treburile noastre personale. Panama are nevoie de ajutorul tău. Eu am nevoie de ajutorul tău.

Eram de-a dreptul uluit.

- Ajutorul meu? Ce pot face pentru dumneavoastră?
- Vom lua înapoi Canalul. Dar asta nu este de ajuns.

S-a așezat mai confortabil în scaun.

- Trebuie să devenim un model. Trebuie să le arătăm celorlalți că ne pasă de săraci și trebuie să demonstrăm, fără să lăsăm nici o umbră de îndoială, că suntem hotărâți să ne dobândim independența și că acest lucru nu ne este dictat de Rusia, China sau Cuba. Trebuie să demonstrăm lumii că Panama este o țară dreaptă, că noi nu suntem *împotriva* Statelor Unite, *ci pentru* drepturile celor săraci.

Și-a pus picior peste picior.

- În acest scop, trebuie să construim o bază economică fără egal în această emisferă. Electricitate, da, dar electricitate care să ajungă până și la cel mai sărac dintre săraci și care să fie subvenționată. Același lucru este valabil și pentru transport și pentru comunicații. Dar, în special, pentru agricultură. Pentru a realiza toate acestea este nevoie de bani - de banii voștri, ai Băncii Mondiale și ai Băncii de Dezvoltare Interamericană.

S-a aplecat din nou spre mine.

- Înțeleg că MAIN vrea mai mult de lucru și că, de regulă, obține asta prin umflarea dimensiunilor proiectelor — autostrăzi mai largi, uzine de electricitate mai mari, porturi cu apă mai adâncă. De data aceasta însă, lucrurile stau nițeluș altfel. Dați-mi ce este mai bun pentru poporul meu și vă voi oferi contractele pe care le vreți.

Ceea ce îmi propunea el era absolut neașteptat și mi se părea în egală măsură șocant și incitant. Cu siguranță, sfida tot ceea ce învățasem eu la MAIN. Fără îndoială, știa că jocul ajutorului internațional nu era decât o escrocherie - trebuia să știe. Că acest joc exista numai

pentru a-l îmbogăți pe el și pentru a-i împovăra țara cu datorii. Că acest joc exista numai pentru ca Panama să fie îndatorată pe vecie Statelor Unite și corporatocrației. Că acest joc exista numai pentru a menține America Latină pe drumul deschis de Manifest Destiny și pentru a o aservi pe vecie Washingtonului și Wall Street-ului. Eram sigur că Torrijos știa că sistemul se baza pe premisa că toți cei care dețin puterea sunt coruptibili și că decizia sa de a nu se folosi pentru beneficiul personal de acest avantaj va fi percepută ca o amenințare, o nouă formă de domino care putea declanșa o reacție în lanț, conducând, în cele din urmă, la prăbușirea întregului sistem.

L-am privit pe deasupra măsuței de cafea pe acest om care, mai mult ca sigur, înțelegea că datorită Canalului el se bucura de o putere cu totul specială, unică așa spune, și că acest fapt îl pune într-o postură cât se poate de primejdioasă. Trebuia să aibă foarte mare grijă. Se constituise deja ca lider printre liderii SMPD. Dacă el, ca și Arbenz, eroul lui, era hotărât să ia atitudine, toată lumea va fi cu ochii în patru. Cum va reacționa sistemul? Mai precis, cum va reacționa guvernul SUA? Istoria Americii Latine era împânzită de eroi morți.

Mai știam, în plus, că îl aveam în față pe omul care îmi pusese la încercare toate justificările pe care mi le formulasem pentru propriile mele acțiuni. Nu încap vreo îndoială că acest bărbat avea și el propriile-i defecte, dar nu era nicidecum un pirat, nici vreun Henry Morgan sau vreun Francis Drake - acei aventurieri fără căpătâi care foloseau scrisori cu sigiliul regilor englezi ca documente pentru legitimizarea pirateriei. Fotografia de pe afiș nu era defel o altă iluzie politică. „Idealul lui Omar este libertatea: nu s-a inventat încă glonțul care să poată ucide un ideal!” Nu scrisese și Tom Paine ceva asemănător?

Am ajuns, totuși, să mă întreb: Poate că idealurile nu mor, dar ce se întâmplă cu oamenii din spatele lor? Che, Arbenz, Allende. Și asta m-a condus la o altă întrebare: Cum aveam să reacționez eu dacă Torrijos avea să fie împins în rolul de martir?

La despărțire, eram înțeleși că MAIN va primi contractul pentru planul de dezvoltare, iar eu urma să veghez ca cererile lui Torrijos să fie îndeplinite.

CAPITOLUL 14

Începutul unei noi și sinistre perioade din istoria economică

În calitate de economist-șef, nu răspundeam numai de un departament din cadrul MAIN și de studiile pe care le făceam pe tot globul, ci mi se cerea să fiu bine la curent cu ultimele tendințe și teorii economice, începutul anilor 1970 a fost o perioadă de mari transformări în științele economice mondiale.

În timpul anilor '60, un grup de câteva țări înființase OPEC-ul, cartelul națiunilor producătoare de petrol, în mare măsură o replică la puterea marilor companii de prelucrare a țițeiului. Iranul constituia, de asemenea, un factor important. Chiar dacă șahul își datora poziția și, pesemne, viața intervenției clandestine a Statelor Unite în timpul luptei cu Mossadegh - sau poate tocmai datorită acestui lucru, - el era pe deplin conștient că sorții puteau în orice moment să se întoarcă împotriva-i. Șefii statelor celorlalte națiuni bogate în petrol erau la fel de conștienți de acest lucru și la fel de paranoici în această privință. La fel de bine mai știau și că cele mai importante companii petroliere internaționale, denumite „Cela șapte surori”, colaborau pentru a menține cât mai jos prețurile petrolului - și, în consecință, și veniturile plătite țărilor producătoare - ca mijloc de a-și mări propriile profituri imense. OPEC fusese pus la cale pentru a riposta.

Toată această situație a ajuns la limită la începutul anilor '70, când OPEC a reușit să-i îngenuncheze pe giganții industriali. O serie de acțiuni concertate, culminând cu embargoul pe petrol impus în 1973, reprezentat simbolic prin imensele cozi de la benzinăriile din SUA, au amenințat să provoace o catastrofa economică ce putea rivaliza cu Marea Depresiune. Era un șoc sistemic pentru economia țărilor dezvoltate, de o amploare pe care numai puțini oameni aveau cum s-o înțeleagă.

Criza petrolului nici că putea veni într-un moment mai prost pentru Statele Unite, o națiune confuză, plină de teamă și de îndoieli,

refăcându-se după un război umilitor în Vietnam și după un președinte gata să își dea demisia. Problemele lui Nixon nu se limitau la Asia de Sud și la Watergate. El intrase în scenă într-o perioadă care, retrospectiv, avea să fie privită drept pragul către o nouă epocă în politica și economia mondială. La acea vreme, se părea că „micuții”, incluzând țările din OPEC, dobândeau atuuri importante.

Eram fascinat de evenimentele internaționale. Corporatocrația îmi oferea totul pe tavă, și, totuși, o parte tainică din mine se delecta privindu-i pe stăpânii mei cum sunt puși la punct. Cred că acest lucru îmi mai atenua nițel sentimentul de vinovăție. Vedeam umbra lui Tom Paine stând pe margine și susținându-i pe cei din OPEC.

Nici unul dintre noi nu putea fi pe deplin conștient de impactul efectiv al embargoului în momentul producerii sale. Fără îndoială, aveam teoriile noastre, dar nu puteam înțelege ceea ce, de atunci încolo, a devenit clar. Retrospectiv, știm că ratele de creștere economică după criza petrolului au fost la jumătate față de acelea din anii '50 și '60, și că ele s-au produs sub o presiune inflaționistă mult mai mare. Creșterea produsă a fost structural diferită și nu a creat nici pe departe tot atâtea locuri de muncă, așa că rata șomajului a săltat bine. Și, colac peste pupăză, sistemul monetar internațional a primit o lovitură; rețeaua cursului valutar fix, care era în vigoare de la sfârșitul celui de Al Doilea Război Mondial, s-a prăbușit semnificativ.

La acea vreme, mă întâlneam frecvent cu prietenii să discutăm aceste chestiuni, în timpul mesei de prânz sau la o bere, după serviciu. Unii dintre aceștia lucrau pentru mine - personalul meu includea oameni foarte pricepuți, femei și bărbați, în general tineri, care, în cea mai mare parte a lor, erau liber-cugetători, cel puțin dacă îi judecai după standardele convenționale. Alții erau directori din grupuri de experți din Boston sau profesori la colegiile din oraș, iar unul dintre ei era asistentul unui membru al Congresului. Aceste întâlniri erau neoficiale, la ele participând, uneori, doar doi dintre noi, alteori, vreo doisprezece. Adunările erau mereu însuflețite și pline de controverse.

Acum, când îmi amintesc de discuțiile de la acea vreme, sunt stânenit de sentimentul de superioritate pe care l-am încercat adesea

în acele momente. Știam lucruri despre care nu puteam să vorbesc. Prietenii mei făceau, uneori, paradă de relațiile lor — legături la Beacon Hill sau la Washington, profesori universitari și doctori în filozofie, - iar eu replicam cu rolul meu de economist-șef la o firmă importantă de consultanță, care mă obliga să călătoresc la clasă întâi pe tot globul. Și, totuși, nu puteam să vorbesc despre întâlnirile secrete cu oameni ca Torrijos sau despre lucrurile pe care le știam, despre felul în care manipulam țări de pe toate continentele. Acestea reprezentau și un motiv de aroganță, dar și de frustrare.

Când vorbeam despre puterea celor mici, eram nevoit să-mi impun un dificil exercițiu de voință. Știam că nici unul dintre ei nu avea cum să știe un lucru: corporatocrația, banda ei de asasini economici și șacalii care așteptau în fundal nu le vor permite niciodată „micuților” să preia controlul. Nu trebuia decât să dau exemplul lui Arbenz și Mossadegh — și pe cel mai recent, datând de prin 1973, când CIA l-a eliminat pe președintele statului Chile, Salvador Allende, ales democratic. De fapt, eu înțelegeam că lațul imperiului global se strângea din ce în ce mai mult, în ciuda OPEC-ului - sau, după cum bănuiam la vremea aceea, dar avea să se confirme mai târziu, chiar cu ajutorul OPEC-ului.

Discuțiile noastre se concentraseră de multe ori asupra similitudinilor dintre anii '70 și '30, cei din urmă reprezentând un moment crucial în economia internațională și în felul în care a fost studiată, analizată și percepută. Acest deceniu a deschis calea economiei keynesiene și ideii că guvernul ar trebui să joace un rol important în managementul piețelor și în asigurarea unor servicii, ca cele legate de sănătate, ajutor de șomaj și alte forme de asigurare socială. Ne îndepărtam de vechile premise care susțineau că piețele se reglează singure și că intervenția statului trebuie să fie minimă.

Depresiunea a avut drept rezultat acordul New Deal și politici care promovau reglementarea economică, manipularea financiară guvernamentală și aplicarea extensivă a politicii fiscale. În plus, atât Depresiunea, cât și cel de Al Doilea Război Mondial au dus la crearea unor organizații ca Banca Mondială, Fondul Monetar Internațional și Acordul General pentru Tarife și Comerț (GATT). Anii '60 au

reprezentat un deceniu de răscruce al acestei perioade și al trecerii de la economia neoclastică la cea keynesiană. El s-a desfășurat sub administrațiile lui Kennedy și Johnson, iar poate singura și cea mai importantă influență a fost exercitată în această perioadă de un singur om, Robert McNamara.

McNamara era un vizitator frecvent al grupurilor noastre de discuții - *in absentia*, desigur. Toți cunoșteam ascensiunea sa rapidă spre glorie, de la manager al analizei și planificării financiare la Ford Motor Company în 1949 până la președinte al companiei Ford, în 1960, primul conducător al acesteia ales din afara familiei Ford. La scurt timp după aceea, Kennedy l-a numit secretar de stat al Departamentului Apărării.

McNamara a devenit un puternic apărător al abordării keynesiene a guvernării, folosind modele matematice și date statistice pentru a determina nivelul trupelor, alocarea de fonduri și alte strategii în Vietnam. Pledoaria în favoarea unei „conduceri agresive” a devenit emblematică nu numai pentru responsabilii din guvern, ci și pentru directorii corporațiilor. Ea a pus bazele unei noi perspective filozofice asupra predării managementului la cele mai bune școli de afaceri din SUA și, în cele din urmă, a dus la apariția unei noi specii de președinți executivi care aveau să propulseze goana către imperiul global¹.

În timp ce stăteam în jurul mesei discutând despre evenimentele mondiale, eram fascinați cu deosebire de rolul lui McNamara în calitate de președinte al Băncii Mondiale, o slujbă pe care a acceptat-o după ce a părăsit postul de secretar al Apărării. Majoritatea prietenilor mei au scos în evidență faptul că el simboliza ceea ce, popular, purta denumirea de complexul militar-industrial. Deținuse poziții superioare într-o corporație importantă, într-un departament al guvernului, iar acum, în cea mai mare bancă din lume. O asemenea aparent încălcare a separării puterilor în stat îi îngrozea pe mulți; poate că eu eram singurul dintre ei care nu eram cătuși de puțin surprins.

Acum înțeleg că cea mai mare și mai sinistă contribuție a lui McNamara la istorie a fost să manevreze Banca Mondială până la o transforma într-un agent al imperiului global la o scară inexistentă până acum în istoria lumii. Tot el a fost și cel care a stabilit un precedent. Capacitatea lui de a umple golurile existente între componentele

esențiale ale corporatocrației avea să fie preluată de succesorii săi. De exemplu, George Schultz a fost secretar al Trezoreriei și președinte al Consiliului Politicii Economice în timpul lui Nixon, a deținut funcția de președinte la Bechtel, devenind sub Reagan secretar de stat. Caspar Weinberger a fost vicepreședinte la Bechtel și consilier general, iar, mai târziu, secretar al apărării sub Reagan. Richard Helms a fost director al CIA sub Johnson și apoi a devenit ambasador în Iran, sub Nixon. Richard Cheney a fost secretar al Apărării în timpul lui George H.W. Bush, președinte la Halliburton și Vicepreședinte al SUA sub președinția lui George W. Bush. Până și un președinte al Statelor Unite, George H. W. Bush, a început ca fondator al Zapata Petroleum Corp, a slujit ca ambasador la ONU sub Nixon și Ford și a fost directorul CIA în timpul președinției lui Ford.

Privind retrospectiv, sunt uimit de inocența din acea perioadă. În multe privințe, continuam să fim prinși în vechiul model de fondare a unui imperiu. Kermit Roosevelt ne arătase o cale mai bună în momentul în care eliminase un democrat iranian, înlocuindu-l cu un rege despot. Noi, asasinii economici, ne îndeplineam multe dintre misiuni în locuri precum Indonezia și Ecuador și, totuși, Vietnamul era un exemplu uimitor despre cât de ușor puteam recurge, din nou, la vechile obiceiuri.

Va fi nevoie de un membru de seamă al OPEC-ului — mai precis Arabia Saudită — care să schimbe acest lucru.

CAPITOLUL 15

Afacerea de spălare a banilor Arabiei Saudite

În 1974, un diplomat din Arabia Saudită mi-a arătat niște fotografii cu capitala țării sale, Riad. Printre acestea era și una cu o turmă de capre care scotoceau printr-o grămadă de gunoi din fața unei clădiri guvernamentale. Când l-am întrebat pe diplomat despre ele, răspunsul lui m-a șocat. El mi-a spus că acesta era sistemul principal de salubritate al orașului.

- Nici un saudit care se respectă nu ar accepta vreodată să adune gunoiul, mi-a spus el. Îi lăsăm în seama animalelor.

Capre! în capitala celui mai mare regat al petrolului din lume. Părea incredibil.

La acea vreme, făceam parte dintr-un grup de consultanți care tocmai începuse să pună cap la cap o soluție pentru criza petrolului. Acele capre m-au făcut să realizez cum ar putea evolua acea soluție, mai ales dacă aveam în vedere și modelul de dezvoltare al țării de-a lungul ultimelor trei secole.

Istoria Arabiei Saudite abundă în violență și fanatism religios. În secolul XVIII, Mohammed ibn Saud, un despot războinic local, și-a unit forțele cu cele ale fundamentalistilor din secta ultraconservatoare Wahhabi. Era vorba de o uniune puternică, familia Saud și aliații lor, Wahhabi, ajungând ca, pe parcursul următoarelor două sute de ani, să cucerească o mare parte din Peninsula Arabică, inclusiv locurile sfinte ale musulmanilor, Mecca și Medina.

Societatea saudită reflecta idealismul puritan al fondatorilor săi care i-au impus o interpretare strictă a preceptelor Coranului. Poliția religioasă asigura respectarea dispoziției de a se face rugăciuni de cinci ori pe zi. Femeilor li se cerea să se acopere din cap până în picioare. Pedepsa pentru infracțiuni era drastică; execuțiile publice și lapidările erau la ordinea zilei, în timpul primei mele vizite în Riad, am fost uimit când șoferul mi-a spus că-mi puteam lăsa aparatul de fotografiat, servieta și chiar portofelul la vedere în mașină, parcată lângă o piață în aer liber, fără să o încui.

- Nimănui, mi-a spus el, nu i-ar trece nici măcar prin minte să le fure. Hoților li se taie mâinile.

Mai târziu, în aceeași zi, m-a întrebat dacă n-aș vrea să vizitez așa-numita Chop Chop Square și să asist la o decapitare. Adeziunea wahhabismului la ceea ce noi am considera un puritanism extrem a făcut ca străzile să fie în siguranță și ferite de hoți — și a impus cele mai dure forme de pedeapsă corporală pentru aceia care încălcau legea. Am refuzat invitația.

Perspectiva saudiților asupra religiei ca element important al politicii și economiei a contribuit la acel embargo asupra petrolului

care a zguduit lumea occidentală. La 6 octombrie 1973 (Yom Kipur, cea mai sacră sărbătoare a evreilor), Egiptul și Siria au lansat simultan atacuri asupra Israelului. Era începutul Războiului din Octombrie — al patrulea și cel mai distructiv dintre războaiele arabo-israeliene, care avea să aibă și cel mai mare impact asupra lumii. Președintele egiptean, Sadat, l-a presat pe regele Arabiei Saudite, Faisal, să se războne pe Statele Unite pentru complicitatea acestora cu Israelul, prin angajarea în luptă a ceea ce Sadat numea „arma petrolului”. Pe 16 octombrie, Iranul și alte cinci state arabe din Golf, inclusiv Arabia Saudită, au anunțat o creștere cu 70% a prețului impus al petrolului.

Întâlnindu-se în Kuwait City, miniștrii arabi responsabili cu petrolul au prezentat mai multe alternative. Reprezentantul irakian era vehement în favoarea luării Statelor Unite ca țintă. I-a îndemnat pe delegați să naționalizeze afacerile americane din lumea arabă, să impună un embargo total pe petrol Statelor Unite și tuturor națiunilor prietene cu Israelul și să retragă fondurile arabe din toate băncile americane. El a scos în evidență faptul că aceste conturi bancare erau substanțiale și că acțiunea ar putea avea drept rezultat o panică nu foarte diferită de cea din 1929.

Alți miniștri arabi nu au fost de acord cu un plan atât de radical, dar pe 17 octombrie ei au decis să pună în aplicare un embargo limitat, care să înceapă cu o scădere de 5 la sută a producției și apoi cu impunerea unei scăderi lunare de 5 procente până la realizarea obiectivelor lor politice. Au fost de acord cu faptul că Statele Unite ar trebui pedepsite pentru poziția lor proisraelită și că, prin urmare, ar trebui să li se impună cel mai sever embargo. Câteva dintre țările participante la întâlnire au anunțat că vor face reduceri în producție nu de 5, ci de 10%.

Pe 19 octombrie, președintele Nixon a cerut Congresului un ajutor de 2,2 miliarde de dolari pentru Israel, în ziua următoare, producătorii din Arabia Saudită au impus embargo total asupra transporturilor de petrol către Statele Unite¹.

Embargoul asupra petrolului a luat sfârșit pe 18 martie 1974. Durata sa a fost scurtă, dar impactul a fost imens. Prețul de vânzare al

petrolului saudit a sărit de la 1,39 dolari barilul, la 1 ianuarie 1970, la 8,32 dolari barilul la 1 ianuarie 1974². Politicienii și administrațiile viitoare nu vor uita niciodată lecțiile învățate în perioada primelor decenii ale anilor 1970. Într-un final, trauma acelor câteva luni a servit la întărirea corporatocrației; cei trei piloni ai acesteia - corporațiile mari, băncile internaționale și guvernul - s-au consolidat mai bine ca niciodată. Iar legătura dintre ele avea să dureze.

Embargoul a avut ca rezultat și schimbări semnificative de atitudine și de politică. Wall Street-ul și Washingtonul s-au convins astfel că un asemenea embargo nu va mai trebui nicicând tolerat. Protejarea rezervelor noastre de petrol fusese întotdeauna o prioritate; după 1973 însă, ea a devenit o obsesie. Embargoul a ridicat Arabia Saudită la statutul de jucător pe scena politicii mondiale, forțând Washingtonul să recunoască importanța strategică a acestui regat pentru propria noastră economie. Mai mult chiar, el a încurajat liderii corporatocrației americane să caute cu disperare metode de a aduce înapoi în țară petrodolarii și să analizeze cu atenție faptul că guvernului Arabici Saudite îi lipseau cadrele administrative și instituționale pentru a-și administra corespunzător bogăția înfloritoare.

Pentru Arabia Saudită, venitul adițional rezultat din fluctuațiile prețului petrolului a fost o binecuvântare cu două tăisuri. A umplut cuferele naționale cu miliarde de dolari și, pe de altă parte, a servit la subminarea unora dintre credințele religioase spartane ale Wahhabiilor. Sauditii bogați călătoreau în toată lumea. Ei frecventau școli și universități din Europa și America. Cumpărau mașini scumpe și-și mobilau locuințele cu mobilier în stil occidental. Credințele religioase conservatoare au fost înlocuite de o nouă formă de materialism - acela care a dat o soluție temerilor legate de viitoarele crize ale petrolului.

Aproape imediat după sfârșitul embargoului, Washingtonul a început să negocieze cu arabii saudiți, oferindu-le sprijin tehnic, echipament și instrucție militară, precum și ocazia de a-și emancipa națiunea și de a o aduce în secolul XX, în schimbul petrodolarilor și, cel mai important punct, al asigurărilor că nu va mai exista niciodată un embargo asupra petrolului. Negocierile au avut drept rezultat crearea celei mai extraordinare organizații, Comisia Economică Reunită a SUA și

a Arabici Saudite. Cunoscută sub numele de JECOR, ea a întruchipat un concept inovator, antagonic programelor străine tradiționale de ajutorare: avea la bază banii saudiți cu ajutorul cărora trebuiau angajate firme americane în scopul construirii Arabici Saudite.

Deși tot ceea ce ținea de management și responsabilitate fiscală revenea Departamentului Trezoreriei SUA, această comisie era complet independentă. În cele din urmă, ea va cheltui miliarde de dolari pe o perioadă de mai bine de 25 de ani, fără vreun control din partea Congresului. Dat fiind că nu era implicat nici un fond american, Congresul nu avea nici o autoritate în această chestiune, în ciuda rolului Trezoreriei. După studiul *in externa* asupra JECOR, David Holden și Richard Johns au ajuns la următoarea concluzie: „A fost înțelegerea cu cele mai ambițioase scopuri dintre cele de acest tip, pe care SUA a angajat-o cu o țară în curs de dezvoltare. A avut potențialul de a consolida profund poziția SUA în Regat, susținând conceptul de interdependență reciprocă³”.

Într-un stadiu incipient, Trezoreria a atras în afacere și pe MAIN, în calitate de consultant. Am fost convocat și mi s-a spus că misiunea mea era crucială și că tot ceea ce făceam și auzeam trebuia considerat strict confidențial. Din punctul meu de vedere, părea o operațiune clandestină. La vremea aceea, eram manipulat astfel încât să cred că MAIN era consultantul principal în acel proces; pe parcurs am ajuns să-mi dau seama că noi eram unul dintre numeroșii consultanți a căror expertiză era solicitată.

Din moment ce totul se făcea în cel mai mare secret, nu dețineam informații secrete despre discuțiile reprezentanților Trezoreriei cu ceilalți consultanți, așa că nu pot fi sigur de importanța rolului meu în încheierea acestei afaceri. Ceea ce știu este că aranjamentul stabilirea noi standarde pentru un AE și că a lansat alternative inovatoare la abordările tradiționale de promovare a intereselor imperiului. Și mai știu și că majoritatea scenariilor care au evoluat din studiile mele au fost, în cele din urmă, aplicate, că MAIN a primit drept răsplată unul dintre cele mai importante - și extrem de profitabile - contracte în Arabia Saudită și că, în acel an, eu am primit o primă cât se poate de generoasă.

Sarcina mea era să dezvolt previziuni asupra a ceea ce avea să se întâmple cu Arabia Saudită, dacă o cantitate uriașă de bani se investea în infrastructură, și să realizeze scenarii pentru modalitățile de a cheltui acei bani. Pe scurt, mi se cerea să-mi folosesc întreaga creativitate pentru a justifica infuzia sutelor de milioane de dolari în economia Arabiei Saudite, în condițiile în care tehnologia și construcțiile erau realizate de companii din SUA. Mi s-a spus să fac acest lucru de unul singur, să nu mă bazez pe personalul meu și am fost izolat într-o săliță de conferințe, cu câteva etaje mai sus față de locul unde se afla departamentul meu. Am fost avertizat că sarcina mea era o chestiune de securitate națională, dar și cu un foarte mare potențial lucrativ pentru MAIN.

Am înțeles, desigur, că obiectivul principal de această dată nu era unul obișnuit - să împovărăm țara cu datorii pe care nu le va putea plăti niciodată — ci, mai degrabă, să găsim modalități de a asigura circulația celei mai mari părți din petrodolari înapoi către SUA. Pe parcurs, Arabia Saudită avea să fie înghițită, economia ei devenind din ce în ce mai mult dependentă de noi și, probabil, din ce în ce mai occidentalizată și, prin urmare, din ce în ce mai permisivă față de sistemul nostru și mai integrată în el.

Odată lansat pe această pistă, am înțeles că acele capre rătăcind pe străzile Riadului erau cheia simbolică: ele erau punctul slab al tuturor saudiților bogați care călătoreau în întreaga lume. Acele capre implorau să fie înlocuite cu ceva mai potrivit pentru acest regat al deșertului care râvnea să intre în lumea modernă. Mai știam și că economiștii OPEC puneau mare accent pe necesitatea ca țările bogate în petrol să obțină mai multe produse cu valoare adăugată din petrolul pe care îl aveau. În loc să exporte petrol brut, economiștii le impuneau acestor țări să-și dezvolte industrii proprii care să-l prelucrez în vederea obținerii unor produse petroliere pe care le-ar putea vinde lumii întregi la prețuri mai mari decât prețul petrolului brut.

Această dublă revelație mi-a deschis porțile spre o strategie pe care am simțit-o ca fiind profitabilă pentru toată lumea. Caprele, bineînțeles, reprezentau numai un punct de plecare. Veniturile din petrol ar putea fi investite pentru a angaja companii din SUA să înlocuiască acele capre cu cel mai modern sistem din lume de strângere

și depozitare a gunoierului, iar saudiții ar putea fi foarte mândri de această capodoperă a tehnologiei.

Începusem să consider caprele ca pe o parte a ecuației care putea fi aplicată la aproape toate sectoarele economiei, o formulă de succes în ochii familiei regale, ai Trezoreriei SUA și ai șefilor mei de la MAIN. Prin această formulă, banii vor fi folosiți pentru a crea un sector industrial orientat spre prelucrarea petrolului brut în produse finite pentru export. Complexe petrochimice uriașe ar putea lua naștere din deșert, iar, pe lângă ele, imense parcuri industriale, în mod natural, un asemenea plan ar fi cerut o capacitate energetică de producere a mii de megawați, linii de transmisie și distribuție, autostrăzi, conducte, rețele de comunicații și sisteme de transport, inclusiv aeroporturi, porturi îmbunătățite, o vastă gamă de servicii și infrastructura necesară pentru a menține toate aceste roți în mișcare.

Toți aveam mari speranțe că acest plan avea să se transforme într-un model al felului în care ar trebui făcute lucrurile și în restul lumii. Globe-trotterii saudiți aveau să ne ridice osanale; ei aveau să invite lideri din numeroase țări să vină în Arabia Saudită și să fie martori la miracolul ce avusese loc; acei lideri ne vor chema, la rândul lor, pentru a-i ajuta să facem planuri asemănătoare și pentru țările lor și — în cele mai multe cazuri, pentru țările din afara cercului OPEC - vom aranja cu Banca Mondială sau vom folosi alte metode bazate pe împrumut pentru a-i finanța. Imperiul global va fi slujit așa cum se cuvine.

Pe măsură ce trudeam la aceste idei, mă gândeam la capre, cuvintele șoferului meu răsunându-mi adesea în minte:

- Nici un saudit care se respectă nu va strânge gunoiul vreodată.

Auzisem acest refren de atâtea ori, în diferite contexte. Era clar că saudiții nu aveau nici o intenție să-și pună propriii oameni să lucreze ca gunoieri sau ca muncitori în uzinele industriale sau în construcții, în primul rând, erau prea puțini, în plus, Casa Regală Saud vorbise despre obligația sa de a le asigura cetățenilor săi un anumit nivel de educație și un standard de viață care erau incompatibile cu statutul de muncitori cu cârca. Saudiții îi puteau organiza pe alții, dar nu

aveau nici dorința, nici motivația de a deveni muncitori în fabrici sau în construcții. Prin urmare, ar fi fost necesar să importăm forță de muncă din alte țări - țări unde mâna de lucru era ieftină și unde oamenii aveau nevoie de locuri de muncă. Pe cât posibil, această mână de lucru ar fi trebuit să provină din alte țări islamice, din Orientul Mijlociu, cum era Egiptul, Palestina, Pakistan și Yemen.

Această perspectivă a creat o nouă stratagemă și mai cuprinzătoare încă, raportată la oportunitățile de dezvoltare. Va fi necesară construirea unor complexe de locuințe mamut pentru acești lucrători, precum și a unor complexe uriașe de magazine, spitale, sedii pentru departamente de poliție și de pompieri, uzine de filtrare și tratare a apei potabile și de evacuare a apei reziduale, rețele electrice, de transport și de comunicații - de fapt, rezultatul final fiind crearea unor orașe moderne, acolo unde nu existase cândva decât deșertul. Și în acest caz, exista posibilitatea de a exploata tehnologia, de exemplu, în uzine de desalinizare, în sisteme de microunde, complexe medicale și tehnologie IT.

Arabia Saudită reprezenta visul îndeplinit al oricărui strateg, dar și o fantezie devenită realitate pentru oricine ar fi fost angajat într-o afacere în domeniul ingineriei și construcțiilor. Ea reprezenta o oportunitate economică unică în istorie: o țară subdezvoltată cu resurse financiare, în principiu, nelimitate și cu dorința de a păși în era modernă în stil mare și rapid.

Trebuie să recunosc: îmi plăcea la nebunie slujba asta. Nici în Biblioteca Națională din Boston și nici în altă parte nu erau disponibile date sigure despre Arabia Saudită, date care să justifice folosirea în acest context a modelelor econometrice. De fapt, proporțiile uriașe ale acestui demers - transformarea imediată și totală a întregii națiuni la o scară nemaipomenită până atunci - făceau ca, oricum, datele istorice existente să fie irelevante.

Și nici nu se aștepta nimeni la acest tip de analiză cantitativă, cel puțin nu în acest stadiu al jocului. Mi-am pus, pur și simplu, imaginația la lucru și am scris raportul care prevedea un viitor glorios pentru regat. Cunoșteam ceva cifre din experiența mea, cifre pe care le puteam folosi pentru a estima chestiuni de genul costurilor aproxi-

mative pentru a produce un megawatt de electricitate, un kilometru de șosea sau servicii de reciclare a apei reziduale, de obținere a apei potabile, de cazare și hrană pentru un muncitor. Nu mi se cerea să cizelez aceste estimări și nici să trag concluzii finale. Sarcina mea era pur și simplu să descriu o serie de planuri (sau poate că ar fi mai corect să spun „viziuni”) asupra a ceea ce era posibil și să ajung la câteva estimări, în linii mari, ale costurilor pe care ele le presupuneau.

Aveam mereu în minte adevăratele obiective: plățile către firmele din SUA trebuiau umflate, iar Arabia Saudită trebuia să devină din ce în ce mai dependentă de Statele Unite. Nu mi-a luat mult până să-mi dau seama că cele două erau foarte strâns împletite; aproape toate proiectele noi de dezvoltare vor necesita o actualizare și întreținere permanente, deoarece se bazau pe tehnologia de ultimă oră, aceasta pentru a ne asigura că tot companiile care le-au implementat le vor asigura și întreținerea, și modernizarea. De fapt, pe măsură ce avansam în îndeplinirea sarcinii mele, am început să pun cap la cap două liste pentru fiecare proiect conceput: una pentru contractele privitoare la tipurile de design și de construcții la care să ne așteptăm și cealaltă pentru acordurile de întreținere pe termen lung și de management. MAIN, Bechtel, Brown&Roots, Halliburton, Stone&Webster și multe alte firme de inginerie și construcții din SUA aveau să scoată profituri frumoase în următoarele decenii.

Dincolo de perspectiva pur economică, mai exista și o altă situație care ar fi putut face Arabia Saudită dependentă de noi, deși într-un mod diferit. Modernizarea acestui regat bogat în petrol va declanșa tot felul de reacții adverse. De exemplu, cea a musulmanilor conservatori va fi una de furie; Israelul și alte țări din vecinătate s-ar putea simți amenințate. Dezvoltarea economică a acestei națiuni urma să impulsioneze dezvoltarea unei alte industrii: protejarea Peninsulei Arabice. Companii private, specializate în aceste activități, ca și industria militară și de apărare a SUA urmează să se aștepte la contracte generoase - și, repet, la acorduri de management și întreținere pe termen lung. Prezența acestora va impune o altă fază de proiecte de inginerie tehnică și construcții, incluzând aeroporturi, depozite de rachete, baze militare și toată infrastructura indispensabilă acestor dispozitive.

Mi-am trimis raportul într-un plic sigilat prin curieratul intern, adresându-l „Managerului de Proiect de la Trezorerie”. Mă întâlneam ocazional și cu membri ai echipei noastre - vicepreședinți de la MAIN și superiori ai mei. Din moment ce nu aveam un nume oficial pentru acest proiect, aflat deocamdată în faza de cercetare și elaborare, și cum el nu era parte din JECOR, îl pomeneam - pe șoptite - numai cu numele de SAMA. Aparent, acest nume venea de la Saudi Arabian Money-laundering Affair (Afacerea de spălare a banilor Arabici Saudite), dar el era, în același timp, și un joc de cuvinte, din moment ce banca centrală a regatului se numea Saudi Arabian Monetary Agency, adică SAMA.

Uneori, ni se alătura și câte un reprezentant al Trezoreriei. În timpul acestor întâlniri am pus și câteva întrebări, în principal, am descris doar ce aveam de făcut, am răspuns la comentariile lor și mi-am dat acceptul de a încerca să fac orice mi se cerea. Vicepreședinții și reprezentanții Trezoreriei au fost impresionați, în special, de ideea mea cu acordurile de întreținere și management pe termen lung. Ea l-a determinat pe unul dintre vicepreședinți să inventeze o frază referitoare la regat pe care aveam să o folosim deseori după aceea, considerat „vaca pe care o s-o putem mulge până ieșim la pensie”. Pentru mine, imaginea pe care mi-o evoca această frază era mai degrabă aceea a unor capre, decât a unor vaci.

În timpul acelor întâlniri am înțeles că mai erau implicați și câțiva dintre concurenții noștri care aveau sarcini similare și că, la sfârșit, toți ne așteptam să primim contracte profitabile ca răsplătă a eforturilor noastre. Am presupus că MAIN și ceilalți făceau deja o echilibrare a notei de plată pentru munca depusă până acum, asumându-și un risc pe termen scurt. Această presupunere era întărită și de faptul că suma pe care o luam pentru prestația mea, de pe fișa zilnică de pontaj, părea să fie un cont de cheltuieli de regie generale și administrative. O asemenea abordare era tipică pentru faza de pregătire în care se cerceta și se elabora propunerea finală în cazul majorității proiectelor. Desigur, în această situație, investiția inițială depășea cu mult norma, dar vicepreședinții de care vorbeam păreau extrem de încrezători cu privire la plată.

În ciuda faptului că știam despre implicarea concurenților noștri, toți porneam de la premisa că erau suficiente lucruri de făcut pentru a-i putea satisface pe toți. Eram în branșă de suficient de mult timp ca să cred că recompensa urma să reflecte gradul de acceptare al proiectului de către Trezorerie și că cele mai bune contracte vor fi date consultantților care vor veni cu strategiile ce urmau să fie și aplicate. Am luat-o ca pe o provocare personală și mi-am propus să ajung în stadiul final de proiectare-și-construcție. Steaua mea se ridicase rapid pe firmamentul de la MAIN. Dar postul de jucător-cheie în SAMA mi-ar fi garantat, în cazul acceptării proiectului, o ascensiune fulminantă.

În timpul întâlnirilor noastre, discutam deschis și despre posibilitatea ca SAMA și întreaga operațiune JECOR să creeze noi precedente. Ea reprezenta o perspectivă inovatoare asupra muncii profitabile în țări care nu aveau nevoie să-și facă datorii la bănci internaționale. Iranul și Irakul ne veneau imediat în minte ca două alte exemple de astfel de țări. Mai mult, dată fiind natura umană, simțeam că liderii acestor țări vor fi foarte motivați să încerce să imite modelul Arabici Saudite. Părea absolut sigur că embargoul din 1973 - care inițial păruse un lucru atât de negativ - va sfârși prin a oferi multe daruri neașteptate oamenilor de afaceri din domeniul ingineriei tehnice și construcțiilor, contribuind în același timp la netezirea căii către imperiul global.

Am lucrat la această fază vizionară vreo opt luni - deși niciodată mai mult de câteva zile la rând de muncă intensivă, - izolat în propria mea sală de conferință sau în apartamentul meu cu vedere spre împrejurimile Bostonului. Oamenii mei aveau alte însărcinări și își cam purtau singuri de grijă, chiar dacă eu îi verificam periodic, în timp, secretul asupra misiunii noastre s-a mai diluat. Mai mulți oameni își dădeau seama că se întâmpla ceva de proporții care avea legătură cu Arabia Saudită. Incitarea devenea mai mare, zvonurile circulau cu mare viteză. Vicepreședinții și reprezentanții Trezoreriei deveneau mai deschiși - în parte, cred eu, datorită faptului că ei înșiși începeau să fie mai informați asupra detaliilor ingenioasei scheme concepute.

Având acest plan, Washingtonul a vrut ca saudiții să garanteze menținerea furnizării de petrol și a prețurilor la niveluri ce puteau

fluctua, trebuind însă să rămână mereu la un nivel acceptabil pentru SUA și pentru aliații noștri. Dacă alte țări, precum Iran, Irak, Indonezia sau Venezuela, ne amenințau cu embargoul, Arabia Saudită, cu rezervele ei uriașe de petrol, urma să vină și să umple golul; dar până și simpla cunoaștere a acestei chestiuni ar putea, în cele din urmă, să descurajeze celelalte țări să ia în considerație chiar și varianta embargoului, în schimbul acestei garanții, Washingtonul avea să-i ofere Casei de Saud o afacere extrem de atrăgătoare: obligația SUA de a asigura, în totalitate și fără echivoc, sprijin politic și - la nevoie - militar, asigurând, astfel, continuitatea lor la conducerea țării.

Era o înțelegere pe care Casa de Saud nu o putea refuza, dată fiind localizarea lor geografică, lipsa puterii militare și vulnerabilitatea lor aproape totală în fața unor vecini ca Iran, Siria, Irak și Israel, în consecință, era și firească ca Washingtonul să-și folosească atuurile și să le impună o condiție de o importanță crucială, o condiție care redefinea rolul unui AE în lume, servind, de asemenea, drept model pe care ulterior aveam să-l aplicăm în alte țări, printre care, cel mai vizibil, în Irak. Retrospectiv, uneori îmi este greu să înțeleg cum a putut Arabia Saudită să accepte o asemenea condiție. Desigur, o mare parte din lumea arabă, OPEC și alte țări islamice au fost dezgustate în momentul când au aflat termenii înțelegerii și felul în care casa regală a capitulat în fața cererilor Washingtonului.

Condiția era ca Arabia Saudită să folosească petrodolarii câștigați pentru a cumpăra obligațiuni de stat emise de SUA; în schimb, dobânda câștigată de pe urma acestor obligațiuni va fi cheltuită de Departamentul Trezoreriei SUA, astfel încât să ajute Arabia Saudită să iasă din evul mediu și să pășească în lumea modernă, industrializată. Cu alte cuvinte, dobânda rezultată din miliarde de dolari obținuți de pe urma venitului din petrolul regatului urma să fie folosită pentru a plăti companiile SUA în scopul înfăptuirii viziunii pe care eu (și, probabil, alți competitori de-ai mei) aveam să o pun la punct pentru a transforma Arabia Saudită într-o putere industrială modernă. Propria noastră Trezorerie urma să ne angajeze, pe cheltuiala saudiților, pentru a construi proiecte de infrastructură și chiar orașe întregi de-a lungul întregii Peninsule Arabe.

Deși casa regală își rezervase dreptul de a verifica natura generală a acestor proiecte, realitatea era că un corp de elită format din străini (în majoritate necredincioși, în ochii musulmanilor) aveau să stabilească viitorul aspect și imaginea economică a Peninsulei Arabe. Și asta se întâmpla într-un regat fondat pe principiile conservatoare ale Wahhabiilor, condus după aceste principii timp de câteva secole la rând. Era un act de curaj din partea lor, date fiind circumstanțele, dar și presiunile politice și militare pe care le exercita, fără îndoială, Washingtonul, iar eu bănuiam că familia Saud simțea că nu prea are de unde alege.

Din perspectiva noastră, posibilitățile unor profituri imense păreau nelimitate. Era o afacere de mai mare dragul, cu potențialul de a crea un uimitor precedent. Și pentru ca afacerea să fie și mai bună, nimeni nu avea nevoie de aprobarea Congresului - un demers urât de corporații, mai ales de cele private, ca Bechtel și MAIN, care preferă să nu-și deschidă registrele și să nu-și împărtășească secretele cu nimeni. Thomas S. Lippman, cercetător adjunct la Middle East Institute și fost ziarist, rezumă elocvent punctele semnificative ale acestei înțelegeri:

Saudiții, care se scaldă în bani peșin, vor aduce sute de milioane de dolari în trezorerie, care va reține fondurile până când va fi nevoită să plătească furnizorii și angajații. Acest sistem garanta faptul că banii saudiți aveau să fie reintroduși în economia americană... Și mai garanta că managerii comisiilor puteau aplica orice proiect pe care saudiții îl considerau folositor, fără să fie nevoie să obțină aprobarea lui de către Congres⁴.

Stabilirea parametrilor pentru această întreprindere istorică a luat mai puțin timp decât și-ar fi putut cineva imagina. După aceea, în orice caz, a trebuit să găsim o cale de aplicare a lor. Pentru a pune în mișcare întregul angrenaj, a fost trimis în Arabia Saudită cineva de la cel mai înalt nivel guvernamental - cu o misiune ultraconfidențială. Nu am știut niciodată sigur, dar cred că cel trimis a fost Henry Kissinger.

Oricine ar fi fost, prima sa misiune a fost de a aminti familiei regale ce s-a întâmplat în țara învecinată, Iran, când Mossadegh a încercat să pericliteze interesele celor de la British Petroleum. Apoi, el trebuia să prezinte un plan care să fie atât de atractiv pentru ei, încât să nu-l poată refuza, dar care, în realitate, să le arate reprezentanților

Casei de Saud că aveau puține alternative. Nu aveam nici o îndoială că le fusese dată impresia foarte clară că puteau fie să accepte oferta noastră și astfel să primească asigurări că-i vom sprijini și proteja în calitatea lor de conducători, fie să refuze - și să apuce calea lui Mossadegh. Când omul Washingtonului s-a întors în SUA, acesta a adus cu el mesajul că familia Saud se va supune.

Mai exista doar un mic obstacol. Trebuia să-i convingem pe jucătorii principali din guvern, ceea ce, după cum am fost noi informați, era o chestiune de familie. Arabia Saudită nu era o democrație, și totuși, se părea că în interiorul Casei de Saud se simțea nevoia unui consens.

În 1975, mi s-a repartizat unul dintre acei jucători-cheie. În mintea mea, el a fost întotdeauna Prințul W., deși nu am reușit să aflui dacă era cu adevărat moștenitor al coroanei. Misiunea mea era să-l conving că afacerea de spălare a banilor Arabici Saudite ar fi un beneficiu pentru țara sa, dar și pentru el, personal.

Nu a fost deloc ușor cum mi s-a părut la început. Prințul W. se considera un bun Wahhabi și insista asupra faptului că nu voia să-și vadă țara călcând pe urmele mercantilismului occidental. El mai susținea că înțelegea natura insidioasă a ceea ce propuseserăm noi. Noi, spunea el, aveam aceleași obiective ca și cruciații de acum un mileniu: creștinarea lumii arabe. De fapt, el avea parțial dreptate în această privință, în opinia mea, diferența dintre cruciați și noi era o chestiune de grad. Catolicii din Europa medievală susțineau că scopul lor era salvarea musulmanilor de Purgatoriu; noi susțineam că voiam să-i ajutăm pe saudiți să se modernizeze. Adevărul era că, după părerea mea, cruciații, ca și corporatocrația, căutau, în primul rând, să-și extindă imperiul.

Cu excepția credinței religioase, singura slăbiciune a Prințului W. erau blondele frumoase. Pare de-a dreptul ridicol să menționez ceea ce acum este recunoscut ca un stereotip nedrept și ar trebui să amintesc faptul că, dintre numeroșii bărbați saudiți pe care i-am cunoscut, Prințul W. era singurul care avea această înclinație sau cel puțin singurul care mi-a împărtășit acest lucru. Ea a jucat însă un rol în structurarea acestei înțelegeri istorice, demonstrând în același timp cât de departe aș fi mers eu pentru a-mi îndeplini misiunea.

CAPITOLUL 16

Proxeneții și finanțatorii lui „Dii» Laden

De la început, Prințul W. mi-a dat de înțeles că se aștepta ca, de fiecare dată când venea la Boston, să aibă la dispoziție o femeie pe placul său și că se aștepta ca aceasta să îndeplinească mai multe atribuții decât o simplă damă de companie. Era absolut evident însă că nu voia o profesionistă, una pe care vreun membru al familiei sale sau vreun prieten să o întâlnească din întâmplare pe la vreo petrecere sau pe stradă, întâlnirile mele cu Prințul W. se petreceau în secret, ceea ce-mi ușura sarcina de a-i îndeplini dorințele.

„Sally” era o blondă superbă, cu ochi albaștri, care locuia pe lângă Boston. Soțul ei, pilot la United Airlines, care călătorea foarte mult, atât cu slujba, cât și în timpul liber, nu făcea mari eforturi de a-și ascunde infidelitatea. Sally avea o atitudine mândră față de activitățile soțului ei. Ea îi aprecia salariul, apartamentul de lux din Boston și beneficiile de care se bucura o soție de pilot pe vremea aceea. Cu zece ani înainte, fusese o hippy care practicase sexul promiscuu, iar ideea unei surse de venit suplimentare a încântat-o. A fost de acord să facă o încercare cu Prințul W., cu o singură condiție: a insistat ca viitorul relației să depindă în exclusivitate de comportamentul și de atitudinea acestuia față de ea.

Din fericire pentru mine, s-au potrivit unul cu celălalt.

Afacerea Prințul W. - Sally, un subcapitol al Afacerii de Spălare a banilor Arabici Saudite, a reprezentat o altă serie de probleme pentru mine. MAIN interzicea cu strictețe partenerilor să facă ceva ilegal. Din punct de vedere legal, eu procuram sex - proxenetism -, ceea ce era ilegal în Massachusetts, și astfel principala problemă care apărea era cea a modalității de a plăti serviciile prestate de Sally. Din fericire, departamentul financiar îmi permitea o mare libertate în privința contului meu de cheltuieli. Eram un tip care dădea bacșișuri grase, așa că am reușit să conving câțiva chelneri de la unele dintre cele mai scumpe restaurante din Boston să-mi dea chitanțe în alb; era o epocă în care oamenii, nu computerele, completau chitanțele.

Prințul W. devenea tot mai îndrăzneț pe măsura trecerii timpului, în cele din urmă, m-a pus să aranjez ca Sally să vină în Arabia Saudită și să locuiască în vila lui personală. Această cerere nu era una surprinzătoare în acele vremuri; între anumite țări europene și cele din Orientul Mijlociu se practica un comerț activ cu femei tinere. Aceste femei primeau contracte pe perioade determinate, iar când contractul expira, ele se întorceau acasă cu conturi bancare substanțiale. Robert Baer, un ofițer care, timp de douăzeci de ani, s-a ocupat de aceste cazuri în conducerea operațională a CIA, specialist în Orientul Mijlociu, a rezumat astfel situația: „La începutul anilor 1970, când petrodolarul a intrat pe piață, libanezii întreprinzători au început să facă contrabandă cu prostituate pentru prinții din regate... Din moment ce nici o familie regală nu cunoștea moderația în privința carnetului de cecuri, libanezii au devenit fabulos de bogați”¹.

Această situație îmi era cunoscută și chiar știam oameni care îmi puteau aranja astfel de contracte. Oricum, din punctul meu de vedere, existau două obstacole majore: Sally și plata. Eram sigur că Sally nu avea de gând să părăsească Bostonul și să se mute într-un palat, în deșert, în Orientul Mijlociu. Și era destul de evident și faptul că nici o colecție de chitanțe în alb de la restaurante nu ar fi putut acoperi asemenea sume.

Prințul W. a avut grijă de ultimul aspect, asigurându-mă că își propusese să-și plătească singur noua amantă; mie mi se cerea să fac numai aranjamentul. M-am simțit extrem de ușurat când mi-a mărturisit că nu se aștepta ca Sally din Arabia Saudită să fie exact aceeași persoană cu cea care îi ținuse companie în Statele Unite. Am dat telefoane la câțiva prieteni care aveau contacte cu libanezii din Londra și Amsterdam, în câteva săptămâni, o Sally-surogat semna contractul.

Prințul W. era o persoană complexă. Sally îi satisfăcea dorința trupească, iar capacitatea mea de a-l ajuta în acest sens m-a făcut să-i câștig încrederea, în orice caz, acest lucru nu l-a convins deloc că SAMA era o strategie pe care ar fi dorit s-o recomande țării sale. A trebuit să muncesc din răspuțeri spre a-mi îndeplini misiunea. Am petrecut ore întregi arătându-i statistici și ajutându-l să analizeze studiile pe care le făcusem pentru alte țări, inclusiv modele econo-

metrice pe care le concepușem pentru Kuweit pe vremea când mă antrenam cu Claudine, în acele câteva luni dinaintea plecării în Indonezia, într-un final, s-a înduplecat.

Nu cunoșteam amănunte despre ce se petrecuse între colegii mei, asasini economici, și ceilalți oameni-cheie saudiți. Tot ceea ce știu este că întregul pachet a fost, în cele din urmă, aprobat de familia regală. MAIN primea ca recompensă pentru partea sa unul dintre cele mai lucrative contracte administrate de Trezoreria SUA. Eram delegați să facem o analiză completă asupra sistemului electric al țării, dezorganizat și depășit, și să concepem unul nou care să îndeplinească standarde echivalente cu cele din Statele Unite.

Ca de obicei, sarcina mea era să trimit acolo prima echipă, pentru a face previziuni privind încărcarea electrică pentru fiecare regiune a țării. Trei dintre bărbații care lucrau cu mine - toți cu experiență în proiecte internaționale - se pregăteau să plece la Riad, când ne-a sosit vestea de la departamentul nostru juridic că, potrivit contractului, eram obligați să avem în Riad un birou complet echipat și care să intre în funcțiune în câteva săptămâni. Timp de mai bine de o lună, această clauză trecuse aparent neobservată, înțelegerea noastră cu Trezoreria stipula, mai departe, că tot echipamentul trebuia să fie fabricat fie în Statele Unite, fie în Arabia Saudită. Din moment ce Arabia Saudită nu avea fabrici care să producă așa ceva, totul trebuia să fie trimis din SUA. Spre amărăciunea noastră, am aflat că se formaseră uriașe cozi de vase petroliere, așteptând să intre în port în Peninsula Arabică. Transportarea întregului echipament în regat pe cale maritimă putea să dureze luni de zile.

MAIN nu avea de gând să piardă un contract atât de valoros din pricina câtorva încăperi cu mobilă de birou. La o conferință cu toți partenerii implicați, am organizat o sesiune de brainstorming timp de câteva ore. Soluția a fost găsită: un Boeing 747, pe care să-l umplem cu provizii de la magazinele din Boston și care se fie trimis în Arabia Saudită. Îmi amintesc gândul pe care l-am avut atunci, că s-ar potrivi de minune ca avionul să fie în proprietatea United Airlines, iar comandantul să fie un anume pilot a cărui soție a jucat un rol atât de important în câștigarea de partea noastră a Casei de Saud.

înțelegerea dintre Statele Unite și Arabia Saudită a transformat re-gatul pur și simplu peste noapte. Caprele au fost înlocuite cu două sute de camioane americane de colectare a gunoiului, strălucitoare, de culoare galbenă, furnizate printr-un contract de 200 de milioane de dolari de către compania de salubritate Waste Management, Inc.² După un model asemănător, fiecare sector al economiei saudite a fost modernizat, de la agricultură și energie până la educație și comunicații. Așa cum observase Thomas Lippman, în 2003:

.....
După propria lor concepție, americanii au schimbat aspectul unei întin-deri vaste, mohorâte, populate de corturi nomade și de bordeie țără-nești din chirpici, reproducând până și cafenelele din rețeaua Starbucks și rampele de acces pentru scaunele cu roțile de la cele mai noi clădiri publice. Arabia Saudită de astăzi este o țară a autostrăzilor, compute-relor, a complexelor Mall cu aer condiționat, pline cu aceleași magazine strălucitoare pe care le găsim și în suburbiile prospere ale Americii, hoteluri elegante, restaurante fast-food, televiziune prin satelit, spitale cu tehnologie de ultima oră, clădiri uriașe de birouri și parcuri de dis-tracții cu carusele ametoitoare³.
.....

Planurile pe care le-am conceput în 1974 au stabilit un standard pentru negocierile viitoare cu toate țările bogate în petrol, într-un fel, SAMA/JECOR a reprezentat următorul pas după cel făcut de Kermit Roosevelt în Iran, prezentând un alt nivel, mai inovator, de sofisticare a arsenalului de arme politico-economice folosite de o nouă rasă a soldaților imperiului global.

Afacerea de Spălare a banilor Arabici Saudite și Comisia Comună au stabilit, de asemenea, noi precedente în jurisprudența internaționa-lă, lucru deosebit de evident în cazul lui Idi Amin. Când faimosul dictator din Uganda a luat drumul exilului în 1979, i s-a acordat azil în Arabia Saudită. Deși considerat un despot sângeros, vinovat de moartea unui număr de vreo trei sute de mii de oameni, el s-a retras, ducând o viață de lux, garnisită cu mașini și servitori puși la dispoziția sa de Casa de Saud. Statele Unite s-au opus fără nici o zar-vă, dar nu au insistat, de frică să nu-și pericliteze aranjamentele cu

Arabia Saudită. Amin și-a petrecut ultimii ani de viață pescuind în voie sau plimbându-se tacticos de-a lungul plajei. A murit în 2003, în Jiddah, în urma unui blocaj renal, la vârsta de optzeci de ani⁴.

Mai subtil și, în esență, mai periculos a fost rolul permis Arabici Saudite în finanțarea terorismului internațional. Statele Unite nu au făcut un secret din dorința lor de a permite Casei de Saud să finanțeze războiul dus de Osama bin Laden în Afganistan împotriva Uniunii Sovietice, în anii 1980, iar Riadul și Washingtonul au con-tribuit împreună, cu aproximativ 3,5 miliarde de dolari, la mișcarea mujahedinilor⁵. În orice caz, participarea SUA și a saudiților a mers mult mai departe.

Spre sfârșitul anului 2003, *U.S. News&World Report* a făcut un stu-diu exhaustiv intitulat „The Saudi Connection” („Legătura saudită”). Publicația a trecut în revistă mii de pagini de înregistrări de procese, rapoarte ale spionajului SUA și din străinătate și alte documente, inter-vievând, de asemenea, zeci de oficiali din guvern și experți în terorism și în Orientul Mijlociu. Cercetările au dus la următoarele concluzii:

.....
Dovada era incontestabilă: Arabia Saudită, aliatul pe termen lung al Americii și cel mai mare producător de petrol, devenise, cumva, după spusele unui oficial de la Departamentul de Trezorerie, „epicentrul” finanțării teroriste...

Începând cu sfârșitul anilor 980 - după dublul șoc al revoluției iraniene și al războiului sovietic în Afganistan - acțiunile caritabile cvasi-oficiale ale Arabiei Saudite au devenit sursa prioritară de finanțare a mișcării jihad ce căpătase o ascensiune fulminantă, în vreo 20 de țări, banii erau folosiți pentru baze de antrenament paramilitare, achiziționarea de arme și recrutarea de noi membri...

Larghețea saudiților i-a impulsionat pe unii dintre oficialii SUA să pri-vească în partea cealaltă, spun unii ofițeri în rezervă ai serviciilor de spionaj. Miliarde de dolari în contracte, subvenții și salarii mergeau spre oficiali americani din diverse domenii, dintre cei care colaborase-ră cu saudiții: ambasadori, directori regionali din CIA, chiar secretari de cabinet...

Interceptarea electronică a convorbirilor îi implica pe membrii familiei regale în sprijinirea nu numai a organizației Al-Qaeda, ci și a altor grupări teroriste⁶.

După atacurile din 2001 de la World Trade Center și Pentagon, au apărut și mai multe dovezi despre relațiile secrete dintre Washington și Riad. În octombrie 2003, revista *Vanity Fair* a publicat informații care nu mai fuseseră niciodată făcute publice, într-un articol de anchetă intitulat „Saving the Saudis” („Salvându-i pe saudiți”). Pe mine personal, povestea despre relația dintre familia Bush, Casa de Saud și familia Bin Laden nu m-a surprins câtuși de puțin. Știam că acele relații datau oricum de pe vremea Afacerii de Spălare a banilor Arabici Saudite, începute în anul 1974, și de pe vremea când George H. W. Bush era ambasador al SUA la ONU (din 1971 până în 1973) și apoi șeful CIA (din 1976 până în 1977). Ceea ce m-a surprins însă a fost faptul că adevărul ajunsese în cele din urmă la nivelul presei. *Vanity Fair* trăgea următoarele concluzii:

Familia Bush și Casa de Saud, cele mai puternice două dinastii din lume, avuseseră relații personale, de afaceri și politice foarte strânse, care durau de peste 20 de ani...

În sectorul privat, saudiții susțineau compania Harken Energy, o companie de petrol bătaioasă în care investise George W. Bush. Recent, fostul președinte George H. W. Bush și aliatul său pe termen lung, fostul secretar de stat, James A. Baker III, au apărut în fața saudiților la acțiunea de caritate pentru Carlyle Group, discutabil că e cel mai mare fond privat de investiții din lume. Astăzi, fostul președinte Bush continuă să fie consilier senior al companiei, printre ai cărei investitori se pare că se numără și un saudit acuzat de legături cu grupurile de sprijin terorist...

La numai câteva zile după atentatul de la 11 septembrie, saudiți bogați, inclusiv membri ai familiei bin Laden, au fost scoși rapid din SUA în avioane particulare. Nimeni nu respecta ordinul de anulare a zborurilor, iar pasagerii nu au fost interogați. Să fi contribuit oare la aceasta lunga relație dintre familia Bush și cei din Casa de Saud?⁷

I Din 1975 până în 1981 ^

CAPITOLUL 17

Graham Greene și negocierile pentru Canalul Panama

Arabia Saudită a propulsat multe cariere. A mea era deja bine conturată, dar, cu siguranță, succesele mele în regatul deșertului mi-au deschis noi porți. Până în 1977, îmi construisem un mic imperiu alcătuit dintr-o echipă de vreo douăzeci de profesioniști, cu cartierul general în biroul nostru din Boston, și o trupă de consultanți de la celelalte departamente și oficii ale MAIN răspândiți pe întreg globul. Devenisem cel mai tânăr partener din istoria centenară a firmei. Pe lângă funcția de economist-șef, am fost numit și director al Departamentului de Economie și Planificare Regională. Țineam cursuri la Harvard și la alte facultăți, iar ziarele îmi solicitau articole despre evenimentele recente¹. Aveam propriul meu iaht, ancorat în Golful Boston, lângă istorica fregată de luptă *Constitution*, „Old Ironsides”, renumită pentru a-i fi supus pe pirații barbari nu la multă vreme după Războiul de Independență. Mi se plătea un salariu excelent și aveam acțiuni cu dividende care, cu mult înainte de a împlini patruzeci de ani, îmi promiteau ascensiunea către înălțimile rezervate elitei milionarilor. Ce-i drept, căsnicia mea se destrămase, dar îmi petreceam timpul în compania celor mai frumoase și mai inteligente femei de pe mai multe continente.

Bruno a venit cu o idee de abordare inovatoare a previziunilor: un model econometric bazat pe scrierile unui matematician rus de la începutul secolului. Modelul presupunea atribuirea de probabilități subiective estimărilor privind creșterile dintr-un anumit sector economic. Părea instrumentul ideal pentru a justifica ratele umflate ale creșterii pe care doream să o prezentăm în vederea obținerii unor împrumuturi imense, iar Bruno m-a rugat să văd ce puteam face referitor la acest plan.

Am adus în departamentul meu un tânăr matematician de la MIT, Dr. Nadipuram Prasad, și i-am pus la dispoziție un buget. În șase

luni, el a dezvoltat metoda Markov de modelare econometrică. Împreună, am întocmit o serie de prezentări tehnice care înfățișau această metodă ca pe o metodă revoluționară de analiză a impactului avut de investițiile în infrastructură asupra dezvoltării economice.

Era exact ceea ce ne doream: un instrument care să „demonstreze” științific faptul că noi le făceam țărilor o favoare, ajutându-le să contracteze datorii pe care nu aveau cum să le achite nicicând în totalitate. În plus, numai un econometrist foarte iscusit, cu o grămadă de timp și de bani, ar fi fost capabil să priceapă chichițele și încălciturile metodei Markov sau să pună sub semnul întrebării concluziile sale. Hârtiile au fost publicate de câteva organizații prestigioase, iar noi le prezentăm în mod oficial la conferințe și universități din numeroase țări. Documentele - și noi împreună cu ele - au devenit faimoase în industrie.²

Atât Omar Torrijos, cât și eu ne-am onorat înțelegerea secretă. M-am asigurat că studiile noastre erau cinstite și că recomandările noastre îi luau în calcul și pe cei săraci. Deși am auzit bombănindu-se cum că analizele mele din Panama nu erau umflate cum erau de obicei, ba chiar și că miroseau a socialism, un fapt era cert: MAIN obținea în permanență contracte de la guvernul lui Torrijos. Aceste contracte includeau și unul în premieră - realizarea unor strategii inovatoare care să aibă în vedere agricultura împreună cu sectoarele tradiționale de infrastructură. Am privit și eu de pe margine cum Torrijos și Jimmy Carter se pregăteau să renegocieze Tratatul privind Canalul Panama.

Negocierile asupra Canalului au trezit un interes imens, generând un adevărat entuziasm în întreaga lume. Toți așteptau să vadă dacă Statele Unite vor face ceea ce toți considerau a fi un gest de corectitudine - să le permită panamezilor să preia controlul asupra Canalului - sau dacă, dimpotrivă, vor încerca să impună din nou versiunea noastră globală pentru *Manifest Destiny*, zdruncinat oarecum de conflictul din Vietnam. Mulți aveau impresia că la președinția SUA fusese ales, exact la momentul oportun, un om cinstit și plin de compasiune. Oricum, bastioanele conservatoare ale Washingtonului și amvoanele dreptei religioase răsunau de indignare. Cum era posibil ca noi să renunțăm la acest bastion al siguranței naționale,

la acest simbol al ingeniozității Statelor Unite, la această panglică de apă care lega averile Americii de Sud de capricioasele interese comerciale ale SUA?

În timpul călătoriilor mele în Panama, mă obișnuisem să fiu cazat la Hotel Continental. Mă rog, la cea de-a cincea vizită, m-am mutat peste drum, la Hotel Panama, deoarece Continentalul era în renovare, iar lucrările de construcție erau foarte zgomotoase. La început, mi-a displicut această inconveniență — Continentalul fusese casa mea departe de casă. Acum însă, holul impresionant în care mă aflam, cu fotoliile lui din ratan și cu ventilatoare de tavan cu palete din lemn, începea să mă cucerească. Ar fi putut foarte bine să fie decorul filmului *Casablanca*, și îmi imaginam deja cum Humphrey Bogart ar fi putut intra aici din clipă în clipă. Am lăsat din mână *New York Review of Books*, din care tocmai terminasem de citit un articol despre Panama scris de Graham Greene, și mi-am ațintit privirea spre acele ventilatoare suspendate, amintindu-mi de o seară de acum aproape doi ani.

- Ford este un președinte slab care nu va mai fi reales, a prezis Omar Torrijos în 1975.

Se adresa unui grup de panamezi influenți. Eu eram unul dintre puținii străini care fuseseră invitați la clubul vechi, elegant, cu ventilatoarele lui zbârnâind de sus, de pe tavan.

- Acesta este motivul pentru care m-am hotărât să accelerez problema Canalului. Este un moment propice pentru a lansa o luptă politică decisivă în vederea recăștigării sale.

Discursul lui m-a inspirat. M-am întors în camera de hotel și am schițat o scrisoare pe care, în cele din urmă, am pus-o, la poștă pe adresa *Boston Globe*. Cei de la Boston mi-au răspuns, iar un redactor de la ei m-a sunat la birou pentru a-mi cere să scriu un articol pentru rubrica lor „Op-Ed”. „Colonialism in Panama Has No Place in 1975” (*Colonialismul nu își are locul în Panama în 1975*) a ocupat aproape o jumătate de pagină în comparație cu articolele de fond ale numărului din 19 septembrie 1975.

Articolul enunța trei motive principale pentru transferul Canalului în posesia statului Panama. În primul rând, „situația prezentă este

nedreaptă — un motiv excelent pentru orice decizie.” În al doilea rând, „tratatul existent generează riscuri mult mai grave de securitate decât dacă Panama ar deține controlul”. M-am referit la un studiu făcut de Interoceanic Canal Commission, care concluziona pe „traficul ar putea fi oprit timp de doi ani din pricina unei bombe plasate — posibil chiar de un singur om — într-o laterală a Barajului Gatun”, aspect pe care însuși generalul Torrijos l-a accentuat în mod public. Și în al treilea rând, „situația prezentă creează probleme serioase pentru relațiile îngrijorătoare deja dintre Statele Unite și America Latină”. Am încheiat în felul următor:

Cea mai bună cale de a asigura procesul continuu și eficient de lucru în Zona Canalului este să-i ajutăm pe panamezi să câștige controlul și să-și asume responsabilitatea asupra acestei zone. Procedând astfel, am putea fi mândri de a fi inițiat o acțiune care să reafirme devotamentul față de cauza autodeterminării la care ne-am angajat în urmă cu 200 de ani...

Colonialismul era la modă la răscruce de secole (începutul anilor 1900), așa cum fusese și în 1775. Poate că ratificarea unui asemenea tratat poate fi înțeleasă în contextul acelor vremuri. Astăzi însă, ea nu are nici o justificare. Colonialismul nu-și are locul în 1975. Celebrând bicentenarul independenței noastre, ar trebui ca noi să ne dăm seama de acest lucru și să acționăm în consecință³.

Scrierea aceluia articol a însemnat o mișcare îndrăznească pentru mine, mai ales că recent fusesem făcut partener la MAIN. Partenerilor li se recomanda să evite presa și, în orice caz, să se abțină de la publicarea de diatribe politice în paginile dedicate editorialelor din cel mai prestigios ziar din New England. Am primit prin curieratul intern o grămadă de note răutăcioase, majoritatea anonime, atașate la copii ale articolului. Am fost sigur că, pe unul dintre ele, am recunoscut scrisul lui Charlie Illingworth. Primul meu manager de proiect se afla la MAIN de mai bine de 10 ani (în comparație cu mine, care aveam o vechime de numai vreo cinci ani) și nu era încă partener. Un craniu fioros cu oase încrucișate era desenat clar pe bilet, iar mesajul era simplu: „Să fie oare acest Tov cu adevărat partener în firma noastră?”

Bruno m-a convocat în biroul lui și mi-a spus:

- O să-ți pară foarte rău pentru asta. MAIN este un loc destul de conservator. Vreau să știi însă că văd în tine un tip isteț. Lui Torrijos o să-i placă; sper din tot sufletul că-i vei trimite și lui o copie. Bun. Ei bine, păcălicilor de aici, care cred că Torrijos este socialist, puțin le pasă, atâta timp cât contractele curg.

Bruno avusese dreptate - ca de obicei, de altfel. Eram acum în 1977. Președinte la Casa Albă era Carter și negocieri serioase asupra Canalului erau în curs de derulare. Mulți dintre rivalii companiei MAIN aleseseră tabăra greșită și fuseseră alungați din Panama, dar noi aveam de muncă înzecit. Iar eu stăteam în holul Hotelului Panama, tocmai terminând de citit un articol de Graham Greene din *New York Review of Books*.

Articolul „The Country with Five Frontiers” (*Țara cu cincifrontiere*) era un articol îndrăzneț, abordând corupția la nivelul ofițerilor superiori din Garda națională a Republicii Panama. Autorul accentua faptul că Generalul însuși acceptase să le ofere multora dintre angajații săi privilegii, cum ar fi locuințe de lux, deoarece „Dacă eu nu-i plătesc, o va face CIA.” Implicația era evidentă: agenția de spionaj a SUA era hotărâtă să submineze dorințele președintelui Carter și, dacă era necesar, să-i mituiască pe șefii armatei să saboteze negocierile⁴ pentru tratat. Nu mă puteam abține să nu mă întreb dacă nu cumva șacalii îi dădeau deja târcoale lui Torrijos.

În secțiunea „People” a revistei TIME sau în Newsweek văzusem o fotografie a lui Torrijos împreună cu Greene; legenda pozei indica faptul că scriitorul era un oaspete special care devenise în timp un bun prieten. Mă întrebam ce părere avea Generalul despre acest romancier - în care aparent avea încredere — care scrisese această critică.

Articolul lui Graham Greene a ridicat o altă întrebare, legată de acea zi din 1972 când stătusem vizavi de Torrijos, la masa pentru cafea. La acea vreme, presupuneam că Torrijos știa despre jocul ajutorului extern al cărui scop era să-l facă pe el bogat, împovărând țara cu datorii. Fusesem sigur că el știa că acest procedeu se baza pe premisa că oamenii care au puterea sunt coruptibili și că decizia sa de a nu urmări beneficiul personal - ci, mai curând, de a folosi împrumutul

extern pentru a-și ajuta poporul - ar putea fi văzută ca o amenințare ducând, în cele din urmă, la prăbușirea întregului sistem. Lumea întreagă își îndrepta privirile spre acest om: acțiunile sale aveau ramificații care se întindeau mult dincolo de Panama și care, prin urmare, trebuiau luate în serios.

Mă întrebam cum ar fi reacționat corporatocrația dacă împrumuturile făcute de Panama i-ar fi ajutat pe săraci fără să contribuie la datoriile imposibile. Acum mă întrebam dacă Torrijos regreta înțelegerea pe care o făcuse în acea zi - și nu eram foarte sigur nici de ceea ce simțeam eu personal referitor la astfel de tranzacții. Mă îndepărtasem de rolul meu de AE. Jucasem jocul lui în locul jocului meu, acceptând să-i ofer onestitatea mea în schimbul unor contracte mai numeroase, în termeni pur economici, fusese o decizie înțeleaptă de afaceri pentru MAIN, în contradicție însă cu ceea ce mă instruisese Claudine, căci nu propulsa imperiul global. Să fi fost aceasta cea care acum slobozise șacalii din lesă?

Mi-am amintit cum, în acea zi, pe când păraseam bungaloul lui Torrijos, mă gândeam că istoria Americii Latine este presărată cu eroi morți. Un sistem bazat pe figuri publice coruptibile nu acceptă cu plăcere personalitățile publice care refuză să fie corupte.

Apoi m-am gândit că ochii îmi joacă feste. O figură cunoscută se plimba agale de-a lungul holului. La început, am fost atât de surprins, încât am crezut că era Humphrey Bogart, doar că Bogart era mort demult. Apoi am recunoscut în bărbatul care trecea agale pe lângă mine pe una dintre cele mai mari figuri ale literaturii engleze moderne, pe autorul lucrărilor *The Pride and the Glory* (*Mândrie și Glorie*), *The Comedians* (*Comedianții*), *Our Man in Havana* (*Omul nostru din Havana*) și al articolului din revista pe care tocmai o pusesem pe măsuta de lângă mine. Graham Greene a ezitat un moment, s-a uitat cu atenție în jur și s-a îndreptat spre cafenea.

Am fost tentat să strig sau să alerg după el, dar m-am oprit singur. O voce lăuntrică îmi spunea că nu trebuie să-i tulbur intimitatea; o alta mă avertiza că avea să mă evite. Am luat *New York Review of Books* și am fost surprins peste o clipă să descopăr că mă aflam în pragul cafenelei.

Tocmai luasem micul dejun mai devreme, iar șeful de sală mi-a aruncat o privire bizară. M-am uitat de jur împrejur. Graham Greene stătea singur la o masă de lângă perete. Am arătat către masa de lângă el.

- Acolo, i-am spus șefului de sală. Pot sta acolo să mai iau micul dejun o dată?

Eram un tip care dădea mereu bacșișuri bune; șeful de sală a zâmbit cu înțelegere și m-a condus la masă.

Romancierul era cufundat în lectura ziarului său. Am comandat cafea și un corn cu miere. Voiam să aflu părerile lui Greene despre Panama, despre Torrijos și despre afacerea Canalului, dar nu aveam nici o idee despre cum aș fi putut aborda o astfel de conversație. Atunci, el și-a ridicat privirea pentru a sorbi din pahar.

- Scuzați-mă, i-am spus.

S-a uitat la mine - sau așa mi s-a părut mie.

- Da?

- Îmi pare rău că vă deranjez. Dar sunteți Graham Greene, nu-i așa?

- Ei bine, da, așa-i.

A zâmbit cu căldură.

- Majoritatea oamenilor din Panama nu mă recunosc.

Am exagerat spunându-i că era autorul meu preferat și apoi i-am făcut o scurtă descriere a vieții mele, inclusiv a muncii mele de la MAIN și a întâlnirilor pe care le avusesem cu Torrijos. M-a întrebat dacă eu eram consultantul care scrisese un articol despre plecarea Statelor Unite din Panama.

- În *Boston Globe*, dacă-mi aduc eu bine aminte.

Eram de-a dreptul uluit.

- Un lucru curajos, dată fiind poziția dumitale, a spus el. N-ai vrea să vii la masa mea?

M-am mutat și am stat acolo, cu el, vreo o oră și jumătate, în timp ce discutăm amândoi, mi-am dat seama cât de apropiați deveniseră el și Torrijos. Vorbea despre General ca un tată despre fiul lui.

— Generalul, mi-a spus el, mi-a propus să scriu o carte despre țara sa. Și exact asta fac. Aceasta nu va fi o ficțiune — ceva destul de neobișnuit pentru mine.

L-am întrebat de ce, de regulă, scrie romane în loc de cărți documentare.

- Ficțiunea este mai lipsită de pericole, a replicat. Majoritatea chestiunilor de care mă ocup sunt controversate. Vietnam. Haiti. Revoluția din Mexic. O mulțime de editori s-ar teme să publice altceva decât romane despre asemenea subiecte.

A arătat către *New York Review of Books*, aflată pe masa de la care mă ridicasem.

- Cuvinte ca acelea pot face mult rău.

Apoi a zâmbit.

— Și, în afară de asta, îmi place să scriu ficțiune, îmi lasă mai multă libertate.

M-a privit insistent.

- Cel mai important este să scrii despre lucruri care contează. Cum e articolul tău din *Globe* despre Canal.

Admirația lui pentru Torrijos era evidentă. Se părea că șeful statului Panama putea să impresioneze la fel de mult un romancier ca și un sărac bățut de soartă. Și la fel de evidentă era și îngrijorarea lui Greene pentru viața prietenului său.

- Este un efort colosal, a exclamat el, să conduci Gigantul Nordului.

Și-a scuturat capul cu tristețe.

— Mă tem pentru siguranța lui.

A sosit apoi momentul să plece.

- Trebuie să prind avionul spre Franța, mi-a spus, ridicându-se încet și strângându-mi mâna.

M-a privit adânc în ochi.

- Dumneata de ce nu scrii o carte?

A înclinat capul cu un gest de încurajare.

- O ai deja în dumneata. Dar, ține minte, fă-o despre lucruri care contează.

S-a întors și s-a îndepărtat. Apoi s-a oprit și a mai făcut câțiva pași înapoi în restaurant.

- Nu te teme, a precizat el. Generalul va reuși. O să ia înapoi Canalul. Și, într-adevăr, Torrijos a reușit această performanță, în același an, 1977, el a negociat cu succes noi tratate cu președintele Carter care a transferat Canalul și Zona Canalului sub control panamez. Apoi Casa Albă a trebuit să convingă Congresul SUA să-l ratifice. A urmat o luptă aprigă îndelungată. Mărturia finală arată că Tratatul privind Canalul Panama a fost ratificat la un vot diferență. Conservatorii au jurat răzbunare.

Când, cu mulți ani mai târziu, a apărut pe piață noua carte a lui Graham Greene, *Getting to Know the General (Cum l-am cunoscut pe General)*, ea era dedicată „Prietenilor prietenului meu, Omar Torrijos, din Nicaragua, El Salvador și Panama”¹.

CAPITOLUL 18

Regele Regilor iranului

Între anii 1975 și 1978, am vizitat frecvent Iranul. Uneori, făceam naveta între America Latină, Indonezia și Teheran. Șahul Șahilor (în traducere literală, „Regele Regilor”, titlul său oficial) avea o situație complet diferită de a celor din celelalte țări în care lucraserăm.

Iranul era bogat în petrol și, ca și Arabia Saudită, nu era necesar să facă datorii pentru a-și finanța ambițioasa listă de proiecte. În orice caz, Iranul era sensibil diferit față de Arabia Saudită, în privința numărului mare al populației, care, deși predominant orientală și musulmană, nu era de origine arabă, în plus, țara avea o istorie tumultuoasă la nivel politic - atât în plan intern, cât și în relațiile cu vecinii săi. Prin urmare, am aplicat o abordare diferită: Washington și comunitatea oamenilor de afaceri și-au unit forțele pentru a-l transforma pe șah într-un simbol al progresului.

Am depus un imens efort pentru a arăta lumii ce putea obține un adept puternic și democratic al intereselor corporatiste și politice ale

SUA. Nu mai conta titlul său evident nedemocratic sau mai puțin evidentă lovitură dată de CIA primului său ministru ales pe cale democratică; Washingtonul și partenerii săi europeni erau hotărâți să prezinte guvernul șahului ca pe o alternativă la acelea din Irak, Libia, China, Coreea și alte națiuni unde se simțea un puternic curent antiamerican.

În ciuda aparențelor, șahul era un prieten, cu vederi progresiste, al celor năpăstuiți, în 1962, el ordonase ca întinse domenii private să fie parcelate și returnate țăranilor care le deținuseră, în anul următor, el a inaugurat propria sa Revoluție Albă, care propunea o agendă extrem de cuprinzătoare de reforme socio-economice. În anii 1970, puterea OPEC a crescut, iar șahul a devenit un lider mondial din ce în ce mai influent, în același timp, Iranul și-a dezvoltat una dintre cele mai puternice structuri militare din Orientul Mijlociu musulman¹.

MAIN era implicată în proiecte care acopereau mare parte din țară, de la zonele turistice de-a lungul Mării Caspice, în nord, până la bazele militare secrete ce dominau Strâmtoarea Hormuz, în sud. Încă o dată, obiectivul nostru era să analizăm potențialul de dezvoltare regională și apoi să proiectăm sistemele de producere, distribuție și transport al energiei electrice care să furnizeze energia atât de importantă, necesară stimulării creșterii industriale și comerciale pe care o prognozaau analizele noastre.

Am vizitat aproape toate regiunile importante din Iran, în diverse momente. Am mers pe urmele bătrânei caravane prin munții deșertului, de la Kirman până la Bandar Abbas, și am cutreierat ruinele de la Persepolis, palatul legendar al vechilor regi și una dintre minunile lumii antice. Am făcut un tur al celor mai faimoase și spectaculoase obiective turistice ale țării: Shiraz, Isfahan, precum și magnificul oraș de corturi de lângă Persepolis, unde fusese încoronat și șahul, în acest răstimp, am început să nutresc o sinceră afecțiune pentru acest pământ și pentru poporul lui atât de eterogen.

Aparent, Iranul părea să fie un model al cooperării dintre creștini și musulmani. Am aflat însă, în curând, că aparențele liniștite pot masca resentimente adânci.

Târziu, într-o seară de prin 1977, m-am întors la hotel unde am găsit un bilet care-mi fusese vârat pe sub ușa. Am fost șocat să descopăr că era semnat de un bărbat pe nume Yamin. Nu-l întâlnisem niciodată, dar îmi fusese descris în timpul unei ședințe guvernamentale ca fiind un radical foarte cunoscut și subversiv. Cu o scriere foarte frumos meșteșugită în limba engleză, biletul mă invita să mă întâlnesc cu acest bărbat la un anumit restaurant. El conținea însă și un avertisment: trebuia să vin numai dacă eram interesat să descopăr o parte a Iranului pe care majoritatea oamenilor „în poziția mea” nu au văzut-o niciodată. Mă întrebam dacă Yamin știa care era cu adevărat poziția mea. Mi-am dat seama că îmi asumam un risc enorm, dar, cu toate acestea, nu puteam rezista tentației de a întâlni acest personaj enigmatic.

Taxiul m-a lăsat în fața unei porțițe dintr-un zid nespus de înalt - atât de înalt încât nu puteam vedea clădirea din spatele lui. O superbă iraniană, înveșmântată într-o rochie lungă neagră, m-a condus înăuntru și m-a însoțit de-a lungul unui coridor iluminat de lămpi cu ulei fixate de tavanul jos. La capătul coridorului, am intrat într-o cameră care radia ca interiorul unui diamant, orbindu-mă cu strălucirea sa. După ce ochii mi s-au acomodat, în cele din urmă, am văzut că pereții erau încrustați cu pietre semiprețioase și cu perle. Restaurantul era luminat de lumânări albe, înalte, așezate în candelabre din bronz cu modele complicate.

Un bărbat înalt, cu părul lung și negru, purtând un costum bleumarin făcut pe comandă, s-a apropiat de mine și mi-a strâns mâna. S-a prezentat ca fiind Yamin, cu un accent care sugera că era un iranian ce fusese educat în sistemul britanic, și, din primul moment, am fost surprins de cât de puțin arăta el a radical subversiv. M-a condus printre câteva mese, la care erau așezate cupluri ce luau masa liniștit, spre un separeu foarte intim; m-a asigurat că aici puteam vorbi în deplină siguranță. Am avut impresia clară că acest restaurant era dedicat întâlnirilor clandestine. A noastră era, pe cât se părea, singura întâlnire neamoroasă din acea seară.

Yamin a fost foarte cordial, în timpul discuției noastre, mi-a fost cât se poate de limpede că mă considera numai un consultant economic, nu o persoană care ar fi avut și motivații mai ascunse. Mi-a

explicat că mă alesese pe mine, deoarece știa că eu făcusem parte din Peace Corps ca voluntar și deoarece i se spusese că exploatez orice posibilă ocazie pentru a ajunge să-i cunosc țara și pentru a mă familiariza cu oamenii ei.

— Ești foarte tânăr comparativ cu majoritatea celor din branșa ta, a spus el. Și te interesează sincer istoria noastră, ca și problemele noastre actuale. Tu ești speranța noastră.

Acest lucru, ca și decorul, aspectul său și prezența atâtor alți oameni în restaurant m-au făcut să mă simt cât de cât în largul meu. Mă obișnuisem ca oamenii să fie prietenoși cu mine, cum fusese Rasy în Java, sau Fidel în Panama, și acceptam acest lucru ca pe o mare favoare și ca pe o oportunitate. Știam că mă evidențiam față de ceilalți americani datorită faptului că eram îndrăgostit la nebunie de locurile pe care le vizitam, îmi dădusem seama că oamenii se atașează foarte repede de tine dacă îți deschizi ochii, urechile și inima către cultura lor.

Yamin m-a întrebat dacă aveam vreo idee despre proiectul *înflorirea Deșertului*².

— Șahul crede că deserturile noastre au fost cândva câmpii fertile și păduri luxuriante. Cel puțin așa susține el. Conform teoriei sale, în timpul domniei lui Alexandru cel Mare, armate uriașe au traversat aceste pământuri, împreună cu milioane de capre și de oi. Animalele au consumat toată iarba și vegetația. Dispariția plantelor a dus la secetă, așa că, în cele din urmă, întreaga regiune a devenit un deșert. Acum, tot ceea ce ar trebui noi să facem ar fi - cel puțin așa spune șahul - să plantăm milioane și milioane de copaci. Abia după aceea - instantaneu - ploile se vor porni iarăși, iar deșertul va înflori din nou. Desigur, această acțiune va costa sute de milioane de dolari.

A zâmbit cu îngăduință.

— Companii ca a voastră vor culege profituri uriașe.

- Înțeleg că nu credeți în această teorie.

- Deșertul este un simbol. A-l înverzi este mai mult decât o chestiune de agricultură.

Câțiva chelneri ne-au asaltat cu tăvi de mâncare iraniană foarte frumoasă. Cerându-mi mai întâi permisiunea, Yamin a început să aleagă diverse feluri de pe tăvi, după care s-a întors spre mine.

- O întrebare pentru dumneavoastră, domnule Perkins, dacă îmi permiteți să fiu atât de îndrăzneț. Ce a distrus culturile băștinașilor din țara dumneavoastră, adică ale indienilor?

Am răspuns că senzația mea era că, la acest lucru, au contribuit mai mulți factori, printre care lăcomia și armele superioare.

— Da. Evident că au contribuit și toate acestea. Mai mult decât orice însă, nu se reduce oare totul, în esență, la o distrugere a mediului lor?

A început să-mi explice cum, din momentul în care pădurile și anumite animale, cum ar fi bivoli, sunt distruse, iar oamenii, mutați în rezervații, adevăratul fundament al culturilor lor se năruie.

- Vezi, același lucru se întâmplă și aici, a spus el. Deșertul este mediul nostru natural. Proiectul *înflorirea Deșertului* pune în pericol nici mai mult, nici mai puțin decât întreaga noastră structură. Și-atunci, cum să putem noi permite să se întâmple așa ceva?

I-am spus că, după cum înțelegeam eu, ideea care susținuse proiectul venise de la poporul său. Mi-a răspuns cu un rânjă sarcastic, spunând că ideea fusese sădită în mintea șahului de către chiar guvernul SUA și că șahul nu era decât o marionetă de care acesta se folosea.

- Un adevărat persan nu ar permite nicicând așa ceva, a replicat Yamin.

Apoi s-a lansat într-o amplă disertație despre relațiile dintre oamenii lui - beduinii — și deșert. A scos în evidență faptul că mulți dintre iranienii de la oraș își petrec vacanțele în deșert, își instalează corturi suficient de mari pentru întreaga familie și se mută în ele timp de o săptămână sau mai mult.

— Noi — poporul meu — suntem o parte a deșertului. Oamenii pe care susține șahul că-i conduce cu mâna lui de fier nu sunt numai *din* deșert. Ei *sunt* chiar deșertul.

Mi-a povestit apoi despre experiențele lui personale în deșert. Când seara a luat sfârșit, m-a însoțit înapoi până la ușa din peretele uriaș.

Taxiul mă aștepta în stradă, chiar în față. Yamin mi-a strâns mâna și și-a exprimat recunoștința pentru timpul pe care l-am petrecut împreună cu el. A mai pomenit încă o dată de vârsta mea tânără și de franchetea mea, iar faptul că eu ocupam poziția pe care o ocupam îi dădea speranțe pentru viitor.

— Nici nu știi cât de încântat sunt că am petrecut acest timp cu un om ca tine.

Continua să-mi țină mâna într-a lui.

r- Nu am să-ți cer decât o singură favoare. Nu-mi e deloc ușor să ți-o cer. O fac însă numai pentru că, după timpul petrecut împreună în această seară, știu că va însemna ceva pentru tine. Vei avea mult de câștigat de pe urma ei.

— Ce pot face pentru dumneata?

— Mi-ar face mare plăcere să te prezint unui prieten foarte drag mie, un om care-ți poate spune o mulțime de lucruri despre al nostru Rege al Regilor. Acest om te-ar putea șoca, dar te asigur că merită să-l cunoști.

CAPITOLUL 19

Confesiunile unui om torturat

La câteva zile după aceea, Yamin m-a condus cu mașina în afara Teheranului, prin suburbii sărace, năpădite de praf, de-a lungul unui vechi drum străbătut de cămile, până aproape de marginea deșertului. Pe când asfințitul se lăsa deasupra orașului, a oprit mașina lângă un pâlă de bordeie din chirpici, înconjurate de palmieri.

— O oază veche, veche, mi-a explicat el, datând cu câteva secole înaintea sosirii lui Marco Polo aici.

M-a condus până la unul dintre bordeie.

— Omul dinăuntru are un doctorat în filozofie obținut la una din cele mai prestigioase dintre universitățile voastre. Din motive care

vor deveni în curând lesne de înțeles, el trebuie să rămână anonim, îi poți spune Doc.

A bătut la ușa din lemn dinapoia căreia s-a auzit un răspuns slab. Yamin a împins ușa și m-a lăsat să intru. Cămaruța nu avea fereștre, fiind luminată doar de o lampă cu ulei aflată pe o măsuță joasă dintr-un colț. Pe măsură ce ochii mi se obișnuiau cu întunericul, am văzut că podeaua murdară era acoperită cu covoare persane. Apoi, a început să se contureze din umbră silueta unui bărbat. Stătea așezat în fața lămpii într-un mod care-i masca trăsăturile feței. Nu-mi puteam da seama decât că era înfășurat în câteva pături și că purta ceva în jurul capului. Stătea într-un scaun cu rotile, de altfel singura mobilă din încăperea, în afară de măsuță. Yamin m-a invitat să iau loc pe covor. El s-a dus și l-a îmbrățișat tandru pe bărbat, spunându-i câteva cuvinte la ureche, după care s-a întors și s-a așezat lângă mine.

- V-am povestit despre domnul Perkins, a spus el. Suntem amândoi onorați că ne-ați oferit ocazia de a vă vizita, domnule.

- Domnule Perkins. Sunteți binevenit.

Vocea, cu un accent aproape imperceptibil, era gravă și răgușită. M-am aplecat spre el, în spațiul destul de mic ce ne despărțea, când l-am auzit spunând:

- Aveți în fața ochilor un om frânt. Nu am fost întotdeauna așa. Cândva am fost și eu puternic, ca dumneata. Am fost un sfetnic apropiat și de încredere al șahului.

A urmat o pauză lungă.

- Șahul Șahilor, Regele Regilor.

Tonul lui suna, mi se părea mie, mai mult trist decât furios.

- Am cunoscut personal mulți dintre conducătorii lumii. Eisenhower, Nixon, De Gaulle. Aceștia se bazau pe mine să-i ajut să conducă această țară în lagărul capitalist. Șahul avea încredere în mine...

A scos un sunet care ar fi putut fi o tuse, dar pe care am interpretat-o ca fiind un hohot de râs.

- Iar eu aveam încredere în șah. Credeam în propaganda lui. Eram convins că Iranul avea să conducă lumea musulmană spre o epocă nouă, că Persia își va îndeplini promisiunea. Părea că acesta era destinul

nostru — al șahului, al meu, al nostru, cei care încercam să ne ducem la bun sfârșit misiunea pentru care credeam că am venit pe lume.

Grămada de pături s-a mișcat; scaunul cu rotile a scos un scârțait și s-a întors puțin. Puteam vedea conturul feței acestui bărbat din profil, barba-i stufoasă și — apoi mi-a sărit în ochi — aplatizarea feței sale. Nu avea nas! M-am cutremurat și mi-am înăbușit un icnet.

- Nu-i o priveliște prea plăcută, nu-i așa, domnule Perkins? Păcat că nu-l puteți vedea într-o lumină mai puternică. Este cu adevărat grotesc.

Și, din nou, s-a auzit un râs înăbușit.

— Dar, cum sunt sigur că puteți să înțelegeți, trebuie să rămân anonim. Bineînțeles că mi-ați putea afla identitatea dacă ați încerca, deși ați putea afla că sunt mort. Oficial, eu nu mai exist. Și totuși, am încredere că nici nu veți încerca să o faceți. Dumitale și familiei dumitale vă va fi mai bine să nu știți cine sunt. Brațul șahului și al SAVAK-ului ajunge departe.

Scaunul a scârțâit, revenind în poziția inițială. Am simțit un sentiment de ușurare, ca și cum, dacă n-aș mai fi văzut profilul acela, s-ar fi șters urmele violenței actului respectiv. Pe vremea aceea, nu știam de acest obicei comun civilizațiilor islamice. Persoanele bănuite de a fi adus dezonoarea sau rușinea asupra societății sau a liderilor acesteia erau pedepsite prin tăierea nasului, în felul acesta ei erau însemnați pe viață - după cum mi-a demonstrat-o clar fața acestui bărbat.

— Sunt sigur, domnule Perkins, că vă întrebați de ce v-am invitat aici.

Fără să mai aștepte răspunsul meu, bărbatul din scaun a continuat:

— Vezi dumneata, acest individ care-și spune Regele Regilor este în realitate un demon. Tatăl său a fost mazilit de către CIA voastră cu - detest să spun asta - ajutorul meu, deoarece se spunea că fusese colaborator al naziștilor. Și apoi s-a întâmplat calamitatea declanșată de Mossadegh. Astăzi, șahul nostru este pe cale de a-l surclasa pe Hitler pe tărâmul răului. Iar acest lucru îl face cu buna știință a guvernului dumitale care îi acordă întreg sprijinul.

- Dar de ce? am întrebat.

- Cât se poate de simplu. El vă este singurul aliat efectiv din Orientul Mijlociu, iar industria mondială se rotește în jurul axei petrolului care este Orientul Mijlociu. Ah, da! Mai aveți și Israelul, desigur, dar acesta este mai curând o povară pentru voi, decât un bun de preț. Iar acolo nu se află petrol. Politicienii voștri trebuie să împace votul evreiesc, spre a le lua banii pentru finanțări de campanii. Așadar, tare mă tem că v-ați cam pricopsit cu Israelul, în orice caz, Iranul reprezintă cheia. Companiile voastre petroliere - care dețin mai multă putere chiar decât evreii - au nevoie de noi. Voi aveți nevoie de șahul nostru - sau credeți că aveți nevoie, cum ați crezut că aveți nevoie și de liderii corupți ai Vietnamului de Sud.

- Sugați că lucrurile ar sta altfel? Iranul este echivalentul Vietnamului?

- Posibil, chiar mult mai rău. Vedeți, acest șah nu va mai rezista multă vreme. Lumea musulmană îl urăște. Nu numai arabii, dar și musulmanii de pretutindeni - Indonezia, Statele Unite, iar cea mai mare parte chiar aici, propriu-i popor persan.

S-a auzit o lovitură și mi-am dat seama că dăduse cu pumnul în scaun.

- Este diabolic! Noi, persanii, îl urâm.

Apoi tăcere, îi puteam auzi numai respirația greoaie, ca și cum acest efort l-ar fi epuizat.

- Doc este foarte apropiat de mullahi, mi-a spus Yamin, încet și calm. Există un curent subteran foarte puternic printre facțiunile religioase de aici, răspândit în cea mai mare parte a țării noastre, excepție făcând numai o mână de oameni din clasa comercianților care beneficiază de capitalismul șahului.

- Nu mă îndoiesc de tine, i-am zis. Dar trebuie să-ți spun că în timpul celor patru vizite aici, nu am observat nimic din toate acestea. Toți cei cu care am vorbit par să-l iubească pe șah și să se bucure de ascensiunea economică.

-Tu nu vorbești dialectul farsi, a insistat Yamin. Auzi numai ceea ce ți se spune de către cei care beneficiază cel mai mult. Aceia care au

fost educați în Statele Unite sau în Anglia și care au ajuns să lucreze pentru șah. Doc, cel pe care-l vezi aici, este o excepție - acum.

A făcut o pauză, părând că-și cântărea cuvintele pe care urma să le spună.

- Este același lucru care se întâmplă azi cu presa voastră. Reprezenții ei vorbesc numai cu cei câțiva care fac parte dintre rubedeniile lui, din cercul lui de apropiați. Desigur, în cea mai mare parte, și presa voastră este controlată de petrol. Așa că ei aud numai ce vor să laudă și scriu ceea ce finanțatorii lor vor să citească.

h- De ce îți spunem noi toate aceste lucruri dumitale, domnule Perkins? Vocea lui Doc era parcă și mai răgușită decât înainte, ca și cum efortul de a vorbi și emoțiile îi secătuiau puțină energie pe care acest om o păstrase pentru întâlnirea cu mine.

>- Pentru că am vrea să te convingem să pleci și să-ți convingi și compania să stea departe de țara noastră. Vrem să te avertizăm că, deși /Credeți că veți face o mulțime de bani aici, totul nu-i decât o iluzie. Acest guvern nu va dura.

S-a auzit din nou mâna sa lovind în scaun.

~ Iar când se va prăbuși, cel care îl va înlocui nu va avea nici un fel de simpatie pentru dumneata sau pentru cei de teapa dumitale.

- Vreți să spuneți că nu ne vom primi banii?

Doc a fost întrerupt de un acces de tuse. Yamin s-a dus la el și l-a frecat pe spate. După ce tușea a încetat, i-a spus lui Doc câteva cuvinte în farsi, după care s-a așezat la locul lui.

T- Trebuie să punem capăt acestei conversații, mi-a spus Yamin. Ca răspuns la întrebarea dumitale: așa este, nu veți fi plătiți. Veți face toată treaba și când va veni timpul să vă luați banii, șahul o să dispară.

În timp ce ne întorceam cu mașina, l-am întrebat pe Yamin de ce el și Doc voiau să scutească MAIN-ul de dezastrul financiar pe care îl prezicea.

- Am fi fericiți să vedem cum compania ta dă faliment. Cu toate acestea însă, cel mai bine ar fi să vă vedem părăsind Iranul. Numai

dacă o singură companie ca a voastră ar pleca, ea ar putea declanșa un val de plecări. Este ceea ce sperăm noi. Vezi tu, noi nu vrem o baie de sânge aici, dar șahul trebuie să plece și vom încerca totul pentru a ușura lucrurile. Așa că ne rugăm lui Allah să-l poți convinge pe domnul Zambotti să se cărăbănească de aici cât mai e timp.

- De ce tocmai eu?

- În timpul cinei pe care am luat-o împreună, mi-am dat seama, când am discutat despre proiectul *înflorirea Deșertului*, că ești deschis spre adevăr. Știam că informațiile noastre despre tine erau corecte - ești un om între două lumi, un om prins la mijloc.

Am ajuns astfel să mă întreb cam cât de multe știa omul acesta despre mine.

CAPITOLUL 20

Căderea unui rege

Într-o seară, în cursul anului 1978, pe când stăteam singur în selec-tul bar din holul Hotelului Intercontinental din Teheran, am simțit o atingere pe umăr. M-am întors și am văzut un iranian îndesat, îmbrăcat într-un costum elegant.

- John Perkins! Nu-ți mai amintești de mine?

Fostul jucător de fotbal luase mult în greutate, dar vocea îi era inconfundabilă. Era vechiul meu prieten de la Middlebury, Farhad, pe care nu-l mai văzusem de mai bine de zece ani. Ne-am îmbrățișat și s-a așezat lângă mine. Într-o clipită, mi-am dat seama că știa totul despre mine și despre slujba mea. Tot atât de evident era însă și faptul că nu avea de gând să-mi împărtășească prea multe despre slujba lui.

- Hai să trecem direct la subiect, mi-a spus el în timp ce comandam al doilea rând de beri.

- Măine plec la Roma cu avionul. Părinții mei locuiesc acolo. Am un bilet pentru tine la aceeași cursă cu mine. Aici lucrurile încep să se destrame. Trebuie să pleci.

Mi-a întins un bilet de avion. Nu am pus nici o clipă la îndoială cele spuse de el.

La Roma, am cinat la părinții lui Farhad. Tatăl său, generalul irani-an în rezervă care, odinioară, pentru a-i salva viața șahului, se așe-zase pe traiectoria glonțului tras de un pretins asasin, și-a exprimat deziluzia cu privire la fostul lui șef. El ne-a spus că în ultimii ani, șahul își dăduse arama pe față, o dată cu aroganța și lăcomia. Gene-ralul dădea vina pe politica SUA - în special pe sprijinul acordat de acestea Israelului, liderilor corupți și guvernelor despotice - pentru vrajba care afecta Orientul Mijlociu și a prezis că șahul va dispărea în câteva luni.

- Știi, mi-a spus, voi ați sădit semințele răzvrătirii la începutul anilor cincizeci, când l-ați îndepărtat pe Mossadegh. La acea vreme, aveai impresia - ca și mine, de altfel — că era o chestie foarte inteligentă. Acum însă, ea ajunge să vă tortureze - să ne tortureze.¹

Eram uimit de predicțiile lui. Mai auzisem ceva asemănător de la Yamin și de la Doc, dar, venind de la acest om, ele căpătau o altă semnificație. Până atunci, toată lumea știuse de existența unui cu-rent islamic fundamentalist, dar ne convinseserăm singuri că șahul era extrem de iubit de majoritatea poporului său și, prin urmare, era invincibil din punct de vedere politic, în orice caz, generalul era de neclintit.

- Ține minte vorbele mele, mi-a spus el solemn, căderea șahului va însemna doar începutul. Ea va fi o repetiție a ceea ce se prefigurează în lumea musulmană. Furia noastră a mocnit sub nisipuri mult prea mult. În curând ea va izbucni.

La cină, am aflat o mulțime de lucruri despre Ayatollah Rouhollah Khomeini. Farhad și tatăl său au spus clar că nu sunt susținători ai šiismului fanatic al acestuia, dar erau în mod vizibil impresionați de atacurile pe care acesta le lansase la adresa șahului. Mi-au spus că acest cleric, al cărui nume de botez s-ar traduce prin „cel inspirat de Dumnezeu”, s-a născut într-o familie de intelectuali, șiiți convinși, într-un sat de lângă Teheran, în anul 1902.

Khomeini își făcuse clară poziția de a nu se amesteca în luptele din-tre Mossadegh și șah de la începutul anilor 1950, dar el a început

să se opună în mod deschis șahului în anii 1960, criticându-l pe conducător atât de dur, încât a fost surghiunit, mai întâi în Turcia, apoi în orașul sfânt al șiiților, An Najaf din Irak, unde a fost recunoscut drept lider al opoziției. A trimis scrisori, articole și mesaje înregistrate pe casete în care îi îndemna pe iranieni să se revolte, să-l îndepărteze pe șah și să creeze un stat religios.

La două zile după cina luată împreună cu Farhad și cu părinții lui, am primit vestea că Iranul era pradă bombardamentelor și răzmerițelor. Ayatollah Khomeini și mullahii lui au început ofensiva în urma căreia aveau să dețină în curând controlul. Evenimentele s-au derulat apoi cu rapiditate. Furia de care vorbea tatăl lui Farhad a explodat într-o revoltă islamică violentă. Șahul a fugit din țară în Egipt, în ianuarie 1979, și, mai apoi, diagnosticat cu cancer, s-a îndreptat spre un spital din New York.

Oamenii lui Ayatollah Khomeini au cerut ca el să se întoarcă, în noiembrie 1979, o gloată de militanți islamiști a luat cu asalt Ambasada Statelor Unite din Teheran și a ținut ostatici cincizeci și doi de oameni timp de 444 zile². Președintele Carter a încercat să negocieze eliberarea ostaticilor. Dat fiind că această metodă a eșuat, el a autorizat o misiune militară de salvare, lansată în aprilie 1980, care însă a fost un dezastru, dovedindu-se a fi ciocanul ce avea să bată și ultimul cui în coșciugul prezidențial al lui Carter.

O presiune infernală, exercitată de grupurile americane comerciale și politice, l-a forțat pe șahul suferind de cancer să părăsească Statele Unite. Din momentul în care părăsise Teheranul avusese mari probleme în a-și găsi un refugiu; toți prietenii săi de dinainte îl abandonaseră, în orice caz, Generalul Torrijos și-a arătat obișnuita compasiune, oferindu-i șahului azil în Panama, în ciuda unei dezaprobări personale pe care o nutrea față de politica acestuia. Șahul a sosit și a primit găzduire exact în aceeași stațiune unde se negociase, nu demult, noul Tratat privind Canalul Panama.

Mullahii au cerut predarea șahului în schimbul ostaticilor de la Ambasada americană. Aceia din Washington care se opuseseră Canalului l-au acuzat pe Torrijos de corupție și colaborare cu șahul, precum și de periclitarea vieților unor cetățeni americani. Și ei au cerut ca șahul

să-i fie predat lui Ayatollah Khomeini. Culmea ironiei! Numai cu câteva săptămâni înainte, mulți dintre acești oameni fuseseră cei mai acerbi susținători ai șahului. Mândrul cândva Rege al Regilor s-a întors, în cele din urmă, în Egipt, unde a murit de cancer.

Previziunea lui Doc s-a adevărit. MAIN a pierdut milioane de dolari în Iran, asemenea multora dintre rivalii noștri. Carter a ratat șansa de a fi reales. Administrația Reagan-Bush și-a pavat drumul spre Washington promițând eliberarea ostaticilor, învingerea mullahilor, restabilirea democrației în Iran și îndreptarea situației privind Canalul Panama.

Pentru mine, lecțiile au fost absolut convingătoare. Iranul ilustra, fără nici un dubiu, ideea că Statele Unite erau o națiune care făcea mari eforturi pentru a nega adevărul despre rolul nostru în lume. Părea de neînțeles cum am putut fi atât de dezinformați cu privire la șah și la valul de ură care se abătuse asupra lui. Nici chiar aceia dintre noi care lucram la companii ca MAIN și care aveam birouri și personal în Iran, nu știuserăm. Am fost sigur că NSA și CIA trebuie să-și fi dat seama de ceea ce era atât de evident pentru Torrijos, chiar cu destul de mult timp înainte, în 1972, când l-am întâlnit, dar că agențiile noastre de spionaj ne-au încurajat intenționat, pe noi toți, să trecem acest lucru cu vederea.

CAPITOLUL 21

Columbia: cheia de boltă a Americis-.Latine

Deși Arabia Saudită, Iranul și Panama constituiau obiecte de studiu fascinante, dar și îngrijorătoare, ele reprezentau totuși niște excepții de la regulă. Datorită vastelor depozite de petrol ale primelor două și a Canalului din cea de-a treia, ele nu se potriveau șablonului. Situația Columbiei era mai apropiată de tipic, iar MAIN era firma de proiectare și inginerie care se ocupa acolo de un uriaș proiect hidroelectric.

Un profesor universitar din Columbia, care scria o carte despre istoria relațiilor panamericane, mi-a spus cândva că Teddy Roosevelt înțelesese semnificația țării sale. Se zice că, arătând pe o hartă, președintele SUA și răposatul Rough Rider descriau Columbia ca fiind „cheia de boltă a arcului Americii de Sud”. Nu am verificat niciodată această informație. Este însă foarte adevărat că, pe hartă, Columbia, așezată în vârful continentului, pare să susțină tot restul acestuia. Ea leagă toate țările sudice de istmul Panama și, prin urmare, de America de Nord și de cea Centrală.

Chiar dacă Roosevelt a descris-o sau nu în termenii aceștia, el a fost unul dintre numeroșii președinți care i-au înțeles poziția crucială. Timp de aproape două secole, SUA a privit Columbia ca pe o cheie de boltă sau - poate, mai corect, - ca pe un portal al emisferei sudice atât pentru afaceri, cât și pentru politică.

Pe deasupra, țara este înzestrată cu o frumusețe naturală copleșitoare: plaje străjuite de palmieri atât pe coasta Atlanticului, cât și pe cea a Pacificului, munți maiestuoși, pampasul care rivalizează cu Marile Câmpii ale Vestului Mijlociu American, precum și întinse păduri tropicale cu o biodiversitate fabuloasă. La fel și oamenii, au o calitate specială, combinând particularități fizice, culturale și artistice ale unui trecut etnic diversificat, ce datează începând cu indienii Taironas până la emigranții din Africa, Asia, Europa și Orientul Mijlociu.

Din punct de vedere istoric, Columbia a jucat un rol crucial în istoria și cultura Americii Latine, în timpul perioadei coloniale, Columbia era reședința viceregelui pentru toate teritoriile spaniole, la nord de Peru și la sud de Costa Rica. Marile flote de galioane purtătoare de aur ridicau pânzele din orașul de pe coasta oceanului, Cartagena, pentru a transporta comori inestimabile din țări foarte sudice, ca Chile sau Argentina, până în porturile Spaniei. Multe acțiuni importante dintr-o serie întreagă de războaie de independență s-au desfășurat în Columbia; de exemplu, forțele unite sub Simon Bolivar au ieșit victorioase împotriva regaliștilor spanioli în bătălia crucială de la Boyaca, din 1819.

În vremurile moderne, Columbia și-a câștigat o nouă reputație grație unora din cei mai străluciți scriitori, artiști, filozofi ai Americii Latine, dar și a altor intelectuali de valoare, precum și datorită guvernelor

sale relativ democratice și responsabile din punct de vedere fiscal. A devenit un model al programelor de întemeiere a națiunilor derulate de președintele Kennedy în întreaga Americă Latină. Spre deosebire de Guatemala, guvernul columbian nu a fost compromis de reputația de a fi o creație a CIA, iar, spre deosebire de Nicaragua, guvernul a fost unul ales, reprezentând o alternativă atât la dictaturile de dreapta, cât și la comunism. În fine, spre deosebire de multe alte țări, printre care puternicele Brazilia și Argentina, Columbia nu a înșelat încrederea acordată de SUA. Imaginea Columbiei ca aliat de nădejde s-a perpetuat, în ciuda flagelului cartelor drogurilor din această țară¹.

Momentele de glorie din istoria Columbiei sunt însă contrabalansate de ură și violență. Reședința viceregelui Spaniei a fost, de asemenea, cămin al Inchiziției. Forturi magnifice, ferme (*baciendas*) și orașe au fost construite peste oasele sclavilor indieni și africani. Comorile transportate pe galioane, obiectele de cult și capodoperele de artă care au fost topite pentru a fi transportate mai ușor, toate au fost smulse din inimile popoarelor antice, înseși mândrele culturi au fost nimicite de săbiile conchistadorilor și de moliime. Mai recent, alegerile prezidențiale controversate din 1945 au avut drept rezultat o profundă scindare între partidele politice, ducând în cele din urmă la lupte aprige între conservatori și liberali, în perioada cunoscută sub denumirea de *La Violencia* (1948-1957), în timpul căreia au murit peste două sute de mii de oameni.

În ciuda conflictelor și a ironiilor, atât Washingtonul, cât și Wall Street au privit, dintotdeauna, Columbia ca pe un factor esențial în promovarea intereselor politice și comerciale panamericane. Iar acest lucru se datorează - pe lângă poziția geografică crucială a Columbiei - câtorva factori, incluzând percepția că liderii din întreaga emisferă privesc spre Bogota, căutând inspirație și călăuzire, precum și faptului că această țară este atât sursa multor produse cumpărate de SUA - cafea, banane, textile, smaralde, flori, petrol și cocaină - cât și o piață de desfacere pentru mărfurile și serviciile noastre.

Unul din cele mai importante servicii pe care le-am vândut Columbiei, în ultima decadă a secolului al XX-lea, a fost consultanța de specialitate în inginerie și construcții. Columbia era reprezentați-

vă pentru numeroasele locuri în care am lucrat. Era relativ ușor să demonstrezi că țara își putea face datorii mari, plătindu-le ulterior din beneficiile realizate atât din proiectele propriu-zise, cât și din resursele naturale ale țării. Astfel, investițiile uriașe în echipamente pentru energie electrică, autostrăzile și telecomunicațiile aveau să ajute Columbia să-și deschidă cuprinzătoarele-i rezerve de gaze și petrol, precum și vastele teritorii amazoniene subdezvoltate; în schimb, aceste proiecte aveau să genereze veniturile necesare achitării împrumutului, plus a dobânzii.

Așa stăteau lucrurile în teorie. Realitatea însă, în concordanță cu adevăratul nostru scop raportat la întreaga lume, era să subjugăm Bogota, pentru a promova imperiul global. Sarcina mea era, așa cum fusese în atâtea alte locuri, să prezint dosarul pentru împrumuturi cu mult mai mari decât ar fi fost necesare. Columbia nu prezenta avantajele de pe urma unui Torrijos; prin urmare, am simțit că nu aveam altă soluție decât să concep niște analize economice și ale necesarului energetic mult umflate.

Cu excepția acceselor ocazionale de vinovăție privind sarcina pe care o aveam, Columbia a devenit, pentru mine, un refugiu personal. Ann și cu mine petrecusem acolo câteva luni la începutul anilor 1970, și începusem chiar să plătim ratele pentru o micuță cafenea situată în munți, de-a lungul coastei Caraibiene. Cred că perioada de timp petrecută împreună atunci a fost cea mai apropiată posibil de vindecarea rănilor pe care ni le provocasem unul altuia în anii anteriori, în cele din urmă însă, rănilor s-au adâncit prea mult, așa că, de-abia după destrămarea căsătoriei, am început să cunosc cu adevărat această țară.

În perioada anilor 1970, MAIN fusese răsplătită cu un număr de contracte pentru dezvoltarea unei game variate de proiecte de infrastructură, printre care o rețea de amenajări hidroelectrice și de sisteme de distribuție care să transporte electricitatea din inima junglei în orașele cocoțate în vârf de munte. Mi s-a oferit un birou în orașul de coastă Barranquilla, iar acolo, în 1977, am întâlnit o columbiancă superbă care avea să devină un puternic agent de schimbare în viața mea.

Paula avea păr lung, blond și ochi de un verde izbitor — nu era ceea ce majoritatea străinilor se așteaptă să vadă la o băștinașă. Mama

și tatăl ei emigraseră din nordul Italiei, iar ea, pentru a-și păstra moștenirea culturală, devenise designer vestimentar. A făcut însă un pas mai departe și și-a deschis o mică fabrică, unde creațiile ei erau transformate în haine, pe care apoi la vindea la buticuri de lux în întreaga țară, dar și în Panama și Venezuela. Era o persoană plină de compasiune care m-a ajutat să trec peste unele dintre traumele personale cauzate de distrugerea căsniciei și care își avuseseră originea în atitudinea mea față de femei, afectându-mă într-un mod atât de dezastruos. Tot ea m-a învățat o mulțime de lucruri despre consecințele acțiunilor pe care le presupunea meseria mea.

După cum am mai spus înainte, viața este țesută dintr-o serie de coincidențe asupra cărora nu avem nici un control. Pentru mine, acestea înseamnă a fi fost fiul unui profesor la o școală de băieți din provincialul New Hampshire, întâlnirea cu Ann și cu Unchiul ei Frank, războiul din Vietnam și întâlnirea cu Einar Greve. Odată supuși însă acestor coincidențe, avem de făcut și niște alegeri. Felul în care reacționăm, acțiunile pe care le întreprindem în fața acestora, sunt hotărâtoare. De exemplu, ambiția de a excela la învățătură, căsătoria cu Ann, voluntariatul în Peace Corps și opțiunea mea de a deveni un asasin economic — toate aceste decizii m-au propulsat spre locul ocupat de mine acum în viață.

Paula a fost o altă coincidență, iar influența ei asupra mea avea să mă facă să acționez într-un fel care îmi va modifica întregul curs al existenței. Până să o întâlnesc, reușisem să mă înțeleg destul de bine cu sistemul. Mi se întâmpla adeseori să pun la îndoială ceea ce făceam, uneori simțindu-mă chiar vinovat, și totuși, de fiecare dată, descopeream o cale de a gândi la rece staționarea mea în sistem. Poate că Paula a apărut exact la momentul potrivit. E posibil însă ca, după experiențele din Arabia Saudită, Iran și Panama, să fi ajuns oricum să fac eu însumi pasul hotărâtor. Dar sunt sigur că, exact așa cum o femeie, Claudine, fusese indispensabilă pentru a mă convinge să intru în rândul asasinilor economici, tot așa o alta, Paula, era catalizatorul de care aveam nevoie în acel moment. Ea m-a convins să mă cufund în adâncul ființei mele și să-mi dau seama că nu voi fi nicicând fericit atâta vreme cât voi continua să joc acest rol.

CAPITOLUL 22

Republica americană contra imperiului global

- O să fiu sinceră cu tine, mi-a spus Paula într-o zi, pe când ne aflam într-o cafenea. Indienii și toți fermierii care trăiesc de-a lungul râului pe care îl îndiguiți, vă urăsc. Chiar și oamenii de la orașe, care nu sunt direct afectați, simpatizează cu trupele de gherilă care vă atacă șantierele de construcții. Guvernul vostru îi numește pe aceștia comuniști, teroriști și traficanți de droguri, dar adevărul este că ei sunt pur și simplu oameni care au familii și care trăiesc pe acele pământuri pe care compania voastră le distruge.

Tocmai îi povestisem despre Manuel Torres, un inginer angajat de MAIN și unul dintre oamenii care fusese atacat, de curând, de gherilă pe șantierul nostru de construcții al barajului pentru hidrocentrală. Manuel era cetățean columbian și căpătase slujba datorită unei reglementări a Departamentului de Stat al SUA care ne interzisese să trimitem cetățeni americani pe acest șantier. Noi îi spuneam doctrina „Columbienii sunt neglijabili” și ea simboliza o atitudine pe care începusem să o urăsc. Sentimentele mele față de asemenea politici mă făceau să-mi vină din ce în ce mai greu să mă mai suport.

- După spusele lui Manuel, au tras cu mitraliere AK-47 în aer și apoi au tras spre picioare, i-am spus Paulei. Părea calm când mi-a povestit întâmplarea, dar știu că era aproape isterizat. Nu au împușcat pe nimeni. Le-au dat numai acea scrisoare și i-au trimis pe râu în jos în bărcile lor.

- Dumnezeu! a exclamat Paula. Sărmanul om a fost îngrozit.

- Normal că a fost.

I-am spus că l-am întrebat pe Manuel ce credea, adică dacă erau din FARC (Forțele Armate Revoluționare Columbiene) sau din M-19, referindu-mă la cele două celebre grupări de gherilă columbiene.

-Și?

- A spus că din nici una. Mi-a zis însă că el credea ceea ce spuneau în scrisoare.

Paula a luat un ziar pe care îl adusesem și a citit scrisoarea cu glas tare.

- Noi, cei care trudem zi de zi doar pentru a supraviețui, jurăm pe sângele strămoșilor noștri că nu vom permite niciodată baraje pe râurile noastre. Suntem simpli indieni și metiși, dar mai bine murim decât să stăm cu mâinile-n sân în timp ce pământul nostru este inundat. Îi prevenim pe frații noștri columbieni: încetați să mai munciți pentru companiile de construcții.

A lăsat ziarul din mână.

- Ce i-ai spus?

Am ezitat, dar numai pentru o clipă.

- Nu am avut de ales. Trebuia să urmez linia companiei. L-am întrebat dacă credea că scrisoarea suna ca și cum ar fi fost scrisă de un fermier.

Ea mă privea, răbdătoare.

- A dat din umeri.

Privirile noastre s-au întâlnit.

- Doamne, Paula, mă detest pentru rolul pe care trebuie să-l joc.

- Și ce ai făcut după aceea? a insistat ea.

— Am dat cu pumnul în birou. L-am intimidat. L-am întrebat dacă fermierii înarmați cu AK-47 aveau vreo semnificație logică din punctul lui de vedere. După care l-am întrebat dacă știe cine a inventat AK-47.

- Și a știut?

- Da, dar de-abia i-am putut auzi răspunsul. „Un rus”, a spus. Bineînțeles, l-am asigurat că dăduse un răspuns corect, că inventatorul fusese un comunist pe nume Kalașnikov, un ofițer cu înalte decorații din Armata Roșie. L-am făcut să înțeleagă că cei care scriseseră acel bilet erau comuniști.

- Tu chiar crezi ce spui? m-a întrebat ea.

Întrebarea ei mi-a tăiat respirația. Cum puteam să răspund cu sinceritate? Mi-am amintit de Iran și de momentul în care Yamin m-a

descriș ca pe un om agățat între două lumi, un om prins la mijloc, în anumite privințe, mi-aș fi dorit să fi fost în acea tabără pe care o atacaseră gherilele sau să fi fost un membru dintr-o gherilă. Un sentiment ciudat m-a cuprins, un fel de invidie față de Yamin și de Doc și față de rebelii columbieni. Toți aceștia erau oameni care credeau în ceva, oameni cu convingeri statornice. Ei aleseseră lumile reale, nu un teritoriu al nimănui undeva, între aceste lumi.

- Am o sarcină de îndeplinit, i-am răspuns eu în cele din urmă.

Ea a zâmbit cu delicatețe.

- O urăsc, am continuat eu. Mă gândeam la oamenii ale căror imagini îmi apăruseră atât de des în minte, în ultimii ani, Tom Paine și alți eroi ai războiului de independență, pirați și oameni ai granițelor. Ei stăteau la margini, nu în mijloc. Ei luaseră atitudine și suportau consecințele.

- Pe zi ce trece, ajung să-mi urăsc tot mai mult slujba.

Ea m-a luat de mână.

- Slujba ta?

Ochii ni s-au întâlnit și ne-am privit un timp. Am înțeles ceea ce insinua.

- Pe mine însumi.

Mi-a strâns mâna și a dat ușor din cap. Am simțit imediat un sentiment de ușurare, la simplul fapt că acceptam acest lucru.

- Ce ai de gând să faci, John?

Nu-mi venea nici un răspuns. Senzația de ușurare de mai înainte s-a transformat în atitudine defensivă. Am început să turui justificările obișnuite: că încercam să fac bine, că exploram noi căi de a schimba sistemul din interior și - vechea rezervă - că, dacă aș renunța, cineva mult mai rău mi-ar lua locul, îmi puteam da seama însă, din felul în care mă privea, că nu credea o iotă din ce-i ziceam. Ba, chiar mai rău, știam că nici măcar eu nu credeam. Ea mă obligase să înțeleg un adevăr esențial: nu slujba mea, ci eu eram de vină.

- Dar tu? am întrebat-o eu după un timp. Tu ce crezi?

A scos un oftat ușor, mi-a dat drumul la mână și a întrebat:

- Încerci să schimbi subiectul?

Am dat din cap afirmativ.

- Bine, a fost ea de acord. Cu o singură condiție. Că vom reveni asupra lui într-o bună zi.

A luat o linguriță și a început să o examineze.

- Știu că unele trupe de gherilă s-au antrenat în Rusia și în China.

Și-a băgat lingurița în ceașca de *cofe con leche*, a amestecat și apoi a început s-o lingă tacticos.

— Ce altceva ar putea face? Au nevoie să învețe despre armele moderne și să se lupte cu soldații care au fost antrenați în școlile voastre. Uneori vând cocaină pentru a câștiga bani de provizii. Cum ar putea altfel să-și cumpere arme? Au de înfruntat o soartă cumplită. Banca voastră Mondială nu-i ajută să se apere. De fapt, chiar ea este cea care îi împinge în această situație.

A luat o gură de cafea.

— Eu cred că ei luptă pentru o cauză dreaptă. Electricitatea nu le va fi de folos decât câtorva, celor mai bogați columbieni, iar alții, mii, vor muri din cauza peștilor și a apelor contaminate, după ce veți construi barajele alea ale voastre.

Auzind-o cu câtă compasiune vorbea despre cei care ni se opuneau — mi se opuneau - mi s-a făcut pielea de găină. Mi-am dat seama că îmi încheștasem brațele pe lângă corp.

- Cum de știi atât de multe lucruri despre trupele de gherilă?

Chiar în timp ce rosteam întrebarea, am avut un sentiment de panică, o presimțire că nu voiam să aflu răspunsul.

- Am fost la școală cu unii dintre ei, mi-a zis.

A ezitat, a împins ceașca ceva mai departe.

- Fratele meu s-a alăturat mișcării.

Gata. Aflasem. Mă simțeam absolut demoralizat. Credeam că știam totul despre ea, dar chestia aceasta... Aveam în minte imaginea fulgurantă a unui bărbat care vine acasă și-și găsește soția în pat cu un alt bărbat.

- Cum de nu mi-ai spus niciodată?
 - Părea lipsit de importanță. De ce aş fi făcut-o? Nu este ceva cu care să mă laud.

S-a oprit.

- Nu l-am mai văzut de vreo doi ani. Trebuie să fie foarte precaut.
 - De unde ştii că mai este încă în viață?
 - Nu ştiu, doar că recent guvernul l-a pus pe lista celor căutați. Asta este un semn bun.

Mă luptam cu impulsul de a o judeca sau de a mă apăra. Speram ca ea să nu-mi observe gelozia.

- Cum a devenit unul dintre ei? am întrebat.

Din fericire, îşi ţinea privirea pironită în ceaşca de cafea.

- Demonstrând în faţa unei companii petroliere - occidentale, presupun. Protesta împotriva forării pe pământ indigen, în pădurile unui trib ameninţat cu dispariţia - el, împreună cu vreo duzină de prieteni. Au fost atacaţi de armată, bătuţi şi aruncaţi în închisoare - nefăcând nimic ilegal, ia aminte. Stăteau doar în faţa clădirii, fluturând pancarte şi cântând.

Ea s-a uitat pe o fereastră din apropiere.

— L-au ținut în închisoare aproape şase luni. Nu ne-a povestit niciodată ce s-a întâmplat acolo, dar după ce a ieşit era cu totul alt om.

Era prima din numeroasele conversații de acest fel cu Paula şi nu ştiam pe atunci că acestea pregăteau terenul pentru ceea ce avea să urmeze. Sufletul îmi era sfâşiat şi, totuşi, mă lăsam în continuare condus de portofelul meu şi de acele slăbiciuni pe care le identificaseră cei de la NSA când îmi făcuseră profilul psihologic, cu un deceniu în urmă, în 1968. Forţându-mă să văd aceste lucruri şi să îmi conştientizez sentimentul mai profund care se ascundea în spatele fascinației mele pentru pirați şi alte tipuri de rebeli, Paula m-a ajutat pe tot parcursul drumului spre salvare.

Dincolo de dilemele mele personale, timpul petrecut de mine în Columbia m-a ajutat şi el să înţeleg distincția dintre vechea republică americană şi noul imperiu global. Republica oferea speranță

lumii. Fundamentele ei erau mai mult morale şi filozofice decât materialiste. Ea se baza pe conceptele de egalitate şi justiție pentru toți. Putea fi însă şi pragmatică, nu numai un vis utopic, ci şi o entitate mărinimoasă, care respira, era vie. Ea îşi putea deschide braţele pentru a-i adăposti pe năpăstuiți. Era o sursă de inspirație şi în acelaşi timp o forță de care trebuia să se țină cont; la nevoie, ea era gata să se avânte în acţiune, cum a făcut-o în timpul celui de Al Doilea Război Mondial, pentru a apăra principiile în care credea. Chiar instituțiile - mari corporații, bănci, birocrăția guvernamentală - care amenințau republica ar fi putut fi folosite mai bine pentru a declanşa schimbări fundamentale în întreaga lume. Aceste instituții posedă rețele de comunicații şi sisteme de transport care ar putea folosi la stăpîirea bolilor, a foametei şi chiar a războaielor - cu condiția ca ele să fie convinse să apuce această cale.

Imperiul global, pe de altă parte, reprezintă inamicul republicii. El este egocentric, servindu-şi doar propriile interese, lacom, materialist, un sistem bazat pe mercantilism. Ca şi în cazul imperiilor de mai înainte, braţele sale se deschid numai pentru a acumula resurse, pentru a pune mâna pe tot ce-i stă în cale spre a-şi satisface pofta insatizabilă. El va folosi orice mijloace i se vor părea necesare pentru a-i ajuta pe conducătorii săi să dobândească şi mai multă putere şi bogăție.

Desigur, pe măsură ce începeam să înţeleg această distincție, mi-am dezvoltat şi o abordare mai clară asupra propriului meu rol. Claudine mă avertizase; ea scosese cu sinceritate în evidență ceea ce urma să mi se ceară, dacă acceptam slujba la MAIN. Totuşi, a fost nevoie de întreaga experiență de lucru din țări ca Indonezia, Panama, Iran şi Columbia pentru a ajunge să înţeleg implicațiile ei mai adânci. Şi a mai fost nevoie de răbdare, de dragoste şi de poveștile de viață ale unor femei ca Paula.

Am fost loial republicii americane, dar ceea ce promovam noi prin această nouă, extrem de subtilă formă de imperialism, era echivalentul financiar a ceea ce încercasem să câștigăm pe cale militară în Vietnam. Dacă Asia de Sud-Est ne-a învățat că armatele au limitele lor, economiștii au reacționat prin crearea unui plan mai bun, iar

agențiile de ajutor extern și antreprenorii privați care le serveau (sau, mai corect, care erau serviți de acestea) au devenit maeștri în executarea acestui plan.

În țări de pe toate continentele, am văzut femei și bărbați care munceau pentru corporațiile din SUA — deși nu făceau în mod oficial parte din rețeaua de asasini economici — și care participau la ceva cu mult mai amenințător decât scenariile imaginate de teoriile conspirației. Asemenea multor ingineri de la MAIN, acești angajați erau orbi la consecințele acțiunilor lor, convinși că atelierele mizere și fabricile care produc pantofi și piese auto de schimb pentru companiile lor îi ajutau pe cei săraci să-și învingă sărăcia, când, de fapt, îi îngropau într-o sclavie și mai adâncă, reminiscență a conacelor medievale și a plantațiilor sudiste. Ca și acele manifestări timpurii de exploatare, șerbii și sclavii moderni erau instruiți să creadă că le era mai bine decât sufletelor nefericite care trăiau la margine, în gropile întunecate ale Europei, în junglele Africii sau în sălbăticia de la frontierele americane.

Confruntarea dintre cele două tendințe, să continui la MAIN sau să plec, devenise un câmp de bătălie deschis. Nu aveam nici un dubiu: conștiința mea voia să renunț, dar partea cealaltă, pe care îmi plăcea să o consider persoana concepută la școala de afaceri, nu era așa de convinsă. Propriul meu imperiu nu înceta să se lărgească; tot adăugam noi angajați, țări și acțiuni la diferitele portofolii și la Eul meu. În plus față de seducția exercitată de bani și de stilul de viață, dar și de beția pe care ți-o dă puterea, mi-o aminteam deseori pe Claudine avertizându-mă că o dată ce am intrat în acest joc, nu mai puteam ieși niciodată.

Bineînțeles, Paula zâmbea batjocoritor.

- Ce știa ea?

I-am explicat că avusese dreptate în privința foarte multor lucruri.

- Asta s-a întâmplat cu mult timp în urmă. Viețile oamenilor se schimbă. Oricum, ce mai contează? Tu nu ești deloc mulțumit de tine. Ce poate face Claudine sau oricine altcineva pentru a înrăutăți lucrurile mai mult de atât?

Era un refren pe care Paula îl repeta adesea și cu care, în cele din urmă, am fost de acord. I-am dat dreptate și am recunoscut și față de mine că toți banii, toată aventura și strălucirea nu mai justificau zbuciumul, vinovăția și stresul. Ca partener la MAIN, devenisem bogat și știam că, dacă aș sta mai mult, aș fi în permanență prins în cursă.

Într-o zi, în timp ce ne plimbam pe plajă, pe lângă vechiul fort spaniol din Cartagena, un loc ce făcuse față nenumăratelor atacuri ale piraților, Paula a adus în discuție o abordare la care nu mă gândisem niciodată.

— Dar dacă nu ai spune nimic despre lucrurile pe care le știi? a întrebat ea.

-r Vrei să spui... să păstrez tăcerea?

— Exact. Nu le da un motiv să te ia la ochi. Mai bine dă-le un motiv să te lase în pace și să nu mai agite apele.

Mi se părea extrem de logic — mă întrebam de ce nu-mi venise mie în minte până acum. Nu voi scrie cărți și nu voi face ceva ca să dezvălu adevărul așa cum ajunsese să-l văd eu. Nu voi fi un cruciat; dimpotrivă, voi fi pur și simplu un om, concentrându-mă asupra bucuriei de a trăi, a călătoriilor de plăcere, poate chiar îmi voi întemeia o familie cu cineva ca Paula. Mă săturasem; pur și simplu voiam să scap.

- Tot ce te-a învățat Claudine este o înșelăciune, a adăugat Paula. Viața ta este o minciună.

A zâmbit condescendent.

- Te-ai uitat de curând pe vreun CV de-al tău?

Am recunoscut că nu.

- Atunci, fă-o, m-a sfătuit ea. Am citit versiunea spaniolă alaltăieri. Dacă seamănă cât de cât cu cea englezească, am senzația că vei găsi lucruri foarte interesante în el.

CAPITOLUL 23

CV-uS înșelător

Eram în Columbia când a sosit vestea că președintele de la MAIN, Jake Dauber, se pensionase. După cum era de așteptat, președintele și directorul executiv, Mac Hali, l-a numit pe Bruno în locul lui Dauber. Liniile telefonice dintre Boston și Barranquilla au luat-o razna. Toți prevedeau că și eu aveam să fiu, în curând, promovat; la urma urmelor, eram unul dintre cei mai de încredere protejați ai lui Bruno.

Aceste schimbări și zvonuri reprezentau pentru mine un stimulent și mai puternic de a-mi revizui poziția, în timp ce mă aflu încă în Columbia, am urmat sfatul Paulei și am citit versiunea spaniolă a CV-ului meu. M-a șocat. Ajuns din nou în Boston, am luat originalul în limba engleză și un număr din noiembrie 1978 al revistei corporației, *MAINLINES*; acea ediție cuprindea un articol în care se vorbea și despre mine, „Specialists Offer MAIN's Clients New Services”. („Specialiștii oferă clienților de la MAIN noi servicii”) (Vezi pagina 162.)

Pe vremuri eram foarte mândru de acest CV și de articol, totuși, acum, văzându-le prin prisma Paulei, am început să simt cum crește în mine un sentiment de furie și deprimare. Materialul din aceste documente era o înșelăciune intenționată, ca să nu spun o minciună. Iar aceste documente aveau o semnificație și mai adâncă, o realitate care era reflectarea vremurilor noastre și care ajungea până în inima marșului nostru către imperiul global: ele erau exemplul de strategie calculată pentru modificarea aparențelor, pentru a ascunde realitatea dosită în spatele lor. într-un anume fel, ciudat, ele simbolizau istoria vieții mele, un furnir strălucitor acoperind suprafețe din material sintetic.

Desigur, nu m-a consolată în nici un fel să știu că trebuia să-mi asum responsabilitatea pentru ceea ce apărea în CV-ul meu. Conform procedurilor de operare standard, mi se cerea să actualizez periodic atât un CV cu informațiile elementare, cât și un dosar cu informații supli-

EXPERIENȚĂ

John M. Perkins este Manager al Departamentului economic din cadrul Oficiului de sisteme electrice și de mediu.

De când s-a angajat la MAIN, dl Perkins este responsabilul unor proiecte de anvergură în Statele Unite, Asia, America Latină și Orientul Mijlociu. Această activitate a inclus și planificarea dezvoltării, analiza economică, previziuni raportate la necesarul cantității de energie, studii de marketing, amplasarea uzinelor, analize privind alocarea de combustibili, studii de fezabilitate economică, studii consacrate mediului înconjurător și impactului economic, planificarea investițiilor și consultanță managerială, în plus, numeroase proiecte au necesitat instruirea clienților pentru a folosi tehnicile dezvoltate de dl Perkins și echipa lui.

Recent, dl Perkins a fost responsabilul unui proiect implicând elaborarea unui pachet de programe computerizate pentru 1) proiectarea cererii de energie și cuantificarea relației dintre dezvoltarea economică și producția de energie, 2) evaluarea impactului proiectelor asupra mediului și la nivel sodo-economic și 3) aplicarea modelului Markov și a celui econometric la planificarea economică națională și regională.

Înainte de a se angaja la MAIN, dl Perkins a trăit trei ani în Ecuador, perioadă în care a realizat studii de marketing, organizând și conducând o companie de materiale de construcții. De asemenea, a mai condus și o serie de studii de fezabilitate în organizarea cooperativelor de credit și economii de pe teritoriul Ecuadorului.

STUDII

Licentiat în Administrația Afacerilor, Universitatea din Boston

Studii postuniversitare:

Elaborare de modele, Economie în inginerie, Econometrie, Metode probabilistice

LIMBI STRĂINE

Engleză, spaniolă

ASOCIAȚII PROFESIONALE

Asociația Economică Americană

Societatea pentru Dezvoltare Internațională

PUBLICAȚII

„Procedul Markov aplicat în prevederea privind cererea de energie electrică”

„O macro-abordare a previziunilor de energie electrică”

„Un model pentru descrierea interrelațiilor directe sau indirecte dintre economie și mediul înconjurător”

„Energia electrică la sistemele interconectate”

„Metoda Markov aplicată în planificare”

REFERINȚE

Studii de previzionare
Studii de marketing
Studii de fezabilitate
Studii de desemnare a amplasării
Studii de impact economic
Planificarea investiției
Studii privind furnizarea de combustibil
Planificarea dezvoltării economice
Programe de instruire
Management de proiect
Planificarea alocăției
Consultanță în management

CLIENTI

Compania Petrolieră Arabo-Americană,
Arabia Saudită
Banca Asiatică de Dezvoltare
Corporația Boise Cascade
Corporația City Service
Compania Dayton Power & Light
Compania General Electric
Guvernul Kuweitului
Institute de Recursos Hidraulicos y Electrificación, Panama
Banca de Dezvoltare Interamericană
Banca Internațională pentru Reconstrucție și Dezvoltare
Ministerul Energiei, Iran
New York Times
Autoritatea Energiei Electrice a statului New York
Perusahaan Umum Listrik Negara, Indonesia
Compania de electricitate și petrol South Carolina Electric
Asociația Tehnică din Industria Celulozei și Hârtiei
Corporația Union Câmp
Departamentul Trezoreriei SUA, Regatul Arabiei Saudite.

SPECIALIȘTII OFERĂ CLIENȚILOR DE LA MAIN NOI SERVICII

de Pauline Ouellette

Privind la fețele din spatele birourilor, este ușor să-ți dai seama că Economia și Planificarea Regională reprezintă una dintre disciplinele cele mai recent constituite și cu cea mai rapidă dezvoltare de la MAIN. Până la această dată din acest grup fac parte circa 20 de specialiști, angajați de-a lungul unei perioade de șapte ani. Acești specialiști includ nu numai economiști, ci și urbanisti, demografi, experți în marketing și primul sociolog de la MAIN.

Deși au existat diverse persoane care au avut o influență asupra demarării activității grupului de economiști, aceasta s-a concretizat efectiv, grație eforturilor unui singur om, John Perkins, care, în prezent, este și șeful grupului.

Angajat în ianuarie 1971 ca asistent al șefului de analiză privind necesarul de electricitate, John a fost unul dintre puținii economiști care lucrau pentru MAIN la acea vreme. Prima sa însărcinare a fost ca, împreună cu o echipă de 11 oameni, să facă un studiu asupra necesarului de energie electrică în Indonezia.

„Voiau să vadă dacă puteam supraviețui acolo timp de trei luni, a spus el râzând melancolic.” Dar, cu un trecut ca al său, John nu avea nici o problemă cu „supraviețuirea”. Tocmai își

petrecuse trei ani în Ecuador, la o Cooperativă de materiale de construcții, ajutându-i pe indienii Quechua, descendenți direcți ai incașilor. Munca indienilor, de cărămidari, își amintește John, era exploatată fără scrupule, așa că el a fost rugat de o agenție ecuadoriană să înființeze o cooperativă. A închiriat apoi un camion pentru a-i ajuta să vândă cărămida direct către consumatori. Ca o consecință, profiturile le-au crescut rapid cu 60%. Profiturile se distribuiau între membrii cooperativei, care după 2 ani și jumătate ajunseseră la 200 de familii.

În acea perioadă, John Perkins l-a întâlnit pe Einar Greve (un fost angajat), care lucra în orașul Paute, Ecuador, la un proiect hidroelectric pentru MAIN. Cei doi s-au împrietenit și, ca urmare a unei corespondențe neîntrerupte, lui John i s-a oferit un post la MAIN.

Circa un an mai târziu, John devenea șeful departamentului de analiză privind încărcarea electrică și, pentru că cererile clienților și instituțiilor, cum ar fi Banca Mondială, erau în creștere, el și-a dat seama că la MAIN era nevoie de mai mulți economiști. „Deși MAIN era o firmă de inginerie, a afirmat el, clienții ne spuneau că trebuie să fim mai mult decât atât”. Pentru a satisface cererile clienților, în 1973,

el a angajat mai mulți economiști, rezultatul fiind stabilirea bazelor unei discipline care i-a adus titlul de economist-șef.

Cel mai recent proiect al lui John se raportează la dezvoltarea agricolă în Panama, de unde s-a întors de curând după o ședere de o lună. În Panama a fost realizat primul studiu sociologic al celor de la MAIN, condus de Martha Hayes, primul sociolog al companiei. Marti a petrecut o jumătate de lună în Panama pentru a determina care este impactul proiectului asupra vieții și culturii oamenilor. Pentru a participa la acest studiu, au fost angajați specialiști în agricultură și alte domenii înrudite.

Extinderea Departamentului de Economie și Planificare Regională s-a produs rapid și, totuși, John crede că a fost norocos pentru că fiecare dintre oamenii pe care i-a angajat s-a dovedit a fi un profesionist extrem de muncitor, în timp ce îi vorbea pe deasupra biroului său, era evident și demn de admirație faptul că angajații lui se bucurau de tot sprijinul și interesul său.

mentare pertinente despre clienții deserviți și cu detalii despre tipul de muncă prestată. Dacă un specialist în marketing sau un manager de proiect dorea să mă includă într-o propunere sau să-mi folosească referințele într-un alt fel, el putea aranja aceste date elementare într-o manieră care să pună accentul pe ceea ce îi era lui necesar.

De exemplu, ar fi putut alege să-mi reliefeze experiența dobândită în Orientul Mijlociu sau în susținerea prezentărilor în fața Băncii Mondiale sau a altor foruri multinaționale. De fiecare dată când se proceda astfel, respectiva persoană trebuia să obțină aprobarea mea înainte de a publica efectiv CV-ul revizuit. Doar că, din moment ce, ca și ceilalți angajați de la MAIN, călătoream foarte mult, de foarte multe ori se făcea excepție de la această regulă. Astfel, CV-ul pe care îmi sugerase Paula să-l citesc, ca și versiunea sa în engleză, erau complete noi pentru mine, deși informațiile făceau, neîndoielnic, parte din dosarul meu.

La prima vedere, CV-ul părea destul de inocent. La punctul *Experiență*, se scria că fusesem responsabil cu proiectele majore din SUA, Asia, America Latină și Orientul Mijlociu și se înșira un pomelnic cu tipurile de proiecte: planificarea dezvoltării, analize economice, previziuni asupra încărcării de energie și așa mai departe. Această secțiune se încheia cu descrierea activității pe care am desfășurat-o în cadrul organizației Peace Corps, în Ecuador; fuseseră însă omise orice referiri la organizație în sine, lăsând impresia că fusesem un director la o companie de materiale de construcții, în loc de voluntar care ajuta o mică întreprindere formată din țărani analfabeți din Anzi deveniți cărămidari.

Urma apoi o lungă listă cu clienți. Această listă includea Banca Internațională pentru Reconstrucție și Dezvoltare (numele oficial al Băncii Mondiale); Banca Asiatică de Dezvoltare; Guvernul Kuweitului; Ministerul iranian al Energiei; Compania Petrolieră Arabo-Americană din Arabia Saudită; Institutul de Resurse Hidraulice și Electrificare (Institute de Recursos Hidraulicos y Electrificación); Perusahaan Umum „Listrik Negara” și mulți alții. Dar clientul care mi-a atras atenția a fost cel aflat pe ultima poziție: Departamentul Trezoreriei SUA, Regatul Arabici Saudite. Am fost uimit de faptul

că o asemenea alăturare a putut fi printată, chiar dacă era în mod evident o parte din dosarul meu.

Pentru o clipă, am lăsat deoparte CV-ul, revenind asupra articolului din *MAINLINES*. Mi-am amintit cu precizie interviul și pe autoarea sa, o tânără foarte talentată și bine intenționată. Mi-1 dăduse pentru a-i da aprobarea mea înainte ca ea să-1 dea spre publicare. Mi-am amintit că am fost încântat de portretul atât de măgulitor pe care mi-1 făcuse, așa că l-am aprobat imediat, încă o dată, responsabilitatea cădea pe umerii mei. Articolul începea astfel:

Privind la fețele din spatele birourilor, este ușor să-ți dai seama că Economia și Planificarea Regională reprezintă una dintre disciplinele cele mai recent constituite și cu cea mai rapidă dezvoltare de la MAIN...

Deși au existat diverse persoane care au avut o influență asupra demarării activității grupului de economiști, aceasta s-a concretizat efectiv, grație eforturilor unui singur om, John Perkins, care, în prezent, este și șeful grupului.

Angajat în ianuarie 1971 ca asistent al șefului de analiză privind necesarul de electricitate, John a fost unul dintre puținii economiști care lucrau pentru MAIN la acea vreme. Prima sa însărcinare a fost ca, împreună cu o echipă de 11 oameni, să facă un studiu asupra necesarului de energie electrică în Indonezia.

Articolul rezuma întregul istoric al muncii mele anterioare, descria cum „petrecusem trei ani în Ecuador” și apoi continua cu următoarele:

În acea perioadă, John Perkins l-a întâlnit pe Einar Greve (un fost angajat) [de atunci a părăsit MAIN pentru a deveni președinte al Companiei Tucson Gas&Electric], care lucra în orașul Paute, Ecuador, la un proiect hidroelectric pentru MAIN. Cei doi s-au împrietenit și, ca urmare a unei corespondențe neîntrerupte, lui John i s-a oferit un post la MAIN.

Circa un an mai târziu, John devenea șeful departamentului de analiză privind încărcarea electrică și, pentru că cererile clienților și instituții-

lor, cum ar fi Banca Mondială, erau în creștere, el și-a dat seama că la MAIN era nevoie de mai mulți economiști...

Nici una dintre afirmațiile din documentele acestea nu era o minciună pe față — suportul pentru amândouă se afla în dosarul meu, exista în evidențe; ei au propagat însă o percepție pe care acum o descopăr răstălmăcită și epurată. Iar într-o cultură care venerază documentele oficiale, ei săvârșeau ceva cu mult mai ticălos. Minciunile pe față pot fi combătute. Documente ca acestea două erau imposibil de negat, deoarece ele se bazau pe cioburi de adevăr, nu erau de-a dreptul niște înșelăciuni, și deoarece erau produse de o corporație care dobândise încrederea altor corporații, a băncilor internaționale și a guvernelor.

Acest lucru era, în mod special, valabil pentru CV, deoarece era un document oficial, spre deosebire de articol, care nu era decât un interviu publicat într-o revistă. Logoul MAIN, care apărea în josul CV-ului meu și pe copertele tuturor propunerilor și rapoartelor, pe care CV-ul părea că le amintea, avea o pondere însemnată în lumea afacerilor internaționale; era un sigiliu de autenticitate care implica un anumit nivel de încredere, similar celui de pe diplomele și certificatele care atârnă pe pereții din birourile doctorilor și avocaților.

Aceste documente mă înfățișau drept un economist foarte competent, șeful de departament al unei firme prestigioase de consultanță, care călătorea în jurul globului, conducând o gamă variată de studii care aveau să facă lumea mai civilizată și mai prosperă. Minciuna nu consta în ceea ce se spunea, ci în ceea ce se omitea. Dacă m-aș pune în pielea altcuiva - și aș avea o perspectivă obiectivă - ar trebui să recunosc că acele omisiuni ridicau multe întrebări.

De exemplu, nu se făcea deloc referire la recrutarea mea de către NSA sau la legătura lui Einar Greve cu Armata și la rolul său de om de contact pentru NSA. Nu se discuta, evident, nici despre faptul că se exercitase o mare presiune asupra mea de a produce previziuni economice umflate, sau despre faptul că munca mea evolua în jurul aranjamentelor în vederea unor împrumuturi uriașe pe care țări ca

Indonezia sau Panama nu aveau cum să le returneze vreodată. Nu apărea nici o laudă privind integritatea predecesorului meu, Howard Parker, nici vreo informație despre faptul că devenisem șeful departamentului de analiză a încărcării electrice, deoarece fusesem dispus să furnizez studiile părtinitoare pe care le doreau șefii mei, în loc să spun - precum Howard - ceea ce credeam că este adevărat și să fiu concediat pentru asta. Cea mai surprinzătoare a fost însă cea ultimă poziție de pe lista cu clienți ai mei: Departamentul Trezoreriei SUA, Regatul Arabiei Saudite.

Mă tot întorceam la rândul acela și mă întrebam cum ar fi putut fi interpretat de cei care l-ar fi citit. Aceștia ar fi putut foarte bine să întrebe care este legătura dintre Departamentul Trezoreriei SUA și Regatul Arabiei Saudite. Poate că unii ar crede că este o greșală de tipar, o comprimare într-un singur rând a două rânduri consecutive. Majoritatea cititorilor nu ar ghici însă niciodată adevărul, faptul că totul fusese făcut cu un motiv foarte bine definit. Acea ultimă poziție era acolo pentru ca aceia din cercul închis al lumii unde activam eu să înțeleagă că făcusem parte din echipa care perfectase afacerea secolului, afacerea care schimbaseră cursul istoriei lumii, dar care nu ajunseseră niciodată în ziare. Ajutasem la crearea unei înțelegeri care garanta fluxul continuu de petrol pentru SUA, apăra domnia Casei de Saud și participa la finanțarea lui Osama bin Laden și la protecția criminalilor internaționali, ca Idi Amin al Ugandei. Acel simplu rând din CV-ul meu li se adresa inițiaților. El spunea că șeful economic de la MAIN era tipul care putea livra marfa.

Paragraful final al articolului din *MAINLINES* era o observație personală a autoarei, iar ea atinge un nerv foarte sensibil:

.....

Extinderea Departamentului de Economie și Planificare Regională s-a produs rapid, și, totuși, John crede că a fost norocos pentru că fiecare dintre oamenii pe care i-a angajat s-a dovedit a fi un profesionist extrem de muncitor, în timp ce îmi vorbea pe deasupra biroului său, era evident și demn de admirație faptul că angajații lui se bucurau de tot sprijinul și interesul său.

.....

Adevărul este că nu m-am considerat niciodată un economist get-beget. Am absolvit cu o licență în administrație de la Universitatea din Boston, cu specializarea marketing. Am fost întotdeauna slab la matematică și la statistică. La Middlebury College, m-am specializat în literatură americană; scriam cu mare ușurință. Poziția mea de economist-șef și de manager al Departamentului de Economie și Planificare Regională nu putea fi atribuită calităților mele nici în domeniul economiei, nici în cel al planificării, ci, mai curând, disponibilității mele de a concepe tipul de studii și de concluzii pe care le doreau clienții sau șefii mei, dispoziție combinată cu un talent natural de a-i convinge pe ceilalți prin intermediul cuvântului scris, în plus, am fost suficient de deștept încât să-mi angajez oameni foarte competenți, mulți cu diplomă de masterat și câțiva cu doctorate, dobândind astfel niște angajați care știau cu mult mai multe decât mine despre elementele tehnice ale meseriei mele. Nu-i de mirare că autoarea acelui articol a tras concluzia că „era evident și demn de admirație faptul că angajații lui se bucurau de tot sprijinul și interesul său”.

Țineam aceste două documente și altele similare în sertarul de sus al biroului, revenind destul de frecvent la ele. Ulterior, m-am surprins uneori, înainte de a intra în birou, plimbându-mă printre birourile angajaților, privind la acei bărbați și femei care lucrau pentru mine și simțindu-mă vinovat pentru ceea ce le făcusem și pentru rolul pe care cu toții îl jucam în adâncirea prăpastiei! dintre bogați și săraci. Mă gândeam la oamenii care mureau de foame în fiecare zi în timp ce personalul meu și cu mine dormeam în hoteluri de cinci stele, mâncăm la cele mai rafinate restaurante și ne constituiam portofoliile financiare.

M-am gândit la faptul că oamenii pe care îi instruisem au intrat acum în rândul AE. Eu i-am adus aici. Eu îi recrutasem și îi antrenasem. Dar nu fusese același lucru ca atunci când am intrat eu. Lumea se schimbaseră, iar corporatocrația progresase. Deveniserăm mai buni, adică mai periculoși. Cei care lucrau pentru mine erau o specie diferită de mine. Nu existaseră în viața lor poligraful celor de la NSA și nici o Claudine. Nimeni nu le spusese deschis ce se aștepta de la ei să facă pentru a duce mai departe misiunea imperiului global. Nu auzi-

seră niciodată termenul asasin economic, sau măcar AE, și nici nu li se spusese că odată intrați aici, aici vor rămâne pentru totdeauna. Ei învățaseră pur și simplu luându-mă pe mine ca exemplu, precum și din sistemul meu de recompense și pedepse. Știau că așteptam de la ei să producă tipul de studii și rezultatele pe care eu le voiam. Salariile lor, primele de Crăciun, chiar și propriile lor slujbe, depindeau de mulțumirea pe care mi-o produceau.

Eu, bineînțeles, făcusem tot ce-mi trecuse prin cap pentru a le ușura povara. Scrisesem lucrări, ținusem cursuri, folosisem fiecare ocazie posibilă pentru a-i convinge de importanța previziunilor optimiste, a împrumuturilor uriașe, a infuziei de capital care ar stimula creșterea PIB-ului și ar face ca lumea să devină un loc mai bun. A fost nevoie de mai puțin de un deceniu pentru a ajunge în acest punct în care seducția, puterea de constrângere, să ia o formă mult mai subtilă, un fel de spălare delicată pe creier. Acum, aceste femei și acești bărbați care stăteau la birouri lângă biroul meu, privind panorama zonei Back Bay din Boston, ieșiseră în lume, pentru a promova cauza imperiului global, într-un sens cât se poate de concret, eu îi creasem, exact așa cum Claudine mă crease pe mine. Doar că, spre deosebire de mine, ei fuseseră ținuți în întuneric.

Am stat treaz multe nopți, gândindu-mă, făcându-mi griji din pricina acestor lucruri. Referirea Paulei la CV-ul meu deschisese cutia Pandorei și adesea eram invidios pe naivitatea angajaților mei. Îi mințisem intenționat și, procedând astfel, îi apărasem de propria lor conștiință. Ei nu erau nevoiți să se lupte cu problemele de morală care nu-mi dădeau mie pace.

M-am gândit îndelung și la ideea integrității în afaceri, la aparențe față de realitate. Evident, mi-am spus, oamenii s-au înșelat unii pe alții de la începutul istoriei. Legende și folclorul sunt pline de povești despre adevăruri distorsionate și despre afaceri necinstite: înșelarea negustorilor pungăși, cămătari și croitori dornici să-l convingă pe împărat că hainele lui sunt invizibile numai pentru el.

Însă, oricât de mult aș fi vrut să trag concluzia că lucrurile erau și acum la fel cum fuseseră întotdeauna, că fațada CV-ului meu de la MAIN și realitatea din spatele ei erau numai reflectări ale natu-

fii umane, în sufletul meu știam că nu era deloc așa. Lucrurile se Schimbaseră. Acum înțeleg că am atins un nou nivel de înșelătorie, acela care ne va duce la distrugere — nu numai morală, dar și fizică, a culturii noastre - în cazul în care nu trecem cât mai curând la schimbări esențiale.

Exemplul crimei organizate ne poate oferi o metaforă. Capii Mafiei încep de cele mai multe ori ca pungași de cartier. Dar, în timp, cei care ajung în vârf, își modifică aspectul, încep să poarte costume impecabil croite, posedă afaceri legale și se înfășoară în mantia înaltei societăți. Contribuie la operele de binefacere locale și sunt respectați de comunitatea lor. Împrumută bani cu larghețe celor aflați la disperare. Ca și John Perkins din CV-ul de la MAIN, aceștia par niște cetățeni model. Sub această patină, se află însă o dâră de sânge. Atunci când datornicii nu pot plăti, asasini plătiți intră în scenă pentru a-și lua tributul. Dacă acesta nu este garantat, atunci apar șacalii cu bâte de baseball. În cele din urmă, ca ultimă soluție, sunt scoase armele.

Am înțeles că strălucirea mea ca economist-șef, șeful Departamentului de Economie și Planificare Regională, nu era o simplă înșelăciune făcută de un afacerist șarlatan, nu era ceva de care un cumpărător să se poată păzi. Ea era parte dintr-un sistem sinistru care avea drept scop nu să ducă de nas un client naiv, ci să promoveze cea mai subtilă și eficientă formă de imperialism pe care a cunoscut-o vreodată lumea. Fiecare dintre oamenii personalului meu deținea și un titlu - analist financiar, sociolog, economist, economist principal, econometrist, expert în stabilirea prețurilor și așa mai departe - și, totuși, nici unul dintre aceste titluri nu indica ceea ce era fiecare în parte, în felul ei sau al lui, adică un AE, nu indica faptul că fiecare dintre aceștia servea interesele imperiului global.

După cum aceste titluri ale personalului meu nu sugerau nici faptul că noi reprezentam doar partea vizibilă a aisbergului. Fiecare companie internațională importantă - de la cele care vând pantofi și echipament sportiv până la cele care produc utilaje grele - are proprii ei echivalenți ai AE. Marșul a început și cuprinde cu repeziciune planeta. Băieții de cartier și-au lepădat gecile din piele, s-au îmbrăcat în costume elegante și și-au luat un aer de respectabilitate. Bărbați și

femei au descins din sediile centrale ale corporațiilor din New York, Chicago, Sânc Francisco, Londra și Tokyo, împrăștiindu-se pe toate continentele pentru a-i convinge pe politicienii corupți să permită ca țările lor să fie încătușate de corporatocrație și pentru a-i aduce pe cei disperăți să-și vândă trupurile atelierelor cu condiții mizere sau liniilor de asamblare.

Era răscolitor să îmi dau seama că detaliile nerostite din spatele cuvintelor scrise din CV-ul meu și acelea ale articolului defineau o lume de fum și oglinzi al căror rost era să ne înlănțuie pe toți într-un sistem care este de disprețuit din punct de vedere moral și, în ultima instanță, autodistructiv. Îndemnându-mă să citesc printre rânduri, Paula m-a stimulat să mai fac un pas pe drumul care, în cele din urmă, avea să îmi schimbe viața.

CAPITOLUL 24

Președintele Ecuadorului în luptă cu **Big Oii**

Munca mea în Columbia și Panama mi-a oferit numeroase ocazii de a rămâne în legătură și de a vizita cea dintâi țară care devenise casa mea când nu eram acasă. Ecuadorul suferise sub un șir lung de dictatori și de oligarhii de dreapta, manipulate de interesele politice și economice ale SUA. Într-un fel, țara era o republică bananieră în adevăratul sens al cuvântului, iar corporatocrația îi adusese prejudicii majore.

Exploatarea serioasă a petrolului în bazinul amazonian ecuadorian a început la sfârșitul anilor 1960, iar rezultatul a fost cumpărarea masivă pe care clubul restrâns al familiilor care conduceau Ecuadorul a jucat-o pe mâna băncilor internaționale. Acești indivizi și-au împovărat țara cu uriașe datorii, bazându-se pe promisiunea obținerii veniturilor din petrol. Drumuri și parcuri industriale, baraje hidroelectrice, sisteme de distribuție și transport și alte proiecte s-au ivit instantaneu în toată țara. Companiile internaționale de construcții și inginerie tehnică au dat lovitură, îmbogățindu-se peste noapte — încă o dată.

Un singur om, a cărui stea se înălța deasupra acestei țări din Anzi, făcea excepție de la regula corupției politice și a complicității cu corporatocrația. Acesta era Jaime Roldos, profesor universitar și avocat, în vârstă de vreo patruzeci de ani, pe care l-am întâlnit cu diverse prilejuri. Era carismatic și fermecător. Odată, m-am oferit impetuos să iau avionul până la Quito și să-i ofer servicii gratuite de consultanță ori de câte ori ar fi avut nevoie. Am spus-o jumătate în glumă, dar și fiindcă aș fi făcut bucuros acest lucru în timpul liber de care dispuneam — îmi plăcea și, după cum i-am spus-o prompt, căutam mereu o scuză serioasă pentru a-i putea vizita țara. El a râs și mi-a oferit și el o înțelegere similară, spunându-mi că, ori de câte ori aveam nevoie să-mi negociez factura la benzină, îi puteam telefona. Își stabilise o reputație de populist și naționalist, o persoană care credea cu putere în drepturile celor săraci și în responsabilitatea politicienilor de a folosi cu prudență resursele naturale ale țării. Când, în 1978, și-a început campania pentru președinție, el a captat atenția conaționalilor săi și a cetățenilor din celelalte țări în care petrolul era exploatat pentru interese străine - sau în care oamenii doreau independența față de puternicele forțe din exterior. Roldos era unul din rarii politicieni moderni care nu se temea să se opună status quo-ului. Văna companiile petroliere și sistemul, deloc subtil, care le sprijinea.

De exemplu, a acuzat Summer Institute of Linguistics (SIL) - un grup cu o misiune evanghelică din SUA - de o colaborare ticăloasă cu companiile petroliere, îi știam destul de bine pe misionarii de la SIL, din vremea când eram în Peace Corps. Organizația intrase în Ecuador, ca și în multe alte țări, sub pretextul de a studia, înregistra și traduce limbile indigene.

SIL lucrase mult timp cu tribul Huaorani din regiunea bazinului amazonian, în primii ani de exploatare petrolieră, când s-a înregistrat apariția unui eveniment repetat cu o frecvență dubioasă. De fiecare dată când seismologii raportau la sediul unei corporații că o anumită regiune are caracteristici care indicau o probabilitate ridicată de a conține petrol în subsol, SIL intervenea și îi încuraja pe indigeni să se mute de pe acel teritoriu în rezervațiile misionare; acolo ei aveau să primească mâncare, adăpost, haine, medicamente și

educație în stil misionar, gratuit. Condiția era ca aceștia să-și doneze pământurile companiilor petroliere.

Circulau o mulțime de zvonuri că misionarii de la SIL foloseau o gamă întreagă de tehnici necinstite pentru a convinge triburile să-și abandoneze căminele și să se mute în rezervații. O istorie repetată frecvent era aceea că ei donau mâncare împănată din greu cu laxative - apoi ofereau doctoriile care să trateze epidemia de diaree. Pe întreg teritoriul tribului Huaorani, SIL a parașutat coșuri de mâncare cu fund dublu, conținând mici emițătoare radio; receptoarele din stațiile de comunicare extrem de sofisticate, folosite de personalul militar american de la baza armatei din Shell, erau reglate pe frecvența emițătoarelor. De fiecare dată când un membru al tribului era mușcat de un șarpe veninos sau se îmbolnăvea grav, un reprezentant de la SIL sosea imediat cu vaccinul antiveninos sau cu medicamentele potrivite - de cele mai multe ori folosind chiar elicopterele companiilor petroliere.

În acele zile de la începuturile exploatării petroliere, cinci misionari SIL au fost găsiți morți, cu săgeți tip Huaorani înfipite în trupuri. Mai târziu, Huaoranii au susținut că au făcut acest lucru pentru a-i avertiza pe cei de la SIL să îi lase în pace. Mesajul nu a fost luat în seamă. Mai mult, el a avut efectul contrar. Rachel Saint, sora unuia dintre bărbații uciși, a făcut un turneu în Statele Unite, apărând pe posturi de televiziune naționale pentru a strânge bani și a sprijini SIL și companiile petroliere, care, afirma ea, îi ajutau pe acești „sălbatici” să devină civilizați și educați.

SIL a primit finanțare prin donații Rockefeller. Jamie Roldos a susținut că aceste legături cu Rockefeller dovedeau că, de fapt, SIL nu era decât o fațadă pentru furtul pământurilor indigene și pentru promovarea exploatării țigheului; vlăstarul familiei, John D. Rockefeller, fondase Standard Oil — care mai târziu a renunțat în favoarea celor mari, printre care Chevron, Exxon și Mobil¹.

Roldos m-a impresionat ca fiind un om care mergea pe calea deschisă de Torrijos. Ambii au înfruntat cele mai importante superputeri ale lumii. Torrijos voia să ia înapoi Canalul, în timp ce poziția puternică naționalistă a lui Roldos cu privire la țighe amenința cele mai

influențe companii. Ca și Torrijos, Roldos nu era un comunist, ci apăra mai degrabă drepturile țării sale de a-și hotărî singură destinul. Și așa cum o făcuseră în cazul lui Torrijos, experții preziseseră că marii afaceriști și Washingtonul nu-l vor accepta pe Roldos ca președinte și că, odată ales, el va avea aceeași soartă cu a lui Arbenz din Guatemala sau cu a lui Allende din Chile.

Mie mi se părea că cei doi împreună ar putea reprezenta avangarda unei noi mișcări în politica Americii Latine și că acea mișcare ar putea constitui fundamentul unor schimbări ce vor afecta fiecare națiune de pe planetă. Acești oameni nu erau nici Castro, nici Gadhafi. Ei nu puteau fi asociați nici cu Rusia, nici cu China sau, ca în cazul lui Allende, cu mișcarea socialistă. Erau lideri populari, inteligenți, carismatici care erau pragmatici, nicidecum dogmatici. Erau naționaliști, dar nu antiamericani. În contextul în care corporatocrația se sprijinea pe trei piloni - marile corporații, băncile internaționale și guvernele colaboraționiste - Roldos și Torrijos aveau posibilitatea de a dărâma pilonul colaborării guvernamentale.

O parte importantă din platforma lui Roldos constituia ceea ce s-a numit ulterior Politica Hidrocarburilor. Această politică se baza pe premisa că cea mai importantă resursă potențială a Ecuadorului era țigheul și că toată exploatarea viitoare ar trebui făcută în așa fel încât să aducă cel mai mare beneficiu pentru un procent cât mai ridicat al populației. Roldos credea cu tărie în obligația statului de a-i ajuta pe cei săraci și defavorizați și își exprimase nădejdea că Politica Hidrocarburilor ar putea fi folosită, de fapt, ca vehicul al implementării reformei sociale, în acest scop, el ar fi trebuit să meargă pur și simplu pe sarmă, căci știa că în Ecuador, ca și în alte atâtea țări, nu putea fi ales fără ajutorul cel puțin al unora dintre cele mai influente familii și, chiar dacă ar fi reușit să câștige fără ei, fără sprijinul lor nu și-ar fi văzut însă niciodată programul implementat.

Eu personal am simțit o mare ușurare când, în această perioadă crucială, la Casa Albă președinte a fost Carter, în ciuda presiunilor din partea Texaco și a altor interese privind țigheul, Washingtonul a rămas destul de mult timp afară din joc. Știu că nu așa ar fi stat lucrurile sub alte administrații - republicane sau democratice.

Mai mult decât orice însă, cred că **Politica Hidrocarburilor** este cea care i-a convins pe ecuatorieni să-1 trimită pe Jaime Roldos la Palatul Prezidențial din Quito - primul lor președinte ales democratic după un lung șir de dictatori. El a subliniat bazele acestei politici, în discursul său inaugural din 10 august 1979:

Trebuie să luăm măsuri concrete pentru a ne apăra resursele energetice ale țării. Statul (trebuie) să mențină diversitatea exporturilor sale și să nu-și piardă independența economică... Deciziile noastre vor fi dictate numai de interesele naționale și apărarea nerestricționată a drepturilor noastre suverane².

Ajuns președinte, Roldos a trebuit să se concentreze asupra companiei Texaco, deoarece la vremea aceea aceasta devenise protagonistul principal din jocul petrolului. Era o relație extrem de anevoioasă. Uriașa companie petrolieră nu avea încredere în noul președinte și nici nu voia să ia parte la vreo politică ce urma să stabilească noi precedente. Texaco era conștientă de faptul că astfel de politici ar putea servi drept model altor țări.

Un discurs ținut de consilierul cel mai important al lui Roldos, Jose Carvajal, a rezumat atitudinea noii administrații:

Dacă un partener [Texaco] nu vrea să își asume riscuri, să facă investiții de exploatare sau să exploateze anumite zone ale unei concesiuni petroliere, celălalt partener are dreptul să facă acele investiții și apoi să le preia, în calitate de proprietar...

Noi credem că relațiile noastre cu companiile externe trebuie să fie corecte; trebuie să fim tari în luptă; trebuie să fim pregătiți pentru tot felul de presiuni, dar nu ar trebui să arătăm frică sau vreun complex de inferioritate când negociem cu străinii³.

În prima zi a anului 1980, am luat o decizie. Era începutul unui deceniu nou. Peste douăzeci și opt de zile, aveam să împlinesc treizeci și cinci de ani. M-am hotărât ca, în acest nou an, să fac o schimbare majoră în viața mea, iar, pe viitor, să încerc să mă transform, după modelul eroilor moderni, ca Jaime Roldos și Omar Torrijos.

În plus, s-a întâmplat ceva șocant. Din punctul de vedere al profitabilității, Bruno fusese cel mai de succes președinte din istoria MAIN. Dar, cu toate acestea, brusc și fără nici un avertisment, Mac Hali l-a concediat.

CAPITOLUL 25

Demisioniez

Concedierea lui Bruno de către Mac Hali a sosit la MAIN ca un trăsnet. A produs agitație și disensiuni în toată compania. Bruno își avusese porția lui de dușmani, dar chiar și unii dintre aceștia erau panicați. Pentru mulți dintre angajați era evident că motivul fusese invidia. În timpul discuțiilor la masa de prânz sau la o cafea, mulți mărturiseau că erau convinși că Mac Hali s-a simțit amenințat de acest bărbat care era cu peste cincisprezece ani mai tânăr și care condusesse firma către noi culmi de rentabilitate.

- Hali nu l-ar fi lăsat pe Bruno să-și consolideze o imagine atât de bună, a spus cineva. Hali trebuie să fi știut că nu mai era decât o chestiune de timp până când Bruno ar fi preluat conducerea și bătrânul ar fi fost alungat de pe pășune.

Ca și cum ar fi vrut să confirme aceste teorii, Hali l-a numit pe Paul Priddy noul președinte. Paul fusese ani de zile vicepreședinte la MAIN, un individ amabil, inginer de formație. După părerea mea, era un om șters, fără inițiativă, care avea să se plece în fața capriciilor președintelui și care nu avea niciodată să îl pună în pericol cu profituri cosmice. Pentru mine, plecarea lui Bruno era devastatoare. Fusese mentorul meu personal și un factor esențial în activitatea fioastră internațională. Priddy, pe de altă parte, se concentrase pe sarcini în țară și nu știa mare lucru despre adevărata natură a rolului ilustru de peste hotare. Trebuia să întreb încotro avea să se îndrepte Compania de acum încolo. L-am sunat pe Bruno acasă și l-am găsit filozofând.

~ Ei bine, John, el știa că era o cauză pierdută, mi-a spus Bruno despre Hali, așa că i-am cerut un pachet de acțiuni foarte bun și l-am

obținut. Mac controlează o parte uriașă de acțiuni care îi dau drept de vot, iar odată ce luase hotărârea, nu am mai putut face nimic.

Bruno mi-a împărtășit faptul că avea în vedere câteva oferte de posturi de conducere la niște bănci multinaționale, care ne fuseseră clienți.

L-am întrebat ce credea că trebuie să fac eu.

- Fii cu ochii în patru, m-a sfătuit. Mac Hali și-a pierdut contactul cu realitatea, dar nimeni nu i-ar spune asta - mai ales acum, după ceea ce mi-a făcut mie.

Spre sfârșitul lunii martie 1980, încă afectat de concedierea lui Bruno, mi-am luat o vacanță cu gând să navighez către Insulele Virgine. Eram însoțit de „Mary”, o tânără care lucra și ea pentru MAIN. Deși nu m-am gândit la asta atunci când am ales această destinație, acum mi-am dat seama că istoria acelui loc a reprezentat un factor care m-a ajutat în a mă hotărî să încep să-mi pun în aplicare promisiunea pe care mi-o făcusem de Anul Nou. Prima mea bănuială a apărut înainte de prânz, pe când înconjuram Insula St. John și ne îndreptam spre Canalul Șir Francis Drake, care separă Insulele Virgine Americane de cele Britanice.

Canalul fusese numit, bineînțeles, după flagelul englezesc ce s-a abătut asupra galioanelor spaniole. Acel fapt mi-a amintit de multele momente din ultimii zece ani când mă gândeam la pirați și la alte figuri istorice, la bărbați ca Drake și Șir Henry Morgan, care jefuiau, prădau și exploatau și care erau totuși laudați - mai mult chiar, ridicați la rangul de cavaleri - pentru acțiunile lor. De multe ori mă întrebam - dat fiind că fusesem crescut în respect față de acești oameni - dacă ar trebui să am scrupule în privința exploatării unor țări ca Indonezia, Panama, Columbia și Ecuador. Atâtia dintre eroii mei - Ethan Allen, Thomas Jefferson, George Washington, Daniel Boone, Davy Crockett, Lewis și Clark, ca să numesc numai câțiva dintre ei - exploataseră indieni, sclavi și pământuri care nu le aparținuseră, iar eu mă întorsesem spre exemplul lor pentru a-mi domoli sentimentul de vinovăție. Acum, luând-o pe canalul Șir Francis Drake, mi-am dat seama de absurditatea raționamentelor mele anterioare.

Mi-am amintit câteva lucruri pe care îmi convenise să le ignor de-a lungul anilor. Ethan Allen a petrecut câteva luni pe nave-închisoare

britanice fetide și înghesuite, mare parte din timp în cătușe grele de fier, și, apoi, un timp mai îndelungat, într-o temniță englezească. El a fost prizonier de război, capturat în 1775 în Bătălia de la Montreal, luptând pentru același tip de libertate pe care o urmăreau acum pentru poporul lor Jaime Roldos și Omar Torrijos. Thomas Jefferson, George Washington și toți ceilalți Strămoși întemeietori și-au riscat viețile pentru idealuri asemănătoare. Victoria revoluției nu era un rezultat anticipat; ei își dăduseră seama că, dacă pierdeau, aveau să fie spânzurați ca trădători. Daniel Boone, Davy Crockett și Lewis și Clark au îndurat multe greutăți și au făcut mari sacrificii.

Dar Drake și Morgan? Eram ușor nesigur în privința acestei perioade din istorie, dar îmi aminteam că Anglia protestantă se simțise foarte amenințată de Spania catolică. Trebuia să accept posibilitatea că Drake și Morgan au devenit pirați pentru a lovi chiar în inima Imperiului spaniol, în acele nave care transportau aur, pentru a apăra sanctitatea Angliei, mai degrabă decât din dorința lor de îmbogățire personală.

În timp ce navigam pe canal în sus, plimbându-ne înainte și înapoi în bătaia vântului, apropiindu-ne mai mult de munții care se înălțau din mare - Insula Great Thatch la nord și St. John la sud, - nu-mi puteam alunga din minte aceste gânduri. Mary mi-a întins o bere și a dat mai tare volumul pentru a asculta un cântec de-al lui Jimmy Buffett. Totuși, în ciuda frumuseții care mă înconjura și a senzației de libertate pe care navigatul ți-o inspiră, de regulă, acum mă simțeam înfuriat. Am încercat să ignor starea aceasta. Am dat pe gât berea.

Emoția nu voia să mă părăsească. Am fost înfuriat de acele voci din istorie și de felul în care mă folosisem de ele pentru a-mi justifica propria lăcomie. Eram furios și pe părinții mei, și pe Tilton - școala aceea fățarnică de pe deal - pentru că-mi băgaseră pe gât toată istoria asta. Am deschis o altă sticlă de bere. Aș fi fost în stare să-l omor pe Mac Hali pentru ceea ce-i făcuse lui Bruno.

O barcă din lemn, cu un steag de culorile curcubeului, a trecut pe lângă noi, cu pânzele fluturându-i în vânt de o parte și de alta, trecând prin canal cu vântul din pupa. Vreo șase tineri și tinere țipau

și ne făceau cu mâna, hipioți în saronguri multicolore, un cuplu gol pușcă pe puntea din față. Era evident, dacă te uitai la barcă și la felul în care arătau ei, că locuiau la bord, o societate comunală, pirați moderni, liberi, dezinhibați.

Am încercat să le fac și eu cu mâna, doar că mâna mea nu s-a supus. M-am simțit copleșit de invidie.

Mary stătea pe punte, privindu-i cum se pierdeau în depărtarea din față pupei noastre.

- Ți-ar plăcea să ai o astfel de viață? m-a întrebat ea.

Și atunci am înțeles. Nu avea legătură cu părinții mei, cu Tilton sau cu Mac Hali. Ceea ce uram eu era viața mea. A mea. Persoana responsabilă, cea pe care o disprețuiam, eram eu.

Mary a strigat ceva. Arăta peste arcul dinspre tribord. A venit mai aproape de mine.

- Golful Leinster, a spus. Aici vom ancora diseară.

Acolo, adăpostit de Insula St. John, se afla un golfuleț unde vasele de pirați se ascundeau pentru a aștepta flota cu aur, care trecea prin acest curs de apă. Am navigat mai aproape, apoi i-am dat cârma lui Mary și m-am îndreptat spre puntea din față. În timp ce ea manevra barca în jurul recifului coralier Watermelon și al frumosului golf, m-am aplecat, am înfășurat parâma și am scos ancora din lăcașul ei. Ea a lăsat să cadă pânza cea mare. Am aruncat ancora peste bord; lanțul a zornăit în apa de cristal, iar barca a început să plutească în derivă până s-a oprit.

După ce ne-am instalat, Mary s-a dus să înoate și apoi a tras un pui de somn. I-am lăsat un bilet și m-am dus să iau barca de la țărm, vâslind și acostând chiar sub ruinele unei vechi plantații de zahăr. Am stat aici, lângă apă, mult timp, încercând să nu mă gândesc la nimic, concentrându-mă pentru a mă goli de orice emoție. Dar nu a mers.

După-amiaza târziu, m-am căznit să urc dealul abrupt și am ajuns să stau pe zidurile părăginite de pe această veche plantație, privind în jos la vasul nostru ancorat. Am privit cum soarele cobora înspre Caraibe. Totul părea foarte idilic, și totuși știam că plantația care mă înconjură fusese scena unei nenorociri inimaginabile; sute de sclavi

africani muriseră aici - forțați cu țeava puștii să construiască conacul impunător, să planteze și să recolteze trestia-de-zahăr și să manipuleze mașinile care transformau zahărul brut în ingredientul de bază al romului. Tihna locului masca istoria sa plină de sălbăticie, cam tot așa cum masca și furia care năvălea în mine.

Soarele a dispărut în spatele unei insule înconjurată de munți. Un imens arc purpuriu s-a întins de-a lungul cerului. Marea a început să se întunece, iar eu am ajuns față-n față cu adevărul șocant că și eu fusesem un negustor de sclavi, că slujba mea de la MAIN nu fusese numai despre folosirea datoriilor pentru a include țările sărace în imperiul global. Previziunile mele umflate nu erau simple vehicule prin care să ne asigurăm că, dacă țara noastră va avea nevoie de petrol, noi aveam să ne luăm tributul de sânge, iar poziția mea de partener nu era legată doar de creșterea rentabilității firmei. Munca mea se referea și la oameni și familiile lor, oameni ca cei care muriseră pentru a construi zidul pe care stăteam eu, oameni pe care eu îi exploatasem.

Timp de 10 ani, fusesem moștenitorul acelor stăpâni de sclavi care mășaluiseră în jungla africană și târâseră femei și bărbați pe navele care așteptau la mal. Abordarea mea fusese mai modernă, mai subtilă - nu trebuise niciodată să văd trupuri pe moarte, să miros carnea putrezită sau să aud gemetele agoniei. Dar ceea ce făcusem era absolut la fel de sinistru și, dat fiind că eu mă puteam retrage, mă puteam desprinde de aspectele personale, de trupuri, de carne și de gemete, poate că la o analiză finală păcătosul mai mare eram eu.

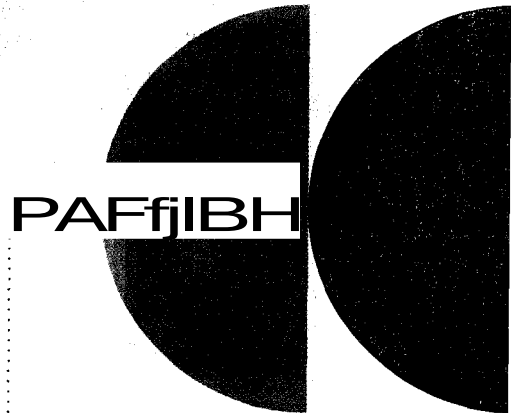
M-am uitat din nou la vas, care se mișca în jurul ancorei, împotrivindu-se mării care se prelingea. Mary era pe punte, relaxându-se, bând probabil o mărgărita și așteptându-mă pentru a-mi oferi și mie una. În acel moment, văzând-o în acea ultimă geană de lumină a zilei, atât de relaxată, de încrezătoare, am fost izbit de ceea ce îi făceam ei și tuturor celorlalți care lucrau cu mine, de felul în care îi transformam în asasini economici. Eu le făceam ceea ce-mi făcuse mie Claudine, dar fără a fi cinstit ca ei. îi seduceam, prin prime și promovări, să devină exploataitori, și totuși, ca și mine, și ei erau prinși în capcana sistemului. Și ei erau înrobiți.

M-am întors cu spatele la mare, la golf și la cerul purpuriu. Mi-am închis ochii în fața zidului construit de sclavii smulși din căminele lor din Africa. Am încercat să alung totul din minte. Când am deschis ochii, mă uitam la un băț mare, strâmb, gros ca o bătă de baseball și de două ori mai lung. Am sărit în picioare, am apucat bățul și am început să lovesc pereții din piatră. Am dat în ei până când m-am prăbușit de epuizare. După aceea, m-am întins în iarbă, privind la norii care pluteau deasupra mea.

În cele din urmă, m-am întors la barcă. Am stat în picioare pe plajă, uitându-mă la nava ancorată în apele azurii și am știut ce trebuia să fac. Știam că dacă mă întorceam înapoi la viața mea de dinainte, la MAIN și la tot ceea ce reprezenta ea, eram pierdut pentru totdeauna. Măririle de salariu, pensia, asigurările și beneficiile, acțiunile... Cu cât stăteam mai mult, cu atât mai dificil îmi era să ies. Devenisem un sclav. Puteam continua să mă flagelez, așa cum izbisem în pereții aceia de piatră, sau puteam scăpa.

Două zile mai târziu, m-am întors la Boston. Pe 1 aprilie 1980, am intrat în biroul lui Paul Priddy și mi-am dat demisia.

.....

PAFFjIBH

i Din 1981 până în prezent

Moartea prezidențială din Ecuador

Nu era câtuși de puțin ușor să pleci de la MAIN; Paul Priddy a refuzat să mă creadă. Mi-a făcut cu ochiul: - întâi aprilie!

L-am asigurat că eram foarte serios. Amintindu-mi sfatul Paulei — să am grijă să nu mă contrazic cu cineva sau să nu creez suspiciuni cum că aş putea divulga activitatea mea de AE, - am scos în evidență faptul că apreciam tot ceea ce MAIN făcuse pentru mine, dar că era timpul să merg mai departe. Că voisem întotdeauna să scriu despre oamenii din întreaga lume pe care MAIN mă ajutase să-i cunosc, dar nu din perspectivă politică. I-am spus că voiam să devin liber-profesionist pentru *National Geographic* și alte reviste și să continui să călătoresc. Mi-am declarat loialitatea față de MAIN și am jurat că aveam să-i înalț osanale ori de câte ori voi avea prilejul, în cele din urmă, Paul a cedat.

După aceea, toți ceilalți au încercat să mă convingă să renunț la demisie. Mi s-a amintit frecvent despre poziția mea excelentă, fiind acuzat chiar de nebulie. Am ajuns să înțeleg că nimeni nu voia să accepte faptul că plecam din proprie inițiativă, cel puțin în parte, deoarece asta îi obliga să se privească pe ei înșiși. Dacă nu eram nebun că plecam, atunci ei ar fi trebuit să-și examineze propria stare de sănătate psihică pentru că rămâneau. Așa că le era mai ușor să mă vadă ca pe o persoană care-și ieșise din minți.

Enervante, în mod special, erau reacțiile oamenilor mei. În ochii lor, eu eram cel care îi părăsea, și se părea că nu exista cineva destul de puternic care să-mi ia locul, în orice caz, eram hotărât. După toți acei ani de ezitări, acum eram hotărât să fac efectiv curățenie.

Din nefericire, nu prea a mers așa de ușor. Ce-i drept, nu mai aveam slujbă, iar, din moment ce fusesem departe de a fi un partener cu drepturi depline, suma obținută din vânzarea acțiunilor nu îmi ajungea pentru a mă retrage. Dacă aş mai fi stat câțiva ani la MAIN, aş fi putut deveni milionarul de patruzeci de ani pe care mi-l imagina-

sem; dar, la treizeci și cinci de ani, mai aveam cale lungă până să îndeplinesc acest obiectiv. Era un aprilie rece, deprimant, în Boston. Apoi, într-o zi, Paul Priddy m-a sunat, încercând să mă convingă să-i fac o vizită la birou.

— Unul dintre clienții noștri ne amenință că ne părăsește, mi-a spus. Ne-au angajat deoarece voiau ca tu să-i reprezinți în boxa martorilor experți.

M-am gândit îndelung la asta. Chiar în momentul în care mă așeiasem vizavi de Paul, la biroul lui, luasem deja decizia. Mi-am spus: >rețul - un procent care era de trei ori mai mare decât salariul meu la la MAIN. Spre surprinderea mea, a acceptat și așa am luat startul într-o nouă carieră.

În anii următori, am fost angajat ca martor expert, extrem de bine plătit - în principal pentru companiile de utilități electrice din SUA care căutau să aibă noi uzine electrice, pentru care erau necesare aprobări pentru construcție eliberate de către comisiile de specialitate. Unul dintre clienții mei era Compania de Servicii Publice din New Hampshire. Treaba mea era să justific, sub jurământ, fezabilitatea economică a unei centrale nucleare foarte controversate, de la Seabrook.

Peși nu mai eram implicat direct în America Latină, am continuat să urmăresc evenimentele de acolo. Ca martor expert, aveam timp liber cu carul între înfățișările în boxa martorilor. Am păstrat legătura cu Paula și mi-am reînnoit vechi prietenii din timpul perioadei mele petrecute în cadrul Peace Corps, în Ecuador - o țară care ajunsese deodată în centrul scenei politicilor petroliere internaționale.

Jaime Roldos avansa. El își luase în serios promisiunile din campanie, fiind pe cale să lanseze un atac complex asupra companiilor de petrol. Părea să înțeleagă clar niște lucruri pe care mulți dintre cei aflați pe ambele maluri ale Canalului Panama le ignoraseră fie din greșală, fie intenționat. El înțelegea curente subterane care amenințau să transforme lumea într-un imperiu global și să-i retrogradeze pe cetățenii țării sale, oferindu-le un rol minor, apropiat de servitute. Pe măsură ce citeam articole de presă despre el, eram impresionat nu numai de hotărârea sa, dar și de abilitatea lui de a

percepe chestiuni foarte profunde. Iar cele mai profunde chestiuni conduceau spre faptul că pătrundeam într-o nouă epocă a politicii mondiale.

În noiembrie 1980, Carter a pierdut alegerile prezidențiale în fața lui Ronald Reagan. Tratatul privind Canalul Panama, pe care îl re-negociaseră el cu Torrijos, situația din Iran și, în special, ostaticii ținuți în Ambasada Statelor Unite și încercarea eșuată de a-i salva, fuseseră factori decisivi. În orice caz, se mai întâmpla ceva, mult mai subtil. Un președinte, al cărui țel cel mai important era pacea mondială și care era hotărât să reducă dependența SUA față de petrol, era înlocuit cu un om care credea că locul cuvenit Statelor Unite se afla în vârful piramidei mondiale, constituite pe forța militară, și că a controla câmpurile petrolifere, indiferent unde se aflau, făcea parte din al nostru *Manifest Destiny*. Un președinte care instalase panouri solare pe acoperișul Casei Albe era înlocuit cu unul care, imediat după ce s-a instalat în Biroul Oval, a pus să fie scoase acestea.

Carter poate că nu a fost un politician eficient, dar el avea o viziune asupra Americii care se încadra în modelul aceleia descrise în Declarația de Independență. Privind retrospectiv, acum îmi pare anacronic și naiv, o întoarcere la idealurile care au modelat această națiune și care i-au adus pe mulți dintre strămoșii noștri către țărmurile ei. Dacă îl comparăm cu predecesorii și succesorii săi imediați, el reprezintă o anomalie. Viziunea sa asupra lumii era incompatibilă cu cea a asasinilor economici.

Reagan, pe de altă parte, era în mod indiscutabil un constructor al imperiului global, un slujitor al corporatocrației. La vremea alegerii sale, mi s-a părut convenabil faptul că fusese actor la Hollywood - un om care urmărea ordinele primite de la potențați și care știuse cum să se orienteze. Aceasta avea să fie semnătura lui. El avea să livreze pentru cei care făceau un du-te-vino între birourile de președinți executivi, consiliile băncilor și sălile guvernamentale. Avea să-i servească pe cei care păreau să-l ajute, dar care, de fapt, conduceau guvernul - oameni ca vicepreședintele George W. H. Bush, secretarul de stat George Schultz, Secretarul apărării Caspar Weinberger, Richard Cheney, Richard Helms și Robert McNamara. El avea să

apere ceea ce voiau ei: un Stat American care să controleze lumea și toate resursele ei, o lume care să răspundă la comenzile Americii, o armată americană care să impună regulile făcute de americani și un sistem de comerț internațional și bancar care să susțină America la președinția imperiului global.

Privind spre viitor, mi se părea că intrăm într-o perioadă care avea să fie propice asasinilor economici. Era o altă întorsătură a destinului că alesesem să mă retrag exact în acest moment din istorie. Cu cât mă gândeam mai mult la asta, cu atât îmi părea mai bine. Știam că sincronizarea mea fusese perfectă. Cât despre ceea ce reprezenta ea pe termen lung, nu puteam da în bobi; în orice caz, știam din istorie că imperiile nu durează o veșnicie și că pendulul se mișcă întotdeauna în ambele direcții. Din punctul meu de vedere, oameni ca Roldos dăruiau speranța. Eram sigur că noul președinte al Ecuadorului înțelegea multe dintre subtilitățile situației actuale. Știam că fusese un admirator al lui Torrijos și că îl aplaudase pe Carter pentru poziția sa curajoasă referitoare la chestiunea Canalului Panama. Eram sigur că Roldos nu va ezita. Puteam numai să sper că determinarea sa va reprezenta un îndemn și pentru liderii celorlalte țări, care aveau nevoie de tipul de inspirație pe care îl ofereau el și Torrijos.

La începutul anului 1981, administrația Roldos și-a prezentat în fața Congresului ecuadorian noua lege privind hidrocarburile. Dacă aceasta ajungea să fie implementată, atunci ea avea să reformeze relațiile țării cu companiile de petrol. Conform multor standarde, aceasta putea fi considerată revoluționară și chiar radicală. Ea viza, desigur, schimbarea felului în care se făceau afacerile. Influența ei avea să se răspândească dincolo de granițele Ecuadorului, în mare parte din America Latină și în întreaga lume¹.

Companiile petroliere au reacționat previzibil - au tras toate frânele. Oamenii lor de la relații publice s-au apucat de treabă pentru a-l discreditat pe Jaime Roldos, iar cei care făceau lobby pentru ei au apărut în Quito și la Washington cu serviete pline de amenințări și mite. Au încercat să-l zugrăvească pe primul președinte al Ecuadorului ales în mod democratic, în vremurile moderne, ca pe un al doilea Castro. Dar Roldos nu avea să cedeze în fața intimidărilor, răspun-

zând prin denunțarea conspirației dintre politică și petrol și religie. El a acuzat în mod deschis Summer Institute of Linguistics de a fi colaborat în secret cu companiile petroliere și apoi, făcând o mișcare extrem de curajoasă - sau poate necugetată, - el a ordonat celor de la SIL să părăsească țara².

La numai câteva săptămâni după ce a trimis pachetul de legi la Congres și la câteva zile după ce i-a expulzat pe misionarii de la SIL, Roldos i-a avertizat pe străinii care aveau interese în Ecuador, inclusiv companiile de petrol, dar fără a se limita la acestea, că dacă nu aveau să implementeze proiecte care să-i ajute pe cetățenii țării, vor fi forțați, la rândul lor, să părăsească teritoriul acesteia. El a ținut un discurs important pe Stadionul Olimpic Atahualpa din Quito, după care a plecat spre o restrânsă comunitate din sudul Ecuadorului.

A murit acolo, într-un îngrozitor accident de elicopter, pe 24 mai 1981³.

Lumea a fost șocată. Locuitorii Americii Latine erau revoltați. Ziarele din întreaga emisferă titrau: „Asasinat CIA!” La faptul că Washingtonul și companiile de petrol îl urau se adăugau și destule circumstanțe care păreau să sprijine aceste acuzații, iar aceste suspiciuni căpătau o și mai mare greutate pe măsură ce începeau să fie cunoscute și alte lucruri. Nu s-a dovedit niciodată nimic, dar martori oculari au afirmat că Roldos i-a avertizat dinainte despre încercări de asasinat și că își luase precauții, inclusiv călătoria cu două elicoptere, în ultimul moment unul dintre ofițerii săi de securitate îl convingese să urce la bordul elicopterului-momeală. Cel care sărise în aer.

În ciuda reacției internaționale, știrile ajungeau cu greu în presa din SUA.

Oswaldo Hurtado a devenit președintele Ecuadorului. El a reabilitat Summer Institute of Linguistics și companiile petroliere care îl sponsorizau. Până la sfârșitul anului, a lansat un program ambițios de mărire a forărilor petroliere executate de Texaco și de alte companii străine în Golful Guayaquil și în Bazinul Amazonului⁴.

Omar Torrijos, elogiindu-l pe Roldos, l-a numit „fratele” său. El a mai mărturisit și că avea coșmaruri despre propria sa asasinare; se vedea căzând din cer într-o uriașă minge de foc. Fusesse o adevărată profeție.

CAPITOLUL 27

Panama: o altă moarte prezidențială

Am fost de-a dreptul înmărmurit de moartea lui Roldos, deși poate că n-ar fi trebuit să fiu. Eram orice, dar nu naiv. Știam despre Arbenz, Mossadegh, Allende - și despre mulți alți oameni ale căror nume nu ajunseseră niciodată în ziare sau în cărțile de istorie, dar ale căror vieți fuseseră distruse și uneori întrerupte cu violență pentru că se opuseseră corporatocrației. În orice caz, eram șocat. Era atât de surprinzător.

După succesul nostru fenomenal în Arabia Saudită, ajunsesem la concluzia că asemenea acțiuni pe față, nejustificate, absurde, aparțin neamului trecutului. Credeam că șacalii fuseseră trimiși la grădina zoologică. Acum constatam însă că mă înșelasem. Nu aveam nici o îndoielă că moartea lui Roldos nu fusese un accident. Avea toate semnele unui asasinat orchestrat de CIA. Am înțeles că totul fusese făcut atât de evident pentru a transmite un mesaj. Noua administrație a lui Reagan, la care se adăuga imaginea de cowboy de Hollywood improvizat, era vehiculul ideal pentru a transmite un asemenea mesaj. Șacalii se întorseseră și voiau ca acest lucru să fie știut de Omar Torrijos sau de oricine altcineva ar mai fi avut fie doar și ideea de a se alătura unei cruciade împotriva corporatocrației.

Torrijos nu putea fi însă înșelăciune. Ca și Roldos, el refuza să se lase intimidat. La rândul lui, eliminase Summer Institute of Linguistics și refuzase cu încăpățănare să cedeze la insistențele administrației Reagan de a renegocia tratatul privind Canalul.

La două luni după moartea lui Roldos, coșmarul lui Omar Torrijos a devenit realitate; a murit într-un accident de avion la 31 iulie 1981.

America Latină și întreaga lume s-a cutremurat. Torrijos era cunoscut pe întreg globul; el era respectat ca fiind bărbatul care forțase Statele Unite să cedeze Canalul Panama posesorului de drept și care continua să-l înfrunte pe Ronald Reagan. Era un campion al drepturilor omului, șeful unui stat care-și deschisese brațele pentru a-i

primi pe refugiații din toate zonele spectrului politic, inclusiv pe șahul Iranului, o voce carismatică susținând dreptatea socială, care, după opinia multora, urma să fie nominalizat la Premiul Nobel pentru Pace. Acum era mort. „Asasinat CIA!” a devenit încă o dată titlul articolelor și al editorialelor de presă.

Graham Greene și-a început cartea *Getting to Know the General (Cum l-am cunoscut pe General)*, cea rezultată în urma acelei călătorii când l-am și întâlnit la Hotelul Panama, cu următorul paragraf:

.....
 În august 1981, aveam geanta burdușită pentru cea de-a cincea vizită în Panama, când am primit telefonic vestea că murise Generalul Omar Torrijos Herrera, prietenul și gazda mea. Avionul micuț în care zbura către casa pe care o deținea în Coclesito, în munții din Panama, se prăbușise și nu existau supraviețuitori. La câteva zile după aceea, garda sa personală, sergentul Chuchu, alias Jose Jesus Martinez, fost profesor de filozofie marxistă la Universitatea Panama, profesor de matematică și poet, mi-a spus prin telefon:

— Era o bombă în avion. Știu că era o bombă în avion, dar nu-ți pot spune, prin telefon, de ce¹.

Oamenii de pretutindeni au deplâns moartea acestui om, care-și câștigase reputația de apărător al celor săraci și defavorizați, și au cerut cu insistență Washingtonului să deschidă o anchetă asupra activităților CIA. În orice caz, așa ceva nu avea să se întâmple. Erau mulți cei care îl urau pe Torrijos, iar lista includea persoane cu o putere incredibilă, înainte de moartea sa, se știa că era detestat de președintele Reagan, de vicepreședintele Bush, de Secretarul apărării, Weinberger, și de Consiliul Șefilor de Personal, ca și de executivii unor companii puternice.

Șefii militari erau în mod special înfuriați de prevederile din Tratatul Carter-Torrijos care îi obligau să închidă Școala Americilor și centrul de război tropical de la Southern Command SUA. În consecință, acești șefi se confruntau cu o problemă serioasă. Fie trebuiau să pună la cale o modalitate de a se sustrage noului tratat, fie trebuiau

să găsească o altă țară dispusă să le adăpostească bazele — o perspectivă prea puțin probabilă pentru sfârșitul secolului XX. Desigur, mai aveau și o altă opțiune: să se descotorosească de Torrijos și să renegocieze tratatul cu succesorul acestuia.

Printre inamicii corporatiști ai lui Torrijos se numărau multinaționalele gigantice. Majoritatea aveau legături strânse cu politicieni americani implicați în exploatarea forței de muncă și a resurselor naturale ale Americii Latine — țiței, lemn, fier, cupru, bauxită și pământuri pentru agricultură. Acestea dețineau firme de producție, companii de comunicații și inginerie și alte corporații având ca obiect de activitate tehnologia.

Grupul Bechtel, Inc. era un exemplu important de relație amiabilă între o companie privată și guvernul SUA. Cunoșteam prea bine Bechtel; deseori, noi, cei de la MAIN, lucram foarte aproape de ei, iar arhitectul-șef de acolo mi-a devenit prieten apropiat. Bechtel era compania de inginerie și construcții cea mai influentă din Statele Unite. Președinții ei și directorii executivi îi includeau pe George Schultz și pe Caspar Weinberger, care îl urau pe Torrijos pentru că începuse să cocheteze îndrăzneț cu ideea unui plan japonez ce urma să înlocuiască Canalul existent cu unul nou, mai eficient². O asemenea mișcare nu numai că transfera proprietatea Canalului de la Statele Unite către Panama, dar îi excludea și pe cei de la Bechtel de la participarea la proiectul de inginerie extrem de incitant, cu cel mai mare potențial lucrativ al secolului.

Torrijos îi înfruntase pe oamenii aceștia, și o făcuse cu grație, farmec și cu un minunat simț al umorului. Acum era mort și fusese înlocuit cu un protejat, Manuel Noriega, un om cărui îi lipsea inteligența, farmecul și istețimea lui Torrijos, un om pe care mulți îl credeau incapabil să li se opună celor alde Reagan, Bush și Becht la nivel mondial.

Eu, personal, am fost răvășit de această tragedie. M-am gândit ore în șir la discuțiile mele cu Torrijos. Într-o noapte, târziu, m-am uitat îndelung la o fotografie de-a lui dintr-o revistă și mi-am adus aminte de prima mea noapte în Panama, călătorind cu un taxi prin ploaie și oprind în fața unei fotografii a sa de pe un panou uriaș. „Idealul

lui Omar este libertatea; nu s-a inventat încă glonțul care să poată uide un ideal!" Amintirea acelui slogan m-a înfiorat, la fel cum mi se întâmplase și în acea noapte ploioasă.

Nu aveam cum ști pe-atunci că Torrijos avea să colaboreze cu Carter la redarea Canalului Panama oamenilor cărora el le aparținea de fapt, sau că această victorie, împreună cu încercarea lui de a reconcilia diferendele dintre socialiștii din America Latină și dictatori, vor înfuria atât de mult administrația Reagan-Bush, încât va face tot posibilul să-l ucidă. Nu aveam cum să știu că, într-o altă noapte întunecată, el avea să fie ucis într-un zbor de rutină la bordul avionului său, Twin Otter, sau că aproape întreaga opinie publică din afara Statelor Unite nu avea nici o îndoială că moartea lui Torrijos, la vârsta de cincizeci și doi de ani, era o crimă în plus din seria asasinatelor comise de CIA.

Dacă Torrijos ar fi trăit, fără îndoială că el ar fi căutat să țină în frâu violența în creștere care a lovit atâtea națiuni din America Centrală și de Sud. Pe baza dosarului său, putem presupune că ar fi încercat să pună la cale o înțelegere pentru a atenua distrugerea regiunilor amazoniene din Ecuador, Columbia și Peru, de către companiile de petrol internaționale. Un rezultat al unei asemenea acțiuni ar fi fost generarea unor conflicte teribile pe care Washingtonul le numește războaie teroriste sau ale traficantilor, dar pe care Torrijos le-ar fi văzut ca pe niște acțiuni întreprinse de oameni disperați pentru a-și proteja familiile și căminele. Și ceea ce este cel mai important, sunt convins că el ar fi servit drept model pentru o nouă generație de lideri ai Americilor, Africii și Asiei — lucru pe care CIA, NSA sau asasinii economici nu l-ar fi permis.

CAPITOLUL 28

Compania mea de energie - Enron - și George Bush

În momentul morții lui Torrijos, trecuseră câteva luni de când n-o mai văzusem pe Paula. Aveam relații cu câteva femei, printre care se număra și Winifred Grant, o tânără specialistă în probleme de mediu, pe care o întâlnisem la MAIN și al cărei tată se întâmplase să fie arhitectul-șef de la Bechtel. Paula se întâlnea cu un ziarist columbian. Am rămas prieteni, dar am căzut de acord să renunțăm la aspectul romantic al legăturii noastre.

Mă luptam cu slujba mea de martor expert, mai ales în cazul justificării uzinei nucleare Seabrook. De multe ori aveam senzația că mă vândusem din nou, revenind la un vechi rol pur și simplu de dragul banilor. Winifred mi-a fost de un imens ajutor în această perioadă. Era o ecologistă declarată, înțelegând totuși necesitatea practică a producerii unor cantități și mai mari de energie electrică. Crescuse în zona Berkeley din Golful de Est al orașului Săn Francisco și absolvise UC Berkeley. Era o țipă fără prejudecăți, ale cărei principii de viață contrastau cu cele ale părinților mei puritani și ale lui Ann.

Relația noastră a evoluat. Winifred și-a luat o perioadă de concediu de la MAIN și am navigat împreună pe coasta Oceanului Atlantic, spre Florida. Nu ne grăbeam, abandonam vasul în diferite porturi, astfel încât eu să pot depune mărturii în diverse procese, în cele din urmă, am ridicat pânzele spre West Palm Beach, Florida, unde am închiriat un apartament. Ne-am căsătorit și fiica noastră, Jessica, s-a născut pe 17 mai 1982. Aveam 36 de ani, fiind cu mult mai în vârstă decât toți ceilalți tătici care-și pierdeau vremea pe la cursurile Lamaze.

O parte din rolul meu în cazul Seabrook era să conving Comisia de Servicii Publice din New Hampshire că energia nucleară era cea mai bună și cea mai economică alternativă prin care se putea genera electricitate în stat. Din nefericire, cu cât mai temeinic studiam chestiunea, cu atât mai mult începeam să pun la îndoială validitatea propriilor mele argumente. Literatura de specialitate se schimba în

permanență în acele vremuri, reflectând un progres constant al cercetării, iar rezultatele indicau, cu tot mai multă convingere, că multe alte forme de energie alternative erau superioare din punct de vedere tehnic și mult mai economice decât energia nucleară.

Balanța începea să se clatine în defavoarea vechii teorii conform căreia energia nucleară era sigură. Se ridicaseră probleme serioase referitor la integritatea sistemelor de rezervă, la pregătirea operatorilor, la tendința umană de a face greșeli, la uzura echipamentului, precum și la depozitarea necorespunzătoare a deșeurilor nucleare. Eu personal nu mă simțeam sigur pe poziția pe care trebuia să o adopt - pe care eram plătit să o adopt - sub jurământ în ceea ce era similar cu o curte de judecată, în același timp, mă convinsesem că unele dintre tehnologiile nou apărute ofereau metode de generare a energiei electrice care chiar puteau influența benefic mediul înconjurător. Acest lucru era valabil, în special, în zona de generare a electricității din substanțe care, în urmă cu ceva timp, erau considerate drept produse reziduale.

Într-o bună zi, l-am informat pe șeful meu de la compania de utilități din New Hampshire că nu mai puteam depune mărturie în numele lor. Am renunțat la această carieră profitabilă și m-am hotărât să întemeiez o companie care să promoveze unele dintre noile tehnologii de pe planșa de proiectare, punând astfel teoria în practică. Winifred m-a sprijinit sută la sută, în ciuda incertitudinilor legate de această aventură și a faptului că pentru ea era prima dată în viață când începea să pună bazele unei familii.

La câteva luni după nașterea fiicei noastre, Jessica, în 1982, am înființat Independent Power Systems (IPS), o companie a cărei misiune viza, printre altele, să dezvolte uzine de energie benefice pentru mediu și să reprezinte un model care să-i inspire pe ceilalți să procedeze și ei la fel. Era o afacere cu riscuri foarte mari și, în cele din urmă, toți concurenții noștri au eșuat. În orice caz, nouă ne-au venit în ajutor „coincidențele”, în realitate, eram conștient că, de fiecare dată când cineva ne dădea o mână de ajutor, era vorba, de fapt, despre o recompensă pentru serviciile mele anterioare și pentru că păstrasem tăcerea.

Bruno Zambotti acceptase un post de vârf la Banca de Dezvoltare Interamericană. El a fost de acord să facă parte din consiliul IPS și să ajute la finanțarea tinerei societăți. Am primit sprijin de la Bankers Trust; ESI Energy; Prudential Insurance Company; Chadbourne and Parke (o mare firmă de avocatură de pe Wall Street, unde fusese asociat și Ed Muskie, senator, candidat la președinție și secretar de stat); și Riley Stoker Corporation (o firmă de inginerie deținută de Ashland Oii Company, care proiecta și construia boilere extrem de sofisticate și de inovatoare pentru uzine electrice). Eram sprijiniți chiar și de Congresul SUA, care a nominalizat IPS pentru a fi scutită de la plata unei taxe specifice și care, pe parcurs, ne-a dat un avantaj clar în fața concurenței.

În 1986, IPS și Bechtel, simultan - dar independent una de cealaltă, — au început construcția de uzine electrice care foloseau tehnologii inovatoare, de ultimă generație, pentru arderea cărbunelui rezidual fără a produce ploaie acidă. Până la sfârșitul deceniului, aceste două uzine au revoluționat industria de utilități, contribuind în mod direct la o nouă legislație antipoluare, dovedind o dată pentru totdeauna că numeroase așa-zise produse reziduale puteau fi convertite în electricitate și că până și cărbunele putea fi ars fără a produce ploaie acidă, contrazicând, așadar, argumentele contrare pe care le susținea compania de utilități de atâta vreme. Uzina noastră mai stabilea și că asemenea tehnologii neprobate, de ultimă generație, puteau fi finanțate de o companie mică, independentă, prin Wall Street și prin alte mijloace convenționale¹. Și ca beneficiu adițional, uzina electrică a IPS direcționa căldura spre o seră hidroponică de trei acri și jumătate, în loc să se folosească de lacuri sau de turnuri de răcire.

Rolul meu de președinte la IPS îmi asigura un contact nemijlocit și amănunțit cu industria energetică. Aveam de-a face cu unii dintre cei mai influenți oameni din branșă: avocați, specialiști în lobby, bancheri de investiții și directori de cel mai înalt nivel de la firme importante. Și mai aveam și avantajul unui socru care petrecuse peste treizeci de ani la Bechtel, care se ridicase până la poziția de arhitect-șef și care era, la acel moment, responsabil cu construcția unui oraș în Arabia Saudită - un rezultat direct al misiunii pe care o

îndeplinisem la începutul anilor 1970, în timpul Afacerii de Spălare a banilor Arabici Saudite. Winifred crescuse în apropiere de sediul central al firmei Bechtel din Sânc Francisco și era și ea un membru al familiei corporatiste; prima sa slujbă, după absolvirea Universității Berkeley, a fost la Bechtel.

Industria energetică trecea printr-o perioadă de restructurări majore. Marile firme de inginerie se luptau pentru a prelua sau cel puțin pentru a concura cu acele companii de utilități care înainte se bucuraseră de privilegiile monopolurilor locale. Dezordinea era cuvântul de ordine al zilei, iar regulile se schimbau peste noapte. Existau oportunități din belșug pentru indivizii ambițioși care să profite de situații descumpănitoare pentru justiție și Congres. Perioada aceasta a fost denumită de experții în industrie drept epoca „Vestului Sălbatic al Energiei”.

Una dintre victimele acestui proces era MAIN. După cum prezisese Bruno, Mac Hali își pierduse contactul cu realitatea și nimeni nu îndrăznește să i-o spună verde-n față. Paul Priddy nu deținuse niciodată controlul, iar conducerea de la MAIN nu numai că nu reușise să profite de schimbările care se petreceau în industrie, dar a comis și o serie de greșeli fatale. Numai la câțiva ani după ce Bruno adusese profituri uriașe, MAIN a renunțat la rolul său de asasin economic, ajungând să fie strâmtorată din punct de vedere financiar. Asociații au vândut MAIN uneia dintre cele mai mari firme de inginerie și construcții care își jucase corect cărțile.

În timp ce eu promisem aproape treizeci de dolari pe acțiune pentru stocul meu în 1980, asociații rămași au reușit să vândă la mai puțin de jumătate din suma aceasta, circa patru ani mai târziu. Astfel s-au sfârșit în umilință o sută de ani de serviciu îndepliniți cu fruntea sus. Mă întrista să văd compania închisă, dar mă simțeam împăcat pentru faptul că mă retrăsesem atunci când am făcut-o. O perioadă, numele MAIN s-a păstrat și sub noua conducere, pentru ca ulterior să se renunțe la el. Logoul care avusese o pondere atât de mare în țări din întreaga lume căzuse în uitare.

MAIN era un exemplu de companie care nu se adaptase bine la atmosfera în schimbare din industria energetică. La cealaltă extremă

a spectrului se afla o companie pe care noi, cei din interior, o consideram fascinantă: Enron. Una dintre organizațiile cu cea mai mare ascensiune din branșă părea să fi răsărit din senin, începând imediat să încheie afaceri-mamut. Majoritatea întâlnirilor de afaceri se deschid cu câteva momente de conversație de complezență, în timp ce participanții își ocupă locurile, își toarnă cafea sau își aranjează hârtiile; în zilele acelea, conversația se învârtea, de cele mai multe ori, în jurul lui Enron. Nimeni din cei din afara companiei nu-și putea închipui cum reușea Enron să înfăptuiască asemenea miracole. Cei din interior ne zâmbeau și păstrau tăcerea. Din când în când, atunci când erau încolțiți, vorbeau despre noi abordări privind managementul, despre „finanțare creatoare” și despre hotărârile lor de a angaja directori care știau să-și croiască drum pe culoarele puterii din capitalele lumii.

Mie, toate acestea îmi sunau ca o nouă versiune a tehnicilor asasinatului economic. Imperiul global mășcăluia înainte în pas rapid.

Pentru cei ca noi, interesați de petrol și de evenimentele de pe scena internațională, mai exista un subiect foarte fierbinte care apărea frecvent în discuții: fiul vicepreședintelui, George W. Bush. Prima sa companie energetică, Arbusto (termenul spaniol pentru *bush* — „tu-fiș”), fusese un eșec, fiind salvată în ultimul moment printr-o fuziune cu Spectrum 7, în 1984. Apoi, Spectrum 7 a fost și ea la un pas de faliment și a fost cumpărată, în 1986, de Harken Energy Corporation; G. W. Bush a rămas ca membru în consiliul de administrație și consultant cu un salariu anual de 120000 dolari².

Noi toți presupuneam că faptul de a avea un tată vicepreședinte al SUA avusese o mare influență în luarea acestei decizii, din moment ce portofoliul de realizări ca manager în afacerea cu petrol deținut de tânărul Bush nu era, în mod cert, o garanție. Și părea că nu e deloc o coincidență faptul că Harken a profitat de această ocazie pentru a se extinde la nivel internațional pentru prima dată de la înființarea sa, începând să caute, în mod activ, oportunități de investiții în petrol în Orientul Mijlociu. Revista *Vanity Fair* scria „Din momentul în care Bush și-a luat locul în consiliu, lucruri minunate au început să li se întâmple celor de la Harken - noi investiții, surse de finanțare neașteptate, drepturi de forare apărute din senin.”³

În 1989, Amoco era în negocieri cu guvernul statului Bahrain pentru drepturi de forare pe platforma marină. Atunci, vicepreședintele Bush a fost ales președinte. La scurt timp după aceea, Michael Ameen - un consultant de la Departamentul de Stat desemnat să-l țină la curent cu informații pe noul ambasador al SUA în Bahrain, Charles Hostler - a aranjat câteva întâlniri între guvernul din Bahrain și Harken Energy. Brusc, Amoco a fost înlocuită de Harken. Deși Harken nu mai forase până atunci în afara sud-estului Statelor Unite, și niciodată lângă țărm, ea a obținut drepturile exclusive de forare în Bahrain, ceva ce nu se mai întâmplase niciodată în lumea arabă, în câteva săptămâni, prețul acțiunilor de la Harken Energy a crescut cu peste douăzeci de procente, de la 4,50 dolari, până la 5, 50 dolari per acțiune⁴.

Chiar și oamenii versați în domeniul energiei au fost șocați de ceea ce se petrecuse în Bahrain.

- Sper că G. W. Bush nu pune la cale ceva care îl va costa scump pe taică-său, spunea un avocat, prieten de-al meu care se specializase în industria energetică și care era și un susținător de bază al Partidului Republican. Savuram câte un cocteil într-un bar aflat în colț pe Wall Street, ceva mai sus de World Trade Center. El și-a exprimat neliniștea.

- Mă întreb dacă merită cu adevărat, a continuat, dând din cap cu tristețe. Merită cariera fiului său să riște președinția?

Eu eram mai puțin surprins decât colegii mei de generație, dar cred că aveam o perspectivă unică asupra lucrurilor. Lucrasem pentru guvernul din Kuwait, Arabia Saudită, Egipt și Iran, cunoșteam în-deaproape politica din Orientul Mijlociu și știam că Bush, ca oricare dintre directorii de la Enron, făcea parte dintr-o rețea pe care eu și colegii mei, asasini economici, o creaserăm; ei erau domnii feudali și stăpânii plantației⁵.

CAPITOLUL 29

Iau mită

În această perioadă a vieții mele, am ajuns să înțeleg că intraseram cu adevărat într-o nouă eră a economiei mondiale. Evenimentele care începuseră să se petreacă în timp ce Robert McNamara - omul care mi-a servit drept model - domnea în funcția de secretar al apărării și președinte al Băncii Mondiale îmi întrecuseră cele mai cumplite temeri. Abordarea economică a lui McNamara, inspirată din teoria keynesiană, precum și susținerea de către el a conducerii agresive deveniseră omniprezente. Conceptul de asasin economic se lărgise atât de mult încât includea toate genurile de directori din cele mai variate domenii. Poate că nu mai erau recrutați sau analizați psihologic de NSA, dar funcțiile îndeplinite de ei erau aceleași.

Singura diferență era acum faptul că unii directorii executivi corporatiști, pe post de asasini economici, nu mai trebuia să se implice personal în folosirea fondurilor de la comunitatea bancară internațională. În timp ce vechea mea branșă continua să prospere, noua versiune a acesteia căpăta aspecte cu mult mai sinistre chiar, în timpul anilor 1980, tineri și tinere se ridicau din rândurile managementului mediu, imaginându-și că scopul scuză mijloacele: un bilanț final sporit. Imperiul global era pur și simplu o cale spre câștiguri din ce în ce mai mari.

Noile tendințe erau întruchipate de industria energetică, în cadrul căreia lucram și eu. Documentul privind Politica de Reglementare a Utilității Publice (The Public Utility Regulatory Policy Act - PURPA) a fost înaintat de Congres în 1978, suferind ulterior o serie de modificări legale și devenind, în cele din urmă, lege, în 1982. Inițial, Congresul concepușe această lege ca pe o modalitate de a încuraja companiile mici, independente, ca cea pe care o dețineam eu, să dezvolte surse alternative de combustibili și alte abordări inovatoare în domeniul producerii energiei electrice. Conform acestei legi, companiilor importante de utilități li se cerea să cumpere energie generată de la companii mai mici, la prețuri corecte și rezonabile. Politica aceasta era rezultatul dorinței Cartelului de a reduce dependența de petrol a

SUA și de petrol, în general, nu numai de cel importat. Scopul legii era clar: să stimuleze atât sursele alternative de energie, cât și dezvoltarea companiilor independente care reflectau spiritul antreprenorial al Americii. În orice caz, realitatea s-a dovedit una total diferită.

În timpul anilor 1980 și până la începutul anilor 1990, accentul s-a deplasat de pe spiritul de inițiativă pe descentralizare. Am văzut cum majoritatea micilor independenți era înghițită de firmele mari de inginerie și construcții, și chiar de către companiile de utilități publice. Cele din urmă au găsit porțițe legale care le dădeau posibilitatea să creeze companii pe acțiuni, de tip holding, care puteau deține atât companiile de utilități, cât și corporații independente producătoare de energie. Multe dintre acestea au lansat programe agresive pentru a-i duce la faliment pe independenți și a-i cumpăra, în cele din urmă. Ceilalți au luat-o, pur și simplu, de la zero și și-au dezvoltat propriile lor alternative la companiile independente.

Ideea de a micșora dependența față de petrol nu a avut nici un efect. Reagan le era profund îndatorat companiilor de petrol; Bush își făcuse propria avere tot grație petrolului. Și aproape toți actorii principali și membrii cabinetului sub aceste două administrații fie făceau parte din industria țițeiului, fie erau implicați în companii de inginerie și construcții aflate în strânsă legătură cu aceasta. Mai mult, la o analiză finală, petrolul și construcțiile nu erau partizane; mulți democrați obținuseră profituri din ele, fiind și ei strâns legați de cele două domenii.

IPS continua să-și mențină o viziune asupra energiei ca factor benefic asupra mediului înconjurător. Eram dedicați scopurilor inițiale ale PURPA și se părea că ducem o viață de poveste. Eram printre puținii independenți care nu numai că supraviețuiseră, dar chiar prosperaseră. Nu aveam nici o îndoială că motivul era faptul că în trecut, făcusem o serie de servicii corporatocrației.

Ceea ce se întâmpla în domeniul energiei simboliza o tendință care afecta întreaga lume. Preocupările privind bunăstarea socială, mediul înconjurător și alte chestiuni legate de calitatea vieții deveneau secundare în fața lăcomiei, în acest proces, se pune un accent uriaș pe promovarea afacerilor private. La început, acest lucru era justifi-

cat de principii teoretice, inclusiv de concepția asupra capitalismului considerat superior și învingător în fața comunismului. Oricum, într-un final, asemenea justificări nu erau necesare. Era acceptat aprioric faptul că un proiect deținut de investitori bogați era intrinsec mai bun decât unul deținut de guverne. Organizații internaționale, cum ar fi Banca Mondială, au adoptat această idee, susținând descentralizarea și privatizarea sistemelor de canalizare și furnizare de apă potabilă, a rețelelor de comunicare, de servicii publice și a altor facilități care până atunci fuseseră administrate de guvern.

Ca rezultat, a fost simplu să se extindă conceptul de AE la o comunitate mai mare, să fie trimiși directori din domenii de afaceri mult mai variate în misiuni rezervate anterior câtorva dintre noi, atent aleși, care formau un club foarte exclusivist. Acești directori executivi s-au răspândit pe toată planeta. Ei căutau locurile cu cea mai ieftină forță de muncă, cele mai accesibile resurse și cele mai mari piețe, fiind nemiloși în demersurile lor. Ca și asasinii economici care îi precedaseră - cum fusesem eu în Indonezia, în Panama și în Columbia, — ei găseau modalități pentru a-și justifica fărădelegile. Asemenea nouă, și ei ademeneau o serie de comunități și țări, promițând affluentă, posibilitatea ca o țară să-și folosească sectorul privat pentru a scăpa de datorii. Construiau școli și autostrăzi, donau servicii de telefonie, televiziune și medicale, în cele din urmă însă, dacă găseau mână de lucru mai ieftină sau resurse mai accesibile în altă parte, plecau, în situația în care abandonau o comunitate ale cărei speranțe le alimentaseră, consecințele erau de cele mai multe ori devastatoare, dar aveai senzația că ei fac acest lucru fără nici un moment de ezitare sau vreo tresărire a propriilor conștiințe.

Trebuia să mă întreb, totuși, care era efectul tuturor acestor fapte asupra sufletelor lor, dacă aveau și ei momentele lor de îndoială, așa cum eu le avusesem pe ale mele. Oare stăteau ei vreodată lângă vreun canal plin ochi privind cum o tânără femeie încerca să se spele în apă, în timp ce un bătrân își făcea nevoile în amonte? Nu mai exista oare nici un Howard Parker care să le pună întrebările cele dure?

Deși mă bucuram de succesele de la IPS și de viața de familie, nu puteam lupta împotriva momentelor de depresie puternică ce mă

invada. Eram acum tatăl unei fete și mă temeam de viitorul pe care ea avea să-l moștenească. Eram copleșit de vinovăție pentru rolul pe care eu însumi îl jucasem.

Mai puteam să mă uit și înapoi și să observ o tendință istorică foarte neliniștitoare. Sistemul modern de finanțare internațională fusese elaborat spre sfârșitul celui de Al Doilea Război Mondial, la o întâlnire a șefilor mai multor țări, ținută în Bretton Woods, New Hampshire - statul unde mă născusem eu. Banca Mondială și Fondul Monetar Internațional fuseseră formate pentru a reconstrui o Europă devastată, ele dobândind un remarcabil succes. Sistemul s-a răspândit rapid și a fost îmbunătățit de toți marii aliați ai Statelor Unite și salutat ca un panaceu la opresiune. Primeam asigurări că acesta avea să ne salveze pe toți din ghearele diavolești ale comunismului.

Nu mă puteam abține însă să nu mă întreb unde aveau să ne ducă toate acestea. Spre sfârșitul anilor 1980, odată cu prăbușirea Uniunii Sovietice și a mișcării comuniste internaționale, a devenit evident faptul că descurajarea comunismului nu fusese scopul acestora; era la fel de evident și faptul că imperiul global, cu originile în capitalism, avea să domnească în voie. După cum observa Jim Garrison, președintele forumului Starea Lumii (State of the World):

.....

Luată cumulativ, integrarea lumii ca ansamblu, mai ales în termenii globalizării economice și ai calităților mitice ale capitalismului de „piață liberă”, reprezintă un veritabil „imperi” de drept... Nici o națiune de pe pământ nu a fost în stare să reziste magnetismului captivant al globalizării. Puțini au fost capabili să scape de „adaptările structurale” și de „condițiile” Băncii Mondiale, Fondului Monetar Internațional sau arbitrajului Organizației Mondiale a Comerțului, acele instituții financiare care, oricât de inadecvate ar fi, tot determină ce înseamnă globalizarea economică, care sunt regulile și cine este recompensat pentru supunere și pedepsit pentru infracțiuni. Atât de mare este puterea globalizării, încât, în chiar timpul vieții noastre, este posibil să vedem integrarea, chiar dacă inegală, a economiilor naționale din întreaga lume într-un sistem unic, global de piață liberă¹.

.....

Pe măsură ce rumegam aceste chestiuni, am luat hotărârea de a scrie o carte de dezvăluiri, *Conștiința unui asasin economic*, dar nu am făcut nici un efort de a păstra tăcerea asupra acestui proiect. Nici azi nu sunt genul de scriitor care să scrie în condiții de izolare. Mie mi se pare necesar să port discuții despre munca pe care o fac. Inspirația îmi vine și de la ceilalți, mă bazez pe ei să mă ajute să-mi amintesc și să am o perspectivă corectă asupra lucrurilor din trecut, îmi place să citesc prietenilor mei bucăți din materialele la care lucrez, în felul acesta putând să le aud reacțiile, îmi dau seama că poate fi riscant, dar știu că pentru mine nu există altă cale de a scrie. Așadar, nu făcusem absolut deloc un secret din faptul că scriam o carte despre perioada petrecută la MAIN.

Într-o după-amiază din 1987, un alt fost partener de la MAIN m-a contactat și mi-a oferit un contract de consultanță extrem de profitabil cu Stone & Webster Engineering Corporation (SWEC). La acea vreme, SWEC era una dintre primele companii de inginerie și construcții din lume și încerca să-și găsească și ea un loc în peisajul schimbător al industriei energetice. Persoana de legătură mi-a explicat că trebuia să aparțin de o filială nouă, o sucursală independentă de dezvoltare energetică, structurată după modelul companiilor ca cea deținută de mine, IPS. Am fost ușurat să aflu că nu mi se cerea să mă implic în proiecte internaționale de tip asasinat economic.

De fapt, mi-a spus el, nu mi se cereau prea multe de făcut. Eram unul dintre puținii oameni care fondaseră și conduseseră cu succes o companie energetică independentă și aveam o reputație excelentă în acest domeniu, înainte de toate, cei de la SWEC voiau să se folosească de CV-ul meu și să mă includă pe lista lor de consilieri, ceea ce era legal și conform practicilor standard din această industrie. Oferta era deosebit de atrăgătoare pentru mine, deoarece, datorită câtorva împrejurări, mă gândeam să vând IPS-ul. Ideea de a mă alătura celor de la SWEC și de a primi un avans spectaculos era binevenită.

În ziua în care m-au angajat, președintele executiv de la SWEC m-a invitat la un prânz în doi. Am discutat liber un timp și, pe măsură ce discutam, mi-am dat seama că o parte din mine era nerăbdătoare să se întoarcă la consultanță, să lase în urmă responsabilitățile inerente

când ai de condus o companie energetică complexă, responsabilitatea pe care o ai față de peste o sută de oameni când construiești o centrală sau când te confrunți cu toate pierderile pe care le presupune construirea și administrarea unei centrale electrice. Deja îmi făcusem o viziune asupra modului în care voi cheltui avansul substanțial pe care știam că era pe punctul de a mi-l oferi. Mă hotărâsem să îl folosesc, printre altele, la crearea unei organizații nonprofit.

Ajunși la desert, gazda mea a deschis discuția despre subiectul uneia dintre cărțile pe care deja o publicasem, *The Stress-Free Habit (Obiceiul eliberat de stres)*. Mi-a spus că auzise lucruri minunate despre aceasta. Apoi m-a privit direct în ochi.

- Mai aveți de gând să scrieți și alte cărți? m-a întrebat el.

Mi s-a strâns stomacul. Brusc, mi-am dat seama despre ce era vorba. Nu am ezitat.

— Nu, am spus. Nu am de gând să public nici o carte în momentul acesta.

— Mă bucur să aud asta, mi-a răspuns. Compania noastră pune mare preț pe discreție. Ca și cei de la MAIN.

- Înțeleg.

S-a lăsat pe spate și a zâmbit relaxat.

- Desigur, cărți de genul ultimei apariții, care se ocupă de stres și de alte lucruri asemănătoare, sunt perfect acceptabile. Mai mult chiar, uneori ele pot constitui un stimulent în cariera unei persoane. În calitate de consilier la SWEC aveți toată libertatea să publicați lucruri de felul acesta.

M-a privit ca și cum aștepta un răspuns.

- E bine de știut.

— Da, perfect acceptabil. În orice caz, se înțelege de la sine că nu veți menționa niciodată numele companiei noastre în cărțile dumneavoastră și că nu veți scrie despre nimic din ceea ce ar putea afecta natura afacerii noastre aici sau despre activitatea pe care ați desfășurat-o la MAIN. Nu veți menționa subiecte de politică sau pe teme privind bănci internaționale și proiecte de dezvoltare.

S-a uitat insistent la mine.

— Este pur și simplu o chestiune de confidențialitate.

— Se înțelege de la sine, l-am asigurat eu.

O clipă, am avut senzația că mi-a stat inima-n loc. Încercam din nou un sentiment vechi, asemănător cu cele trăite în preajma lui Howard Parker în Indonezia, în timp ce conduceam mașina prin Panama City, avându-l în dreapta pe Fidel, sau în momentele în care stăteam cu Paula într-o cafenea din Columbia. Mă vindeam — din nou. Nu era vorba despre o mită în sensul legal - era cât se poate de cinstit și legitim ca această companie să mă plătească pentru a-i permite să-mi includă numele în diagrama lor, să mă convoace atunci când aveau nevoie de sfaturi sau pentru ca să particip la câte o întâlnire din când în când, - dar am înțeles adevăratul motiv pentru care eram angajat.

Mi-a oferit o sumă anuală care era echivalentă cu un salariu de director executiv.

Mai târziu, în aceeași după-amiază, stăteam năuc în aeroport, așteptând avionul cu care aveam să mă întorc în Florida. Mă simțeam ca o prostituată. Ba mai rău, simțeam că mi-am trădat fiica, familia, țara. Și, totuși, mi-am spus, nu prea aveam de ales. Știam că, dacă nu acceptam această mită a lor, ar fi urmat amenințările.

CAPITOLUL 30

Statele Unite invadează Panama

Torrijos era mort, dar Panama continua să ocupe un loc special în inima mea. Trăind în Florida de Sud, aveam acces la multe surse de informații referitoare la evenimentele actuale din America Centrală. Moștenirea lui Torrijos dănuia, chiar dacă era filtrată prin oameni care nu fuseseră dăruiți cu personalitatea și cu tăria de caracter cu care fusese înzestrat acesta, încercări de a încheia acorduri în emișferă au continuat și după moartea lui, la fel ca și hotărârea statului

Panama de a forța Statele Unite să acționeze în conformitate cu termenii Tratatului privind Canalul Panama.

Succesorul lui Torrijos, Manuel Noriega, părea la început hotărât să o ia pe urmele mentorului său. Nu l-am întâlnit niciodată pe Noriega în persoană, dar, după părerea generală, el s-a străduit inițial să ducă mai departe cauza celor săraci și oprimați din America Latină. Unul dintre cele mai importante proiecte ale sale a fost să continue cercetarea privind perspectivele în vederea construirii unui nou canal care să fie finanțat și construit de japonezi. După cum era de prevăzut, el a întâmpinat o uriașă rezistență din partea Washingtonului și a companiilor private americane. Exact așa cum scrie însuși Noriega:

Secretarul de Stat, George Schultz fusese director executiv la compania multinațională de construcții Bechtel; Secretarul pe probleme de apărare, Caspar Weinberger, fusese vicepreședinte la Bechtel. Pentru Bechtel nimic nu ar fi fost mai plăcut decât să câștige miliarde de dolari din veniturile pe care le-ar fi generat construcția canalului... Administrațiile Reagan și Bush se temeau de posibilitatea ca Japonia să primească un eventual proiect de construcție a canalului; nu era vorba numai de o preocupare exagerată pentru securitate, ci și de o problemă de rivalitate comercială. Firmele de construcții americane erau pe punctul de a pierde miliarde de dolari¹

Noriega nu era însă Torrijos. El nu avea harul și nici integritatea fostului său șef. Cu timpul, și-a dobândit dezgustătoarea reputație legată de corupție și trafic de droguri, fiind suspectat chiar de a fi pus la cale asasinarea rivalului său politic, Hugo Spadafora.

Noriega și-a clădit reputația în calitate de colonel aflat la conducerea unității G-2 a Forțelor de Apărare din Panama, o unitate de spionaj militar care reprezenta punctul național de legătură cu CIA. În această calitate, el stabilise relații strânse cu directorul CIA, William J. Casey. CIA a folosit această legătură pentru a-și pune în aplicare planul referitor la Caraibe, precum și la America de Sud și Centrală. De exemplu, când administrația Reagan a vrut să-i dea un avans lui Castro, avertizându-l despre invadarea Granadei de către SUA,

în 1983, Casey a apelat la Noriega, rugându-l să fie el mesagerul. De asemenea, colonelul a mai ajutat CIA să se infiltreze în cartelul columbian, dar și în alte carteli ale drogurilor.

Prin 1984, Noriega fusese promovat la gradul de general și comandant suprem al Forțelor de Apărare din Panama. Se povestește că, în acel an, când a sosit în Panama City, fiind întâmpinat la aeroport de șeful local al CIA, Casey a întrebat: „Unde mi-e prietenul? Unde-i Noriega?” Când generalul a vizitat „Washingtonul”, cei doi s-au întâlnit în particular, acasă la Casey. Mulți ani mai târziu, Noriega avea să recunoască faptul că această legătură strânsă cu Casey l-a făcut să se simtă invincibil. El credea că CIA, ca și G-2, era cea mai puternică filieră a guvernului din țara sa. Era convins că, în ciuda atitudinii pe care ar adopta-o în privința Tratatului privind Canalul Panama sau a bazelor militare americane din Zona Canalului², Casey l-ar proteja.

Astfel, în timp ce Torrijos reprezentase o emblemă internațională pentru dreptate și egalitate, Noriega a devenit un simbol al corupției și al decadenței. Faima sa în această privință i-a fost pecetluită la 12 iunie 1986, când *New York Times* titra pe prima pagină un articol cu titlul „Cel mai puternic bărbat din Panama bănuț de trafic de droguri și bani negri.” Reportajul scris de un câștigător al premiului Pulitzer susținea că generalul era asociat ilegal și secret în mai multe afaceri din America Latină; că fusese spion atât pentru Statele Unite, cât și pentru Cuba, acționând ca un fel de agent dublu; că, la ordinele sale, G-2 l-a decapitat, de fapt, pe Hugo Spadafora; și că Noriega condusese personal „cea mai importantă afacere cu droguri din Panama”. Acest articol era însoțit de un portret deloc măgulitor al generalului, iar o urmare în ziarul de a doua zi cuprindea și mai multe detalii³.

La celelalte probleme ale sale, generalul Noriega mai adăuga și un președinte al SUA care suferea de o problemă de imagine pe care ziaristii o numeau „factorul lașitate”⁴ al lui George H. W. Bush. Acesta a căpătat o semnificație specială în momentul în care Noriega a refuzat cu încăpățănare să accepte o prelungire a Școlii Americilor cu încă 15 ani. Memoriile generalului ne furnizează o perspectivă interesantă:

Oricât de hotărâți și de mândri am fi fost de a continua moștenirea lăsată de Torrijos, Statele Unite nu voiau în nici un caz să se întâmple așa ceva. Ei doreau o prelungire sau o renegociere pentru acel obiectiv (Școala Americilor), spunând că, date fiind preparativele în vederea unui război în America Centrală, încă mai aveau nevoie de el. Acea Școală a Americilor era însă o rușine pentru noi. Noi nu voiam pe pământul nostru un teren de instrucție pentru echipele morții și pentru armatele represive de dreapta⁵.

Poate de aceea, lumea ar fi trebuit să anticipeze, dar, în realitate, ea a fost șocată când, la 20 decembrie 1989, Statele Unite au atacat Panama acționând cu ceea ce se spunea că ar fi fost cel mai mare asalt aeropurtat asupra unui oraș de la cel de Al Doilea Război Mondial încoace⁶. Era un atac nejustificat asupra unei populații civile. Panama și cetățenii ei nu reprezentau absolut nici o amenințare pentru Statele Unite sau pentru vreo altă țară. Politicienii, guvernele și presa din întreaga lume au denunțat acțiunea unilaterală a SUA ca pe o încălcare flagrantă a dreptului internațional.

Dacă această operațiune militară ar fi fost îndreptată asupra unei țări care comisesse un genocid sau alte crime împotriva umanității - de exemplu, Chile a lui Pinochet, Paraguayul lui Stroessner, Nicaragua lui Somosa, El Salvadorul lui Daubuisson sau Irakul lui Saddam - lumea poate ar fi înțeles. Dar Panama nu făcuse nimic de felul acesta; tot ce făcuse fusese numai să se opună dorințelor nutrite de o mână de politicieni și directori de corporații care dețineau puterea. Ea insistase ca Tratatul privind Canalul Panama să fie onorat, purtase discuții cu reformatorii sociali și explorase posibilitatea construirii unui nou canal cu finanțare și companii de construcții japoneze. Drept rezultat, Panama suferea urmări îngrozitoare. Așa cum afirma Noriega:

Vreau să fie foarte clar: campania de destabilizare lansată de Statele Unite în 1986, culminând cu invazia statului Panama din 1989, a fost rezultatul respingerii de către SUA a oricărui scenariu în care viitorul control asupra Canalului ar putea fi în mâinile unui stat Panama independent, suveran - sprijinit de Japonia... Între timp, Shultz și Weinberger, deghizați în oficiali care acționează în interesul public și profitând

de ignoranța populației în privința puternicelor interese economice pe care le reprezintă ei, au pus la punct o campanie de propagandă prin Care să mă anihileze⁷.

Justificarea susținută de Washington pentru atacuri s-a bazat pe un singur om. Singura motivație pentru care Statele Unite și-au trimis tinerii și tinerele să-și riște viețile și conștiințele, ucigând oameni nevinovați, inclusiv un număr nespecificat de copii, și să dea foc unor porțiuni imense din Panama City, era Noriega. Acesta era caracterizat drept diabolic, un inamic al poporului, un monstru traficant de droguri și, ca atare, el furnizase administrației o scuză pentru invazia masivă a unei țări cu două milioane de locuitori care se întâmpla să reprezinte — stranie coincidență! — cea mai importantă proprietate imobiliară din lume.

Invazia mi s-a părut într-atât de tulburătoare, încât gândul la ea m-a adus într-o stare de depresie care a durat câteva zile bune. Știam că Noriega avea gărzi personale și totuși nu mă puteam abține să cred că șacalii 1-ar fi putut elimina, așa cum au făcut-o cu Roldos sau cu Torrijos. Majoritatea bodyguardilor săi, bănuiam eu, fuseseră antrenați de personal militar american și, pesemne, plătiți să se uite în altă parte sau să pună ei înșiși în practică asasinatul.

Cu cât mă gândeam și citeam mai mult despre invazie, cu atât mai convins eram că reprezenta un semnal că politica SUA revenise la vechile metode ale constituirii imperiilor, că administrația Bush era hotărâtă să realizeze mai multe decât Reagan și să demonstreze lumii că nu va ezita să folosească forța masivă pentru a-și atinge scopurile. De asemenea, se părea că țelul, în Panama, pe lângă înlocuirea moștenirii lui Torrijos cu o administrație de formă, în favoarea Statelor Unite, era să bage în sperieți țări ca Irakul, făcându-le să cedeze.

David Harris, redactor colaborator la *New York Times Magazine* și autorul unui număr însemnat de cărți, face o serie de observații interesante, în cartea sa din 2001, *Shooting the Moon (Luna în bătaia puștii)*, el spune:

Dintre miile de conducători, potențați, oameni influenți, membri ai clicilor și dictatori cu care au avut americanii de-a face în toate colțurile lumii, generalul Manuel Antonio Noriega este singurul pe care

americani i-au vânat în acest mod. Numai o singură dată în 225 de ani de existență națională oficială, Statele Unite au invadat o altă țară, ducându-l pe conducătorul ei în Statele Unite pentru a fi judecat și ținut în detenție pentru violarea legislației americane săvârșită pe pământul strămoșesc al aceluia conducător⁸.

În urma bombardamentului, Statele Unite s-au trezit, brusc, într-o situație delicată. Pentru o perioadă de timp, părea că întreaga situație avea să se întoarcă împotriva lor. Poate că administrația Bush reușise să înăbușe zvonurile despre slăbiciunea sa, dar, de această dată, avea de înfruntat problema legitimității pentru a nu crea imaginea unui derbedeu sfruntat surprins într-un act de terorism. Era știut că, pe o perioadă de trei zile, armata SUA interzisese accesul presei, al Crucii Roșii și al altor observatori din afară în zonele în care se bombardase din greu, timp în care soldații incinerau și îngropau victimele. Presa a pus întrebări privind distrugerea dovezilor despre comportamentele criminale și inumane și despre numărul celor care muriseră din cauză că li s-a refuzat acordarea la timp a îngrijirilor medicale, doar că aceste întrebări nu au primit niciodată un răspuns.

Nu vom afla niciodată multe dintre adevărurile despre invazie și nici nu vom cunoaște adevăratele proporții ale masacrului. Secretarul cu apărarea, Richard Cheney, susținea existența unui număr de victime cuprins între cinci și șase sute, dar organizațiile pentru apărarea drepturilor omului au estimat numărul acestora ca fiind între trei și cinci mii, plus alte douăzeci și cinci de mii rămase pe drumuri⁹. Noriega a fost arestat, transportat cu avionul la Miami și condamnat la patruzeci de ani de închisoare; la vremea aceea, el era singura persoană din Statele Unite etichetată în mod oficial drept prizonier de război¹⁰.

Întreaga lume era scandalizată de această încălcare a dreptului internațional și de distrugerea inutilă a unui popor lipsit de apărare, aflat în mâinile celei mai puternice forțe militare, dar puțini erau cei din Statele Unite care erau conștienți de atacul sau de crimele pe care Washingtonul le comisese. Accesul presei era foarte limitat. O serie de factori contribuiseră la această situație, incluzând politica guvernamentală, telefoanele date de Casa Albă către editori și directori de

televiziuni, membri ai Congresului care nu îndrăzneau să se opună ca nu cumva factorul lășitate să devină problema lor, precum și jurnaliști care-și imaginau că publicul avea nevoie mai degrabă de eroi decât de obiectivitate.

O excepție a constituit-o Peter Eisner, redactor la *Newsday* și reporter corespondent la *Associated Press*, care se ocupa de invazia statului Panama și care a continuat să analizeze, timp de mai mulți ani, această situație, în *The Memoires of Manuel Noriega: America's Prisoner* (*Memoriile lui Manuel Noriega: Prizonier al Americii*), publicată în 1997, Eisner scrie:

Moartea, nimicirea și nedreptatea care au făcut ravagii în numele luptei împotriva lui Noriega și minciunile care au însoțit acel eveniment erau amenințări la adresa celor mai elementare principii ale democrației americane... Soldaților li s-a ordonat să ucidă în Panama, ordin pe care l-au executat întocmai, după ce li s-a spus că trebuiau să salveze o țară din ghearele unui dictator crud și corupt; imediat după intrarea lor în acțiune, concetățenii acestora [SUA] s-au aliniat în spatele lor în pas de defilare".

După cercetări îndelungate, inclusiv interviuri cu Noriega în celula acestuia din Miami, Eisner afirmă:

În punctele cheie, nu cred că dovezile arată că Noriega a fost vinovat de acuzațiile care i s-au adus. Nu cred că acțiunile sale ca lider al unei armate străine sau ca șef al unui stat suveran justifică o intervenție în Panama sau că el constituia o amenințare la securitatea națională a SUA¹².

Eisner concluzionează:

Analiza mea asupra situației politice și reportajele mele din Panama dinaintea, din timpul și după invazie, m-au condus la concluzia că invazia Statelor Unite în Panama a fost un abominabil abuz de putere. Invazia a servit, în principal, scopurilor aroganților politicieni americani și aliaților lor panamezi, cu prețul unei vărsări de sânge inimaginabile¹³.

Familia Arias și oligarhia pre-Torrijos - care au servit drept marionete ale SUA în perioada când Panama a fost smulsă Columbiei, până la preluarea puterii de către Torrijos - și-au reintrat în drepturi. Noul Tratat privind Canalul Panama a devenit o chestiune controversată, în esență, Washingtonul controla din nou canalul navigabil, în ciuda celor prezentate de documentele oficiale.

Pe măsură ce reflectam asupra acelor incidente și asupra celor pe care le trăisem în perioada când lucrasem pentru MAIN, m-am trezit întrebându-mă mereu același lucru: Câte decizii - inclusiv acelea cu un impact istoric asupra a milioane de oameni - sunt luate de femei și bărbați care sunt mânați mai curând de motivații personale decât de dorința de a face bine? Câți dintre guvernanții din fruntea țării noastre nu sunt mânați mai degrabă de lăcomie decât de loialitate națională? Câte războaie sunt duse pentru că un președinte nu vrea ca cei care l-au votat să-l considere un laș?

În ciuda promisiunilor mele făcute președintelui de la SWEC, frustrarea și senzația de neputință pe care le simțeam în legătură cu invazia din Panama m-au îndemnat să încep lucrul la cartea mea, numai că de data aceasta hotărâsem să mă concentrez asupra lui Torrijos. Vedeam povestea sa ca pe o modalitate de a dezvălui multe dintre nedreptățile care ne infectează lumea și ca pe o cale de a mă debarasa de propriul sentiment de vinovăție. De data aceasta însă, eram hotărât să păstrez tăcerea asupra a ceea ce făceam, fără să cer sfaturi de la prieteni și colegi de generație.

Pe măsură ce avansam cu lucrul la carte, eram uimit de amploarea a ceea ce realizasem în calitate de AE, în atât de multe locuri. Am încercat să mă concentrez asupra câtorva țări care ieșeau în evidență, dar lista cu locurile unde lucrasem și a căror situație se înrăutățise după aceea era copleșitoare. Mai eram oripilat și de dimensiunea propriei mele corupții. Făcusem foarte multe introspecții în propriul meu suflet, realizând totuși că, în timp ce mă aflu în mijlocul evenimentelor, nu avusesem o perspectivă mai largă asupra lucrurilor. Astfel, pe când eram în Indonezia, îmi făceam griji asupra lucrurilor despre care discutasem cu Howard Parker sau asupra problemelor pe care le ridicaseră Raisy și tinerii lui prieteni indonezieni, în perioada

când am lucrat în Panama, am fost profund afectat de implicațiile a ceea ce văzusem în timpul vizitei făcute împreună cu Fidel prin mallale, Zona Canalului și discotecă, în Iran, conversațiile avute cu Ifamin și Doc m-au tulburat îngrozitor. Acum, scrierea acestei cărți mi-a oferit o privire de ansamblu. Am înțeles cât de simplu fusese & nu văd tabloul mai larg și, prin urmare, să-mi scape din vedere adevărata semnificație a acțiunilor mele.

Cât de simplu sună acest lucru și cât de evident este el; și totuși, cât de insidioasă este natura acestor experiențe. Pentru mine ea evocă imaginea unui soldat. La început, el este inocent. Poate pune la îndoială moralitatea misiunii sale de a ucide alți oameni, dar, în mare parte, el are de-a face cu propria frică, trebuind să se concentreze asupra supraviețuirii. După ce își omoară primul inamic, el este copleșit de emoții. E posibil să-și pună întrebări despre familia celui ucis și să aibă un sentiment de remușcare. Dar, pe măsura trecerii timpului și a participării sale la mai multe lupte, el ajunge să ucidă mai mulți oameni, oțelindu-se, devenind nesimțitor. Se transformă într-un soldat profesionist.

Eu devenisem un soldat profesionist. Acceptarea acestui fapt însemna deschiderea unei porți spre înțelegerea procesului prin care se comiteau crimele și se construiau imperiile. Puteam înțelege acum de ce atâția oameni erau devotați acestor acte atroce — cum, de exemplu, iranieni buni, familiști, puteau lucra pentru poliția secretă a șahului, cum germani cu suflet bun puteau să îndeplinească ordinele lui Hitler, cum buni americani, femei și bărbați, puteau bombarda Panama City.

În calitate mea de AE, nu am luat niciodată bani direct de la NSA sau de la vreo altă agenție guvernamentală; MAIN mi-a plătit salariul. Eram un cetățean privat, angajat la o corporație privată, înțelegerea acestui lucru m-a ajutat să disting mai clar rolul important al directorului executiv-ca-asasin economic din cadrul unei corporații. O categorie de soldați cu totul nouă a apărut pe scena lumii, iar acești oameni au devenit insensibili la propriile lor acțiuni. Iată cele scrise de mine în acest sens:

Azi, femeii și bărbații merg în Thailanda, Filipine, Botswana, Bolivia și în oricare altă țară unde speră să găsească oameni care caută de lucru cu disperare. Ei merg în aceste locuri cu scopul precis de a-i exploata pe oamenii nenorociți — oameni ai căror copii sunt mai mult decât subnutriți, care mor de foame, oameni care locuiesc în cartiere de dărăpănături la marginea orașelor, oameni care și-au pierdut speranța într-o viață mai bună, oameni care au încetat până și să mai viseze la ziua de mâine. Aceste femei și acești bărbați își părăsesc birourile lor elegante din Manhattan, Sân Francisco sau Chicago, traversează continente și oceane în nave luxoase, se cazează la hoteluri de cinci stele și iau masa în cele mai bune restaurante pe care le găsesc în țara respectivă. Apoi pleacă în căutarea oamenilor disperați.

Mai avem încă și astăzi negustori de sclavi. Ei nu mai consideră necesar să se afunde în pădurile din Africa pentru a căuta specimene rare care să le aducă o grămadă de bani la licitațiile din Charleston, Cartagena și Havana. Ei recrutează pur și simplu oameni disperați și construiesc o întreprindere care să producă jachete, blugi, pantofi de sport, piese de automobile și mii de alte obiecte pe care ei le pot vinde pe piețe după bunul plac. Sau pot alege nici măcar să nu fie ei proprietarii unei întreprinderi; în locul lor, ei angajează un om de afaceri autohton care să le facă toată treaba murdară.

Aceste femei și acești bărbați se consideră cinstiți. Ei se întorc la casele lor cu fotografii înfățișând priveliști pitorești și ruine antice, pe care le arată copiilor lor. Frecventează seminarii unde se bat reciproc pe umăr și schimbă sfaturi între ei despre cum să se acomodeze la excentricitatea obiceiurilor din țări atât de îndepărtate. Șefii lor angajează avocați care îi asigură că ceea ce fac ei este perfect legal. Au la dispoziție departamente întregi de psihoterapeuți și alți experți în resurse umane care să-i ajute să se autoconvingă de faptul că ei, în realitate, îi ajută pe oamenii aceia disperați.

Negustorul tradițional de sclavi își spunea că are de-a face cu specii care nu erau pe de-a-ntregul umanizate, oferindu-le posibilitatea de a fi creștinați. El mai înțelegea și că sclavii erau fundamentali pentru supraviețuirea societății căreia el îi aparținea, că ei reprezentau temelia economiei sale. Negustorul modern de sclavi se autoconvinge că

oamenilor săraci le este mai bine să câștige un dolar pe zi decât să nu câștige nimic și că li se oferă ocazia de a se integra într-o comunitate internațională mult mai largă. El mai înțelege și că acești oameni sunt fundamentali pentru supraviețuirea propriei companii, că ei reprezintă temelia stilului său de viață. Nu își face niciodată timp să se gândească la influențele mai largi pe care el, cu stilul lui de viață, și sistemul economic din spatele lui le au asupra lumii - sau la impactul pe care acestea îl vor avea, în cele din urmă, asupra viitorului propriilor lui copii.

CAPITOLUL 31

Eșecul unui AE în Irak

Rolul meu de președinte la IPS, în anii 1980, și de consultant la SWEC, de la sfârșitul anilor 1980 și o bună parte din anii 1990, mi-a oferit acces la informații despre Irak la care nu prea ajungeau mulți oameni, într-adevăr, în anii 1980, majoritatea americanilor știau puține lucruri despre această țară. Pur și simplu nu se afla pe agenda lor de preocupări. În orice caz, eu unul eram fascinat de ceea ce se petrecea acolo.

Țineam legătura cu prieteni vechi ce lucraseră pentru Banca Mondială, USAID, FMI sau alte organizații financiare internaționale, și cu oameni de la Bechtel, Halliburton și celelalte companii de inginerie și construcții, inclusiv de la cea a socrului meu. Mulți dintre inginerii angajați de colaboratorii firmei mele, IPS, și alte companii energetice independente, erau implicați, la rândul lor, în proiecte din Orientul Mijlociu. Eram conștient că asasinii economici aveau mult de lucru în Irak.

Administrațiile Reagan și Bush erau hotărâte să transforme Irakul într-o a doua Arabic Saudită. Erau multe motive care îl obligau pe Saddam Hussein să urmeze exemplul Casei de Saud. El nu trebuia decât să observe beneficiile pe care aceștia le trăseseră de pe urma Afacerii de Spălare a banilor Arabici Saudite. De când fusese făcută înțelegerea, se ridicaseră orașe moderne în deșertul saudit, caprele strângătoare de gunoi din Riad se transformaseră în mașini de salu-

brizare, iar, acum, saudiții se bucurau de roadele unora dintre cele mai avansate tehnologii din lume: uzine de desalinizare de ultimul tip, sisteme de procesare a reziduurilor menajere, rețele de comunicații și instalații de producere a energiei electrice.

Fără îndoială, Saddam Hussein era conștient de faptul că saudiții se bucurau de un tratament special când era vorba de chestiuni de drept internațional. Bunii lor prieteni din Statele Unite se făceau că nu văd multe dintre activitățile Arabici Saudite, inclusiv finanțarea grupurilor de fanatici - multe considerate de aproape toată opinia publică internațională drept radicale, aflate la limita terorismului - și găzduirea criminalilor internaționali. De fapt, Statele Unite căutau și ofereau în mod activ sprijin financiar pentru războiul împotriva Uniunii Sovietice dus de Osama bin Laden în Afganistan. Administrațiile Reagan și Bush nu numai că îi încurajau pe saudiți în acest sens, dar forțau și alte țări să procedeze la fel — sau cel puțin să închidă ochii la anumite realități.

Prezența asasinilor economici în Bagdad era foarte masivă în perioada anilor 1980. Ei credeau că, în cele din urmă, Saddam va alege calea cea bună, iar eu a trebuit să fiu de acord cu această presupunere. La urma urmelor, dacă Irakul ajungea la un acord cu Statele Unite, similar cu acela al saudiților, Saddam putea fi absolut sigur de conducerea țării, având chiar posibilitatea să-și lărgască influența și asupra acelei părți a lumii.

Aproape că nici nu mai conta faptul că era un tiran patologic, că avea mâinile mânjite de sângele masacrelor provocate sau că obsesiile și acțiunile sale sălbătice evocau imagini ale lui Adolf Hitler. Statele Unite toleraseră și chiar sprijiniseră de nenumărate ori astfel de oameni. Am fi fost fericiți să-i oferim obligațiuni ale guvernului SUA în schimbul petrodolarilor, al promisiunii de a furniza continuu petrol și al unei înțelegeri prin care dobândă acelor obligațiuni să fie folosită pentru a angaja companii din SUA care să îmbunătățească infrastructura întregii țări, să creeze noi orașe și să transforme deserturile în oaze. Am fi fost dispuși să-i vindem tancuri și avioane de război și să-i construim centrale chimice și nucleare, cum făcuserăm în atâtea alte țări, chiar dacă

acele tehnologii puteau fi folosite și la fabricarea de arme de luptă performante.

Irakul era extrem de important pentru noi, mult mai important decât se putea observa la suprafață, în mod contrar opiniei publice, în Irak nu era vorba numai de petrol. Era vorba și despre război, și despre geopolitică. Atât Eufratul, cât și Tigrul curgeau prin Irak; astfel, dintre toate țările din acea zonă a lumii, Irakul controlează cele mai importante surse la nivelul rezervelor de apă aflate, efectiv, în criză acută, în anii 1980, importanța apei - atât din punct de vedere politic, cât și economic — devenea din ce în ce mai evidentă pentru cei din domeniile energiei și construcțiilor, în goana după privatizare, multe dintre companiile importante, care vizaseră preluarea unor mici companii de energie independente, ținteau acum privatizarea sistemului de alimentare cu apă din Africa, America Latină și Orientul Mijlociu.

În plus față de petrol și apă, Irakul are și o poziție strategică specială. Se învecinează cu Iranul, Kuweitul, Arabia Saudită, Iordania, Siria și Turcia și are ieșire la Golful Persic. Este la o rază de acțiune a unei rachete atât față de Israel, cât și față de fosta Uniune Sovietică. Strategii militare echivalează Irakul modern cu valea râului Hudson din timpul războiului franco-indian și al Revoluției americane. În secolul XVIII, francezii, englezii și americanii știau că cine controla valea râului Hudson controla, de fapt, întregul continent. Astăzi, este bine cunoscut faptul că cine controlează Irakul deține cheia cu care controlează întregul Orient Mijlociu.

Și mai presus de toate, Irakul reprezenta o vastă piață pentru tehnologia și experiența americană în materie de inginerie. Faptul că era situat în vârful unuia dintre cele mai întinse câmpuri petroliere din lume (estimat de unii ca fiind chiar mai mare decât cel al Arabici Saudite) reprezenta o garanție că avea posibilitatea de a finanța programe gigantice de infrastructură și industrializare. Toți protagoniștii importanți - companii de inginerie și construcții, furnizori de sisteme computerizate, producători de avioane, rachete și tancuri, companii chimice și farmaceutice - se concentraseră asupra Irakului.

În orice caz, până la sfârșitul anilor 1980, era evident faptul că Saddam nu se lăsa convins de scenariile asasinilor economici, ceea ce însemna o uriașă frustrare și o mare rușine pentru administrația Bush. Ca și Panama, Irakul contribuia la crearea imaginii de pămpălău a lui George H. W. Bush. Și, în timp ce Bush căuta o cale de rezolvare, Saddam făcea jocurile. În august 1990, el a invadat regatul bogat în petrol al Kuweitului. Bush a ripostat cu o denunțare a încălcării legilor dreptului internațional de către Saddam, chiar dacă trecuse mai puțin de un an de când chiar el, Bush, orchestrase invadarea unilaterală și ilegală a statului Panama.

Nu a fost deloc o surpriză când președintele a ordonat, în cele din urmă, un atac militar total. Cinci sute de mii de trupe americane au fost trimise ca parte a unei forțe internaționale, în primele luni ale anului 1991, un atac aerian a fost lansat împotriva ținutelor irakiene militare și civile. Acesta a fost urmat de un atac terestru de o sută de ore, soldat cu o victorie rușinoasă asupra armatei irakiene, net inferioară și dispunând de o dotare depășită cu mult. Kuweitul era în siguranță. Un adevărat despot fusese aspru pedepsit, deși nu fusese deferit justiției. Sondajele de popularitate ale lui Bush au crescut până la 90% printre cetățenii americani.

În timpul invaziei din Irak, eu mă aflam în Boston pentru niște întâlniri - într-adevăr, una dintre puținele ocazii când mi s-a cerut să fac ceva pentru SWEC. Îmi aduc aminte, ca și cum ar fi fost ieri, entuziasmul cu care a fost primită decizia lui Bush. Normal, cei de la organizația Stone & Webster erau încântați, deși nu doar datorită faptului că luasem atitudine față de un dictator sângeros. Pentru ei, o victorie a Statelor Unite în Irak oferea posibilitatea unor profituri uriașe, promovări și mărituri de salarii.

Încântarea nu se mărginea numai la aceia dintre noi care făceau parte din branșe ce urmau să profite din plin de pe urma războiului. Oameni din toată țara păreau nerăbdători să vadă cum țara lor se impunea pe calea armelor. Cred că existau multe motive pentru o asemenea atitudine, printre care și schimbarea de filozofie care s-a petrecut în momentul în care Reagan l-a înfrânt pe Carter, când ostacii iranieni au fost eliberați, iar Reagan și-a anunțat intenția de a

renegocia Tratatul privind Canalul Panama. Invazia statului Panama de către Bush a atârnat flăcările care mocneau deja.

Sub retorica patriotică și chemările la acțiune, eu cred că se petrecea totuși o transformare mult mai subtilă în felul în care interesele SUA- și, prin urmare, aproape toți cei care lucrau pentru corporații americane — priveau lumea. Marșul către imperiul global devenise o realitate la care participa cea mai mare parte a cetățenilor țării. Ideile duale despre globalizare și privatizare făceau ravagii în psihicul nostru.

La o analiză finală, acest lucru nu era valabil numai pentru Statele Unite. Imperiul global devenise acea realitate; el se întindea dincolo de orice granițe. Ceea ce înainte privise numai corporațiile americane devenise cu adevărat internațional, chiar și din punct de vedere legal. Multe dintre acestea erau încorporate în numeroase țări; puteau alege dintr-o gamă variată de legi și reglementări pe baza cărora să-și desfășoare activitățile, iar o multitudine de acorduri comerciale și organizații globalizante făceau acest lucru și mai ușor. Cuvinte de tipul *democrație*, *socialism* și *capitalism* erau aproape perimate. Corporatocrația devenise un fapt și se proclama din ce în ce mai mult ca singura influență importantă asupra economiei și politicii mondiale.

Într-o ciudată întorsătură a evenimentelor, eu am fost învins de corporatocrație când am vândut IPS, în noiembrie 1990. Era o afacere profitabilă pentru mine și partenerii mei, dar am vândut, în principal, din pricină că Ashland Oii Company crease o presiune insuportabilă asupra noastră. Știam din proprie experiență că a ne lupta cu ei implica un preț uriaș sub multe aspecte, în timp ce vânzarea ne-ar fi îmbogățit, în orice caz, mi s-a părut de-a dreptul ironic faptul că o companie petrolieră avea să devină noul proprietar al companiei mele de energie alternativă; o parte din mine se simțea ca un trădător.

SWEC îmi solicita foarte puțin timp. Din când în când, mi se cerea să zbor la Boston pentru întâlniri sau pentru a ajuta la pregătirea unei propuneri. Câteodată eram trimis în locuri ca Rio de Janeiro pentru a mă împrieteni la cataramă cu cei care trăgeau sforile acolo. Odată, am zburat în Guatemala cu un avion particular, îi sunam

frecvent pe directorii de proiect să le aduc aminte că figuram pe statul lor de plată și că eram disponibil. Faptul că primeam atâtia bani pentru o muncă atât de puțină îmi apăsa conștiința. Cunoșteam bine afacerea și voiam să contribui cu ceva util. Doar că așa ceva nu figura în agenda lor.

Imaginea de om agățat la mijloc mă bântuia. Voiam să acționez astfel încât să-mi justific existența, ceva care să transforme lucrurile negative din trecutul meu în ceva pozitiv. Am continuat să lucrez pe ascuns - și foarte sporadic - la *Conștiința unui asasin economic*, fără să-mi fac însă iluzii că această carte va fi vreodată publicată.

În 1991, am început să fiu ghid în Amazon pentru mici grupuri de oameni care voiau să stea cu Shuarii și să învețe de la aceștia, care, la rândul lor, erau nerăbdători să le împărtășească învățăturile despre gestionarea mediului înconjurător și despre tehnicile indigene de vindecare. În anii care au urmat, cererea pentru astfel de excursii a crescut rapid, având drept rezultat formarea unei organizații nonprofit, Dream Change Coalition. Dedicată schimbării mentalității oamenilor din țările industrializate față de pământ și relația noastră cu el, Dream Change Coalition s-a extins în jurul întregii lumi și a delegat oameni care să formeze organizații cu misiuni asemănătoare în multe țări. Revista TIME a ales-o printre cele treisprezece organizații ale căror pagini de internet reflectau idealurile și scopurile Zilei Pământului (Earth Day)¹.

De-a lungul anilor 1990, m-am implicat din ce în ce mai mult în lumea nonprofitului, ajutând la crearea câtorva organizații și făcând parte din consiliul de administrație al altora. Multe dintre ele au apărut datorită muncii extrem de susținute a celor de la Dream Change, care însemna să lucreze cu băștinași din America Latină — shuarii și achuarii din Amazon, quechua din Anzi, maiiașii din Guatemala - sau să-i învețe pe americani și europeni despre aceste culturi. SWEC aproba această activitate filantropică; era în concordanță cu propria sa credință în Calea Unificării. De asemenea, am scris mai multe cărți, fiind atent ca acestea să se concentreze pe învățăturile băștinașilor, evitând orice referire la activitățile mele de AE. În afară de faptul că reușeau să-mi alunge plictiseala, aceste măsuri mă ajutau să

păstrez contactul cu America Latină și cu chestiunile de politică pe care le îndrăgeam atât de mult.

Dar, oricât aș fi încercat să mă conving că activitățile mele nonprofit, «Sa și cele de scriitor, îmi asigurau un echilibru, acesta mi se părea din ce în ce mai greu de dobândit, în inima mea, eu știam că mă Eschivam de la responsabilitățile față de fiica mea. Jessica moștenea O lume în care milioane de copii se nășteau împovărați de datorii pe care nu aveau să le achite niciodată. Iar eu trebuia să accept că eram responsabil pentru aceasta.

Cărțile mele deveneau din ce în ce mai populare, mai ales una, intitulată *The World is As You Dream It (Lumea este așa cum o visezi)*. Succesul ei a dus la creșterea cererilor adresate mie de a ține cursuri și de a participa la seminarii. Uneori, în timp ce stăteam în fața auditoriului din Boston, din New York sau din Milano, aveam viziunea întregii ironii. Dacă lumea este așa cum o visezi, de ce oare visasem eu o astfel de lume? Cum reușisem să joc un rol atât de activ în transformarea în realitate a unui asemenea coșmar?

În 1997, am fost însărcinat să țin un seminar de o săptămână la Institutul Omega din Caraibe, într-o stațiune de pe Insula St. John. Am ajuns acolo noaptea târziu. Când m-am trezit, a doua zi dimineață, am ieșit pe balconul micuț și m-am surprins privind chiar golfulețul unde, cu șaptesprezece ani mai înainte, luasem decizia de a părăsi MAIN. M-am prăbușit pe un scaun, copleșit de emoție.

Întreaga săptămână mi-am petrecut mare parte din timpul liber pe balconușul acela, privind în jos spre golful Leinster, încercând să îmi înțeleg sentimentele. Mi-am dat seama că, deși îmi dădusem demisia, nu făcusem pasul următor și că decizia mea de a rămâne la mijloc reprezenta un preț devastator. Până la sfârșitul săptămânii, am ajuns la concluzia că lumea în care trăiam nu era cea pe care voiam să o visez și că era necesar să fac exact ceea ce le spuneam studenților mei să facă: să-mi schimb visurile, astfel încât ele să reflecte ceea ce îmi doream cu adevărat în viață.

Întors acasă, am renunțat la activitatea mea de consultanță corporatistă. Președintele SWEC, cel care mă angajase, era acum pensionat. Cineva nou îi luase locul, cineva mai tânăr decât mine și care nu era,

aparent, deloc preocupat de faptul că aş putea să-mi spun povestea. Iniţiase un program de reducere a cheltuielilor şi era fericit că nu mai era nevoit să-mi plătească acea retribuţie exorbitantă.

M-am hotărât să termin cartea la care lucrasem atât de mult şi în-săşi luarea acestei decizii mi-a dat o minunată senzaţie de eliberare. Am împărtăşit ideea aceasta prietenilor apropiaţi, majoritatea oamenilor din lumea nonprofitului, implicaţi în conservarea civilizaţiilor şi culturilor indigene şi a pădurii tropicale. Spre surprinderea mea, aceştia au fost îngroziţi de idee. Se temeau că dacă voi dezvălui aceste lucruri, îmi voi submina activitatea de instruire şi că voi pune în pericol organizaţiile nonprofit pe care le-am sprijinit. Mulţi dintre noi ajutam triburile amazoniene să-şi protejeze pământurile de companiile petroliere; o dezvăluire totală, mi s-a spus, ar fi putut duce la pierderea credibilităţii mele şi la periclitarea întregii acţiuni. Unii dintre colaboratorii mei m-au ameninţat chiar că-mi vor retrage sprijinul lor.

Aşadar, încă o dată, m-am oprit din scris, în schimb, m-am concentrat pe călăuzirea oamenilor spre inima Amazonului, arătându-le un loc şi un trib rămas aproape neatins de lumea modernă. De fapt, acolo mă şi aflam pe 11 septembrie 2001.

CAPITOLUL 32

11 septembrie şi consecinţele sale pentru mine **personal**

Pe 10 septembrie 2001, călătoream în josul unui râu afluent al Amazonului ecuadorian, împreună cu Shakaim Chumpi, coautorul cărţii mele *Spirit of the Shuar (Spiritul Shuarilor)*. Conduceam un grup de şaisprezece nord-americani spre comunitatea sa aflată în inima pădurii tropicale. Vizitatorii veniseră să afle informaţii despre tribul Shuarilor pe care să-l ajute să-şi conserve preţioasele păduri tropicale.

Shakaim luptase ca soldat în recentul conflict armat dintre Peru şi Ecuador. Cei mai mulţi cetăţeni din naţiunile consumatoare de petrol nu au auzit niciodată de acest război, şi totuşi acesta s-a purtat în primul rând pentru a le putea furniza acestora țiței. Deşi graniţa dintre cele două ţări a fost disputată timp de mai mulţi ani, numai recent această rezolvare a devenit urgentă. Motivul urgenţei a fost acela că era necesar pentru companiile petroliere să ştie cu care dintre cele două ţări trebuia să se negocieze pentru a obţine concesionarea pământurilor bogate în petrol. Graniţele trebuiau delimitate.

Shuarii formau prima linie de apărare a Ecuadorului. Ei se dovediseră a fi luptători feroce, dominând de foarte multe ori forţele mult mai bine echipate şi în superioritate numerică. Shuarii nu ştiau nimic despre politica din culisele războiului sau că acea rezolvare avea să deschidă porţile companiilor petroliere. Ei luptau deoarece aveau o lungă tradiţie războinică şi pentru că nu aveau de gând să permită soldaţilor străini să le calce pământurile.

În timp ce vâsleam în josul râului, privind un stol de papagali guralivi care zburau pe deasupra noastră, l-am întrebat pe Shakaim dacă armistiţiul încă mai rezista.

- Da, mi-a răspuns el, dar mă tem că trebuie să te previn că acum ne pregătim de război împotriva voastră.

A început să-mi explice că, bineînţeles, nu se referea la mine personal sau la cei care făceau parte din grupul nostru.

— Voi sunteţi prietenii noştri, m-a asigurat el.

El susţinea că se referea la companiile noastre petroliere şi la forţele noastre militare care aveau să vină în junglă pentru a-i învinge.

— Am văzut ce le-au făcut celor din tribul Huaorani. Le-au distrus pădurile, le-au poluat râurile şi au ucis o mulţime de oameni, inclusiv copii. Astăzi, Huaorani abia dacă mai există ca populaţie. Nu vom permite să ni se întâmple acelaşi lucru şi nouă. Nu vom lăsa companiile petroliere să vină pe pământul nostru, după cum nu le vom permite acest lucru nici peruanilor. Am jurat cu toţii să luptăm până la ultimul om¹.

În acea noapte, grupul nostru a stat în jurul focului în centrul unei superbe case construite din stîngii despicate de bambus, înfipite în pămînt și acoperite cu un acoperiș din stuf. Le-am spus despre conversația cu Shakaim. Am fost cu toții surprinși să constatăm cît de mulți oameni din toată lumea simțeau la fel cînd era vorba despre companiile noastre petroliere și despre țara noastră. Oare câți dintre ei, asemenea Shuarilor, erau îngroziți de faptul că vom pătrunde în existențele lor, că le vom distruge cultura și pămînturile? Oare câți ne urau?

În dimineața următoare, m-am dus la biroul micuț unde țineam stația de emisie recepție. Trebuia să aranjez cu piloții să vină și să ne ia peste câteva zile. În timp ce vorbeam cu ei, am auzit un strigăt.

- Dumnezeule! a exclamat bărbatul de la celălalt capăt al stației. New York-ul este atacat.

A închis radioul care emitea muzică în fundal, în următoarea jumătate de oră, am fost informați minut cu minut asupra evenimentelor care se desfășurau în Statele Unite. Ca și pentru ceilalți, și pentru mine au fost momente pe care nu le voi uita niciodată.

Cînd m-am întors acasă, în Florida, am știut că trebuia să vizitez Kilometrul Zero, „Ground Zero”, locul pe care se aflaseră cele două turnuri ale World Trade Center, așa că am aranjat să iau avionul pînă la New York. Era o zi însorită de noiembrie nepotrivit de îmbietoare. M-am plimbat prin Central Park, plin de entuziasm, apoi m-am îndreptat spre acea parte a orașului unde pe vremuri petrecusem o mare parte din timp, zona de lângă Wall Street, care purta acum denumirea de Ground Zero.

Pe măsură ce mă apropiam, entuziasmul meu făcea loc unei senzații de teroare. Priveliștea și mirosurile erau copleșitoare - o distrugere de neimaginat. Scheletele contorsionate și topite ale acelor clădiri, cîndva mărețe; dărămăturile; mirosul rînced de fum, ruine carbonizate și carne arsă. Văzusem totul la televizor, dar să mă aflu acolo era cu totul și cu totul altceva.

Nu fusesem pregătit pentru așa ceva, dar, mai ales, nu pentru oameni. Trecuseră două luni și ei încă stăteau acolo, lângă cei care locuiseră sau munciseră acolo, lângă cei care supraviețuiseră. Un

Egiptean zăbovea în fața micului său magazin de reparații de încălțăminte și dădea din cap parcă nevenindu-i să creadă.

-t- Nu mă pot obișnui cu asta, a murmurat el. Mi-am pierdut mulți Clienți, mulți prieteni. Nepotul meu a murit acolo sus.

A arătat spre cerul albastru.

- Cred că l-am văzut sărind. Nu știu... Săreau atât de mulți, ținându-se de mâini și dînd din brațe ca și cum ar fi putut zbura.

M-a surprins felul în care oamenii vorbeau unul cu celălalt, în New York City. Și era ceva care depășea orice limbaj. Li se întâlneau privirile. Deși îndurerați, schimbau priviri pline de compasiune, jumătăți de zâmbet care spuneau mai mult decît un milion de vorbe.

Dar mai era ceva, o senzație legată de chiar locul însuși. La început, nu mi-am putut da seama; apoi m-a izbit: era lumina. Manhattanul de jos fusese ca un canion întunecat, pe vremea cînd făceam eu pelerinaje în această parte a orașului pentru a strînge capital pentru IPS, cînd puneam la cale strategii cu bancherii care voiau să investească în mine, în timpul cinelor de la Ferestrele Lumii. Trebuia să te urci sus de tot, în vârful aceluia World Trade Center, dacă voiai să vezi lumină. Acum, lumina era la nivelul străzii. Canionul fusese despicat foarte mult, iar noi, cei care stăteam pe străzi, lângă ruine, eram încălziți de razele soarelui. Nu mă puteam abține să nu mă întreb dacă priveliștea cerului, lumina, îi ajutaseră pe oameni să-și deschidă inimile. M-am simțit vinovat chiar și numai pentru că avusesem asemenea gânduri.

Am dat colțul spre Trinity Church și am luat-o în jos spre Wall Street, înapoi, la vechiul New York, învăluit în umbră. Nici cer, nici lumină. Oamenii se grăbeau pe trotuare, ignorându-se. Un polițist a răcnit la o mașină oprită.

M-am așezat pe primele trepte care mi-au ieșit în cale, la numărul paisprezece. De undeva, sunetele unor ventilatoare uriașe sau ale unui aparat de aer condiționat s-au înălțat deasupra celorlalte zgomote. Mi se păreau că vin din masivul perete de piatră al clădirii Bursei din New York. Am privit oamenii. Ei se precipitau în susul și în josul străzii, plecînd de la birouri, grăbindu-se spre casă sau îndreptându-se spre un restaurant sau un bar pentru a discuta afa-

ceri. Câțiva dintre ei se plimbau perechi, perechi și vorbeau unul cu celălalt. Totuși, cei mai mulți erau singuri și tăcuți. Am încercat să îi privesc în ochi; nu am reușit defel.

Țigănelul unei alarme de mașină mi-a atras atenția în josul străzii. Un bărbat se năpustea afară dintr-un birou, îndreptând o cheie spre mașină; alarma s-a oprit. Am stat acolo, în tăcere, câteva minute lungi. După un timp, am căutat în buzunar și am scos o bucată de hârtie frumos împăturită, acoperită de cifre.

Apoi l-am văzut. Mergea târșăit, uitându-se insistent la picioare. Avea o barbă gri, rară și purta un treni soios, care părea și mai nelalocul lui într-o asemenea după-amiază caldă pe Wall Street. Știam că este afgan.

S-a uitat la mine. Apoi, după numai o secundă de ezitare, a început să urce treptele. A dat din cap politicoș și s-a așezat lângă mine, lăsând între noi o distanță de vreo douăzeci-treizeci de centimetri. Din felul în care privea drept înainte, mi-am dat seama că de mine depindea dacă să încep sau nu conversația.

— Frumoasă după-amiază.

— Superbă.

Avea o voce gravă.

- În vremuri ca acestea, ne dorim raze de soare.

- Adică din cauza *Gemenilor*?

A încuviințat din cap.

- Ești din Afganistan?

M-a privit insistent.

- Este atât de evident?

- Am călătorit mult. Recent, am vizitat Himalaya, Kașmirul.

- Kașmir.

Și-a mângâiat barba.

- Lupte.

- Da, India și Pakistanul, hindușii și musulmanii, îți vine să-ți pui întrebări asupra religiei, nu?

Privirile ni s-au întâlnit. Ochii lui erau căprui închis, aproape negri. Mi s-au părut plini de înțelepciune și tristețe. S-a întors către clădirea Bursei din New York. Cu un deget lung și încovoiat, a arătat spre clădire.

- Sau, poate, am admis eu, este vorba despre economie, nu despre religie.

- Ai fost soldat?

Nu m-am putut abține să nu zâmbesc.

— Nu. Consultant economic.

i-am întins hârtia cu cifre statistice. Acestea erau armele mele.

A întins mâna și le-a luat.

- Cifre.

— Statistici internaționale.

El a cercetat lista, apoi a râs ușor.

- Nu pot să citesc.

Mi-a dat-o înapoi.

i- Cifrele astea ne spun că douăzeci și patru de mii de oameni mor zilnic de foame.

El a fluierat încetișor, apoi s-a gândit o clipă la asta și a oftat.

— Era cât pe ce să fiu și eu unul dintre ei. Aveam o mică fermă de rodii în apropiere de Kandahar. Au sosit rușii, iar mujahedinii s-au ascuns în spatele copacilor și în șanțurile cu apă.

A ridicat mâinile, ținându-le ca și cum ar fi avut o pușcă.

— I-au prins în capcană.

Și-a lăsat mâinile în jos.

-r- Toți pomii și șanțurile mele au fost distruse.

- Ce ai făcut după asta?

A arătat cu capul spre lista pe care o aveam în mână.

4- Spune și despre cerșetori?

"Nu, dar aveam impresia că știam.

- Cam optzeci de milioane în întreaga lume, cred.

- Eu am fost unul dintre aceștia.

A dat din cap, părând pierdut în gânduri. Am stat în tăcere timp de câteva minute, până când a prins din nou a vorbi.

- Nu-mi place cerșetoria. Copilul meu moare. Așa că, eu cultiv mac.

- Opiu?

A dat din umeri.

- Nici pomi, nici apă. Singurul mod de a ne hrăni familiile.

Am simțit un nod în gât, o senzație deprimantă de tristețe combinată cu vinovăție.

- Noi considerăm un lucru rău cultivarea macului pentru opiu, dar, mulți dintre cei mai bogați oameni ai voștri își datorează averile traficului de droguri.

M-a privit în ochi și am avut senzația că îmi pătrunde în suflet.

- Ai fost soldat, a decretat el, dând din cap pentru a confirma acest simplu fapt.

Apoi s-a ridicat încet și a luat-o șchiopătând pe trepte în jos. Voiam să mai stea, dar m-am simțit fără puterea de a mai spune ceva. Am reușit să mă ridic în picioare și am pornit-o după el. La capătul scării, m-am oprit din pricina unui indicator. Pe el era desenată o imagine a clădirii unde stătusem, în capătul acestuia, trecătorii erau anunțați că acel indicator fusese pus acolo de Heritage Trails din New York. Pe el scria așa:

Mausoleul din Halicarnas ridicat în vârful turnului clopotniței bisericii Sânci Marco din Veneția, la colțul străzii Wall cu Broad - acesta este conceptul arhitectural al clădirii din Wall Street nr. 14. În vremurile sale bune, cea mai înaltă clădire de bancă, acel zgârie-nori de 539 de picioare, adăpostise inițial sediul central al Bankers Trust, una dintre instituțiile financiare cele mai bogate din țară.

Am rămas acolo, înfiorat de uimire, și m-am uitat în sus la această clădire. La puțin timp după sfârșitul secolului trecut, numărul 14 de pe Wall Street jucase rolul pe care avea să și-l asume mai târziu World Trade Center; fusese chiar simbolul puterii și dominației economice. Și mai fusese și sediul Bankers Trust, una dintre firmele pe care eu o angajasem să-mi finanțeze compania de energie. Era o parte esențială a moștenirii mele - moștenirea unui soldat, după cum bine mă nimerise bătrânul afgan.

Faptul că ajunsesem atunci acolo, stând de vorbă cu el, părea o stranie coincidență. Coincidență. Cuvântul m-a încremenit. M-am gândit la felul în care reacțiile noastre la coincidențe ne modelează viațele. Cum ar trebui oare să reacționez eu la aceasta?

În timp ce mergeam, scrutam atent capetele din mulțime, dar nu triai vedeam nici urmă de el. La clădirea următoare, se afla o statuie imensă învelită în plastic albastru. O inscripție de pe o veche clădire cu fațada din piatră arăta că aici era Clădirea Federală, Wall Street nr. 26, unde, pe 30 aprilie 1789, George Washington depusese jurământul în calitate de prim președinte al Statelor Unite. Acesta era exact punctul în care primul om fusese consacrat și primise responsabilitatea de a apăra dreptul la viață, la libertate și la căutarea fericirii pentru toți oamenii. Atât de aproape de Ground Zero; atât de aproape de Wall Street.

Am luat-o pe lângă bloc, pe Pine Street. Acolo am ajuns față în față cu sediul mondial al firmei Chase, banca pe care a construit-o David Rockefeller, o bancă alimentată cu bani din petrol și îmbogățită de oameni ca mine. Această bancă, o instituție care servise asasinilor economici și care era un lider în promovarea imperiului global, reprezenta, în multe sensuri, însuși simbolul corporatocrației.

Mi-am adus aminte că citisem despre World Trade Center că era un proiect inițiat de David Rockefeller, în 1960, și că în ultimii ani complexul fusese considerat o pacoste. Avea reputația de a fi un eșec din punct de vedere financiar, nepotrivit pentru fibrele optice moderne și tehnologiile pentru Internet și împovărat cu un sistem de lifturi ineficient și extrem de costisitor. Acele două turnuri fuseseră poreclite pe vremuri David și Nelson. Acum, pacostea dispăruse.

Am mers mai departe, încet, aproape fără nici o tragere de inimă, în ciuda după-amiezei calde, simțeam un fior și mi-am dat seama că pusese stăpânire pe mine o teamă ciudată, o presimțire. Nu-i puteam identifica originea și am încercat să scap de ea, grăbind pasul. În cele din urmă am ajuns din nou să privesc acea gaură care mocnea, metalul contorsionat, acea gigantică cicatrice în pământ. M-am sprijinit de o parte a clădirii care scăpase de distrugere și m-am uitat cu atenție în străfundurile ei. Încercam să-mi imaginez oamenii care se năpusteau afară din turnul care sta să se prăbușească și pompierii care dădeau năvală pentru a-i salva. Am încercat să mă gândesc la oamenii care săriseră, la disperarea pe care o simțiseră. Dar nimic din toate acestea nu mi-a trecut prin minte.

În schimb, l-am văzut pe Osama bin Laden luând bani și arme de milioane de dolari de la un bărbat angajat de o companie de consultanță care avea contract cu guvernul Statelor Unite. Apoi m-am văzut pe mine stând la un computer în fața unui ecran gol.

M-am uitat în jur, dincolo de Ground Zero, la străzile New Yorkului care fuseseră ocolite de foc și care acum reveneau la normal. Mă întrebam ce părere aveau oamenii care mergeau azi pe stradă despre toate acestea - nu numai despre distrugerea turnurilor, dar și despre ferma de rodii distrusă și despre cele douăzeci și patru de mii de oameni care mureau de foame în fiecare zi. Mă întrebam dacă ei se gândeau vreodată la astfel de lucruri, dacă ar putea renunța la slujbele lor, la mașinile lor consumatoare de benzină și la dobânzile lor, suficient de mult timp ca să-și dea seama de aportul lor la lumea pe care aveau să o lase moștenire copiilor lor. Mă întrebam ce știau ei despre Afganistan - nu despre Afganistanul de la televizor, acela plin de corturi militare și de tancuri, ci despre Afganistanul celui bătrân. Mă întrebam ce gândeau cei douăzeci și patru de mii care mureau în fiecare zi.

Și apoi iar mă vedeam pe mine însumi stând în fața unui ecran gol de computer.

M-am forțat să mă concentrez din nou asupra celui Ground Zero. În acel moment, un lucru era cert: țara mea se gândea la răzbunare, concentrându-se asupra unor state ca Afganistanul. Eu mă gândeam

însă la toate celelalte locuri din lume în care oamenii ne urau companiile, armata, politicile și marșul nostru către imperiul global.

Mă întrebam: Dar ce se întâmplă cu Panama, Ecuador, Indonezia, Iran, Guatemala, mare parte din Africa?

M-am smuls de lângă peretele de care mă sprijinisem și am început să mă îndepărtez. Un om scund, oacheș, flutura un ziar în aer și striga ceva în spaniolă. M-am oprit.

- Venezuela în prag de revoluție! urla el peste zgomotul de trafic, peste sunetul claxoanelor și forfoteala oamenilor.

I-am cumpărat ziarul și am rămas acolo un timp, examinând atent articolul de fond. Era despre Hugo Chavez, președintele antiamerican al Venezuelei ales democratic, și despre curentul subteran de ură generat în America Latină de politicile SUA.

Ce era oare cu Venezuela?

CAPITOLUL 33

Venezuela: salvată de Saddam

Am urmărit Venezuela ani la rând. Era un exemplu clasic de țară care se ridicase de la sărăcie la bogăție grație petrolului. Tot ea mai reprezenta și un model de instigare la agitație a bogaților în căutare de petrol, de dezechilibru între bogați și săraci, de țară exploatarea lărașă rușine de corporatocrație. Devenise exemplul tipic al locului în care asasinii economici de modă veche, ca mine, conviețuiau cu versiunea corporatistă, de stil nou.

Evenimentele despre care am citit în ziua aceea la Ground Zero erau rezultatul direct al alegerilor din 1998, când săracii și defavorizații Venezuelei l-au ales președinte pe Hugo Chavez, cu o majoritate zdrobitoare¹. Acesta a instituit imediat măsuri drastice, preluând controlul asupra curților de judecată și asupra altor instituții, dizolvând Congresul venezuelean. El a denunțat Statele Unite pentru „imperialismul nerușinat”, a vorbit cu convingere împotriva globalizării și

a introdus o lege a hidrocarburilor, care era, de fapt, o reminiscență, chiar și cu numele, a aceleia pe care o introdusese Jaime Roldos în Ecuador, cu puțin înainte ca elicopterul lui să se prăbușească. Legea dubla drepturile de exploatare pe care le plăteau companiile petroliere străine. Apoi, Chavez a sfidat independența tradițională a companiei deținute de stat, Petroleos de Venezuela, înlocuindu-i pe directorii acesteia cu oameni care îi erau loiali².

Petrolul venezuelean este crucial pentru economiile lumii, în 2002 această țară era cea de-a patra mare exportatoare de petrol și furnizoarea numărul trei pentru Statele Unite³. Petroleos de Venezuela, cu patruzeci de mii de angajați și cu vânzări anuale de 50 miliarde de dolari, reprezintă 80% din venitul din exporturi al țării. Reprezintă, de departe, cel mai important factor al economiei venezuelene⁴. Prin preluarea industriei, Chavez s-a impus pe scena mondială ca un jucător deosebit de important.

Mulți locuitori ai Venezuelei priveau acest lucru ca pe un semn al destinului, o desăvârșire a unui proces care începuse cu optzeci de ani mai înainte. Pe 14 decembrie 1922, o uriașă explozie de petrol a țâșnit din pământ lângă Maracaibo. O sută de barili de materie brută s-au răspândit în aer timp de trei zile la rând, acest unic eveniment geologic schimbând Venezuela pentru totdeauna. Până în 1930, Venezuela era cel mai mare exportator de petrol. Venezuelenii considerau petrolul soluția la toate problemele lor.

Veniturile din petrol pe următorii patruzeci de ani au permis Venezuelei să evolueze de la una dintre cele mai sărace națiuni din lume la una dintre cele mai bogate din America Latină. Toate statisticile la nivelurile vitale ale țării s-au îmbunătățit: sănătatea, educația, situația forței de muncă, longevitatea, datele referitoare la natalitate și supraviețuirea nou-născuților. Afacerile au prosperat.

În timpul embargoului impus de OPEC în 1973, prețul petrolului a sărit în aer, iar bugetul național al Venezuelei a crescut de patru ori. Asasinii economici s-au pus pe treabă. Băncile internaționale au invadat țara cu împrumuturi care aveau să fie folosite pentru vaste proiecte de infrastructură și dezvoltare industrială, precum și pentru cei mai înalți zgârie-nori de pe continent. Apoi, în anii 1980, au

sosit asasinii economici de tip corporatist. Pentru aceștia era ocazia ideală de a tăia răul de la rădăcină. Clasa de mijloc din Venezuela căpătase consistență și reprezenta o piață bogată pentru o largă varietate de produse și totuși încă mai exista un sector de săraci foarte numeros, care era disponibil pentru munca în ateliere și fabrici.

Apoi, prețul petrolului s-a prăbușit, iar Venezuela nu și-a mai putut plăti datoriile, în 1989, FMI a impus măsuri dure de austeritate și a făcut presiuni asupra Caracasului de a sprijini corporatocrația în diverse alte feluri. Venezuelenii au reacționat violent; revoltele au ucis peste două sute de oameni. Iluzia că petrolul era o sursă inepuizabilă de sprijin a fost spulberată, între 1978 și 2003, venitul pe cap de locuitor din Venezuela a scăzut cu peste 40%⁵.

Pe măsură ce creștea sărăcia, resentimentele se amplificau. A rezultat polarizarea: clasa de mijloc înfruntându-se cu clasa săracă. Cum se întâmplă de cele mai multe ori în țări a căror economie depinde de producția de petrol, situația demografică s-a schimbat rapid. Economia în prăbușire a făcut ravagii pe seama clasei de mijloc, și foarte toulți au căzut în rândul sărăcimii.

Noua situație demografică a pregătit scena pentru Chavez, dar și pentru conflictul cu Washingtonul, îndată ce a preluat puterea, noul președinte a întreprins acțiuni care nu au făcut decât să provoace administrația Bush. Chiar înainte de atacurile din 11 septembrie, Washingtonul își revizua opțiunile. Asasinii economici eșuaseră. Era oare timpul să trimită șacalii?

Apoi, 11 septembrie a schimbat toate prioritățile. Președintele Bush și consilierii săi s-au concentrat asupra mobilizării comunității internaționale de a sprijini activitățile SUA din Afganistan și invazia din Irak. Pe deasupra, economia SUA se afla în mijlocul unei recesiuni. Venezuela a retrogradat pe locul al doilea, în orice caz, era evident că, la un anumit punct, Bush și Chavez aveau să se răzgândească. Cu Irakul și alți furnizori de petrol din Orientul Mijlociu în primejdie, Washingtonul nu-și putea permite să ignore Venezuela pentru mult timp.

Rătăcind prin zona Ground Zero și Wall Street, întâlnindu-l pe bătrânul afgan și citind despre Venezuela lui Chavez, toate acestea m-au făcut să mă întorc la un punct pe care îl evitasem mulți ani,

forțându-mă să privesc atent la consecințele lucrurilor pe care le făcusem în ultimele trei decenii. Era cu neputință să neg rolul pe care îl jucasem sau faptul că munca mea ca AE afecta acum generația fiicei mele la modul foarte negativ. Știam că nu mai pot amâna acțiunea pentru răscumpărarea a ceea ce făcusem. Trebuia să spun totul despre viața mea, într-un fel care să-i poată ajuta pe oameni să devină conștienți de existența corporatocrației și să înțeleagă de ce atât de mulți oameni din întreaga lume ne urăsc.

Am început încă o dată să scriu, dar, pe măsură ce o scriam, mi se părea că povestea era prea veche. Era necesar să o actualizez cumva. M-am gândit să călătoresc în Afganistan, în Irak și Venezuela și să scriu comentarii contemporane despre cele trei țări. Ele păreau să întruchipeze o ironie la adresa afacerilor lumii noastre: fiecare trecea printr-un tumult politic traumatizant și se pricopsise cu lideri care lăsau foarte mult de dorit (un taliban crud și despot, un Saddam psihopat și un Chavez inept din punct de vedere economic), în nici un caz însă corporatocrația nu răspundea încercând să rezolve problemele mult mai profunde ale țărilor respective. Dimpotrivă, reacția era de a submina liderii care stăteau în calea politicii noastre privind petrolul. Sub multe aspecte, Venezuela era cazul care intriga cel mai mult deoarece, în timp ce în Afganistan avusese deja loc intervenția militară, care părea inevitabilă și în Irak, reacția administrației americane față de Chavez rămânea un mister, în ceea ce mă privea, chestiunea nu era dacă Chavez era sau nu un bun conducător, ci era legată de reacția Washingtonului față de un lider care stătuse în calea marșului corporatocrației către imperiul global.

Înainte aveam timp să organizez asemenea excursii, însă, încă o dată, au intervenit circumstanțele. Munca mea nonprofit m-a dus de câteva ori în America de Sud, în 2002. O familie din Venezuela, ale cărei afaceri erau pe punctul de a da faliment sub regimul lui Chavez, m-a însoțit într-una dintre excursiile mele în Amazon. Am devenit prieteni apropiați și am ascultat și punctul lor de vedere. Am mai întâlnit și oameni din America Latină, de la capătul celălalt al spectrului economic, care îl considerau pe Chavez un salvator. Evenimentele desfășurate în Caracas erau simptomatice pentru lumea pe care noi, asasinii economici, o creaserăm.

Până în decembrie 2002, atât situația din Venezuela, cât și cea din Irak au atins apogeul crizei. Cele două țări evoluau în direcții perfect opuse una față de cealaltă, în Irak, toate eforturile subtile - atât din partea asasinilor economici, cât și a șacalilor - eșuaseră în încercarea de a-l forța pe Saddam să cedeze, iar acum ne pregăteam pentru soluția ultimă — invazia, în Venezuela, administrația Bush puneă în practică modelul iranian al lui Kermit Roosevelt. Așa cum se scria și în *New York Times*:

.....

Sute de mii de venezueleni au umplut străzile astăzi, pentru a-și afirma devotamentul față de greva națională, acum în cea de-a 28-a zi, pentru a forța înlăturarea președintelui Hugo Chavez.

Greva, la care s-a adăugat un număr de aproximativ 30000 de muncitori petrolieri, amenință să facă, în lunile care vor veni, ravagii în sânul acestei națiuni, al cincilea producător de petrol din lume...

Zilele acestea, greva a ajuns într-un impas, dl Chavez folosește spărgători de grevă, încercând să normalizeze operațiunile din companiile de petrol deținute de stat. Cei care i se opun, o coaliție formată din oameni de afaceri și lideri sindicali, afirmă că greva lor va duce compania, și împreună cu ea și guvernul Chavez, la prăbușire⁶.

.....

Acesta era exact felul în care CIA îl eliminase pe Mossadegh și îl înlocuise cu șahul. Analogia era perfectă. Părea că istoria se repeta fără nici un fel de abatere, cincizeci de ani mai târziu. Cinci decenii, dar tot petrolul continua să fie forța care puneă lucrurile în mișcare.

Pe 4 ianuarie 2003, susținătorii lui Chavez au intrat în conflict cu oponenții acestuia. Doi oameni au murit împușcați și alte zeci au fost răniți, în ziua următoare, am vorbit cu un vechi prieten care făcuse parte dintre șacali multă vreme. Ca și mine, nici el nu lucrase nicio dată pentru nici un guvern, dar condusese operațiuni clandestine în multe țări. Mi-a spus că un angajator particular l-a abordat pentru a instiga greva din Caracas și pentru a mitui ofițerii din armată - dintre care mulți fuseseră antrenați la Școala Americilor - pentru a se întoarce împotriva președintelui lor ales. El refuzase oferta, dar mi-a mărturisit că „omul care a acceptat misiunea știe ce face”⁷.

În aceeași lună, ianuarie 2003, prețul petrolului neprelucrat a crescut foarte mult, iar rezervele americane s-au apropiat de cel mai de jos nivel din ultimii 26 de ani. Dată fiind situația din Orientul Mijlociu, știam că administrația Bush făcea tot ce-i stătea în putință să-l învingă pe Chavez. Apoi, a sosit vestea că au reușit; Chavez fusese înlăturat. *New York Times* a folosit această întorsătură de evenimente pentru a face o retrospectivă istorică - și, de asemenea, pentru a identifica pe cel care părea să fi jucat rolul lui Kermit Roosevelt în Venezuela contemporană:

Statele Unite... au sprijinit regimuri autoritare în toată America Centrală și de Sud în timpul Războiului Rece, pentru a-și apăra interesele politice și economice.

În micuța Guatemala, CIA a pus la cale o lovitură de stat pentru a elimina guvernul ales pe cale democratică în 1954 și a susținut guverne de dreapta împotriva grupărilor rebele de stânga timp de patru decenii. În general, au murit peste 200000 de civili.

În Chile, lovitură de stat sprijinită de CIA a dus la preluarea puterii de către generalul Augusto Pinochet, între 1973-1990. În Peru, un guvern încă fragil din punct de vedere democratic încearcă să lămurească rolul agenției în sprijinirea, timp de un deceniu, a președintelui acum destituit și căzut în dizgrație, Alberto Fujimori, și a rău famatului șef al spionajului, Vladimiro L. Montesinos.

Statele Unite au fost nevoite să invadeze Panama în 1989 pentru a-l prinde pe narco-dictatorul Manuel A. Noriega, care, timp de aproape 20 de ani, a fost un informator de valoare pentru serviciile de spionaj americane. Iar lupta pentru a ridica o opoziție neînarmată din Nicaragua împotriva radicalilor, în anii 1980, prin orice mijloace, inclusiv prin vânzarea de arme către iranieni pentru a obține bani peșin, a dus la incriminarea unor membri marcanți ai administrației Reagan.

Printre cei care au fost investigați atunci se afla și Otto J. Reich, un veteran al luptelor din America Latină, împotriva lui Reich nici măcar nu s-a depus vreo plângere. El a devenit ulterior ambasador al Statelor Unite în Venezuela, iar acum este asistent al secretarului de stat pentru afaceri interamericane prin numirea sa direct de către președinte. Prăbușirea lui Chavez reprezintă încă un trofeu adăugat la colecția sa⁸.

Dacă dl Reich și administrația Bush sărbătoreau lovitura împotriva lui Chavez, petrecerea avea să fie însă întreruptă pe neașteptate, într-o uimitoare răsturnare de situație, Chavez a obținut victoria și a preluat din nou puterea în mai puțin de 72 de ore. Spre deosebire de Mossadegh în Iran, Chavez a reușit să-și păstreze armata de partea sa, în ciuda tuturor eforturilor celorlalți de a-i întoarce pe ofițerii de rang superior împotriva lui. În plus, el avea și compania petrolieră de stat de partea sa. Petroleos de Venezuela a sfidat miile de muncitori greviști și a reușit o revenire.

Îndată ce lucrurile s-au limpezit, Chavez a mărit și mai mult strângerea sa guvernamentală asupra muncitorilor de la compania petrolieră, a exclus din armată pe cei câțiva ofițeri neloiali care fuseseră convinși să-l trădeze și și-a forțat numeroși opozanți să părăsească țara. El a cerut închisoare pe 20 de ani pentru doi dintre liderii opoziției, agenți cu legături la Washington care se alăturaseră șacalilor pentru a dirija greva națională⁹.

În ultima instanță, urmarea tuturor acelor evenimente a însemnat o adevărată nenorocire pentru administrația Bush. Cum susține și *Los Angeles Times*:

Oficialii administrației Bush au recunoscut marți că discutaseră îndepărtarea președintelui venezuelean, Hugo Chavez, cu luni de zile înainte, cu ofițeri superiori și cu lideri civili din Venezuela... Felul în care administrația a gestionat lovitura de stat a fost pus sub semnul întrebării¹⁰.

Era evident faptul că nu numai asasinii economici eșuaseră, dar și șacalii. Venezuela din 2003 s-a dovedit a fi foarte diferită de Iranul din 1953. M-am întrebat dacă acest lucru era un semn sau, pur și simplu, o anomalie — și ce va face Washingtonul în continuare.

Cel puțin deocamdată, cred că în Venezuela o criză serioasă a fost prevenită - iar Chavez era salvat - de Saddam Hussein. Administrația Bush nu putea face față în același timp Afganistanului, Irakului și Venezuelei. Momentan, nu avea nici puterea militară, nici sprijinul politic pentru a face asta. În orice caz, știam că aceste împrejurări se puteau schimba rapid, existând posibilitatea ca președintele Chavez

să aibă de înfruntat o aprigă opoziție în viitorul apropiat. Fără îndoială, Venezuela era o punere în gardă că în cincizeci de ani nu se schimbaseră prea multe, cu excepția rezultatului.

CAPITOLUL 34

Din nou în Ecuador

Venezuela reprezenta un caz clasic. Totuși, în timp ce urmăream evenimentele de acolo, eram surprins de faptul că liniile de front cu adevărat importante erau trasate de alte țări. Acest lucru era semnificativ nu pentru că acestea ar fi reprezentat mai mulți dolari sau mai multe vieți omenești, ci pentru că implicau și alte chestiuni care depășeau cu mult scopurile materiale ce definesc, de regulă, imperiile. Aceste fronturi se întindeau dincolo de armatele de bancheri, directori și politicieni, în adâncurile sufletului civilizației moderne. Iar ele erau stabilite într-o țară pe care ajunseseam să o cunosc și să o iubesc, cea în care lucrasem pentru prima dată ca voluntar în Peace Corps: Ecuador.

În anii premergători primei mele vizite acolo, în 1968, această țărișoară devenise o victimă de predilecție a corporatocrației. Contemporanii mei și chiar eu, precum și echivalenții noștri corporatiști, reușiserăm să o aducem la un faliment efectiv. I-am împrumutat miliarde de dolari, astfel încât să poată angaja firmele noastre de inginerie și construcții care să conceapă proiecte ce aveau să vină în ajutorul familiilor celor mai bogate. Drept rezultat, în acele trei decenii, nivelul oficial de sărăcie a crescut cu valori între 15-70%, datoria publică a crescut de la 240 milioane la 16 miliarde de dolari, iar partea din resursele naționale alocată celor mai săraci cetățeni a scăzut de la 20 la 6%. Astăzi, Ecuadorul trebuie să aloce aproape 50% din bugetul național numai pentru achitarea datoriei - în loc să ajute milioane de cetățeni clasificați oficial sub limita sărăciei¹.

Situația din Ecuador demonstrează în mod clar că aceasta nu a fost rezultatul unei conspirații, ci un proces apărut în timpul guvernării atât a democraților, cât și a republicanilor, un proces care a implicat

toate băncile multinaționale, multe corporații și misiuni de ajutor internațional dintr-o mulțime de țări. Statele Unite au jucat rolul principal, dar noi nu am acționat singuri.

În timpul acestor trei decenii, mii de bărbați și femei au participat la aducerea Ecuadorului în starea precară în care se aflase la începutul mileniului. Unii dintre ei, ca mine, fuseseră conștienți de ceea ce făceau, dar marea majoritate îndepliniseră numai niște sarcini pe care le învățaseră în domeniile lor - afaceri, inginerie, drept - sau urmașă liniile trasate de niște șefi, după exemplul meu, care demonstrau sistemul prin propriul lor exemplu de lăcomie și prin recompense. Și pedepse astfel calculate, încât să-l perpetueze, în cel mai rău caz, asemenea participanți vedeau rolul pe care-l jucau ca pe ceva nepericulos; în cea mai optimistă perspectivă, ei ajutau o națiune sărăcită.

Deși inconștienți, induși în eroare și, în multe cazuri, autoiluzionându-se, acești jucători nu erau membrii nici unei conspirații clandestine; ei erau mai degrabă produsele unui sistem care promovează cea mai subtilă și eficientă formă de imperialism pe care a văzut-o vreodată lumea. Nimeni nu mai trebuia să se străduiască pentru a găsi bărbați și femei care ar fi putut fi mituiți sau amenințați - ei fuseseră deja recrutați de către companii, bănci și agenții guvernamentale. Mita consta în salarii, bonusuri, pensii și polițe de asigurare; amenințările aveau la bază moravuri sociale, presiunea celorlalți și întrebări nerostite despre viitorul educației copiilor lor.

Sistemul fusese o reușită spectaculoasă. Pe când noul mileniu se pregătea să intre în scenă, Ecuadorul era prins și legat fedeleș. El era al nostru, în același fel în care donul Mafiei îl are pe tatăl căruia i-a finanțat nunta fiicei și mica afacere. Ba mai mult, i-a refinanțat-o. Ca niște buni mafioți, nu ne-am grăbit. Ne puteam permite să fim răbdători, știind că dedesubtul pădurilor tropicale ale Ecuadorului se întinde o mare de petrol, știind că va veni și ziua mult așteptată.

Acea zi venise deja când, la începutul anului 2003, mi-am făcut drum din Quito, prin junglă, către orașul Shell, în mașina mea Subaru Outback. Chavez se reinstalase la conducerea Venezuelei. El îl înfruntase pe George W. Bush și câștigase. Saddam rămăsese pe poziție și se pregătea pentru o viitoare invazie. Rezervele de petrol erau la cel mai

scăzut nivel din ultimele trei decenii, iar perspectivele de a obține mai mult din sursele noastre primare păreau sumbre - și, prin urmare, cam la fel arăta și sănătatea bilanțurilor corporatocrației. Aveam nevoie de un as în mânecă. Era vremea să ne luăm tributul de la Ecuador.

În timp ce conduceam prin uriașul baraj de pe Râul Pastaza, mi-am dat seama că aici, în Ecuador, lupta nu era o simplă înfruntare între bogații lumii și săraci, între cei care exploatează și cei exploați. Aceste fronturi ne definesc, în esență, pe noi ca civilizație. Eram gata să obligăm această țărișoară să-și pună la dispoziția companiilor noastre petroliere pădurea tropicală. Devastarea care avea să urmeze era incomensurabilă.

Dacă insistam pe colectarea datoriei, repercusiunile aveau să depășească mult capacitatea noastră de a le socoti. Nu era vorba numai despre distrugerea culturilor indigene, despre vieți omenești și despre mii de specii de animale, reptile, pești, insecte și plante, dintre care unele ar fi putut conține tratamente nedescoperite încă pentru o serie întreagă de boli. Nu era vorba numai despre faptul că pădurea tropicală absoarbe gazele - emanate de industriile noastre, contribuind la efectul de seră - și produce oxigenul esențial pentru viețile noastre, adunând norii care, în cele din urmă, creează un procent important din apa potabilă a lumii. Această chestiune depășea toate argumentele standard folosite de către ecologiști când vor să salveze locuri asemănătoare și pătrundea în adâncurile sufletului nostru.

Dacă aveam să continuăm cu această strategie, însemna să continuăm un model imperialist care fusese pus la punct cu mult înainte de Imperiul Roman. Criticăm fățiș sclavia, dar imperiul nostru global pune lanțuri mult mai multor oameni decât au făcut-o romanii și toate celelalte puteri coloniale, înaintea noastră. M-am întrebat cum putem aplica o politică cu o perspectivă atât de limitată în Ecuador și să trăim cu conștiința încărcată.

Uitându-mă cu atenție prin geamurile mașinii la pantele defrișate ale Anzilor, o zonă în care, în timpul petrecut de mine la Peace Corps, se afla o vegetație luxuriantă, mi-am mai dat seama brusc de un alt lucru. M-a izbit ideea că această privesc a Ecuadorului ca un front important era o chestiune pur personală și că, de fapt, oricare dintre

țările unde am lucrat, oricare țară la ale cărei resurse râvnea imperiul, era la fel de semnificativă. Eu mă atașasem de aceasta, atașament care provenea din zilele anilor 1960, căci aici îmi pierdusem inocența. În orice caz, era o chestiune personală, o atitudine subiectivă.

Deși pădurile tropicale din Ecuador sunt prețioase, ca și populațiile indigene și toate celelalte forme de viață care le populează, ele nu sunt mai prețioase decât deserturile din Iran și decât beduinii din moștenirea lui Yamin. Nu sunt mai prețioase decât munții insulei Java, decât mările de pe coastele Filipinelor, decât stepele Asiei, decât sălbăticia Africii sau pădurile Americii de Nord, decât copcile de gheață ale Arcticii, sau decât sutele de alte locuri amenințate. Fiecare dintre ele ne obligă să scotocim în adâncurile sufletelor noastre individuale sau colective.

Mi-am adus aminte de o statistică ce rezuma toate aceste lucruri: raportul venitului unei cincimi din populația lumii din țările cele mai bogate față de cel al unei cincimi din țările cele mai sărace a evoluat de la 30 la 1 în 1960 la 74 la 1 în 1995². Iar Banca Mondială, Agenția Statelor Unite pentru Dezvoltare Internațională (USAID), FMI și restul băncilor, corporațiilor și guvernelor implicate în „ajutorul” internațional ne spun în permanență că își fac datoria și că se realizează progrese.

Așa că iată-mă din nou în Ecuador, în țara care era numai unul dintre fronturile războiului, dar care deținea un loc aparte în inima mea. Era în anul 2003, după treizeci și cinci de ani de la sosirea mea ca membru al unei organizații a SUA care include în denumirea sa cuvântul *peace* (*pace*). De data aceasta, venisem cu scopul de a împiedica un război la provocarea căruia ajutasem și eu timp de trei decenii.

Putea să pară că evenimentele din Afganistan, Irak și Venezuela erau de ajuns pentru a ne împiedica să pornim un alt conflict; totuși, în Ecuador situația era foarte diferită. Acest război nu ar fi avut nevoie de armata SUA, pentru că el ar fi fost purtat de câteva mii de războinici indigeni echipați numai cu sulite, securi și puști cu un singur glonț, încărcat prin gura țevii. Ei ar fi înfruntat o armată ecuadoriană modernă, o mână de consultanți din Forțele Speciale ale SUA

și mercenari antrenați ca șacali angajați de companiile petroliere. Acesta ar fi fost un război asemănător cu conflictul din 1995 dintre Ecuador și Peru, despre care marea majoritate din Statele Unite nici nu ar fi auzit, iar evenimentele recente sporiseră probabilitatea izbucnirii lui.

În decembrie 2002, reprezentanții companiilor petroliere au acuzat o comunitate indigenă de a le fi luat o echipă de muncitori ca ostatici; ei au sugerat că războinicii implicați erau membrii unei grupări teroriste, cu implicații despre posibile legături cu Al-Qaeda. Era o chestiune care complica lucrurile în mod special, deoarece compania petrolieră nu primise aprobarea guvernului de a începe să foreze, în orice caz, compania susținea că muncitorii săi aveau dreptul să execute investigații preliminare, care nu implicau forarea — o pretenție vehement contestată de grupurile indigene la câteva zile după aceea, când și-au relatat versiunea.

Muncitorii petrolieri — stăruiau reprezentanții triburilor — trecuseră în mod ilegal pe niște pământuri unde nu le era permis să calce; războinicii nu avuseseră arme și nici nu-i amenințaseră pe muncitori cu violențe de nici o natură, în realitate, ei îi escortaseră pe muncitori până în satul lor, unde le-au oferit mâncare și *chicha*, un tip de bere locală. În timp ce vizitatorii lor petreceau, războinicii l-au convins pe ghidul grupului de muncitori să ia barca și să-și vadă de drum înapoi. Oricum, susținea tribul, muncitorii nu au fost niciodată reținuți împotriva voinței lor; ei erau liberi să se ducă unde doreau³.

Mergând cu mașina pe drumul acela, îmi aminteam de ceea ce îmi spusese Shuarii în 1990 când, după ce vândusem IPS, mă întorsesem să-i ajut să-și salveze pădurile. „Lumea este așa cum o vizezi”, îmi spusese ei și apoi au scos în evidență faptul că noi, cei din Nord, visaserăm industriei uriașe, o mulțime de mașini și zgârie-nori gigantici. Acum descoperisese că viziunea noastră era, de fapt, un coșmar care, în cele din urmă, ne va distruge.

„Schimbați-vă visul”, m-au sfătuit Shuarii. Și totuși, iată-l din nou, după mai bine de un deceniu, iar, în ciuda muncii multor oameni și a numeroaselor organizații nonprofit, inclusiv a celor cu care lucrasem eu, coșmarul atinsese proporții noi și îngrozitoare.

Când, în cele din urmă, mașina mea a intrat în orașul Shell din junglă, am fost dus pe sus la o întâlnire. Femeile și bărbații care participau la ea reprezentau mai multe triburi: Kichwa, Shuar, Achuar, Shiwiar și Zaparo. Unii merseseră câteva zile prin junglă; alții zburaseră cu niște avioane mici, finanțate de organizații nonprofit. Câțiva își purtau kilturile tradiționale, aveau fețele vopsite și legături cu pene în jurul capului, deși mulți încercau să-i imite pe cei de la oraș, purtând pantaloni, tricouri și pantofi.

Reprezentanții comunității acuzate de a fi luat ostatici au luat cuvântul primii. Ei ne-au spus că, la scurt timp după ce muncitorii s-au întors la compania petrolieră, peste o sută de soldați ecuadorieni au venit la mica lor comunitate. Ei ne-au reamintit că acesta era începutul unui sezon special în pădurea tropicală, apariția fructelor *chonta*. Pom sacru pentru culturile indigene, *chonta* rodește o dată pe an și semnalează începutul perioadei de împerechere pentru multe dintre păsările din regiune, inclusiv pentru specii rare sau în pericol de dispariție. Păsările sunt extrem de vulnerabile în timp ce zboară, în stol, spre fructe. Triburile au impus o politică strictă, interzicând vânarea acestor păsări în timpul sezonului în care *chonta* rodește.

- Perioada în care au sosit soldații nu ar fi putut fi aleasă mai rău, ne-a explicat o femeie.

I-am simțit durerea, dar și pe cea a însoțitorilor ei, când ne-au depănat tragice relatări despre felul în care soldații au încălcat interdicțiile. Aceștia au împușcat păsările atât pentru distracție, cât și pentru mâncare, în plus, ei au prădat grădinile familiilor, plantațiile de bananieri și câmpurile de manioc, de foarte multe ori distrugând ireparabil, pe alocuri, solul superficial. Ei au folosit explozibili în râuri ca să pescuiască și au mâncat animalele de casă ale unor familii. Au confiscat puștile de vânatoare ale localnicilor, au săpat latrine insalubre, au poluat râurile cu benzină și solvenți, au molestat sexual femeile și nu au ținut cont de depozitarea corespunzătoare a gunoierului, ceea ce a atras insectele și viermii.

—Aveam două opțiuni, a spus un bărbat. Puteam lupta sau ne puteam înfrânge mândria, făcând tot ce ne stătea în putință pentru a repara stricăciunile. Am hotărât că nu era încă momentul să luptăm.

El a descris în amănunt cum au încercat să compenseze abuzurile militarilor, îndemnându-și oamenii să reziste fără mâncare. El i-a zis post, dar mie mi se părea mai degrabă mai aproape de înfometare voluntară. Bătrânii și copiii au început să sufere de malnutriție și să se îmbolnăvească.

Vorbeau despre amenințări și mite.

- Fiul meu, a spus o femeie, vorbește engleza la fel de bine ca spaniola și câteva dialecte indigene. A lucrat ca ghid și translator la o companie de ecoturism. Îi plăteau un salariu decent. Compania petrolieră i-a oferit de zece ori mai mult. Ce putea el să facă? Acum scrie scrisori prin care își acuză fosta companie și pe toate celelalte care vin să ne ajute, iar în scrisorile sale el numește companiile petroliere prietenii noștri. Ea și-a scuturat trupul, așa cum un câine își scutură blana de apă.

- Nu mai este unul de-ai noștri. Fiul meu...

Un om mai în vârstă, purtând o bentiță cu pană de tucan tradițională pentru șamani, s-a ridicat în picioare.

- Știi despre cei trei pe care i-am ales ca reprezentanți împotriva companiilor petroliere, care au murit într-un accident de avion? Ei bine, nu am să repet aici ceea ce spun foarte mulți, cum că exact companiile petroliere sunt cele care au provocat accidentul. Dar îți pot spune că cele trei morți au săpat o groapă adâncă în organizația noastră. Companiile petroliere nu și-au pierdut timpul și au umplut acel gol cu oamenii lor.

Un alt bărbat a scos un contract și l-a citit, în schimbul a trei sute de dolari, acesta ceda un teritoriu întins unei companii de exploatare a lemnului. Era semnat de trei oficiali ai tribului.

- Astea nu sunt semnături adevărate, a spus el. Eu ar trebui să știu asta cel mai bine; unul dintre semnatari este fratele meu. Este vorba despre un alt tip de asasinare. Discreditarea conducătorilor noștri.

Părea o ironie și ciudat de potrivit că aceste lucruri se petreceau într-o regiune din Ecuador unde companiile petroliere nu primiseră încă permisiunea de a foră. Acestea foraseră în multe zone din jurul acesteia, iar locuitorii de acolo văzuseră rezultatele, fuseseră martori

la distrugerea vecinilor lor. În timp ce stăteam acolo și ascultam, m-am întrebat cum ar reacționa cetățenii țării mele dacă întâlniri ca aceasta ar fi difuzate pe CNN sau la știrile de seară.

Întâlnirile erau fascinante și revelațiile profund tulburătoare. Dar se mai întâmpla și altceva, în afara cadrului formal al acestora, în timpul pauzelor, la prânz și seara, când vorbeam cu oamenii în particular, eram frecvent întrebat de ce Statele Unite amenințau Irakul. Războiul ce plutea în aer se discuta pe primele pagini ale ziarelor ecuadoriene care ajungeau până în acest oraș din junglă, iar articolele erau foarte diferite de cele din State. Ele includeau referințe la proprietatea familiei Bush asupra unei companii petroliere și asupra concernului United Fruit, precum și la rolul de fost președinte executiv la Halliburton al vicepreședintelui Cheney.

Aceste ziare erau citite femeilor și bărbaților care nu fuseseră la școală niciodată. Toată lumea părea să fie interesată de acest subiect. Și iată-mă aici, în pădurea tropicală amazoniană, printre „analfabeți” pe care mulți din America de Nord îi consideră „înapoiți”, chiar „sălbatici”, și totuși s-au pus întrebări pertinente care loveau în chiar inima imperiului global.

Pe când ieșeam din Shell, lăsând în urmă barajul hidroelectric și îndreptându-mă spre culmile Anzilor, mă tot gândeam la diferența dintre ceea ce văzusem și auzisem în timpul acestei vizite în Ecuador și lucrurile cu care mă obișnuisem în Statele Unite. Se părea că triburile amazoniene aveau foarte multe lucruri să ne învețe, că în ciuda educației noastre și a multelor ore pe care noi le petreceam citind reviste și urmărind știrile la televizor, nouă ne lipsea conștiința pe care ei cumva o găsiseră. Această direcție de gândire m-a dus cu gândul la „The Profecy of the Condor and Eagle” (Profeția Condorului și a Vulturului), pe care am auzit-o de multe ori prin toată America Latină, și la profețiile similare pe care am avut ocazia să le cunosc călătorind în jurul lumii.

Aproape orice cultură cunoscută de mine prevestise că spre sfârșitul anilor 1990 aveam să intrăm într-o perioadă de puternică tranziție, în mănăstirile din Himalaya, în lăcașurile de cult din Indonezia și în rezervațiile indigene din America de Nord, din adâncurile Ama-

zonului până la piscurile Anzilor și până în orașele antice maiase din America Centrală am auzit că momentul nostru este unic în istoria umanității și că fiecare dintre noi s-a născut în această perioadă pentru că are o misiune de îndeplinit.

Titlurile și cuvintele profețiilor diferă ușor. Ele vorbesc puțin diferit despre un Nou Ev, Al Treilea Mileniu, Epoca Vărsătorului, începutul celui de-Al Cincilea Soare sau sfârșitul vechilor calendare și începutul altora noi. În ciuda variatelor terminologii însă, ele au foarte multe în comun, iar „Profeția Condorului și a Vulturului” este tipică. Ea afirmă cum, cu multă vreme în urmă, în negurile istoriei, societățile umane s-au împărțit și au urmat două căi diferite: aceea a condorului (reprezentând inima, intuitivă și mistică) și aceea a vulturului (reprezentând creierul, rațional și material), în anii 1490, spunea profeția, cele două căi vor converge, iar vulturul va împinge condorul până aproape de dispariție. Apoi, peste cinci sute de ani, în anii 1990, va începe o nouă epocă, una în care condorul și vulturul vor avea ocazia să se împace și să zboare împreună pe același cer, de-a lungul aceleiași căi. Dacă vulturul și condorul profită de această ocazie favorabilă, ei vor crea cel mai remarcabil produs, ceva ce nu s-a mai văzut până acum.

„Profeția Condorului și a Vulturului” poate fi interpretată la mai multe niveluri - interpretarea tip este că ea prevede îmbinarea cunoștințelor indigene cu tehnologiile științei, echilibrarea yin - yang și crearea de punți între culturile nordului și cele ale sudului. Oricum, cel mai puternic este mesajul pe care această profeție ni-l transmite despre conștiință: el spune că am intrat într-o perioadă când putem beneficia de multe și felurite căi de a ne vedea pe noi înșine și lumea noastră și că le putem folosi pe acestea pentru a ne înălța la niveluri superioare ale înțelegerii și conștiinței. Ca ființe umane, noi ne putem trezi cu adevărat și ne putem transforma într-o specie mult mai conștientă.

Oamenii condorului din Amazon au procedat astfel, încât să mi se pară evident faptul că, dacă e să punem întrebări despre natura a ceea ce înseamnă a fi uman în acest mileniu nou și despre determinarea noastră de a ne evalua propriile intenții în următoarele câteva decenii, atunci este nevoie să ne deschidem bine ochii și să vedem

consecințele acțiunilor noastre — acțiuni ale vulturului - în locuri precum Irak și Ecuador. Trebuie să ne zgâlțâim singuri până când ne trezim. Noi, cei care facem parte din națiunea cea mai puternică pe care a cunoscut-o vreodată istoria, trebuie să încetăm să ne mai preocupăm atât de deznodământul telenovelelor, de rezultatul meciurilor sau al bilanțurilor contabile trimestriale și să reevaluăm, mai degrabă, cine suntem și unde vrem să ajungă copiii noștri. Alternativa pe care o avem dacă încetăm să ne mai punem aceste întrebări esențiale este pur și simplu una mult prea periculoasă.

CAPITOLUL 35

Dincolo de aparențe

La scurt timp după întoarcerea mea din Ecuador, în 2003, Statele Unite au invadat Irakul, pentru a doua oară în puțin mai mult de un deceniu. Asasinii economici eșuaseră. Șacalii eșuaseră. Așa că tineri și tinere erau trimiși să ucidă și să moară în nisipurile deșertului. O întrebare importantă pe care a ridicat-o invazia, dar pe care mi-am dat seama că puțini americani erau în stare să o ia în seamă, era legată de ce însemna oare acest lucru pentru Casa de Saud. Dacă Statele Unite preluau controlul asupra Irakului, care, conform statisticilor, are mai mult petrol decât Arabia Saudită, părea inutil să continue să-și onoreze înțelegerea făcută cu familia regală saudită în anii 1970, înțelegere care a început cu Afacerea de Spălare a banilor din Arabia Saudită.

Sfârșitul lui Saddam — ca și acela al lui Noriega din Panama — avea să modifice ecuația, în cazul statului Panama, o dată ce ne-am re-instalat marionetele la conducere, am avut controlul asupra Canalului, indiferent de termenii tratatului pe care Torrijos și Carter i-au negociat. Din moment ce controlam Irakul, puteam desființa atunci OPEC-ul? Era posibil oare ca familia Saud să ajungă lipsită de importanță pe arena politică a petrolului mondial? Câțiva experți întrebau deja de ce Bush ataca Irakul, în loc să concentreze toate resursele în Afganistan în scopul prinderii rețelei Al-Qaeda. Era oare

posibil ca, din punctul de vedere al administrației sale - al acestei familii de petroliști - să fie mai importante obținerea necesarului de petrol și justificarea contractelor în domeniul construcțiilor decât lupta împotriva teroriștilor?

Mai exista însă și o altă turnură posibilă: OPEC putea încerca să se impună din nou. Dacă Statele Unite ar prelua controlul asupra Irakului, celelalte țări bogate în petrol nu ar avea cine știe ce de pierdut dacă ar ridica prețurile și/sau ar reduce furnizarea de țiței. Această posibilitate se lega de un alt scenariu - unul cu implicații care, foarte probabil, s-ar putea manifesta în cazul câtorva popoare din afara lumii finanțelor internaționale de la un nivel mai înalt și ar putea răsturna echilibrul geopolitic, putând duce, în cele din urmă, la prăbușirea sistemului pe care corporatocrația a trudit atât de mult să-l clădească. Acesta ar putea, să fie efectiv singurul factor care ar provoca autodistrugerea primului imperiu global din istorie.

În ultimă instanță, imperiul global depinde în foarte mare măsură de faptul că dolarul acționează ca valuta de referință pe piața lumii și de faptul că Monetăria Statelor Unite are dreptul de a-l emite, în consecință, împrumutăm țări ca Ecuadorul, știind clar că acestea nu vor putea niciodată să ni-i returneze; de fapt, noi nici nu dorim ca ei să-și onoreze datoriile, din moment ce imposibilitatea lor de a plăti este cea care ne dă pârghia necesară să acționăm efectiv, cea care ne oferă tributul de sânge. În condiții normale, am risca, într-un final, să ne risipim fondurile de care dispunem; la urma urmelor, nici un creditor nu-și poate permite prea multe împrumuturi nerambursate. Oricum, situația noastră nu este deloc una normală. Statele Unite tipăresc o valută care nu este susținută de aur. Într-adevăr, aceasta nu se sprijină pe nimic altceva decât pe încrederea pe care întreaga lume o are în economia noastră și în capacitatea noastră de a stăpâni forțele și resursele imperiului pe care l-am creat pentru a ne susține.

Capacitatea de a tipări moneda de schimb ne dă o putere imensă. Aceasta înseamnă că, printre altele, noi putem continua să acordăm împrumuturi care nu vor fi plătite niciodată - dar și că noi înșine putem acumula datorii uriașe. La începutul anului 2003, datoria națională a Statelor Unite a depășit șocanta cifră de 6 trilioane de

dolari, estimându-se că ea va ajunge până la 7 trilioane până la sfârșitul anului - în linii mari, 24000 dolari pentru fiecare cetățean al SUA. Mare parte din această datorie este datorată țărilor din Asia, mai ales Japoniei și Chinei, care au cumpărat titluri de tezaur emise de guvernul SUA (în principal, chitanțe neoficiale) cu fondurile strânse din vânzarea bunurilor de larg consum - inclusiv electronice, computere, automobile, aparatură casnică și îmbrăcăminte - către Statele Unite și către piața mondială¹.

Atâta timp cât lumea acceptă dolarul ca pe moneda ei de referință, această datorie excesivă nu reprezintă un obstacol serios în calea corporatocrației. În orice caz, dacă o altă monedă de referință va apărea în locul dolarului și dacă unii dintre creditorii Statelor Unite (Japonia sau China, de pildă) ar decide să își revendice datoriile, situația s-ar schimba dramatic. Statele Unite s-ar afla, în scurt timp, într-o situație deosebit de precară.

De fapt, în prezent, existența unei astfel de monede de referință nu mai este ipotetică; euro a intrat pe scena financiară internațională la 1 ianuarie 2002 și capătă un prestigiu din ce în ce mai mare, devenind mai puternic din lună-n lună. Euro oferă o ocazie unică pentru OPEC, dacă acesta alege să-și ia revanșa pentru invazia din Irak sau dacă, dintr-un alt motiv, decide să-și îndrepte forțele împotriva Statelor Unite. O decizie luată de OPEC de a substitui dolarul cu euro ca monedă standard de referință ar zgudui imperiul din temelie. Dacă acest lucru s-ar întâmpla și dacă unul sau doi creditori majori ar cere să li se returneze datoriile în euro, impactul ar fi enorm.

Acestea erau gândurile care mă frământau în acea dimineață din Vinerea Mare, pe 18 aprilie 2003, în timp ce parcurgeam pe jos scurta distanță de acasă până la garajul tainic ce îmi servea drept birou. M-am așezat la masa de lucru, am deschis computerul și, ca de obicei, am accesat pagina de internet a ziarului *New York Times*. Titlul principal mi-a sărit în ochi; m-a smuls imediat din preocupările mele referitoare la noile realități din finanțele internaționale, la datoria națională și la euro, transportându-mă înapoi la vechea mea profesie: „SUA încredințează firmei Bechtel un contract important în Reconstrucția Irakului”.

Articolul susținea că „Administrația Bush a recompensat Grupul Bechtel din Sânc Francisco cu primul contract important legat de un plan gigantic de reconstrucție a Irakului.” Ceva mai în josul paginii, autorii îi informau pe cititori că „irakienii vor lucra, prin urmare, pentru a-și reface țara cu Banca Mondială și cu Fondul Monetar Internațional, instituții în care Statele Unite se bucură de o influență considerabilă²”.

O influență considerabilă! Puțin spus.

Mi-am îndreptat atenția spre un alt articol din *Times*, „Compania are legături la Washington și în Irak”. Am trecut peste primele paragrafe, care repetau mare parte din informația din articolul precedent, și am ajuns la cel în care se specifica faptul că:

Bechtel are legături trainice cu instituția securității naționale... Un director este George Schultz, secretar de stat sub președintele Ronald Reagan. Înainte de a se alătura administrației Reagan, dl Schultz, consilier asociat la Bechtel, a fost și președintele companiei, lucrând alături de Caspar W. Weinberger, fost director executiv la compania din Sânc Francisco, înainte de a fi numit secretar al apărării. Anul acesta, Președintele Bush -a desemnat pe managerul general de la Bechtel, Riley P. Bechtel, să facă parte din Consiliul Prezidențial pentru Export³.

Aceste articole conțineau, *in nuce*, povestea istoriei moderne, a dorinței de realizare a imperiului global. Ceea ce se petrecea în Irak și era descris în presă era rezultatul muncii pe care Claudine mă instruisese să o fac cu aproape treizeci de ani în urmă și al muncii altor femei și bărbați care împărtășeau o dorință de parvenire nu foarte diferită de cea pe care și eu o simțisem. Acesta era punctul forte al progresului corporatocrației pe calea atragerii fiecărui om din lume în sfera sa de influență.

Articolele pomenite erau despre invadarea din 2003 a Irakului și despre contractele care se semnau în acel moment, atât pentru reconstrucția țării din ruinele create de soldații noștri, cât și pentru reclădirea ei din temelii după modelul modern, occidentalizat. Totuși, fără să o spună deschis, știrile din 18 aprilie 2003 se refereau

și la începutul anilor 1970, la Afacerea de Spălare a banilor Arabici Saudite. ASAS / SAMA și contractele care au rezultat în urma ei creaseră noi și irevocabile precedente care le permisese - și chiar mandataseră — companiilor de inginerie și construcții din SUA și industriei petroliere să se implice în dezvoltarea unui regat al deșertului. Dintr-o singură lovitură puternică, ASAS a stabilit noi reguli pentru managementul global al petrolului, a redefinit geopoliticile și a fondat o alianță cu familia regală saudită care avea să-i asigure acesteia hegemonia, precum și angajamentul lor de a juca după regulile noastre.

Pe măsură ce citeam acele articole, nu mă puteam abține să nu mă întreb câți oameni știau, așa cum știam eu, că Saddam ar fi putut fi încă la putere, dacă ar fi jucat așa cum au făcut-o cei din Arabia Saudită. Ar fi avut propriile lui rachete și uzine chimice; noi i le-am fi construit și oamenii noștri ar fi fost responsabili cu actualizarea și administrarea lor. Ar fi fost o afacere foarte profitabilă - așa cum fusese și Arabia Saudită.

Până acum, curentul principal din mass-media fusese foarte precaut să nu facă publică această poveste. Dar, iată, azi ea ieșise la iveală. Este adevărat, nu era decât o aluzie mărunță; articolele nu erau decât o sfioasă umbră a unui rezumat și totuși povestea părea să iasă la lumină, întrebându-mă dacă *New York Times* nu adopta o poziție nonconformistă, am accesat pagina de internet a CNN-ului și am citit: „Bechtel câștigă contractul în Irak”. Povestea de la CNN era foarte asemănătoare cu cele din *Times*, doar că ea adăuga:

Alte câteva companii au fost prezentate, în diverse momente, drept posibile candidate pentru această sarcină, fie în calitate de participante individuale la licitație, fie ca parte dintr-o echipă, iar printre acestea s-au numărat secția Kellogg Brown & Root (KBR) de la compania Halliburton - al cărei vicepreședinte, Dick Cheney, a fost cândva președinte executiv... (Deja) Halliburton a câștigat un contract, care ar putea valora 7 miliarde de dolari și ar putea dura până la doi ani, prin care se obligă să facă reparații de urgență la infrastructura petrolieră a Irakului⁴.

Se părea că povestea cu marșul spre imperiul global începea, într-adevăr, să iasă la iveală. Nu cu detalii, nici cu faptul că era o poveste tragică despre datorii, înșelăciune, sclavagism, exploatare și cea mai flagrantă acaparare, pe care a cunoscut-o istoria, de inimi, minți, suflete și resurse umane din întreaga lume. Nimic din aceste articole nu făcea aluzie la faptul că povestea din Irakul anului 2003 era o continuare a unei istorii rușinoase. Nici nu se arăta cum această istorie, datând de când datează și imperiul, căpătase acum noi și terifiante dimensiuni, atât din cauza amplitudinii sale din timpul actualei globalizări, cât și datorită subtilității cu care se înfăptuiesc lucrurile, în ciuda lacunelor ei însă, povestea părea să iasă cu adevărat la lumină, aproape împotriva propriei voințe.

Ideea unei povești șovăielnice care se împotriva dezvoltării, dar care avea unele scurgeri de informații, îmi era foarte familiară, îmi amintea de propria mea istorie și de numeroșii ani în care i-am amânat relatarea. O foarte lungă perioadă de timp știusem că aveam de făcut o confesiune și totuși am tot amânat să o fac. Gândindu-mă retrospectiv, înțeleg că dubiile mele, șaptele vinovăției, toate acestea au existat încă de la început. Ele se declanșaseră în apartamentul Claudinei, chiar înainte de a mă angaja să merg în Indonezia, în acea primă călătorie, și m-au hărțuit aproape fără încetare în toți acești ani.

Și mai știam și că, dacă dubiile, durerea și vinovăția nu m-ar fi chinat cu obstinație, nu aș fi renunțat niciodată. Ca atât de mulți alții, aș fi fost prins în capcană. Nu aș fi stat pe o plajă din Insulele Virgine luând hotărârea de a-mi da demisia de la MAIN. Totuși, continuam să amân momentul, întocmai cum noi, ca o adevărată civilizație, continuăm să amânăm.

Aceste titluri de ziar păreau să facă aluzie la alianța dintre marile corporații, băncile internaționale și guverne, dar, asemenea CV-ului meu de la MAIN, poveștile de-abia atingeau suprafața realității. Erau asemenea unui strat de lac strălucitor. Adevărata poveste avea puțin de-a face cu faptul că firmele mari de inginerie și construcții primeau încă o dată miliarde de dolari pentru a transforma o țară după propria noastră imagine - în sânul unui popor care nu avea

nici cea mai vagă dorință de a reflecta această imagine - sau cu faptul că o elită de bărbați repetau un ritual vechi de când lumea, acela de a abuza de privilegiile pe care le ofereau înaltele lor poziții în guvern.

Această imagine este mult prea simplă. Ea sugerează că tot ceea ce ar trebui noi să facem, dacă ne-am hotărî să îndreptăm greșelile sistemului, ar fi să-i alungăm pe acești oameni. Ea se hrănește din teoriile conspirației și, prin urmare, ne furnizează o scuză convenabilă de a aprinde televizorul și de a uita de toate cele, confortabil instalați în această perspectivă la mână a treia asupra istoriei, de genul: „Ei” vor avea grijă de asta; vasul statului este călit pe mare și se va așeza din nou pe cursul cel normal. E posibil să fim nevoiți să așteptăm următoarele alegeri, dar, în cele din urmă, toate se vor sfârși cu bine.

Adevărata poveste a imperiului modern - a corporatocrației care exploatează oameni disperăți și care pune în aplicare cea mai brutală, cea mai egoistă și, în fond, cea mai importantă deposare de resurse din istorie - nu are prea mult de-a face cu ceea ce se arăta în ziarele din dimineața aceea, dar are foarte mult de-a face cu noi. Și asta, desigur, explică de ce ne este atât de greu să ascultăm adevărata istorie. Preferăm să credem mitul conform căruia mii de ani de evoluție socială umană au perfectat un sistem economic ideal, decât să acceptăm faptul că ne lăsăm păcăliți de un concept fals și îl acceptăm ca literă de lege. Ne-am autoconvins că umanitatea beneficiază de creșterea economică și, cu cât această creștere este mai mare, cu atât sunt mai răspândite beneficiile. În cele din urmă, ne-am convins unii pe alții că un corolar al acestui concept este valid și justificat din punct de vedere moral, și anume că oamenii care excelează în alimentarea focului creșterii economice ar trebui venerați și recompensați, în timp ce aceia care s-au născut la periferie sunt destinați exploatării.

Acest concept și corolarul său sunt folosite pentru a justifica toate tipurile de piraterie - sunt acordate licențe pentru a prăda, jefui și uide oameni nevinovați în Iran, Panama, Columbia, Irak și în alte părți. Asasinii economici, șacalii și armatele sunt înfloritoare atâta timp cât activitățile lor pot fi înfățișate drept stimuli pentru creșterea economică — și aproape întotdeauna ele demonstrează acest lucru.

Grație „științelor” părtinitoare de previzionare, grație econometriei și statisticii, dacă bombardezi un oraș și apoi îl reconstruiești, datele prezintă un uriaș salt economic.

Adevărata poveste este că trăim într-o minciună. Ca și în cazul CV-ului de la MAIN, am creat un strat protector sub care se ascund, de fapt, cancerele fatale. Aceste cancer sunt radiografiate de statisticile noastre, care dezvăluie faptul cumplit că cel mai puternic și mai bogat imperiu din istorie are rate înspăimântătoare de sinucideri, consum de droguri, divorțuri, molestare a copiilor, violuri și crime, și că, asemenea unui cancer, aceste nenorociri își întind tentaculele pe o rază din ce în ce mai mare, de la an la an. În inimile noastre, fiecare simte o durere. Strigăm după o schimbare. Cu toate acestea, ne vârăm pumnul în gură, înăbușind aceste strigăte, și uite-așa mergem mai departe neauziți.

Ar fi minunat dacă am putea arunca toată vina pe o conspirație, dar nu putem. Imperiul depinde de eficiența marilor bănci, corporații și guverne - corporatocrația -, dar nu este vorba despre o conspirație. Această corporatocrație este totuna cu noi - noi o concretizăm - iar acesta este, desigur, motivul pentru care multora dintre noi li se pare greu să ia atitudine și să i se opună. Mai repede aruncăm o privire la conspiratorii care forfotesc în penumbră, deoarece majoritatea dintre noi lucrăm într-una dintre acele bănci, corporații sau guverne, sau depindem de ele în schimbul mărfurilor și serviciilor pe care ei le produc și le vând. Nu avem cum să ajungem să mușcăm mâna stăpânului care ne hrănește.

Aceasta era situația la care meditam în timp ce stăteam și mă uitam la titlurile de pe ecranul monitorului. Iar ele ridicau un număr de întrebări. Cum te poți împotrivi unui sistem care arată că-ți oferă casă, mașină, mâncare, haine, electricitate și asistență medicală — chiar dacă știi că acel sistem creează o lume în care 24000 de oameni mor de foame în fiecare zi și milioane de alți oameni te urăsc sau, oricum, urăsc politicile pe care le aplică reprezentanții aleși de tine? Cum să găsești curajul de a te abate de la linie și de la conceptele provocatoare pe care tu și vecinii tăi le-ai privit întotdeauna ca pe literă de lege, chiar atunci când suspecți că sistemul este pe cale de

autodistrugere? Încetișor, m-am ridicat și m-am întors în casă spre a-mi mai turna cafea în ceașcă.

Am făcut un scurt ocol, ducându-mă să-mi ridic și exemplarul din *Palm Beach Post* care se afla lângă căsuța poștală de lângă aleea noastră. Conținea același articol despre Bechtel-Irak, reprodus din *New York Times*. Acum am observat însă data de pe frontispiciu: 18 aprilie. Este o dată celebră, cel puțin în New England, care mi-a fost inoculată de părinții mei susținători înfocați ai Războiului de Independență și de un poem al lui Longfellow:

Ascultați, copiii mei, și-așa veți auzi
De Paul Revere cum el călători,
în miez de noapte,
Pe 18 april, în șapteș'cinci;
în viață-acum nici unul nu veți mai găsi
Ce an și zi de-atunci să-și poată aminti.

Anul acesta, Vinerea Mare a coincis cu aniversarea călătoriei lui Paul Revere. Vederea acelei date pe frontispiciul ziarului *Post* m-a făcut să mă gândesc la argintarul colonialist care călărea pe întunecatele străzi ale orașelor din New England, fluturându-și pălăria și strigând „Vin englezii!” Revere își riscase viața pentru a da de veste, iar americanii loiali reacționaseră. La acea vreme, ei au oprit un imperiu.

M-am întrebat ce anume îi motivase, de ce erau atât de dornici acei americani coloniști să iasă din rând. Mulți dintre fruntașii revoluției fuseseră prosperi. Ce îi însuflețise într-atât încât să-și riște afacerile, să muște mâna care-i hrănise, să-și periclitizeze viețile? Fiecare dintre ei avea, fără îndoială, motive personale și totuși trebuie să fi existat o forță unificatoare, o energie sau un catalizator, o scânteie care să aprindă toate acele focuri individuale în acel unic moment din istorie.

Și apoi mi-am dat seama: cuvintele.

Relatarea adevăratei istorii despre Imperiul Britanic și despre sistemul lui egoist și, în final, autodistructiv fusese cea care aprinsese acea scânteie. Expunerea unor adevăruri evidente, prin spusele unor oameni ca Tom Paine și Thomas Jefferson, a aprins imaginația naționalilor lor, le-a deschis inimile și mințile. Coloniștii au început

să pună întrebări, iar, când au făcut-o, au descoperit o nouă realitate care dezvăluia înșelăciunile. Ei au ajuns să discearnă adevărul de aparențe, au înțeles felul în care Imperiul Britanic îi manipulasă, îi înșelase și-i transformase în sclavi.

Ei au văzut că stăpânii lor englezi concepuseră un sistem și apoi reușiseră să convingă majoritatea oamenilor de o minciună — aceea că era cel mai bun sistem pe care omenirea îl putea oferi, că perspectivele de a trăi într-o lume mai bună depindeau de direcționarea resurselor către regele Angliei, că o abordare imperială a comerțului și politicii era cel mai eficace și uman mijloc de a ajuta marea majoritate a populației - când, de fapt adevărul era că sistemul îi îmbogățea numai pe câțiva pe spezele celor mulți. Această minciună și exploatarea ce decurgea din ea au durat și s-au extins timp de decenii, până când o mână de filozofi, afaceriști, fermieri, pescari, coloniști, scriitori și oratori au început să rostească adevărul.

Cuvinte. Mă gândeam la puterea lor în timp ce îmi umpleam din nou cana cu cafea, îndreptându-mă spre birou și așezându-mă în fața computerului.

Am ieșit de pe site-ul CNN și am deschis un fișier la care lucrasem cu o noapte înainte. Am citit primul paragraf pe care îl scrisesem:

.....

Această poveste trebuie spusă. Trăim o vreme de criză cumplită-și de uimitoare oportunități. Istoria personală a unui anumit asasin economic este cea a felului în care am ajuns în situația de acum și a cauzei pentru care, în mod curent, avem de înfruntat crize aproape insurmontabile. Această poveste trebuie relatată, deoarece, numai înțelegând greșelile noastre trecute, vom fi în stare să exploatăm așa cum trebuie oportunitățile viitoare... Dar, ceea ce mi se pare cel mai important, este că această poveste trebuie spusă, deoarece astăzi, pentru prima dată în istorie, o țară are capacitatea, banii și puterea de a schimba actuala stare de lucruri. Este vorba despre țara în care m-am născut și pe care am slujit-o ca AE: Statele Unite ale Americii.

.....

De data aceasta, nu voi mai renunța. Coincidențele din viața mea și alegerile pe care le făcusem în funcție de ele mă aduseseră în acest punct. Aveam să merg mai departe.

M-am gândit din nou la celălalt bărbat, acela care călărea în galop prin ținuturile întunecate din New England, strigându-și avertismentul. Argintarul știa că acele cuvinte ale lui Jefferson și ale lui Paine îl precedaseră, că oamenii citiseră acele cuvinte în casele lor și le discutaseră prin cârciumi. Paine atrăsese atenția asupra adevărului privind tirania Imperiului Britanic. Jefferson declarase că națiunea noastră era închinată principiilor vieții, libertății și dobândirii fericirii. Iar Revere, călărind în noapte, a înțeles că femeile și bărbații din colonii căpătaseră putere datorită spuselor acestora și că ei aveau să se ridice și să lupte pentru o lume mai bună.

Cuvinte...

Am luat hotărârea de a nu mai sta pe gânduri, de a finaliza, în sfârșit, ceea ce începusem de atâtea ori de-a lungul tuturor acestor ani, de a mă purifica, de a mărturisi - de a așterne slovele acestei cărți.

EPILOG

Am ajuns la finalul acestei cărți și, în același timp, la un început. Probabil că vă puneți întrebarea care este pasul următor, ce puteți face pentru a vă opune corporatocrației și a opri acest marș nebunesc și autodestructiv către imperiul global. Sunteți pregătiți să lăsați cartea din mână și să vă năpustiți asupra lumii.

Vreți idei, iar eu v-aș putea oferi câteva.

Aș putea sublinia un lucru: capitolul final, pe care tocmai l-ați citit, despre Bechtel și Halliburton în Irak este deja de domeniul istoriei. În momentul în care îl citiți, ar putea părea redundant, în orice caz, semnificația acelor articole de ziar merge mult mai departe de momentul la care se referă. Acel capitol, sper, va schimba felul în care veți percepe știrile, vă va ajuta să citiți printre rândurile tuturor articolelor pe care veți pune mâna și să puneți întrebări despre implicațiile mai profunde ale fiecărui reportaj de radio sau televiziune.

Lucrurile nu sunt așa cum par. Rețeaua NBC (National Broadcasting Company) este deținută de General Electric, ABC (American Broadcasting Company) este deținută de Disney, CBS (Columbia Broadcasting System), de Viacom, iar CNN (Cable News Network) reprezintă o parte din uriașul concern AOL (America Online) Time Warner. Majoritatea ziarelor, revistelor și editurilor noastre sunt deținute - și manipulate - de uriașe corporații internaționale. Presa noastră este o parte a corporatocrației. Președinții și directorii care controlează aproape toate canalele de informații știu care le este locul; ei sunt învățați de-a lungul vieții că una dintre cele mai importante sarcini a lor este de a perpetua, consolida și extinde sistemul pe care l-au moștenit. Ei sunt extrem de eficienți în îndeplinirea acesteia, iar dacă se întâmplă să întâmpine vreun obstacol, atunci pot fi lipsiți de scrupule. Așa că dumneavoastră vă revine misiunea de a vedea și de a da în vileag adevărul ascuns în spatele aparențelor. Dezvăluți-l familiei și prietenilor dumneavoastră; dați lumii de știre.

V-aș putea da o listă cu ceea ce puteți face practic. De exemplu, vă puteți reduce consumul de benzină, în 1990, înainte de a invada Irakul, am importat 8 milioane de barili de ulei; până în 2003, la

a doua invazie, această cantitate a crescut cu mai mult de 50%, la peste 12 milioane de barili¹. Data viitoare când aveți de gând să mergeți la cumpărături, mai bine citiți o carte, faceți sport sau meditați. Aduceți-vă la o scară mai redusă casa, garderoba, mașina, biroul și, pe cât posibil, toate celelalte lucruri din viața dumneavoastră. Protestați împotriva acordurilor comerciale „libere” și împotriva companiilor care exploatează oameni disperați în atelierele insalubre sau care distrug mediul înconjurător.

V-aș putea spune că, în interiorul actualului sistem, există încă speranțe mari, că nu este nimic absolut rău în bănci, corporații sau guverne - sau în oamenii care le conduc - și că aceștia nu fac neapărat parte din corporatocrație. Aș putea intra în mai multe detalii, despre felul în care problemele cu care ne confruntăm azi nu sunt rezultatul răului inherent al instituțiilor; ele sunt, mai degrabă, rezultatul unor idei eronate privind dezvoltarea economică. Greșeala rezidă nu în instituțiile ca atare, ci în percepția noastră asupra modului lor de funcționare și a felului în care interacționează una cu cealaltă, precum și asupra rolului pe care managerii lor îl joacă în acest proces.

De fapt, acele rețele de comunicare și de distribuție extrem de eficiente din întreaga lume ar putea fi folosite pentru a înfăptui transformări pozitive și umanitare. Imaginați-vă că logoul Nike, arcele Mc Donald's și sigla Coca-Cola ar deveni simboluri ale unor companii care ar avea ca scop principal îmbrăcarea și hrănirea săracilor lumii, într-un mod care să nu afecteze negativ mediul înconjurător. Acest lucru nu este mai puțin realist decât trimiterea unui pământean să trăiască pe Lună, ruinarea Uniunii Sovietice sau crearea unei infrastructuri care să permită acestor companii să ajungă în cel mai îndepărtat colț al planetei. Avem nevoie de o revoluție în abordarea pe care o avem asupra educației, asupra felului în care ne încurajăm copiii să gândească, să pună sub semnul întrebării, să îndrăznească să acționeze. Un exemplu îl puteți da chiar dumneavoastră. Fiți educator și, în același timp, elev; stimulați-i pe cei din jur, determinându-i să vă urmeze exemplul.

V-aș putea încuraja să întreprindeți anumite acțiuni care să aibă un impact asupra instituțiilor din viața dumneavoastră. Luați cuvântul dacă participați la întruniri, scrieți scrisori și e-mailuri, dați telefoa-

ne și puneți întrebări, exprimați-vă îngrijorarea, votați pentru consilii școlare, consilii locale și organisme de conducere cu vederi largi. Atunci când trebuie să faceți cumpărături, faceți-le cu responsabilitate; implicați-vă personal.

V-aș putea aminti de ceea ce mi-au spus shuarii în 1990, că lumea este așa cum o vizezi și că putem schimba vechiul coșmar al industriilor poluante, al autostrăzilor înecăcioase și al orașelor supraaglomerate cu un nou vis, bazat pe principii ce respectă Pământul, de responsabilitate socială, de egalitate și echitate. Ne stă în putere să ne transformăm pe noi înșine, să schimbăm paradigma.

V-aș putea enumera surprinzătoarele oportunități pe care le avem la dispoziție pentru a crea o lume mai bună, chiar acum: suficientă mâncare și apă pentru toată lumea, medicamente care să vindece boli și să prevină epidemii care lovesc, necruțător, milioane de oameni; sisteme de transport care pot asigura minimul necesar pentru a întreține viața în cele mai îndepărtate colțuri ale planetei; capacitatea de a crește nivelul de educație și de a asigura servicii de Internet care ar putea da posibilitatea tuturor de pe planetă să comunice unii cu alții; mijloace pentru rezolvarea conflictelor care ar putea face războaiele inutile; tehnologii care să exploreze atât nemărginirea spațiului, cât și cea mai mică energie, cea subatomică, putând fi aplicate apoi pentru dezvoltarea unor case mai ecologice și mai eficiente pentru toată lumea; suficiente resurse pentru a realiza toate cele de mai sus; și câte și mai câte...

V-aș putea sugera câțiva pași pe care-i puteți face imediat, pentru a-i ajuta pe ceilalți să înțeleagă crizele, dar și ocaziile de a face schimbări.

- Țineți prelegeri despre *Confesiunile unui asasin economic* la librăria sau la biblioteca din apropiere (un model în acest sens puteți accesa de pe site-ul www.JohnPerkins.org).
- Puneți la punct o prezentare pentru o școală generală din vecinătate, prezentare axată pe unul dintre subiectele dumneavoastră preferate (sport, bucătărie, chiar și furnici, de fapt despre aproape orice) și folosiți-o pentru a-i ajuta pe elevi să devină conștienți de adevărata natură a societății pe care o au în moștenire.

- Trimiteți e-mailuri la toate adresele din agenda dumneavoastră, exprimându-vă sentimentele pe care vi le-a trezit această carte sau altele pe care le-ați citit.

Senzația mea este însă că v-ați gândit deja la multe dintre aceste lucruri. Nu este nevoie decât să alegeți câteva dintre ele și să le realizați, dar și să vă dați seama că toate acestea sunt o parte dintr-un demers mult mai amplu pe care eu și cU dumneavoastră se cuvine să-l întreprindem. Trebuie să ne dedicăm absolut și fără echivoc trezirii la realitate, a noastră, dar și a celorlalți. Trebuie să percepem înțelepciunea profețiilor, să ne deschidem inimile și mințile spre posibilitățile existente, să devenim conștienți și apoi să acționăm.

În orice caz, această carte nu este o rețetă; ea este, pur și simplu, o confesiune. Este o mărturisire a unui om care și-a permis, cu de la sine putere, să devină un pion, o unealtă, un asasin economic; un om care a investit într-un sistem corupt, deoarece acesta îi oferea atât de multe câștiguri și pentru că o astfel de investiție era mai ușor de justificat; un om care putea mai mult, dar care era mereu în stare să găsească scuze pentru propria lăcomie, pentru exploatarea oamenilor disperați și pentru devastarea planetei; un om care a avut un avantaj enorm de a fi fost născut într-una din cele mai bogate națiuni din istoria lumii și care își permitea să-și plângă de milă pentru că părinții lui nu se aflau în vârful piramidei; un om care și-a ascultat profesorii, a citit cărți despre dezvoltarea economică și apoi a urmat exemplul altor bărbați și femei care legitimau fiecare acțiune ce promova imperiul global, chiar dacă acea acțiune avea drept rezultat crima, genocidul și distrugerea mediului; un om care i-a instruit pe alții să-i calce pe urme. Aceasta este confesiunea mea.

Faptul că ați ajuns cu lectura până aici arată că vă regăsiți până la un anumit nivel în confesiunea mea, că dumneavoastră și cu mine avem multe în comun. Poate că am călătorit pe drumuri diferite, dar am condus același tip de mașină, am folosit același tip de combustibil și am oprit să luăm masa la aceleași restaurante deținute de aceleași corporații.

Pentru mine, confesiunea a însemnat o parte esențială din nevoia mea de trezire. Ca toate confesiunile, ea este primul pas către mântuire.

Acum este rândul dumneavoastră. Trebuie să vă faceți propria confesiune. Atunci când vă veți fi lămurit cine sunteți, de ce vă aflați aici în această perioadă a istoriei, de ce ați făcut lucrurile pe care le-ați făcut - cele de care sunteți mândru, dar și cele cu care nu vă lăudați — și unde aveți de gând să ajungeți în viitor, veți simți imediat un sentiment de eliberare. Poate fi chiar o euforie.

Credeți-mă când vă spun că scrierea acestei cărți a fost o experiență extrem de emoționantă, dar și dureroasă și umilitoare. A reușit să mă sperie într-un mod în care nimic nu m-a mai speriat vreodată. Dar m-a ajutat să ajung la o senzație de ușurare pe care nu am mai simțit-o până acum, un sentiment pe care nu îl pot descrie altfel decât ca fiind unul extatic.

Puneți-vă personal următoarele întrebări. Ce trebuie să mărturisesc? Cum i-am înșelat pe cei din jur, dar și pe mine? Când am amânat confesiunea? De ce am permis să fiu absorbit de un sistem despre care știu că este nedrept? Ce voi face pentru a mă asigura că urmașii noștri și toți copiii de pretutindeni vor fi capabili să împlinească visul Strămoșilor noștri întemeietori, visul la viață, libertate și căutarea fericirii? Ce acțiune voi întreprinde pentru a pune capăt foamei inutile și pentru a avea siguranța că nu se va mai repeta nicicând un 11 septembrie ca cel din 2001? Cum aș putea să-i fac pe copiii noștri să înțeleagă că oamenii care trăiesc în lux, dar vor din ce în ce mai mult, au vieți dezechilibrate, trebuind să fie compătimiți și, în nici un caz, absolut niciodată, luați drept model, chiar dacă ei ni se prezintă, prin intermediul mass-media pe care o controlează, drept simboluri culturale și încearcă să ne convingă de faptul că apartamentele de lux și iahturile aduc fericirea? Ce schimbări voi face pentru a încerca să-mi schimb atitudinea și percepția? Ce instituții voi alege pentru a-i învăța pe alții, dar și pe mine personal, tot mai multe despre aceste lucruri?

Acestea sunt întrebările esențiale pentru vremurile în care trăim. Fiecare dintre noi ar trebui să răspundă la ele în felul său și să exprime aceste răspunsuri cât mai clar și mai lipsit de echivoc cu putință. Pain, Jefferson și toți ceilalți patrioți ne privesc. Cuvintele lor continuă să ne inspire și astăzi. Se aud încă până la noi spiritele acelor bărbați

și femei care și-au abandonat fermele și bărcile de pescuit și s-au împotrivit puternicului Imperiu Britanic, ale acelor care au luptat pentru emanciparea sclavilor, în timpul Războiului Civil, și ale celor care și-au dat viața pentru a apăra lumea de fascism. Și tot așa și spiritele celor care au rămas acasă, producând mâncarea și hainele și oferindu-le sprijin moral, și ale tuturor femeilor și bărbaților care au apărut ceea ce s-a câștigat în acele bătălii: profesori, poeți, artiști, antreprenori, medici, muncitori... dumneavoastră și cu mine.

A sosit vremea noastră. Acum este momentul ca fiecare dintre noi să-și ocupe locul în prima linie și să-și pună acele întrebări importante, să caute în lăuntrul propriilor răspunsuri și să treacă la acțiune.

Coincidențele din viața dumneavoastră și alegerile pe care le-ați făcut drept replică la ele v-au adus până în acest punct...

John Perkins - istoria personală

- 1963 Absolvă școala elementară, este admis la *Middlebury College*.
- 1964 Se împrietenește cu Farhad, fiul unui general iranian. Abandonează colegiul *Middlebury*.
- 1965 Lucrează la ziarul *Hearst* din Boston.
- 1966 Admis la *Boston University College of Business Administration* (Colegiul Universității din Boston pentru Administrarea Afacerilor).
- 1967 Se căsătorește cu o fostă colegă de la *Middlebury*, al cărei „Unchi Frank” este un important om de legătură la *National Security Agency* (Agenția Națională de Securitate) (NSA).
- 1968 Catalogat de NSA ca asasin economic ideal. Cu binecuvântarea „Unchiului Frank”, se alătură agenției guvernamentale *Peace Corps* (Corpul Păcii) și este trimis în Amazonul ecuadorian, unde vechile triburi indigene se luptă cu companiile petroliere americane.
- 1969 Trăiește în pădurea tropicală și în Anzi. Experimentează în mod direct practicile de înșelătorie și de distrugere practicate de companiile petroliere și de agențiile guvernamentale, precum și impactul lor negativ asupra culturilor băștinașe și a mediului înconjurător.
- 1970 În Ecuador, se întâlnește cu vicepreședintele unei firme de consultanță internațională, MAIN, care este și un agent de legătură al NSA.
- 1971 Se angajează la MAIN, trece printr-o instrucție strict secretă, în Boston, în vederea calificării ca asasin economic, și este trimis, într-un grup de unsprezece oameni, în Java, Indonezia. Se luptă cu propria-i conștiință care se opune falsificării unor studii economice.
- 1972 Datorită disponibilității sale de a „coopera”, este promovat economist-șef și este privit ca un adevărat „copil minune”, întâl-

nește lideri importanți, inclusiv pe președintele Băncii Mondiale, Robert McNamara. Este trimis într-o misiune specială în Panama. Se împrietenește cu președintele, carismaticul lider al statului Panama, Omar Torrijos; află despre istoria imperialismului american și despre hotărârea lui Torrijos de a transfera proprietatea asupra Canalului de la SUA către Panama.

- 1973 Ascensiune fulminantă. Construiește un imperiu în MAIN; continuă activitatea în Panama; călătorește foarte mult și realizează studii în Asia, în America Latină și în Orientul Mijlociu.
- 1974 Rol esențial în succesul imens pe care asasinatul economic l-a avut în Arabia Saudită. Familia regală este de acord să investească miliarde de dolari din venitul asigurat de titlurile de stat americane și să permită *Departamentului Trezoreriei SUA* să folosească dobânda din aceste investiții pentru a angaja firme americane care să construiască sisteme electrice și de alimentare cu apă, autostrăzi, porturi și orașe în întreg regatul. În schimb, Statele Unite garantează că familia regală va continua să dețină puterea. Această reușită va servi drept model viitoarelor înțelegeri făcute de asasini economici, inclusiv al aceleia din Irak, eșuate în cele din urmă.
- 1975 Din nou promovat - cel mai tânăr partener de la MAIN în toată istoria de 100 de ani a firmei — și numit manager al *Planificării Regionale și Economice*. Publică o serie de lucrări cu impact important; ține cursuri la Harvard și la alte instituții.
- 1976 Coordonează proiecte importante în toată lumea, în Africa, Asia, America Latină, America de Nord și în Orientul Mijlociu, învață din abordarea revoluționară a șahului Iranului privind construirea unui imperiu prin asasinat economic.
- 1977 Datorită relațiilor personale din Columbia, devine sensibil la răscoala fermierilor care sunt etichetați drept comuniști și traficanți de droguri, dar care, de fapt, nu sunt decât niște țărani care-și apără familiile și căminele.
- 1978 Scos din Iran de Farhad. Împreună, zboară la Roma, la casa tatălui lui Farhad, un general iranian care prezicea eliminarea iminentă a șahului și care dădea vina pe politica SUA, pe liderii

corupți și pe guvernele despotice pentru dezbinarea plină de ură din Orientul Mijlociu. El a avertizat că dacă Statele Unite nu devin mai înțeleghătoare, situația se va deteriora.

- 1979 Se luptă cu propria-i conștiință în momentul când șahul fuge din țară și iranienii atacă Ambasada americană, luând cincizeci și doi de ostatici, înțelege că Statele Unite reprezintă o națiune care se străduiește să nege adevărul despre rolul său imperialist în lume. După ani de tensiune și separări frecvente, divorțează de prima soție.
- 1980 Suferă de depresie, de vinovăție și de înțelegerea faptului că banii și puterea l-au prins în capcana MAIN. își dă demisia.
- 1981 Este profund afectat când președintele Ecuadorului, Jaime Roldos (care desfășurase o campanie susținută împotriva platformei petroliere), și președintele statului Panama, Omar Torrijos (care stârnise mânia puternicelor interese ale Washingtonului, datorită poziției sale în chestiunea Canalului Panama și a bazelor militare americane), au murit în îngrozitoare accidente de avion, care aveau toate elementele caracteristice unor asasinat comise de CIA. Se căsătorește pentru a doua oară cu o femeie al cărei tată este arhitect-șef la Corporația Bechtel și responsabil cu proiectarea și construirea orașelor din Arabia Saudită - activitate finanțată prin înțelegerea din 1974.
- 1982 Creează Independent Power Systems Inc (IPS), o companie care avea drept obiect de activitate producerea electricității nedăunătoare mediului înconjurător. Are un copil: Jessica.
- 1983-1989 Reușește în mod spectaculos ca președinte executiv al IPS, cu mult ajutor din partea „coincidențelor” - oameni bine plasați, scutiri de taxe etc. Ca tată, se îngrozește de crizele mondiale și de fostul său rol ca asasin economic, începe să scrie o carte de dezvăluiri, dar i se oferă un post de consultant, foarte profitabil, cu condiția de a nu scrie cartea.
- 1990-1991 în urma invaziei statului Panama de către trupele SUA și a întemnițării lui Noriega, vinde IPS și se pensionează, la vârsta de 45 de ani. Cochetează cu cartea despre viața unui asasin economic, dar este convins să își canalizeze energiile către

crearea unei organizații nonprofit, un efort asupra căruia, i se spune, o astfel de carte ar avea un impact negativ.

- 1992-2000 Urmărește eșecul asasinilor economici din Irak, care a avut drept rezultat Războiul din Golf. începe, a treia oară, să scrie cartea despre asasini economici, dar este din nou învins prin amenințări și mite. încearcă să-și liniștească conștiința, scriind cărți despre populațiile indigene, prin sprijinul acordat organizațiilor nonprofit, prin prelegeri ținute la adunările New Age, prin călătoriile în Amazon și în Himalaya, întâlnirea cu Dalai Lama etc.
- 2001-2002 Conduce un grup de nord-americani în adâncurile Amazonului, pe data de 11 septembrie 2001 aflându-se acolo, la unul dintre triburile băștinașe. Stă o zi la Ground Zero (Kilometrul Zero) și se hotărăște să scrie cartea care îi putea vindeca durerea, dezvăluind adevărul ascuns în spatele asasinilor economici.
- 2003-2004 Se întoarce în Amazonul ecuadorian pentru a întâlni triburile băștinașe care amenințaseră cu războiul companiile petroliere; scrie *Confesiunile unui asasin economic*.

NOTE

Prefață

1. United Nations World Food Programme, <http://www.wfp.org/index.asp?section=1> (accesat pe 27 decembrie 1003). Mai mult, National Association for Prevention of Starvation (Asociația Națională pentru Prevenirea Foamei) estimează că „În fiecare zi, 34000 de copii mor de foame sau de boli curabile generate de foame” (<http://www.napsoc.org>, accesată pe 27 decembrie 2003). Starvation.net estimează că „dacă am adăuga și celelalte două cauze principale (după foame) care provoacă moartea celor mai săraci dintre săraci, bolile infecțioase declanșate de apa nepotabilă și SIDA, ne-am apropiat de 50 000 de morți zilnic” (<http://www.starvation.net>, accesată pe 27 decembrie 2003).

2. Cercetările Departamentului pentru Agricultură al Statelor Unite, raportate de Centrul de Cercetare și Acțiune în Nutriție (Food Research and Action Center - FRAC), <http://www.frac.org> (accesat la 27 decembrie 2003).

3. Națiunile Unite. *Raportul de dezvoltare umană* (New York: Națiunile Unite, 1999)

4. „În 1998, Programul de Dezvoltare al Națiunilor Unite estima că ar mai costa încă 9 miliarde (în plus față de cheltuielile curente) pentru a furniza apă potabilă și asistență medicală pentru toți oamenii de pe planetă. Ar mai costa 12 miliarde de dolari în plus, spun ei, pentru a acoperi cheltuielile de asistență medicală reproductivă pentru toate femeile din întreaga lume. Alte 13 miliarde de dolari ar fi suficiente nu numai pentru a da de mâncare fiecărui om de pe planetă, dar și pentru a furniza asistența medicală minimă. Iar alte 6 miliarde de dolari ar putea asigura educația elementară pentru toți... Adunate, dau o sumă totală de 40 miliarde de dolari” -John Robbins, autorul lucrărilor *Dietă pentru o nouă Americă* și *Revoluția alimentară*, <http://www.foodrevolution.org> (accesată pe 27 decembrie 2003).

Prolog

1. Gina Chavez et al., *Tarimiat-Firmes en Nuestro Territorio: FIPSE vs. ARCO*, eds. Mario Melo și Juana Sotomayor (Quito, Ecuador: CDES și CONAIE, 2002)

2. Sandy Tolan, „Ecuador: Lost Promises”, National Public Radio, *Morning Edition*, 9 iulie 2003, <http://www.npr.org/programs/morning/features/2003/jul/latinoil> (accesată pe 9 iulie 2003).

3. Juan Forero, „Seeking Balance: Growth vs. Culture in the Amazon”, *New York Times*, 8 mai 2003.

4. Abby Ellin, „Suit Says ChevronTexaco Dumped Poisons in Ecuador”, *New York Times*, 8 mai 2003.

5. Chris Jochnick, „Perilous Prosperity”, *New Internationalist*, iunie 2001, <http://www.newint.org/issue335/perilous.htm>. Pentru informații detaliate, a se vedea, de asemenea, Pamela Martin, *The Globalization of Contentious Politics: The Amazonian Indigenous Rights Movement* (New York: Rutledge, 2002); Kimerling, *Amazon Crude* (New York: Natural Resource Defense Council, 1991); Leslie Wirpsa, trad., *Upheaval in*

the Back Yard: Illegitimate Debts and Human Rights - The Case of Ecuador - Norway (Quito, Ecuador: Centra de Derechos Economicos y Sociales, 2002) și Gregory Palast, „Inside Corporate America”, *Guardian*, 8 octombrie, 2000.

6. Pentru informații despre impactul petrolului asupra economiilor naționale și mondiale, a se vedea Michael T. Klare, *Resource Wars: The New Landscape of Global Conflict* (New York: Henry Holt and Company, 2001); Daniel Yergin, *The Prize: The Epic Quest for Oil, Money and Power* (New York: Free Press, 1993) și Daniel Yergin și Joseph Stanislaw, *The Commanding Heights: The Battle for the World Economy* (New York: Simon & Schuster, 2001).

7. James S. Henry, „Where the Money Went”, *Across the Board*, martie/aprilie 2004, pp 42-45. Pentru informații detaliate, vezi cartea lui Henry *The Blood Bankers: Tales from the Global Underground Economy* (New York Four Walls Eight Windows, 2003).

8. Gina Chavez et al., *Tarimiat - Firmes en Nuestro Territorio: FIPSE vs. ARCO*, eds. Mario Melo și Juana Sotomayor (Quito, Ecuador: CDES și CONAIE, 2002); *Petroled, Ambiente y Derechos en la Amazonia Centra Sur*, Edition Victor Lopez A, Centre de Derechos Economicos y Sociales, OPIP, IACYT-A (sub auspiciile Oxfam America) (Quito, Ecuador: Seragrafic, 2002).

9. Sandy Tolan, „Ecuador: Lost Promises”, National Public Radio, *Morning Edition*, 9 iulie, 2003, <http://www.npr.org/programs/morning/features/2003/jul/latinoil> (accesată 9 iulie 2003).

10. Pentru mai multe despre șacali și alte tipuri de asasini plătiți, a se vedea P. W. Singer, *Corporate Warriors: The Rise of the Privatized Military Industry* (Ithaca, NY și Londra: Cornell University Press, 2003); James R. Davis, *Fortune's Warriors: Private Armies and the New World Order* (Vancouver și Toronto: Douglas&McIntyre, 2000); Felix I. Rodriguez și John Weisman, *Shadow Warrior: The CIA Hero of 100 Unknown Battles* (New York: Simon and Schuster, 1989).

Capitolul 2

1. Pentru o privire mai detaliată asupra acestei operațiuni hotărătoare, a se vedea Stephen Kinzer, *All Shah's Men: An American Coup and the Roots of Middle East Terror* (Hoboken, NJ: John Wiley& Sons Inc., 2003).

2. Jane Mayer, „Contract Sport: What Did the Vice-President Do for Halliburton?”, *New Yorker*, 16 și 23 februarie 2004, p. 83.

Capitolul 3

1. Pentru mai multe informații privind istoria Indoneziei, a se vedea Jean Gelman Taylor, *Indonesia: Peoples and Histories* (New Haven și Londra: Yale University Press, 2003) și Theodore Friend, *Indonesian Destinies* (Cambridge MA și Londra: The Belknap Press of Harvard University, 2003).

Capitolul 6

1. Theodore Friend, *Indonesian Destinies*, (Cambridge MA and London: The Belknap Press of Harvard University, 2003), p. 5.

Capitolul 10

1. A se vedea David McCullough, *The Path Between the Seas: The Creation of the Panama Canal 1870-1914* (New York: Simon and Schuster, 1999); William Friar, *Portrait of the Panama Canal From Construction to the Twenty First Century* (New York: Graphic Arts Publishing Company, 1999); Graham Greene, *Conversation with the General* (New York: Pocket Books, 1984).
2. A se vedea „Zapata Petroleum Corp.”, *Fortune*, aprilie 1958, p. 248; Darwin Payne, *Initiative in Energy: Dresser Industries Inc. 1880—1978* (New York, Simon and Schuster, 1979); Steve Pizzo et al., *Inside Job: The Looting of America's Savings and Loans* (New York: McGraw Hill, 1989); Gary Webb, *Dark Alliance: The CIA, The Contras and the Crack Cocaine Explosion* (New York: Seven Stories Press, 1999); Gerard Colby și Charlotte Denet, *Thy Will Be Done, The Conquest of the Amazon: Nelson Rockefeller and Evangelism in the Age of Oil* (New York: Harper-Collins, 1995).
3. Manuel Noriega cu Peter Eisner, *The Memoirs of Manuel Noriega, America's Prisoner* (New York: Random House, 1997); Omar Torrijos Herrera, Ideario (Editorial Universitaria Centroamericano, 1983); Graham Greene, *Conversations with the General* (New York: Pocket Books, 1984).
4. Graham Greene, *Conversations with the General* (New York: Pocket Books, 1984); Manuel Noriega cu Peter Eisner, *The Memoirs of Manuel Noriega, Americas Prisoner* (New York: Random House, 1997).
5. Derrick Jensen, *A Language Older than Words* (New York: Context Books, 2000), pp. 86-88.
6. Graham Greene, *Conversations with the General* (New York: Pocket Books, 1984); Manuel Noriega cu Peter Eisner, *The Memoirs of Manuel Noriega, America's Prisoner* (New York: Random House, 1997).

Capitolul 13

1. William Shawcross: *The Shah's Last Ride: The Fate of an Ally* (New York: Simon and Schuster, 1988); Stephen Kinzer, *All Shah's en: An American Coup and the Roots of Middle East Terror* (Hoboken, NJ: John Wiley & Sons Inc., 2003), p. 45-
2. S-a scris foarte mult despre Arbenz, United Fruit și istoria violentă a Guatemalei; a se vedea, de exemplu, Howard Zinn (fostul meu profesor de științe politice de la Universitatea din Boston), *A People's History of the United States* (New York: Harper & Row, 1980); Diane K. Stanley, *For the Record: The United Fruit Company's Sixty-Six Years in Guatemala* (Guatemala City: Centre Impresor Piedra Santa, 1994). Pentru o informare rapidă, a se vedea „The Banana Republic: The United Fruit Company”, <http://www.mayaparadise.com/ufcle.html>; „CIA Involved in Guatemala Coup, 1954”, <http://www.english.upenn.edu/~afilreis/50s/guatemala.html>. Pentru mai multe informații despre implicarea familiei Bush: „Zapata Petroleum Corp.”, *Fortune*, aprilie 1958, p. 248.

Capitolul 14

1. „Robert S. McNamara: 8th Secretary of Defense”, <http://www.defenselink.mil>. (accesat pe 23 decembrie, 2003).

Capitolul 15

1. Pentru mai multe amănunte privind evenimentele care au dus la embargoul asupra petrolului din 1973 și impactul acestuia, a se vedea: Thomas W. Lippman, *Inside the Mirage: America's Fragile Partnership with Saudi Arabia* (Boulder CO: Westview Press, 2004), p. 155-159; Daniel Yergin, *The Prize: The Epic Quest for Oil, Money and Power* (New York: Free Press, 1993); Steven Schneider, *The Oil Price Revolution* (Baltimore: John Hopkins University Press, 1983); Ian Seymour, *OPEC: Instrument of Change* (London: McMillan, 1980).
2. Thomas W. Lippman, *Inside the Mirage: America's Fragile Partnership with Saudi Arabia* (Boulder CO: Westview Press, 2004), p. 160.
3. David Holden și Richard Johns, *The House of Saud: The Rise and the Rule of the Most Powerful Dynasty in the Arab World* (New York: Holt Rinehart and Winston, 1981), p. 359.
4. Thomas W. Lippman, *Inside the Mirage: America's Fragile Partnership with Saudi Arabia* (Boulder CO: Westview Press, 2004), p. 167.

Capitolul 16

1. Robert Baer, *Sleeping with the Devil: How Washington Sold Out Our Soul for Saudi Oil* (New York: Crown Publishers, 2003), p. 26.
2. Thomas W. Lippman, *Inside the Mirage: America's Fragile Partnership with Saudi Arabia* (Boulder CO: Westview Press, 2004), p. 162.
3. Thomas W. Lippman, *Inside the Mirage: America's Fragile Partnership with Saudi Arabia* (Boulder CO: Westview Press, 2004), p. 2.
4. Henry Wasswa, „Idi Amin, Murderous Ugandan Dictator, Dies”, Associated Press, 17 august 2003.
5. „The Saudi Connection”, *U.S. News & World Report*, 15 decembrie 2003, p. 21.
6. „The Saudi Connection”, *U.S. News & World Report*, 15 decembrie 2003, p. 19, 20, 26.
7. Craig Unger, „Saving the Saudis”, *Vanity Fair*, octombrie 2003. Pentru mai multe informații privind implicarea familiei Bush, etc., a se vedea „Zapata petroleum Corp.”, *Fortune*, aprilie 1958, p. 248; Darwin Payne, *Initiative in Energy: Dresser Industries, Inc. 1880-1978* (New York: Simon and Schuster, 1979); Nathan Vardi, „Dessert Storm: Bechtel Group is Leading the Charge” and „Contacts for Contracts”, both in *Forbes*, 23 iunie 2003, p. 63—66; Graydon Carter, „Editor's Letter: Fly the Friendly Skies...”, *Vanity Fair*, octombrie 2003; Richard A. Oppel și Diana B. Henriques, „A Nation at War: The Contractor. Company has ties in Washington, and to Iraq”, *New York Times*, 18 aprilie 2003.

Capitolul 17

1. A se vedea spre exemplu: John M.Perkins, „Colonialism in Panama Has No Place in 1975”, *Boston Evening Globe*, Op-Ed page, 19 septembrie, 1975, John M.Perkins, „U.S. - Brazil Pact Upsets Ecuador”, *The Boston Globe*, Op-Ed page, 10 mai, 1976.
2. Pentru exemple de articole publicate de John Perkins în reviste tehnice, a se vedea: John Perkins et al., „A Markov Process Applied to Forecasting, Part I - Economic Development” și „A Markov Process Applied to Forecasting, Part II - The Demand for Electricity”, The Institute of Electrical and Electronics Engineers, Conference Papers C 73 475 - 1 (iulie 1973) și, respectiv, C 74 146-7 (ianuarie 1974); John M. Perkins și Nadipuram R. Prasad, „A Model for Describing Direct and Indirect Interrelationships Between the Economy and the Environment”, *Consulting Engineer*, aprilie 1973; Edwin Vennard, John M.Perkins și Robert C.Ender, „Electric Demand from Interconnected Systems”, TAPPI Journal (Technical Association of the Pulp and Paper Industry), a 28-a ediție a Conferinței, 1974; John M.Perkins et al, „Iranian Steel: Implications for the Economy and the Demand for Electricity” și „Markov Method Applied to Planning”, prezentată la a patra Conferință iraniană pe tema ingineriei tehnice, Universitatea Pahlavi,, Shiraz Iran, 12-16 mai, 1974; și Economic Theories and Applications: A Collection of Technical Papers cu un Cuvânt înainte de John M.Perkins (Boston: Chas.TMain, Inc., 1975).
3. John M.Perkins, „Colonialism in Panama Has No Place in 1975”, *Boston Evening Globe*, Op-Ed page, 19 septembrie 1975.
4. Graham Greene, *Getting to Know the General* (New York: Pocket Books, 1984), p.89-90.
5. Graham Greene, *Getting to Know the General* (New York: Pocket Books, 1984).

Capitolul 18

1. William Shawcross, *The Shah's Last Ride: The Fate of an Ally* (New York: Simon and Schuster, 1988). Pentru informații detaliate despre ascensiunea Șahului, a se vedea H. D. S. Greenway, „The Iran Conspiracy”, *New York Review of Books*, 23 septembrie, 2003; Stephen Kinzer, *All the Shah's Men: An American Coup and the Roots of Middle East Terror* (Hoboken, NJ: John Wiley & Sons, Inc., 2003).
2. Pentru mai multe informații despre Yamin, proiectul înflorirea Deșertului și despre Iran, a se vedea John Perkins, *Shapeshifting* (Rochester, VT: Destiny Books, 1997).]

Capitolul 20

1. Pentru mai multe informații despre preluarea puterii de către Șah, a se vedea H.D.S. Greenway, „The Iran Conspiracy”, *New New York Review of Books*, 23 septembrie 2003; Stephen Kinzer, *All the Shah's Men: An American Coup and the Roots of Midie East Terror* (Hoboken, NJ: John Wiley & Sons, Inc., 2003).
2. A se vedea reportajele din revista *TIME* despre Ayatollah Rouhollah Khomeini, din 12 februarie 1979, 7 ianuarie 1980 și 17 august 1987.

Capitolul 21

1. Gerard Colby și Charlotte Denet, *Thy Will Be Done, the Conquest of the Amazon: Nelson Rockefeller and Evangelism in the Age of Oil* (New York: HarperCollins, 1995), p. 381.

Capitolul 24

1. Pentru mai multe detalii asupra SIL, istoricul și activitățile acestuia, și asocierea cu companiile petroliere și cu familia Rockefeller, a se vedea Gerard Colby și Charlotte Denet, *Thy Will Be Done, the Conquest of Amazon: Nelson Rockefeller and Evangelism in the Age of Oil* (New York: HarperCollins, 1995); Joe Kane, *Savages* (New York: Alfred A. Knopf, 1995) (pentru informații despre Rachel Saint, p.85, 156, 227).
2. John D. Martz, *Politics and Petroleum in Ecuador* (New Brunswick and Oxford: Transaction books, 1987), p. 272.
3. Jose Carvajal Candall, „Objetivos y Politicas de CEPE” (Quito, Ecuador: Primer Sminario, 1979), p. 88.

Capitolul 26

1. John D. Martz, *Politics and Petroleum in Ecuador* (New Brunswick and Oxford: Transaction Books, 1987), p. 272.
2. Gerard Colby și Charlotte Denett: *Thy Will Be Done, The Conquest of the Amazon: Nelson Rockefeller and Evangelism in the Age of Oil* (New York, HarperCollins, 1995), p.813.
3. John D. Martz, *Politics and Petroleum in Ecuador* (New Brunswick and Oxford: Transaction Books, 1987), p. 303.
4. John D. Martz, *Politics and Petroleum in Ecuador* (New Brunswick and Oxford: Transaction Books, 1987), p. 381, 400.

Capitolul 27

1. Graham Greene, *Getting to Know the General* (New York: Pocket Books, 1984), p. 11.
2. George Schultz era secretar al trezoreriei și președintele Consiliului Politicii Economice pe vremea lui Nixon-Ford, 1972-1974, președinte al Grupului Bechtel, 1974-1982, Secretar de Stat sub Reagan-Bush, 1982-1989; Caspar Weinberger a fost director al Oficiului de Management și Buget și secretar al Sănătății, Educației și Asistenței sociale sub Nixon-Ford, 1973-75, vicepreședinte și consilier general la Bechtel Group, 1975-80, secretarul apărării sub Reagan-Bush, 1980-87.
3. În timpul audierilor în cazul Watergate din 1973, în mărturia sa din fața Senatului SUA, John Dean a fost primul care a dezvăluit complotul SUA vizând asasinarea lui Torrijos; în 1975, în cadrul investigațiilor Senatului asupra CIA, conduse de senatorul Frank Church, au fost prezentate mărturii suplimentare și documentația planului de asasinare atât a lui Torrijos, cât și a lui Noriega. A se vedea, pentru exemplificare, Manuel Noriega cu Peter Eisner, *The Memories of Manuel Noriega, Americas Prisoner* (New York: Random House, 1997), p.107.

Capitolul 28

1. Pentru informații suplimentare despre IPS, despre compania Archbald Power Corporation deținută în totalitate și despre fostul președinte executiv, John Perkins, a se vedea Jack M. Daly și Thomas J. Duffy, „Burning Coals Waste at Archbald”, *CivilEngineering*, iulie 1988; Vince Coveleskie, „Co-Generation Plant Attributes Cited”, *The Scranton Times*, 17 octombrie 1987; Robert Curran, „Archbald Facility Dedicated”, *Scranton Tribune*, 17 octombrie 1987; „Archbald Plant Will Turn Coal Waste into Power”, *Citizens Voice*, Wilkes-Barre, PA, 6 iunie 1988; „Liabilities to Assets: Culm to Light, Food”, editorial, *Citizen's Voice*, Wilkes-Barre, PA, 7 iunie 1988.

2. Joe Conason, „The George W. Bush Success Story”, *Harpes Magazine*, februarie 2000; Craig Unger, „Saving the Saudis”, *Vanity Fair*, octombrie 2003, p. 165.

3. Craig Unger, „Saving the Saudis”, *Vanity Fair*, octombrie 2003, p. 178.

4. Vezi George Lardner Jr. și Lois Romano, „The turning Point After Coming Up Dry”, *Washington Post*, 30 July 1999; Joe Conason, „The George W. Bush Success Story”, *Harpes Magazine*, februarie 2000; și șam Parry, „The Bush Family Oiligarchy — Part Two: The Third Generation”, <http://www.newnetizen.com/presidential/bushoiligarchy.htm> (accesată pe 19 aprilie 2002).

5. Această teorie a căpătat noi semnificații și părea gata să cadă sub reflectorul opiniei publice când, câțiva ani mai târziu, părea clar că cea mai respectată firmă de contabilitate, aceea a lui Arthur Andersen, conspirase împreună cu directorii de la Enron să-i înșele cu miliarde dolari pe consumatorii de energie, angajații de la Enron și publicul American. Iminența războiului din Irak, din 2003, a distras atenția publicului în altă direcție, în timpul războiului, Bahrain a jucat un rol critic în strategia președintelui George W. Bush.

Capitolul 29

1. Jim Garrison, *American Empire: Global Leader or Rogue Power?* (San Francisco: Berrett-Koehler Publishers, Inc., 2004), p.38.

Capitolul 30

1. Manuel Noriega cu Peter Eisner, *The Memoirs of Manuel Noriega, America's Prisoner* (New York: Random House, 1997), p.56.

2. David Harris, *Shooting the Moon: The True Story of an American Manhunt Unlike Any Other, Ever* (Boston: Little, Brown and Company, 2001), p.31-34.

3. David Harris, *Shooting the Moon: The True Story of an American Manhunt Unlike Any Other, Ever* (Boston: Little, Brown and Company, 2001), p.43

4. Manuel Noriega cu Peter Eisner, *The Memoirs of Manuel Noriega, Americas Prisoner* (New York: Random House, 1997), p.212; a se vedea și Craig Unger, „Saving the Saudis”, *Vanity Fair*, octombrie 2003, p. 165.

5. Manuel Noriega cu Peter Eisner, *The Memoirs of Manuel Noriega, America's Prisoner* (New York: Random House, 1997), p. 114.

6. vezi www.famoustexans.com/georgebush.htm, p.2.

7. Manuel Noriega cu Peter Eisner, *The Memoirs of Manuel Noriega, America's Prisoner* (New York: Random House, 1997), p.56-57.

8. David Harris, *Shooting the Moon: The True Story of an American Manhunt Unlike Any Other, Ever* (Boston: Little, Brown and Company, 2001), p.6.

9. vezi www.famoustexans.com/georgebush.htm, p.3.

10. David Harris, *Shooting the Moon: The True Story of an American Manhunt Unlike Any Other, Ever* (Boston: Little, Brown and Company, 2001), p.4.

11. Manuel Noriega cu Peter Eisner, *The Memoirs of Manuel Noriega, America's Prisoner* (New York: Random House, 1997), p.248.

12. Manuel Noriega cu Peter Eisner, *The Memoirs of Manuel Noriega, America's Prisoner* (New York: Random House, 1997), p.211.

13. Manuel Noriega cu Peter Eisner, *The Memoirs of Manuel Noriega, America's Prisoner* (New York: Random House, 1997), p.xxi.

Capitolul 31

1. Morris Barret, „The Web's Wild World”, *TIME*, 26 aprilie 1999, p.62.

Capitolul 32

1. Pentru mai multe informații despre tribul Huaorani, a se vedea Joe Kane, *Savages* (New York: Alfred A. Knopf, 1995).

Capitolul 33

1. „Venezuela on the Brink”, editorial, *New York Times*, 18 decembrie 2002.

2. *The Revolution Will Not Be Televised*, regia Kim Hartley și Donnacha O'Brian (în asociație cu Irish Film Board, 2003). Vezi www.chavezthefilm.com.

3. „Venezuelan President Forced to Resign”, Associated Press, 12 aprilie 2002.

4. Simon Romero, „Tenunous Truce in Venezuela for the State and its Oil Company”, *New York Times*, 24 aprilie, 2002.

5. Bob Edwards, „What Went Wrong with the Oil Dream in Venezuela”, National Public Radio, *Morning Edition*, 8 iulie 2003.

6. Ginger Thompson, „Venezuela Strikers Keep Pressure on Chavez and Oil Exports”, *New York Times*, 30 decembrie 2002.

7. Pentru mai multe detalii despre șacali și alte tipuri de asasini, a se vedea: P. W. Singer, *Corporate Warriors: The Rise of the Privatized Military Industry* (Ithaca NY și Londra: Cornell University Press, 2003); James R. Davis, *Fortune's Warriors: Private Armies and the New World Order* (Vancouver și Toronto: Douglas & McIntyre, 2000); Felix I. Rodriguez și John Weisman, *Shadow Warrior: The CIA Hero of 100 Unknown Battles* (New York: Simon & Schuster, 1989).

8. Tim Weiner, „A Coup by Any Other Name”, *New York Times*, 14 aprilie 2002.

9. „Venezuela Leader Urges 20 Years for Strike Chiefs”, *Associated Press*, 22 februarie 2003.
10. Paul Richter, „U.S. Had Talks on Chavez Ouster”, *Los Angeles Times*, 17 aprilie, 2002.

Capitolul 34

1. Chris Jochnick, „Perilous Prosperity”, *New Internationalist*, iunie, 2001, <http://www.newint.org/issue335/perilous.htm>.
2. Națiunile Unite. *Human Development Report* (New York: United Nations, 1999).
3. Pentru informații suplimentare asupra situației ostaticilor, a se vedea Alan Zibel, „Natives Seek Redress for Pollution”, *Oakland Tribune*, 10 decembrie 2002; *Hoy* (Quito, Ecuador ziar cotidian) articolele din 10-28 decembrie 2003; „Achuar Free Eight Oil Hostages”, *El Comercio* (Quito, ziar cotidian), 16 decembrie 2002 (transmis și de Reuters); „Ecuador: Oil Firm Stops Work Because Staff Seized, Demands Government Action”, și „Sarayacu — Indigenious Groups to Discuss Release of Kidnapped Oil Men”, *El Universo* (Guayaquil, Ecuador, ziar cotidian), <http://www.eluniverso.com>, 24 decembrie 2002 și Juan Forero, „Seeking Balance: Growth vs. Culture in the Amazon”, *New York Times*, 10 decembrie 2003. Informații curente, actualizate, despre populațiile amazoniene din Ecuador sunt disponibile pe pagina de Internet Pachamama Alliance Web: <http://www.pachamama.org>.

Capitolul 35

1. Statisticile privind datoria națională de la Biroul Datoriei Publice, publicate pe www.publicdebt.treas.gov/opd/opdpenny.htm; statisticile privind venitul național de la Banca Mondială, publicate pe www.worldbank.org/data/datatopic/GNIPC.pdf.
2. Elizabeth Becker și Richard A. Oppel, „A Nation at War: Reconstruction. U.S. Gives Bechtel a Major Contract in Rebuilding Iraq”, *New York Times*, 18 aprilie 2003, <http://www.nytimes.com/2003/04/18/international/worldspecial/18REBU.html>.
3. Richard A. Oppel și Diana B. Henriques, „A Nation at War: The Contractor. Company Has Ties in Washington, and to Iraq”, *New York Times*, <http://www.nytimes.com/2003/04/18/international/worldspecial/18CONT.html>.
4. <http://money.cnn.com/2003/04/17/news/companies/war-bechtel/index.htm>.

Epilog

1. Energy Information Administration, raportat în *USA Today*, 1 martie, 2004, p.1.

INDEX

A

Afacerea de spălare a banilor
Arabici Saudite / Agenția
Monetară a Arabici Saudite
(SAMA), 107, 116, 120, 124,
251

Afganistan, 24, 68, 125, 216,
226, 230, 233, 234, 237, 241,
247

Agoyan, uzina hidroelectrică, 22

Allen, Ethan, 178

Allende, Salvador, 87, 102, 105,
175, 189

Al-Qaeda, 126, 242, 247

Amazon, 18, 22, 23, 32, 33, 62,
79, 188, 218, 220, 222, 234,
246, 264, 267

Ameen, Michael, 198

Amin, Idi, 124, 168

Amoco, 198

Anglia, 70, 74, 145, 179

Arabia Saudită, 68, 107-136,
149, 153, 163, 165, 189, 195,
198, 217, 247, 251, 265, 266
„Prințul W.”, 121

Arbenz, Jacobo, 98, 99, 102, 105,
175, 189

Arbusto, 197

Arias, Arnulfo, 85

Arias, familia -, 212

Armas, Carlos Castillo, 99

asasini economici (AE), 10, 22,
105, 123, 160, 181, 198, 199,
265, 267

Ashland, Compania Petrolieră ”,
195, 219

Asian Development Bank (Banca
Asiatică pentru Dezvoltare), 69,
172

asasinate, 266

Hugo Spadafora 206-207

Jaime Roldos 173-176,
187-189, 209, 232

Omar Torrijos, 10, 83-87, 88,
96-100, 102, 105, 128-130,
132-136, 148, 152, 174-175,
186-191, 192, 265-266,

B

Baer, Robert, 122

Bahasa, Indoneziana ”, 62, 63-65

Bahrain, 198

Baker, James A., III, 126

Banca Mondială, 164, 167, 201,
202, 215, 241, 250

Bechtel, Riley P., 250

Bechtel Group, Inc., 36, 40, 100,
107, 115, 118, 191, 193-196,
206, 215, 249-251, 255, 258,
266,

bin Laden, Osama, 121, 125,
168, 216, 230

bin Laden, familia ", 126
 British Petroleum (BP), 43, 119
 British Virgin Islands (Insulele Virgine Britanice), 178, 252
 Bunau-Varilla, Philippe, 84
 Bush, George H. W., 84, 100, 107, 193, 218
 „factorul lașitate”, 207, 211
 Bush, George W., 197, 239

C

Canalul Sir Francis Drake, 178
 Carlyle Group, 126
 Carter, Jimmy, 129, 132, 136, 148, 149, 175, 186, 187, 190, 192, 218, 247
 Carvajal, Jose, 176
 Casa de Saud
a se vedea Arabia Saudită, 118, 124, 126, 247,
 Casey, William J., 206
 Chas T. Main, Inc. (MAIN), 34, 229
a se vedea MAIN
 Chase Bank, 229
 Chavez, Hugo, 23, 231-234, 237, 239
a se vedea /i Venezuela
 Cheney, Richard, 107, 186, 210, 245, 251
 Chile, 85, 105, 150, 175, 208, 236

Chuchu, Sergent (Jose de Jesus Martinez), 190
 Chumpi, Shakaim, 222
 CIA, 10, 44, 84, 97-99, 107, 122, 126, 132, 142, 189, 190, 192, 206, 235, 236, 266
 Claudine, 13, 38-46, 52-59, 73, 76-79, 97, 123, 133, 153, 159-161, 169, 170, 181, 250, 252
 Columbia, 82-84, 95, 99, 149-154, 158, 159, 162, 172, 178, 192, 201, 205, 253, 265
 complexul militar-industrial, 106
 comunism, 23, 46-51, 86, 151, 200, 202
 corporatocrație, 15, 19, 52, 81, 102, 107, 110, 172, 175, 186, 189, 200, 219, 229, 231, 234, 238, 240, 249, 250, 253-254, 258, 259
 corupția, 148, 173, 206, 207, 285

D

datorie, 23, 41, 52, 238, 240, 249
 Dauber, Jake, 76, 162
 Departamentul Trezoreriei SUA, 118, 163, 165, 168
 Depresiunea, politici ale New Deal, 105
 Doc, 142, 144, 145, 147, 149, 156, 213
 Dominicană, Republica ", 86,

Dream Change Coalition
 (Coaliția Schimbarea Visului), 220
 drepturi de forare în mare, 198

E

econometric, model -, 114, 128, 163
 Ecuador, *a se vedea* și Roldos, Jaime, 10, 18-23, 33-35, 37, 47, 85, 107, 163-166, 172, 175, 178, 184, 185, 187, 188, 192, 223, 231-232, 238-242, 244, 247-248, 264, 266
 Congresul Ecuadorian, 187
 datoria națională / bugetul național 238
 Shell, 18, 20, 174, 239, 243-244
 Eisner, Peter, 211
 energetică, industria -, 195, 196, 198, 199
 Enron, 193, 197, 198
 extern, ajutor -, 72, 160

F

Faisal, Regele, 109
 Farhad, 29, 31, 146, 147, 148, 264, 265
 Fidel, 88-96, 139, 205, 213
 finanțarea terorismului, 125
 foamete, 74, 82, 99, 159

Fondul Monetar Internațional (FMI), 38, 42, 44, 105, 202, 215, 233, 241, 250
 Fujimori, Alberto K., 236

G

Gadhafi, Mouamar, 85, 175
 Garrison, Jim, 202
 General Agreement on Tariffs and Trade - GATT (Acordul General pentru Tarife și Comerț), 105
 Greene, Graham, 128-136, 190
 globalizare, 202, 219, 231, 252
 Grant, Winifred, 193
 Greve, Einar, 34, 153, 164, 166
 Ground Zero (Kilometrul Zero), 224, 229-230, 267
a se vedea și septembrie 11, 2001
 grupări misionare, Summer Institute of Linguistics (SIL) (Institutul de Lingvistică Summer), 173-174, 188
 Guatemala, 80, 85, 94, 97-99, 151, 175, 219, 220, 231, 236

H

Hali, Mac, 76, 162, 177, 178, 179, 180, 196
 Harken Energy, 126, 197, 198,
 Harris, David, 209
 Hayes, Martha, 164

Helms, Richard, 107, 186,
Hostler, Charles, 198
Huaorani (Ecuador), tribul ~,
173, 174,223
Hussein, Saddam, 215, 216, 237

I
idealuri, 12, 102, 179, 186,
220
Illingworth, Charlie, 50, 131
imperialism, 23, 56, 73, 97, 159,
171,231,239,265
imperiul global, 14, 17, 22, 97,
106, 113, 117, 124, 133, 152,
154, 158, 159, 162, 169, 170,
171, 181, 185, 186, 187, 197,
199,219,229,231,234,245,
248, 250, 252, 258, 261

Independent Power Systems, Inc.
(IPS), 194-195, 200, 201, 203,
215,219,225,242,266

Indonezia, 23, 35, 37, 38, 41,
45-53, 59, 62-64, 66, 68-70,
72-73, 75, 77, 87, 97, 107,
118, 123, 144, 159, 163, 164,
166, 168, 178,201,205,212,
231,245,252,264

industria petrolieră, 52

industria bancară,
Asian Development Bank
(Banca Asiatică pentru
Dezvoltare), 69,163
Chase Bank (Banca Chase), 229
Inter-American Development

Bank (Banca de Dezvoltare
Interamericană), 88, 101, 163,
195

Instituto de Recursos Hidraulicos
y Electrificación, 96

integritate, 169, 194, 206

Iran, 29, 31,35,43,46,47,
68, 80, 97, 103, 106-109,
117-119, 124-125, 136-138,
144, 152, 186, 198,217,231,
253,265-266

embargoul asupra petrolului al
OPEC, 103, 104, 109-110

Irak, 23, 24, 68, 117, 118, 137,
148,208,215,217,233-234,
237,241,245-251,255,258,
265, 267

I

împrumuturi, 19, 40, 42, 73,
100, 128, 133, 152, 167, 170,
232, 248

J

Jakarta, 17, 50, 54, 62, 64, 72,
80,90

jihaad, 74, 125

Johnson, administrația - 44, 53,
106, 107

Joint Economic Commission
(JECOR) (Comisia Economică
Reunită), 111, 116, 117,
124

K

Kellogg Brown & Root, 251

Kennedy, administrația -,79,
106, 149, 151

Khomeini, Rouhollah, Ayatollah,
147-149

Kissinger, Henry, 119

Kuweit, 37, 38, 68, 123, 163,
165, 198,217,218

L

Lippman, Thomas W., 117, 124

Lumea este așa cum o vizezi, 221,
242, 260

Lumea și Occidentul (Arnold
Toynbee), 68

M

macroeconomie, 24, 52, 53

MAIN 17, 21, 34-36, 38-42, 47,
48,56,64,76-78,83,88, 100,
101-103, 111-113, 115, 116,
117, 119, 121, 123, 128, 129,
131-134, 137, 145, 149, 152,
154, 159-171, 177, 178, 181,
182, 184, 185, 191, 193, 196,
203, 204, 212, 213, 221, 252,
254, 264-266

Manifest Destiny, 86, 94, 102,
129, 186

Martinez, Jose Jesus (Sergeant
Chuchu), 190

mass-media, 15, 30, 251, 262

mântuire, 261

McNamara, Robert, 53, 79, 80,
106, 186, 199,265

Memoir of Manuel Noriega:
America's Prisoner (Memoriile
lui Manuel Noriega: prizonierul
Americii) (Peter Eisner), 211

metoda Markov de analiză econo-
metrică, 129, 163

Monroe, James, 86

Monroe, Doctrina ", 86

Montesinos, Vladimiro L., 236

Mormino, Paul, 78

Mossadegh, Mohammad, 43, 44,
97, 103, 105, 119, 120, 143,
147,189,235,237

musulmani, 68, 70, 71, 74, 108,
115,119, 120, 137, 144,226

N

New Deal, politicile -, 105

New Hampshire, 24, 26, 32, 50,
53,59,153,185,193,194,202

New York City, 225

Nicaragua, 85, 94, 99, 151, 208,
236

Nkon, Richard, 44, 46, 67-69,
71,90, 100, 104, 107, 109, 142

NSA (National Security Agency),
30,31,34,39,44,45,83,84,
149, 158, 167, 169, 192, 199,
213, 264

Noriega, Manuel, 191, 206-207,
209-211,236,247,266

O

OPEC, 103-107, 112, 113, 118, 137, 232, 247, 248, 249
ostatici, Ambasada SUA (Iran), 148, 149, 186, 266
Oulette, Pauline, 164

P

Pahlavi, Mohammad Reza, Șahul -, 97
Paine, Thomas, 30, 42, 74, 88, 102, 104, 156, 255, 257, 262
Panama, 10, 19, 35, 83-94, 97-102, 128-136, 139, 148-150, 153, 159, 163, 164, 166, 172, 178, 185-187, 189, 190-192, 201, 205-209, 211-213, 218, 219, 231, 236, 247, 253, 265, 266
Parker, Howard, 54, 77, 168, 201, 205, 212
Paula, 152-155, 158-161, 165, 172, 185, 193, 205
păduri tropicale, 150, 222
Peace Corps, 32-34, 47, 64, 85, 139, 153, 165, 173, 185, 238, 240, 264
piață liberă, sistemul de -, 202
Pinochet, Augusto, 85, 208, 236
piraterie, 102, 253
polarizare, 233
Prasad, Nadipuram „Ram”, 128

Priddy, Paul, 177, 182, 184, 185, 196
privatizare, 201, 217, 219
produsul intern brut (PIB), 40, 41, 170
Profeția Condorului și a Vulturului, 245-246
Public Utility Regulatory Policy Act (PURPA), 200

R

Rasmon (Rasy), 62-64, 66-69, 139
războaie
- arabo-israelite, 109
războiul din Afganistan, 125, 216
Războiul din Octombrie, 109
Al Doilea Război Mondial, 26, 43, 46, 57, 86, 104, 105, 159, 202, 208
război sfânt, 74
Reagan, Ronald, 107, 186, 189-191, 200, 201, 206, 209, 215, 218, 236, 250
Reagan, administrația ~, 147, 187, 190, 204, 214
Reich, Otto J., 236-237
resurse naturale, 19, 40, 43, 73, 86, 152, 173, 191
Rockefeller, David, 87, 174, 229
Roldos, Jaime, 10, 173-176, 179, 185, 187-189, 209, 230, 232, 266

Roosevelt, Kermit, 44, 97, 107, 124, 235, 236
Roosevelt, Franklin & Theodore, 84, 86, 150
Riad. *A se vedea* Arabia Saudita, 107, 108, 112, 123, 125, 126, 215

S

Sadat, Anwar, 109
Saint, Rachel, 174
Sally, 121, 122
Saud, Mohammed ibn, 108
SAVAK, 98, 143
Saving the Saudis, 124
Schultz, George P., 100, 107, 186, 191, 206, 250
Seabrook, uzina de energie nucleară -, 193
septembrie, 11, 2001, atacurile de la ^, 11, 22, 126, 222, 233, 262, 267
Shell (Ecuador), 18, 20, 174, 239, 243, 245
Shooting the Moon (Luna în bătaia puștii) (H. Harris), 209
shuarii, 22, 220, 218, 220, 260
sistemul monetar internațional, 104
Spadafora, Hugo, 206-207
statistici, 35, 38, 64, 73, 97, 122, 232, 247, 254

Stone & Webster Engineering Corporation (SWEC), 203-204, 212, 215, 218-221
SUA, 10, 23, 31, 34, 40-46, 50, 51, 52, 54, 60, 65, 68, 70, 71, 73, 74, 84-87, 89, 91, 102-103, 106, 107, 110-115, 118, 120, 123, 125-126, 129-132, 136-137, 140, 150-151, 154, 160, 165, 168, 172-173, 185-186, 188, 190-191, 195, 197-198, 200, 206-212, 219, 231, 233, 241, 249, 251, 265-266, 273
interese comerciale, 13, 43, 128, 130, 148
invazia statului Panama, 208, 211, 219
datoria națională, 248
Sukarno, 46, 62

T

terorism, 72, 78, 96, 123, 208, 214,
Texaco, 20, 175, 176, 188
Torrijos, Omar, 10, 83-88, 90, 91, 97-100, 102, 105, 129-136, 148-149, 152, 174-176, 179, 186-193, 205
moartea lui --, 192
Toynbee, Arnold, 70, 71, 74

U

United Fruit Company, 84,
98-100,244
USAID, 10,42,62,88,215,
241

V

Venezuela, 22, 23, 86, 118, 153,
231-238,241,
a se vedea și Chavez, Hugo
Vietnam, 30-31, 44, 44, 46, 51,
64, 68, 70, 74, 87, 90, 104,
106-107, 129, 135, 144, 126,
153,159
războiul din -, 30, 31, 42, 46,
51,62, 129,135, 153

W

Wahhabi, secta, 108, 110,
119-120

Wall Street, 102, 110, 151,195,
198, 224-226, 228-229,
233

Washington, George, 178-179
Waste Management, Inc.,
124

Weinberger, Caspar, 107, 186,
190-191,206,208,250

Y

Yamin, 138-142, 144-147,
155-156,213,241,
272

Z

Zambotti, Bruno, 76, 195
Zapata Petroleum Corp., 107,
270-271
Zona Canalului, 87, 88-91, 131,
136, 207,213

Despre autor

S-ar putea spune că John Perkins a trăit patru vieți: prima, ca asasin economic (AE); a doua, ca președinte executiv al unei companii de succes din domeniul energiei alternative, recompensat fiind pentru că nu a dezvăluit nimic despre trecutul său de AE; a treia, ca expert în culturi indigene și șamanism, profesor și scriitor punându-și experiența în slujba promovării ecologiei și durabilității mediului înconjurător, rămânând, în același timp, credincios legământului său de a păstra tăcerea asupra existenței sale de AE; și, în fine, în prezent, cea de-a patra, ca scriitor, care, relatând adevărul despre extraordinarele tranzacții făcute ca AE, a dat în vileag lumea complotului și a corupției internaționale care transformă Republica americană într-un imperiu global disprețuit de un număr din ce în ce mai mare de oameni de pe tot globul.

În calitate de AE, misiunea lui John era să convingă țările din lumea a treia să accepte împrumuturi enorme pentru dezvoltarea infrastructurii - împrumuturi cu mult mai mari decât necesarul acestora - și să garanteze că proiectele de dezvoltare erau oferite corporațiilor americane, cum ar fi Halliburton și Bechtel. Din momentul în care țările respective erau încărcate cu datorii uriașe, guvernul american și agențiile de ajutor internaționale aliate acestuia le puteau controla economiile, oferind garanția că petrolul și celelalte resurse erau astfel direcționale încât să contribuie la consolidarea imperiului global.

În această calitate, John a călătorit în întreaga lume, participând, fie direct, fie indirect, la cele mai dramatice momente din istoria contemporană, inclusiv la Afacerea de Spălare a banilor din Arabia Saudită, la căderea șahului Iranului, la moartea președintelui Republicii Panama, Omar Torrijos, la invazia ulterioară a acesteia de către trupele SUA, precum și la evenimentele care, în 2003, au condus la invazia din Irak.

În 1980, Perkins a fondat Independent Power Systems Inc. (IPS), o companie de energie alternativă. Sub conducerea sa, ca președinte executiv, IPS a devenit o firmă de succes într-un domeniu de afaceri

cu risc ridicat, în care majoritatea companiilor au eșuat. Numeroase „coincidențe” și favoruri, obținute de la persoane deținând poziții importante, l-au ajutat să transforme compania IPS într-un lider în această branșă. Mai mult chiar, John a fost și un consultant extrem de bine plătit al câtorva corporații ale căror buzunare se burdușiseră bine grație activității sale trecute - acceptând acest rol ca urmare a unor nu prea bine tănuite amenințări și a unor comisioane profitabile.

După ce a vândut compania IPS în 1990, John a devenit un campion al mișcărilor ecologiste, dar și în lupta pentru dobândirea drepturilor populațiilor indigenilor, lucrând îndeaproape cu triburi din Amazon, susținându-le pentru ca acestea să reușească să-și păstreze pădurile tropicale. A scris cinci cărți, a publicat în mai multe limbi străine, pe teme de culturi indigene, șamanism, ecologie și durabilitatea mediului; a predat la universități și în centre de educare de pe patru continente, a fondat și s-a implicat în activitatea Consiliului Director al mai multor organizații nonprofit de anvergură.

Una dintre organizațiile nonprofit, înființată și condusă de el, Coaliția pentru Schimbarea Visului (Dream Change Coalition), denumită ulterior mai simplu, Schimbarea Visului sau SV (Dream Change sau DC), a devenit un model de însuflețire a oamenilor pentru atingerea țelurilor lor personale, dar, în același timp, și pentru o mai mare conștientizare a impactului pe care viețile lor îl au asupra semenilor și asupra planetei. SV urmărește să îi susțină pe oameni în vederea creării unor comunități mai echilibrate și mai durabile. Programul SV Atenuarea Poluării, o Nouă Viață pentru Pământ - Pollution Offset Lease for Earth (POLE) - compensează poluarea atmosferică pe care fiecare dintre noi o creează, îi ajută pe băștinași să-și conserve și să-și protejeze pădurile și declanșează schimbări de percepție în conștiința acestora. SV a dezvoltat rețele în toată lumea, stimulând oamenii din numeroase țări să creeze organizații cu misiuni similare.

În perioada anilor '90 și la începutul noului mileniu, John și-a onorat legământul de a păstra tăcerea asupra vieții sale de AE, continuând să primească recompense financiare pentru consultanța oferită corporațiilor. Sentimentul său de vinovăție s-a mai atenuat, ca ur-

mare a investițiilor pe care, cu banii câștigați astfel, a reușit să le facă în activitățile nonprofit. Televiziunea Arts & Entertainment i-a distribuit rolul într-un documentar special, intitulat „Vânătorii de capete din Amazon”, narat de Leonard Nimoy. Italian Cosmopolitan a publicat un articol important despre atelierele lui din Europa referitoare la „Shapeshifting” (Schimbarea formei). Revista TIME a desemnat Schimbarea Visului drept una dintre treisprezece organizații din lume ale căror pagini de Internet reflectă cel mai bine ideile și obiectivele Zilei Pământului.

A urmat apoi 11 septembrie 2001. Evenimentele cumplite din acea zi l-au determinat pe John să dea la iveală misterele care i-au învăluit existența de AE, ignorând amenințările și mitele, și să scrie, în consecință, *Confesiunile unui asasin economic*. Mai mult chiar, a ajuns să considere că este de datoria lui să împărtășească și celorlalți informațiile pe care le deține, până atunci tănuite, despre rolul pe care guvernul SUA, organizațiile multinaționale de „ajutor” și corporațiile l-au jucat în transformarea lumii într-un loc în care să se poată întâmpla un asemenea eveniment. Voia să arate că, astăzi mai mult ca oricând, asasinii economici sunt prezenți pretutindeni, simțea că-și datora sieși acest lucru, nu numai țării sale, fiicei sale, tuturor oamenilor din lume care au suferit și continuă să sufere din cauza acțiunilor întreprinse de el și de cei din branșa lui. În aceste Confesiuni, Perkins evidențiază calea periculoasă pe care a adoptat-o țara sa, îndepărtându-se de ideile inițiale ale Republicii americane și urmărind făurirea imperiului global.

Iată titlurile cărților publicate anterior de John Perkins: *Shapeshift* (Schimbarea formei), *The World Is As You Dream It* (Lumea este precum o visezi), *Psychonavigation* (Psihonaviația), *The Stress-Free Habit* (Obiceiul nestresant) și *Spirit of the Shuar* (Spiritul tribului Shuar).

Pentru a obține mai multe informații despre John, pentru a afla unde își ține prelegerile, pentru a-i comanda cărțile sau pentru a-l contacta, accesați site-ul: